

vanitates, ut *Deuter. xxxii*: «Ipsi me provocarunt in eo, qui non erat Deus, et irritaverunt in vanitatibus suis; et *I Reg. xii*: «Nolite declinare post vana, quæ non proderunt vobis, neque eruent vos, quia vana sunt;» vide et *III Reg. xvi, IV Reg. xvii; Jerem. ii*, et alibi. Idem idololatræ recte dicuntur iniqua agentes, quia summa iniquitas est cultum soli Deo debitum rebus creatis exhibere. Quod autem dixerat *concilium vanitatis*, in sequenti versiculo dicit *ecclesiam malignantium*, et quos vocaverat *iniqua agentes*, vocat *impios*, quod vocabulum proprie in idolorum cultores convenit. In hebræo pro *iniqua gerentibus*, est נַעֲלָמִים *nahalamim*, quod significat occultis, vel pueriliter ludentibus: nam *hhalam* est occultari, et *hhelem* est puer. Dicuntur autem *occultis*, hypocritæ, simulatores, derisores, et in genere omnes iniqua agentes, ut Septuaginta recte vertunt, quia «omnis qui male agit, odit lucem,» ut dicitur *Joan. iii*. Sed idololatræ rectissime etiam dici possunt pueriliter ludentes, quia quomodo pueri fingunt ex argilla domunculas et varia animalia, sic idololatræ ex varia materia fingunt deos. Propterea Moses idololatriam lusum vocavit: «Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere,» *Exod. xxxii*; quem lusum idololatriam fuisse docet *Apostolus I. Cor. x*, num. 7.

6. LAVABO INTER INNOCENTES MANUS MEAS, ET CIRCUMDABO ALTARE TUUM, DOMINE.

Posteaquam dixerat se odisse conventicula infidelium idololatrarum, inter quos tunc versabatur, adjungit se e contrario summo amore prosequi tabernaculum Domini et conventum Sanctorum, ac breviter describit quid sit facturus, cum Deo adjuvante ab exilio in patriam revocatus fuerit. «Lavabo, inquit, inter innocentes manus meas, et circumdabo altare tuum, Domine,» id est, lavabo manus ante ingressum tabernaculi, ut homines pii facere solent, et circuibō cum psalentibus altare tuum. In hebræo habetur, *lavabo in innocentia manus meas*; sed idem est sensus: nam lavare manus in innocentia, est hoc loco, lavare manus more innocentium, sive ut innocentes facere solent, quod idem significat, lavare manus inter innocentes, sive cum innocentibus. Quod autem ad sententiam attinet, aliqui volunt allusisse Davidem ad lotionem manuum quæ fit aliquando in signum innocentiae, quomodo Pilatus lavit manus coram Judæis, dicens: «Innocens ego sum a sanguine justis hujus,» *Matth. xxvii*, quasi diceret: Ecce lavi manus, nolo eas inquinare sanguine justis hujus, ideo non audeo illum condemnare, quod et nos vulgo dicimus, cum nolumus admisceri negotio, in quo sit periculum peccandi: *Io me ne lavo le mani*. Cæterum probabilis, et magis consentaneum ad sequentia esse iudico, si dicamus Davidem loqui de ritu Hebræorum, qui ante ingressum tabernaculi tum se ipsos, tum hostias purificabant, quas lotiones, Aposto-

lus ad *Hebr. ix* vocat *varia baptismata*, et *justitias carnis*; et quoniam lotio illa externa signum esse debebat internæ puritatis, ideo David ait: «Lavabo inter innocentes manus meas,» id est, lavabo manus in signum veræ puritatis internæ, ut innocentes faciunt, non autem lavabo manus cum hypocritis, qui manus puras et cor sordidum gerunt. Illud autem quod sequitur, *et circumdabo altare tuum*, referunt aliqui ad multitudinem victimarum, quibus undique altare implendum esset. Sed verius mihi videtur, ut referatur ad choros canentium in circuito altaris; nam in Psalmo sequenti habetur: «Circuivi, et immolavi hostiam vociferationis,» etc.; et hoc loco statim subjicitur: «Ut audiam vocem laudis, et enarrem universa mirabilia tua.»

7. UT AUDIAM VOCEM LAUDIS, ET ENARREM UNIVERSA MIRABILIA TUA. Vers. 7.

Explicat ad quid altare Domini circumdare velit, nimirum, inquit, ut choris canentium immixtus, audiam laudes Domini, et ipse etiam eas canam. In hebræo habetur, si puncta recipiamus, *ut audire faciam vocem laudis*; sed si puncta mutantur legi potest, ut, legerunt Septuaginta et S. Hieronymus, *ut audiam vocem laudis*. S. Augustinus acute et pie docet hoc loco adversus Pelagianos, eos tantum audire vocem laudis Dei, qui intimo sensu percipiunt, quidquid habent, donum esse Dei; in cordibus enim istorum, qui habent aures audiendi, omnia ipsorum bona merita, omnesque virtutes, laudem gratiæ sonant: contra autem, qui de justitia sua præsumunt, deque suis meritis tument, quasi illa a se ipsis, non a Deo acceperint, non audiunt vocem laudis Dei, sed vocem laudis propriæ.

Qui audiunt vocem laudis Dei?

8. DOMINE, DILEXI DECOREM DOMUS TUÆ, ET LOCUM HABITATIONIS GLORIÆ TUÆ. Vers. 8.

Ostendit Propheta, nulla alia de causa magis sibi molestum fuisse exilium, nisi quia tabernaculum Domini videre non poterat; animus enim erga Dei amorem vehementer incensus, nihil pulchrius in terris judicat eo loco, in quo præsentia Domini clarius se ostendit. Vocatur autem tabernaculum, in quo erat arca fæderis, *domus Dei*, *locus habitationis gloria ejus*, quoniam sæpe in eum locum descendebat nubes lucida, in signum præsentia Dei, «qui lucem habitat inaccessibilem,» ut *Apostolus dicit I. Timoth. vi*; et quia in eodem loco erat oraculum, ex quo Deus responsa dare solitus erat. In hebræo habetur: *Dilexi habitaculum domus tuæ*, pro eo quod nos habemus: «Dilexi decorem domus tuæ;» fortasse Septuaginta non legerunt *ביתך*, *habitaculum*; sed *תעורך*, litteris inversis, quod significat *decorem*.

9. NE PERDAS CUM IMPIS, DEUS, ANIMAM MEAM, ET CUM VIRIS SANGUINUM VITAM MEAM. Vers. 9.

Quoniam Deum iudicem initio appellavit, et innocentiam suam, cujus idem Deus testis erat,

exposuit; concludit, orans, ut pro se sententia proferatur: « Ne perdas, inquit, cum impiis animam meam, » id est, non me condemnes, quem admodum impios condemnare soles. Posuit animam pro vita, sive pro tota persona sua, ut alias sæpe. Per *viros sanguinum*, intelligit homicidas, quales erant, qui eum persequabantur. Porro vox illa, *Deus*, non habetur in hebræo, neque in græco, neque legitur a Hieronymo et Augustino; tamen legitur a Theodoro et Euthymio, ex quo intelligimus in græcis eorum codicibus non defuisse.

Vers. 10. 10. IN QUORUM MANIBUS INIQUITATES SUNT, DEXTERA EORUM REPLETA EST MUNERIBUS.

Declarat qui sint impii et viri sanguinum, de quibus dixerat versu superiore, ac dicit eos esse, qui perverse iudicant ob accepta munera; notat enim peccata principum, qui sunt iudices populorum. Pulchre autem dicit: « In quorum manibus iniquitates sunt; » sic enim in ea parte corporis ponit iniquitatem, per quam accipiuntur munera, ut ostendat acceptionem munerum causam fuisse iniquitatis.

Vers. 11. 11. EGO AUTEM IN INNOCENTIA MEA INGRESSUS SUM, REDIME ME: ET MISERERE MEI.

Repetit causam; cur non debeat condemnari

cum impiis, quia videlicet « in innocentia ingressus sit, » id est, innocenter vixerit. « Redime me, et miserere mei, » id est, libera me a præsentis calamitate, et deinceps miserere, ne iterum in eadem incidam; passim enim in Scripturis ponitur *redimere*, pro *liberare*, id est, species pro genere; nisi forte Spiritus Sanctus insinuare voluerit, omnem liberationem electorum de quacumque tribulatione, dici posse redemptionem, quia pretio sanguinis Christi nostri redemptoris acquiritur.

12. PES MEUS STETIT IN DIRECTO; IN ECCLESIIS Vers. 11. BENEDICAM TE, DOMINE.

Respiciunt hæc verba particulam ultimam superioris versiculi, videlicet *et miserere mei*, quasi dicat: Petii liberationem a præsentis calamitate, quia innocenter vixi; peto etiam ut miserearis in futurum, quia *pes meus stetit*, id est stabilitus et fixus est in *rectitudine*, ac per hoc non facile recedam a recto itinere legis tuæ: et pro gratiarum actione *benedicam* et laudabo te hymnis et psalmis in *ecclesiis*, id est impiorum conventibus. Est autem hæc, ut Euthymius notat, prophetia, quod revera tempore novi Testamenti, in omnibus ecclesiis Psalmi Davidici concinendi essent.

Prophe-
tia d
Psalmi
Davidi
eis conc
nendis
eccle-
siis.

PSALMUS XXVII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v.—1. *Psalmus David, priusquam liniretur.*

Dominus illuminatio mea, et salus mea: quem timebo?

Dominus protector vitæ meæ: a quo trepidabo?

2. Dum appropiant super me nocentes, ut edant carnes meas:

Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt et ceciderunt.

3. Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum.

Si exurgat adversum me prælium, in hoc ego sperabo.

4. Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ:

Ut videam voluptatem Domini, et visitem templum ejus.

5. Quoniam abscondit me in tabernaculo suo: in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui.

6. In petra exaltavit me: et nunc exaltavit caput meum super inimicos meos.

V. s. h. — *David.*

Dominus lux mea, et salutare meum: quem timebo?

Dominus fortitudo vitæ meæ: quem formidabo?

Cum appropinquarent mihi maligni, ut comederent carnem meam:

Hostes mei et inimici mei ipsi impeerunt, et ceciderunt.

Si steterint adversum me castra, non timebit cor meum.

Si surrexerit contra me bellum, in hoc ego confidam.

Unum petii a Domino, hoc requiram, ut habitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ:

Et videam pulchritudinem Domini, et attendam in templum ejus.

Abscondet enim me in umbra sua in die pessima, abscondet me in secreto tabernaculi sui, in petra exaltabit me.

Nunc quoque exaltavit [al. *exaltabit*] caput meum super inimicos meos qui sunt in circuitu meo.

Circuivi, et immolavi in tabernaculo ejus
hostiam vociferationis : cantabo, et psalmum
dicam Domino.

7. Exaudi, Domine, vocem meam, qua cla-
mavi ad te : miserere mei, et exaudi me.

8. Tibi dixit cor meum : Exquisivit te facies
mea ; faciem tuam, Domine, requiram.

9. Ne avertas faciem tuam a me : ne declines
in ira a servo tuo.

Adjutor meus esto : ne derelinquas me, ne-
que despicias me, Deus salutaris meus.

10. Quoniam pater meus et mater mea dere-
liquerunt me : Dominus autem assumpsit me.

11. Legem pone mihi, Domine, in via tua :
et dirige me in semitam rectam, propter ini-
micos meos.

12. Ne tradideris me in animas tribulantium
me : quoniam insurrexerunt in me testes ini-
qui, et mentita est iniquitas sibi.

13. Credo videre bona Domini in terra viven-
tium.

14. Exspecta Dominum, viriliter age : et con-
fortetur cor tuum, et sustine Dominum.

Et immolabo in tabernaculo ejus hostias ju-
bili : cantabo, et psallam Domino.

Audi, Domine, vocem meam invocantis, et
miserere mei, et exaudi me.

Tibi dixit cor meum : Quæsit vultus meus ;
faciem tuam, Domine, requiram.

Ne abscondas faciem tuam a me, ne declines
in furore a servo tuo.

Auxilium meum fuisti : ne derelinquas me,
et ne dimittas me, Deus salvator meus.

Pater enim meus et mater mea dereliquerunt
me : Dominus autem colligit me.

Ostende [*h. Illustra*] mihi, Domine, viam
tuam, et deduc me in semita recta propter in-
sidiatores [*h. decantatores*] meos.

Ne tradas me animæ tribulantium me : quo-
niam surrexerunt contra me testes falsi et aper-
tum mendacium.

Ego autem credo [*al. credebam*], quod videam
bona Domini [*h. nisi ego credidissem quod
viderem bona Domini*] in terra viventium.

Exspecta Dominum, confortare, et roboretur
cor tuum, et sustine Dominum.

Argumentum. — Strophæ tres. Vers. 1-6, vates, in insigni aliquo periculo constitutus, spem certam in Jova re-
positam se habere, nec quicquam magis sibi in votis esse, quam ut sibi deinceps semper liceat in loco sacro versari,
testatur; vers. 7-12, velit igitur Jova ab infestissimis adversariis ipsum defendere; vers. 13-14, abrupto sermone ad
fidendum Deo semetipsum excitat atque hortatur.

1. Davidis *carmen*.

Jova est lux mea et salus mea : a quo timerem ?

Jova præsidium (munimentum) vitæ meæ : a quo pavebo ?

2. Cum appropinquant contra me malefactores ad comedendum carnem meam,
adversarii *nempe* mei et hostes mei mihi
ipsi labant et cadunt.

3. Si castra ponat contra me exercitus,
non timebit cor meum ;
si exurgat contra me bellum,
in (cum) hoc (nihilominus) ego securus sum.

4. Unam (præ cæteris) petii a Jovæ, hoc exquiro,
puta ut habitem in domo Jovæ omnes vitæ meæ dies,
ad videndum suavitatem Jovæ,
et ad aspiciendum templum ejus.

5. Nam abscondit me in tugurio suo die calamitatis,
latere me facit in latibulo tentorii sui,
in petram effert me.

6. Et nunc exaltabit caput meum super hostes meos circa me,
et sacrificabo in tentorio ejus sacrificia clangoris.

7. Audi, Jova; voce mea (intente) clamo,
et miserere mei, et exaudi me.
8. Tibi dicit cor meum : « *Dixisti* : quærite faciem meam; »
faciem tuam, Jova, quæro.
9. Ne occultes faciem tuam a me,
ne avertas in ira servum tuum;
auxilium meum tu *hucusque* fuisti, ne deseras me;
et ne derelinquas me, Deus salutis meæ.
10. Nam pater meus et mater mea dereliquerunt me,
sed Jova suscipiet me.
11. Doce me, Jova, viam tuam,
et duc me in semita recta,
propter adversarios meos.
12. Ne tradas me animæ (appetitui, seu furori) adversariorum meorum,
nam surrexerunt in me testes falsi
et homo efflans injuriam.
13. Nisi credidissem (sperassem) videre benignitatem Jova in terra viventium!
tunc perissem in afflictione mea (Ps. cxix, 92).
14. Exspecta Jovam (auxilium ejus);
esto fortis, et alacritatem assumat cor tuum,
et exspecta Jovam.

NOTE.

Vers. 1. *Lux*, cujus splendore omnes tenebræ mearum ærumnarum dissipantur. Cf. *Mich.* vii, 8. — Vers. 2. *Mihi* redundat, ut II *Sam.* xxii, 2. — Vers. 4. *Videndum ... aspiciendum*, puta cum deliciis, i. e. conspectu *me delectandum*. *Suavitatem Jovæ*, quam bonus et suavis Dominus; Rosenmullerus, *jucunditatem Jovæ*, i. e. sacrificia, suffitus, cæterosque ritus; Maurer, *splendorem Jovæ*, ob eximium tabernaculi ornatum. — Vers. 5. *Tugurium* (ex ramis frondibusque arborum factum) et *tentorium* (e pellibus) esse præsidii imaginem, non tabernaculum sacrum, docet membri tertii imago. — Vers. 6. *Sacrificia clangoris* idem est ac *sacrificia cum clangore buccinarum*, i. e. eucharistica (*Num.* x, 10), quæ alias *sacrificia laudis* dicuntur; Meignan pro *clangoris* vertit *jubilationis*, eodem sensu: quia, ait, buccinæ in sacrificiis privatis non adhibebantur; Maurer ab hoc versu incipit strophem 2, vertitque, *jam igitur efferat se caput meum... et offeram*. — Vers. 7. Alii, *Jova, vocem meam*, qua clamo. — Vers. 8. Sensus: Commonefacio te illius, quod nobis dedisti, præcepti (forsan *Deut.* iv, 29), nos debere te precibus adire: quod præceptum ego observo. Hengstenberg, *de te* (tuo præcepto) *cogitavit cor meum*, etc. — Vers. 10. *Parentum* nomine hoc loco amicos et necessarios multi intelligunt. — Vers. 11. *Viam tuam*, tibi gratam. *Recta*, pietatis scil. *Adversarios*, propr. *insidiatores*, qui undique observant calumniandi nocendive occasiones. Cf. *Ps.* v, 9. — Vers. 12. *Efflans*, forsán insignis ille calumniator Doëg, vel collective sumitur. Alexandrini syllabam priorem versus sequentis traxerunt ad hunc versum, unde vertit Vulgatus, *mentita est iniquitas sibi*, i. e. in suum ipsius opprobrium ac dedecus. פִּתּוּךָ adject. in statu constr. פִּתּוּךָ רָעָה. — Vers. 13. Hengstenberg, *utinam* (quod redundat) *spero*, etc. Vox לִלְלוֹת in codd. antiquis abfuisse, arguunt veteres interpretes et etiamnum reperiuntur codices in quibus prorsus deest; insuper, sensum turbat: tum ob eas, tum ob alias rationes eam esse delendam putat Rosenmullerus.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXVI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus David, priusquam liniretur.

In hebræo non habetur pro titulo, nisi *David*; reliqua sunt addita a Septuaginta, ut intelligeremus hunc Psalmum compositum fuisse a Davide, antequam regnare inciperet, durante videlicet persecutione Saulis. Nam tametsi David linitus oleo fuisset a Samuele, cum adhuc puer esset; tamen illa unctio fuit privata, non publica, et adhibita potius ad designandum, quam ad consecrandum regem. Postea vero Saule occiso, unctus fuit David in regem publice ac solemniter, ut constat ex lib. II *Reg.* cap. 11. Et de hac posteriore unctione intelligendus est titulus hujus Psalmi. Videtur autem hic Psalmus scriptus fuisse proxime post superiorem, Davide adhuc in exsilio et tribulatione constituto; sed quia post orationem Psalmi præcedentis magna consolatione spiritus affectus fuerat, et Deo revelante cognoverat, ad majus quoddam regnum, quam sint terrena, se vocari; ineffabili desiderio ad cæleste regnum suspirare, ac temporalia omnia, sive adversa, sive prospera, contemnere cœpit. Convenit idem Psalmus omnibus electis, qui jam inuncti sunt unctione gratiæ, atque ad regnum cæleste designati, et ad unctionem gloriæ, per quam vere regnare incipiunt, tota animi devotione suspirant.

Unctio
Davidis
duplex
fuit.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. DOMINUS ILLUMINATIO MEA ET SALUS MEA :
QUEM TIMEBO?

Tribulatio tenebras adducit, prosperitas lucem et serenitatem : perturbat enim et confundit animum tribulatio, ut non facile videat quid facto opus sit, atque inde ad impatientiam, vel aliquod aliud peccatum provocatur. Sed si Deus lumine divinitus immisso tenebras disjiciat, continuo cernit animus momentaneam et levem esse tribulationem, quæ in umbra noctis magnum horrorem incutiebat, et simul cernit protegente se Deo, tribulationem non solum non posse nocere, sed etiam mirifice profuturam. Hoc Dei beneficium expertus David in persona sua et omnium electorum canit : « Dominus illuminatio mea, et salus mea : quem timebo ? » quasi dicat : Ignorantia et infirmitas timidum me in tribulatione reddebant, sed cum Dominus illustraverit jam mentem meam, meque aperte cernere fecerit, nullam temporalem calamitatem gravem, aut diurnam esse, et amoris divini unguento sanaverit infirmitatem meam, neminem timeo : veritas enim tenebras, et « charitas foras mittit timorem, » ut ait B. Joannes I *Joan.* IV.

Vers. 2. 2. DOMINUS PROTECTOR VITÆ MEÆ : A QUO TREPIDABO?

Addit aliud argumentum, quo sibi ipsi persuadet nullum timorem deinceps esse admittendum. Dominus, inquit, non solum illuminat et sanat, sed illuminatum et sanatum non deserit, sed protegit assidue scuto providentiæ et benevolentiae suæ. « A quo igitur trepidabo ? » « Si Deus pro nobis, quis contra nos ? » ut ait Apostolus *Rom.* VIII ; si rex cohorte mortalium militum stipatus non timet, cur timeat servus Dei stipatus protectione

omnipotentis et immortalis Imperatoris ? S. Martinus, apud Sulpitium : « Ego, inquit, signo crucis, non clypeo protectus, aut galea, cuneos hostium penetrabo securus ; » nimirum ex iis erat, qui dicere poterant : « Dominus protector vitæ meæ : a quo trepidabo ? »

3. DUM APPROPRIANT SUPER ME NOCENTES, UT
EDANT CARNES MEAS. Vers. 3.

4. QUI TRIBULANT ME INIMICI MEI, IPSI INFIRMATI SUNT, ET GECIDERUNT. Vers. 4.

Describit effectum protectionis Dei, et præteritum pro futuro ponit, more prophetarum, ad designandam rerum certitudinem. Sensus igitur est : Ex protectione Dei fiet, ut cum appropinquabunt super me, quasi prostratum et dejectum, ii qui nocere mihi cupiunt, et quasi canes, aut leones famelici carnibus meis saturari desiderant ; tunc isti ipsi qui tribulant me, et inimici mei sunt, debiles fient, et corruent, ita conatu suo, non mihi, sed sibi nocebunt. Hoc verissimum esse, non solum Davidis, sed Christi et martyrum, atque adeo sanctorum omnium exempla demonstrant. In hebræo et græco habetur, *tribulantes me, et inimici mei* ; latinus Interpres omittit illud *et*, sed res est parvi momenti. Pro *infirmati sunt*, S. Hieronymus vertit *impegerunt* ; sed verbum hebraicum *לרפ* utrumque significat.

5. SI CONSISTANT ADVERSUM ME CASTRA, NON
TIMEBIT COR MEUM. Vers. 5.

6. SI EXURGAT ADVERSUM ME PRÆLIUM, IN HOC
EGO SPERABO. Vers. 6.

Addit ad ea quæ dixerat, ut spem et fiduciam plenissimam se in Deo habere demonstret, non solum se non timere singulos hostes, sed neque integra castra, et ea non in tentoriis quiescentia,

sed in acie præliantia. Illud, *in hoc ego sperabo*, varie exponitur, propterea quod tum in hebræo אֲנִי זֹוֹת , tum in græco $\tau\acute{\alpha}\nu\tau\eta$, vox est generis feminini. S. Augustinus exponit, *in hac petitione*; Theodoretus, *in hac spe*; Euthymius, *in hoc meo corde*. Græce $\kappa\alpha\rho\delta\iota\alpha$ est generis feminini, sed videtur latinus Interpres rectissime vertisse, *in hoc ego sperabo*. Consideravit enim Hebræos carere neutro genere, et pro eo uti genere feminino: proinde illud, אֲנִי זֹוֹת , non significare, *in hac spe*, *in hac petitione*, vel *in hoc corde*, sed absolute, *in hoc*, id est, in hac re, videlicet, quod Deus sit illuminatio, et salus, et protectio mea, ut supra dictum est. Itaque Græci posuerunt $\tau\acute{\alpha}\nu\tau\eta$, non quod careant neutro genere, sed quia voluerunt ad verbum reddere, quod erat in hebræo; sed latinus non tam vocem, quam significationem respexit.

Vers. 7. 7. UNAM PETII A DOMINO, HANC REQUIRAM, UT INHABITEM IN DOMO DOMINI OMNIBUS DIEBUS VITÆ MEÆ.

Mirum est cur latinus Interpres non verterit, *unum petii a Domino*; nam hoc etiam loco in hebræo habetur genus femininum pro neutro. Voluit igitur in hac voce reddenda imitari græcum interpretem, et vertere ad verbum. Sensus tamen est: *Unam petii*, id est unum petii, sive, unam rem petii. Plerique intelligunt hunc locum de domo Domini, ubi erat arca Dei, et propitiatorium, et volunt hunc esse sensum, *unum petii a Domino*, *hoc requiram*, ut de hoc exilio revertar, et liceat mihi assidue versari in tabernaculo Domini, ubi est arca Dei, et propitiatorium, etc. Sed certe mihi sententia S. Augustini, qui exponit de domo cælesti, non solum vera, sed etiam litteralis esse videtur. Nam non dicit David, cupere se habitare prope domum Domini, sed in ipsa domo Domini: notum autem est non habitasse unquam Davidem in domo Domini, sed in palatio proprio, quod longe aberat a tabernaculo, præsertim antequam arca deferretur in montem Sion; et potuisset utique si voluisset, quando rex erat, habitare juxta tabernaculum Domini. Præterea similis est hic locus illi qui habetur in *Psalm. LXXXIII*: « Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te, » quod certe non convenit nisi habitatoribus domus Dei, quæ est in cælo. Denique nunquam David, vir sanctus et perfectus, rem aliquam temporalem tanto affectu peteret, ut diceret: « Unam petii, hanc requiram, » quasi nihil aliud petendum sit. Explicat igitur hoc loco Propheta radicem veram confidentiæ in Deum, et cur non timeat malum aliquod temporale: radix enim est ardens charitas in Deum: qui enim ardentem diligit summum atque æternum bonum, nihili facit omnia temporalia. « Unam, inquit, petii a Domino, hanc requiram, » id est, nihil temporale appeto, non magni facio jacturam omnium aliarum rerum, modo unam rem habere

Loquitur
Propheta
de domo
Dei æterna.
na.

merear; ideo de hac una sollicitus sum, hanc unam petii, hanc unam petam, ut videlicet inhabitem in domo Domini, non ad tempus, sed « omnibus diebus vitæ meæ, » id est, quamdiu durabit vita sanctorum cum Deo, quæ sine dubio non habebit finem. Valde proprie dictum est, *ut inhabitem in domo Domini*: nam hic in terris, quamvis amici, imo filii Dei simus, tamen non habitamus, sed ambulamus cum Deo; nec in domo, sed in tentorio requiescimus.

8. UT VIDEAM VOLUPTATEM DOMINI, ET VISITEM Vers. 8. TEMPLUM EJUS.

Docet cur in domo Domini habitare desideret, quia videlicet ibi perfecta felicitas est. Multi latini codices habent, *ut videam voluntatem Domini*; sed recte correcti sunt in editione Sixti V et Clementis VIII, et positum, *ut videam voluptatem Domini*, ut habebant emendatissimi codices manuscripti. Per *voluptatem* autem hoc loco non est accipienda actio delectationis, sed objectum, id est pulchritudo, venustas, suavitas. Nam vox hebræa צִוִּי proprie *pulchritudinem* significat; vox autem græca $\tau\epsilon\lambda\epsilon\sigma\tau\acute{\alpha}\tau\eta$ potest *delectationem* et *voluptatem* significare, quam vocem latinus Interpres accepit, sed significat etiam venustatem et pulchritudinem, et pro pulchritudine hoc loco vocem illam Theodoretus accepit. Quare vox latina, *voluptas*, si cum hebræa et græca convenire debeat, accipienda est pro *voluptate objectiva*, id est pulchritudine et venustate. Quod ipsum etiam verbum *videndi*, sive *contemplandi* requirit: non enim proprie videmus actionem delectationis, sed rem delectabilem. Itaque S. Hieronymus vertit: *Ut videam pulchritudinem Domini*; et S. Augustinus legit: *Ut contempler delectationem Domini*, et exponit per *delectationem*, speciem delectabilem. Si quis tamen omnino vellet voluptatem hoc loco accipere pro ipsa actione capiendi delectationem, non deberet intelligere per *voluptatem Domini*, delectationem, qua fruitur Dominus, sed quæ percipitur ex Domino, id est ex visione pulchritudinis Domini, atque ita sensus in idem recideret. Porro S. David hoc loco omnino proprie felicitatem expressit; quæ ex sententia solidioris scholæ in actione nobilissima potentia omnium præstantissimæ erga summum objectum, id est intellectualem Dei visione, consistit, ex qua ineffabilis voluptas et delectatio sequitur. Illud autem quod additur, *et visitem templum ejus*, S. Augustinus legit, *et protegar a templo ejus*. In qua lectione nescio quos codices sit secutus: hebræus enim et græcus nihil habent, quod ad protectionem referri possit. Vox hebræa בִּקֵּר significat proprie *querere*, *inspicere*, *oculis perlustrare*, præsertim illucescente die: unde בִּקֵּר *boker* Hebræis significat *mane*, quia tunc primum depulsis tenebris requirimus et perlustramus ea quæ latebant. Sic etiam vox græca $\epsilon\pi\sigma\kappa\epsilon\pi\tau\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$ significat *considerare*, *attendere*, *visitare*. Sensus igitur est: ut videam

Beatitudo in
visione
divina
consistit

pulchritudinem Domini, et deinde novam illam lucem visitem, id est oculis perlustrem et requiram totum illud cœleste Dei templum, et omnia quæ in eo sunt. Nam revera post visionem Dei, nihil jucundius occurrere potest, quam spectaculum illius cœlestis patriæ, et divinæ illius domus, in qua sunt omnes beati, quæ merito templum dicitur, cum non sit domus, aut civitas profana, sed sacratissima, cum in ea nihil profanum agatur, sed assidue sacrificetur hostia laudis et jubilationis.

Vers. 9. 9. QUONIAM ABSCONDIT ME IN TABERNACULO SUO, IN DIE MALORUM PROTEXIT ME IN ABSCONDITO TABERNACULI SUI.

Reddit rationem cur tam audacter petat habitare in domo Domini, et videre pulchritudinem ejus, quia gustare jam cœpit, quia dulcis est Dominus, et pignus amoris ejus jam tenet. Quasi brevissime diceret : Audeo petere gloriam, quoniam percepi gratiam. Sunt autem verba omnia metaphorica, non enim proprie absconditus fuit David in tabernaculo Domini, cum quæreretur a Saule; sed sensus horum verborum est : tempore præsentis vitæ, in qua dies mali sunt, tam singulari providentia Deus me defendit ac protexit, ac si in intima et abditissima parte tabernaculi sui me collocasset. Ex hac autem tanta Dei gratia et benevolentia spem concipio, me aliquando ad domum Domini perventurum, quod unum peto et requiro. Idem vero significatur in utraque parte versiculi; nam abscondi in tabernaculo, non est, poni in quacumque parte tabernaculi, sed in abscondito tabernaculi collocari, ubi a malis omnibus protegatur. In hebræo et græco illud, in die malorum, conjungitur cum prima parte versiculi, abscondit me in tabernaculo suo in die malorum. Sed in codice latino conjungitur cum secunda parte, hoc modo : In die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui. Perinde est ubi ponatur interpunctio, cum sensus sit idem : tamen prior interpunctio habetur etiam in libris Patrum, Augustini et aliorum, et fortasse in latino codice interpunctio non tam deservit intelligentiæ quam cantui.

Vers. 10. 10. IN PETRA EXALTAVIT ME, ET NUNC EXALTAVIT CAPUT MEUM SUPER INIMICOS MEOS.

Alia metaphora idem significat, nimirum se a Deo singulari providentia protectum ac defensum, ac si in arce munitissima et altissima collocatus fuisset. Similis metaphora est apud Isaiam cap. XXXVIII : « Iste, » justus videlicet, « in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas ejus. » Itaque sensus est : « In petra exaltavit me, » id est, posuit me in loco sublimi et munito. « Et nunc exaltavit caput meum super inimicos meos, » id est, ex eo quod in loco tutissimo et altissimo jam consisto, factum est, « ut caput meum sit exaltatum super inimicos meos, » id est, sim

superior et victor inimicorum meorum. Porro per has metaphoras, non solum describitur protectio et defensio hominis justii, cui nihil nocere possunt omnium adversariorum machinationes, juxta illud S. Petri, I Epist. cap. III : « Et quis est qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis? » sed etiam indicatur modus, quo vir justus ad hanc securitatem pervenit : modus enim est ascensio mentis per contemplationem in Deum et res æternas. Qui enim serio meditatur æterna, et ardentem Deum amat, jam est in altissima et munitissima petra constitutus, ut nihil ei nocere possit, cum terrena omnia jam illi viluerint.

11. CIRCVIVI, ET IMMOLAVI IN TABERNACULO Vers. 11. EJUS HOSTIAM VOCIFERATIONIS : CANTABO, ET PSALMUM DICAM DOMINO.

In hebræo conjungitur prima vox hujus versiculi cum superiore, et pro *circuivi*, legitur *circuivibus meis*, ut sit integra sententia : *Exaltavit caput meum super inimicos meos circuivibus meis*; vel, ut vertit S. Hieronymus, *qui sunt in circuitu meo*. Sed Septuaginta Interpretes non legerunt *סביבותי sebitothai*, ut nunc est in hebræo, et significat *circuivibus meis*, sed *סבותי sabbothi*, id est *circuivi*, unica litterula dempta, et punctis mutatis. Igitur Propheta per contemplationem supra terrena omnia exaltatus, erumpit in admirationem operum Dei, et laudem opificis omnipotentis. « *Circuivi*, » inquit, id est, mente perlustravi omnia opera Dei, quæ sunt in celo et in terra, « et immolavi in tabernaculo ejus hostiam vociferationis, » id est, in hoc ingenti tabernaculo Dei, quod est cœlum, quo per contemplationem ascendi, magna voce, ex magna admiratione procedenti, laudavi Deum, quæ laus sacrificium est illi gratissimum. Sic enim alibi legimus : *Immola Deo sacrificium laudis*; et rursum : *Sacrificium laudis honorificabit me*. Nec solum, inquit, immolavi hostiam vociferationis, sed et deinceps pergam assidue idem facere, « cantabo, et Psalmum dicam Domino. »

12. EXAUDI, DOMINE, VOCEM MEAM, QUA CLAMAVI AT TE; MISERERE MEI, ET EXAUDI ME. Vers. 12.

Redit ad id quod dixerat : « Unam petii a Domino, hanc requiram. » Atque in hac una petitione se exaudiri postulat, flagrans nimirum ardenti desiderio videndi dilectum. « Exaudi, inquit, Domine, vocem meam, qua clamavi ad te, » videlicet, vocem illam qua clamavi : « Unam petii a Domino, hanc requiram, » etc. « Miserere mei » hoc exilium ægre ferentis, « et exaudi me. »

13. TIBI DIXIT COR MEUM : EXQUISIVIT TE FACIES MEA; FACIEM TUAM, DOMINE, REQUIRAM. Vers. 13.

14. NE AVERTAS FACIEM TUAM A ME, NE DECLINES IN IRA A SERVO TUO. Vers. 14.

Hæc non tam egent explicatione, quam pia meditatione et imitatione. « Tibi dixit cor meum, »

id est, tibi loquitur desiderium meum. « Exquisivit te facies mea, » id est, oculi mei interiores, qui sunt in facie animæ meæ, tuam pulchritudinem requirunt, cætera omnia fastidiunt. « Faciem tuam, Domine, requiram, » id est, hoc semper erit studium meum, ut conspectum tuum quæram, non solum ut in alio sæculo revelata facie vultum tuum videam, sed etiam in hoc sæculo hoc unum satagam, ut me respicias, et respiciendo illumines et accendas. « Ne avertas faciem tuam a me, » id est, noli quæso cessare a me respiciendo, ne simul lumen obscuretur, et charitas refrigescat. « Ne declines in ira servo tuo, » id est, ne sinas me in peccata labi, ne forte iratus a me recedas. Recte hoc loco S. Augustinus observat timorem castum, non servilem exprimi in his verbis. Timor enim servilis cupit abesse dominum, ne puniat, ac ideo non diceret: Ne declines, sed abi et declina; timor autem castus, qui dilectum vere amat, nihil magis timet, quam ne dilectus recedat. In textu græco, post illa verba: *Tibi dixit cor meum*, additur: *Dominum requiram*; sed ea verba non habentur in hebræo, neque leguntur ab Hieronymo et Augustino, quamvis a Theodoro et Euthymio legantur. In hebræo non habetur pronomen *te*, ubi legimus: *Exquisivit te facies mea*; sed absolute, *exquisivit facies mea*: cæterum subintelligitur, et ideo additum est ab interpretibus græcis et latinis.

Differentia inter timorem servilem et castum.

Vers. 15. 15. ADJUTOR MEUS ESTO, NE DERELINQUAS ME, NEQUE DESPICIAS ME, DEUS SALUTARIS MEUS.

Quia dixerat: « Ne declines in ira a servo tuo, » considerans se suis viribus non posse cavere peccata, ob quæ in iram incurrimus, clamat ad Deum, ut adjuvare non cesset. In hebræo habetur: *Adjutorium meum fuisti*, sed Septuaginta Interpretes non videntur legisse *פָּנִיךָ*, id est *fuisti*, sed *הֵיטֵה* *heite*, quod significat *esto*: nam est similitudo maxima inter has voces, si removeantur puncta, quæ tempore Septuaginta Interpretum nondum erant apposita. Sensus autem semper est verus et ad rem faciens; nam si legamus: « Adjutor meus fuisti, ne derelinquas me, » sensus erit: Quoniam hactenus me semper adjuvisti, deinceps quoque me adjuva; si vero legamus: « Adjutor meus esto, ne derelinquas me, » erit repetitio ejusdem orationis, quæ magnum affectum exprimit. Porro in verbis illis: « Ne derelinquas me, neque despicias me, » videtur latinus Interpres invertisse ordinem: nam in hebræo et græco textu prius est, *ne despicias*, sive *ne abjicias me*, quam *ne derelinquas me*. Pro illo autem, *ne despicias*, Græci habent vocem valde significantem, ἀποσπαζόντες, quæ apud Euthymium deducitur, vel a *scoria*, vel a *corvis*, et significat *projici*, quomodo projicitur scoria, vel quomodo proficiuntur ad corvos cadavera. Petit igitur justus auxilium Dei, ne peccet, et si forte peccaverit, non projici a facie Dei, quomodo

projicitur scoria, vel non projici ad infernales corvos, et non solum non projici, sive despici, sed neque absolute relinqui et dimitti, sed benigne curari et sanari; ideo enim addit: « Deus salutaris meus. » Salvatoris enim non est despiciere ac deserere miserum, sed salvare et curare.

16. QUONIAM PATER MEUS ET MATER MEA DERELIQUERUNT ME: DOMINUS AUTEM ASSUMPSIT ME. Vers. 16.

Magna ratio redditur, cur æquum sit Deum adjuvare, quia videlicet nemo sit illo amantior. Notanda est phrasid hebraica, qua Deum in tertia persona reverentiæ causa Propheta alloquitur; non enim dicit: « Tu autem assumpsisti me; » sed: « Dominus autem assumpsit me. » Similis est phrasid in *Gen. cap. xxxi, num. 35*, ubi Rachel dicit patri suo: « Ne irascatur dominus meus, quod coram te assurgere nequeo; » et lib. III *Reg. cap. i, num. 27*, dicit Nathan Davidi: « Numquid a domino meo rege exivit hoc verbum, et mihi non indicasti servo tuo, quis sessurus esset super thronum domini mei regis post eum? » Illud igitur, *Dominus assumpsit me*, idem est ac si dictum esset: *Tu autem, Domine, assumpsisti me*, sive *collegisti me*, ut proprie significat vox hebraica *לָקַחַתִּי*. Est autem in his verbis quædam figura aptissima ad explicandum beneficium Dei; non enim puer erat David, ut egeret parentum auxilio, neque magnum erat in illa ætate relinqui a parentibus, qui oneri potius, quam auxilio esse potuissent. Sensus igitur horum verborum est: Ego sum instar infantis recens nati, quem pater et mater dereliquerunt humi jacentem, atque omni injuriæ expositum: tu autem, Domine, ita abjectum et desolatum, benignissime collegisti et fovisti. Vere enim si quis fragilitatem naturæ humanæ consideret, et hostium invisibilem potestatem, et quantopere Dei gratia in omnibus actionibus egeamus, nullo modo negare poterit, nos infantibus a parentibus neglectis rectissime comparari. Porro S. Ezechias usque adeo rem hanc intelligebat, ut non infanti, sed pullo hirundinis se ipse comparaverit, *Isai. xxxviii*: « Sicut pullus, inquit, hirundinis, sic clamabo. »

Phrasid hebraica notanda.

17. LEGEM PONE MIHI, DOMINE, IN VIA TUA, ET DIRIGE ME IN SEMITAM RECTAM PROPTER INIMICOS MEOS. Vers. 17.

Quia se comparaverat infantulo, quem Deus collegerat, recte jam petit, ut se ambulare doceat; petit igitur gratiam implendi mandata divina, quam gratiam in toto psalterio frequentissime petere solet; nec immerito, cum ea sit via ad illam cælestem domum Dei, quam unam se toto corde desiderare paulo ante professus est. Pro *legem pone mihi, Domine, in via tua*, in hebræo est, *doce me viam tuam*; sive, ut vertit S. Hieronymus, *ostende mihi viam tuam*. In græco est unum verbum, *ἐκπαιδεύου*, quod secundum ety-

mologiam significat, *legem ponere*, ut latinus Interpres reddidit. Cæterum accipitur etiam pro *docere, erudire, præceptorem se exhibere*; proinde hoc loco, *legem pone mihi in via tua*, significat, *erudias me circa viam*, id est circa legem tuam: quod in alio Psalmo legimus, *Psalm. xxii*: « Vias tuas, Domine, demonstra mihi, et semitas tuas edoce me. » Ac, ut alibi dicimus, non postulat Propheta notitiam solam legis, sed internam unctionem, qua sibi a Spiritu Sancto intime persuadeatur, servandam esse Dei legem. Idem fere significant verba sequentia, *et dirige me in semitam rectam*, id est, *duce me per viam mandatorum tuorum*, quæ est vere semita recta, id est justissima, sed angusta: nisi magis placeat per illud, *doce me viam tuam*, postulari lumen internum; per illud, *et dirige me in semitam rectam*, postulari pium affectum implendi mandata divina. Quod additur, *propter inimicos meos*, vel, ut S. Hieronymus vertit, *propter insidiatores meos*, significat valde necessariam esse gratiam Dei in hac peregrinatione, propter multitudinem hostium tum visibilibus, tum invisibilibus, qui nobis ubique insidiantur, ut a recta via divinæ nos deducant, et ad invia et prærupta vitiorum nos perducant.

18. NE TRADIDERIS ME IN ANIMAS TRIBULANTIUM ME, QUONIAM INSURREXERUNT IN ME TESTES INIQUI, ET MENTITA EST INIQUITAS SIBI.

Pergit in eadem petitione: petit enim non tradi in animam, id est, voluntatem et desiderium hostium, præcipue invisibilibus. Similis phrasid est *Luc. cap. xxiii*: « Jesum vero tradidit voluntati eorum. » Idem enim est *voluntati eorum*, et in *voluntatem eorum*; sed illa est phrasid latina, hæc hebraica. Itaque S. Hieronymus vertit, *ne tradideris me animæ tribulantium me*. Sequentia verba, *quoniam insurrexerunt in me testes iniqui*, a multis referuntur ad falsa testimonia, quæ dicebantur adversus Davidem: quod quidem non improbo, sed videtur mihi sensus magis coherere cum præcedentibus et sequentibus verbis, et cum argumento totius Psalmi, si referamus hæc verba ad tentationes dæmonum, sive hominum, qui falsis promissis, vel minis, hominem justum ad impatientiam, vel alia peccata deducere conantur, juxta illud *Psalm. cxviii, 85*: « Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua. » In hebræo habetur, *insurrexerunt in me עירי סכר*, testes falsitatis sive mendacii; proinde illud, *testes iniqui*, accipiendum est pro *testes falsi*, qui inique agunt, dum falsa pro veris obtrudunt, ut ad iniquitatem impellant. Quod additur, *et mentita est iniquitas sibi*, non tam est interpretatio, quam explicatio verborum hebraicorum; in hebræo enim non habentur, nisi duæ voces ויפח חמס, quas voces S. Hieronymus vertit, *et apertum mendacium*. Alii reddunt, *et loquens rapinam*. Sed Septuaginta Interpretes acutissime atque verissime

transtulerunt: nam illud ויפח, tametsi a verbo פפח significet loqui, unde Neoterici vertunt loquens; tamen potest deduci a verbo פוח, quod significat illaqueari, unde est nomen פוח, laqueus. Et vox illa, חמס chamas, licet significare possit rapinam et mendacium, tamen frequentissime accipitur pro iniquitate. Intellexerunt ergo Septuaginta Interpretes hic significari ipsam iniquitatem, a seipsa illaqueatam, dum videlicet homines, vel dæmones iniqui, in propriam perniciem falsitatis laqueos justo tetenderunt. Quod aliis verbis dixit Daniel, cap. xiii, iniquis illis senioribus Susannæ accusatoribus: « Et tu mentitus es in caput tuum. » Ait igitur David: *Insurrexerunt in me testes iniqui*, falsitatem et mendacia obtrudentes, *et illaqueata est iniquitas*, id est, *sed iniquitas mentita est sibi*, id est, nemini nocebit, nisi proprio auctori.

19. CREDO VIDERE BONA DOMINI, IN TERRA VIVENTIUM.

Reddit rationem, cur mentita sit iniquitas sibi. Ego enim, inquit, invitis omnibus inimicis meis, « credo, » id est, certo confido, « me visurum bona Domini, » id est, illa bona, quæ ipsi etiam Domino bona sunt, quæ illum beatum reddunt, quæ sola sunt vera bona, idque « in terra viventium, » id est, in regione illa, ubi mors locum non habet. In hebræo habetur initio versiculi una vox נחל lule, quam aliqui vertunt nihil, et melius S. Hieronymus, *autem: Ego autem credo videre, etc.* A Septuaginta Interpretibus fuit ommissa, quia non erat magni momenti quantum ad sensum.

20. EXPECTA DOMINUM, VIRILITER AGE, ET CONFORTETUR COR TUUM, ET SUSTINE DOMINUM.

Concludit per apostrophen ad seipsum, sectandam esse patientiam et fiduciam in Deum, quasi dicat: Ergo anima mea, quia desideras in domo Dei habitare, quia tam multa pignora divini amoris habes, quia credis videre bona Domini in terra viventium, noli deficere in tribulationibus, neque terrenas consolationes respicias, sed *patienter exspecta, confortare in Domino, viriliter age*, dum transeant dies mali, et adveniant dies boni. In hebræo ad verbum habetur, ut vertit S. Hieronymus, *expecta Dominum, confortare, et roboretur cor tuum, et expecta Dominum*. Similiter in græco sunt eadem voces in principio et in fine. Sed latinus Interpres varietate gaudet; ideo initio posuit, *expecta Dominum*; et in fine, *sustine Dominum*. Patientia cum fiducia conjuncta vires addit, et vires additæ patientiam et fiduciam augent. Ait igitur: « *Expecta Dominum*, » id est, patienter et cum fiducia exspecta auxilium, et consolationem Domini. Hinc « *viriliter age*, » seu roborare: roborare autem non armis exterioribus, sed « *confortetur cor tuum*, » excita animum, audacter perge; hinc vero, multo magis confide,

Verba
Dei val-
de neces-
saria in
peregrina-
tione.

18.

Verb. 19.

Verb. 20.

et cum patientia «expecta» consolatorem, et adiutorem «Dominum,» qui sine dubio, cum sit

fidelis et justus, «veniens veniet, et non tardabit,» ut dicitur *Habac. II.*

PSALMUS XXVIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Psalmus ipsi David.*

1. Ad te, Domine, clamabo; Deus meus, ne sileas a me, nequando taceas a me, et assimilabor descendentibus in lacum.

2. Exaudi, Domine, vocem deprecationis meæ, dum oro ad te, dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum.

3. Ne simul trahas me cum peccatoribus, et cum operantibus iniquitatem ne perdas me.

Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum.

4. Da illis secundum opera eorum, et secundum nequitiam adinventionum ipsorum.

Secundum opera manuum eorum tribue illis: redde retributionem eorum ipsis,

5. Quoniam non intellexerunt opera Domini, et in opera manuum ejus; destrues illos, et non ædificabis eos.

6. Benedictus Dominus, quoniam exaudivit vocem deprecationis meæ.

7. Dominus adjutor meus, et protector meus; in ipso speravit cor meum, et adjutus sum.

Et refluviit caro mea: et ex voluntate mea confitebor ei.

8. Dominus fortitudo plebis suæ, et protector salvationum christi sui est.

9. Salvum fac populum tuum, Domine, et benedic hæreditati tuæ; et rege eos, et extolle illos usque in æternum.

V. s. H. — *David.*

Ad te, Domine, clamabo, fortis meus, ne obsurdescas mihi:

Ne forte, tacente te mihi, comparer his qui descendunt in lacum.

Audi vocem deprecationum mearum cum clamavero ad te, cum levavero manus meas ad oraculum sanctum tuum.

Ne trahas [al. *tradas*] me cum impiis et cum operantibus iniquitatem, qui loquuntur pacem cum amicis suis [*h. sodalibus*], et est malum in corde eorum.

Da eis secundum opus suum et secundum malum adinventionum suarum:

Juxta opus manuum suarum da eis: redde retributionem suam illis.

Quoniam non intelligunt in opera Domini, et opus manuum ejus: destrues eos, et non ædificabis.

Benedictus Dominus, quia audivit vocem deprecationis meæ.

Dominus fortitudo mea et scutum meum: in ipso confisum est cor meum, et habui adjutorium: gavisum est cor meum, et in cantico meo confitebor illi.

Dominus fortitudo eorum: et robur salutarium christi sui est.

Salva populum tuum et benedic hæreditati tuæ: et pasce eos, et subleva eos usque in sempiternum [*h. sæculum*].

Argumentum. — Vers. 1-5, vates Jovæ auxilium ardentè exposcit, ut ex ingenti aliquo periculo vindicaretur, neque se innocentem nocentibus in ultione conjungat, quibus meritas penas imprecando prædicat. Vers. 6-9, pro salute, quam sive recuperavit, sive recuperaturum se certo confidebat, Jovæ gratias agit, postremo pro communi populi universi salute precatione addita. Hinc strophæ duæ. Qua occasione fusæ sint hæ preces, utrumve poeta illas in ipso periculo constitutus, an eo superato fuderit, dici nequit.

1. *Davidis carmen.*

Ad te, Jova, clamo:

petra mea, ne sis surdus a me,

ne sileas a me,

et ego similis reddar descendentibus in foveam.

2. Audi vocem precum mearum, dum vociferor ad te, dum elevo manus meas ad oraculum sanctum tuum.
3. Ne trahas me cum impiis, et cum patrantibus iniquitatem, qui loquuntur pacem cum proximis suis, et *tamen* malum est in cordibus eorum.
4. Da (repende) eis juxta facta eorum, et juxta malitiam facinorum eorum; juxta opus manuum eorum da eis; redire fac retributionem (meritum) eorum ipsis.
5. Nam non attendunt ad facta Jovæ, neque ad opus manuum ejus: destruat eos, neque ædificet eos (unquam)!
6. Benedictus Jova! nam audivit (vel *audit*) vocem precum mearum.
7. Jova est robur meum et clypeus meus: in eo confidit cor meum et juvabor (vel *adjutus fui*); et exsultabit cor meum, et cantico meo celebrabo eum.
8. Jova est robur illis (populo suo), et munimentum salutis uncti sui (regis) ipse est.
9. Salva populum tuum, et benedic hæreditati tuæ, et pasce eos, et porta eos (pastoris instar) usque in sæculum.

NOTÆ.

Vers. 1. *Petra mea*, quo significatur Dei immutabilitas et æternitas, non vero, ait Hengstenberg, securum mortalibus perfugium. *Ne sileas*: bene quoque construi et verti potest, *ne, te silente a me, similis ideo reddar*. *Foveam*, animarum locum, quem *carcerem* S. Petrus vocat. — Vers. 2. *Elevo*. Manuum elevatio, supplicantium gestus, apud omnes fere gentes receptus, unde etiam ipsæ preces *sublationis manuum* phrasi sæpius veniunt; hinc quoque Æschylus *χρηστέως*; *λιτάς* memorat. *Oraculum*, *λαλητήριον*, *χρηστήριον*, quia Jova illic responsa dare seu loqui solebat; pars erat Sancti sanctorum. Cf. I *Reg.* vi, 20 seqq.; vii, 40; viii, 6, 8. — Vers. 3. *Trahas*, scil. ad paria cum eis supplicia; non: ad similes mores ne me abripi sinas. — Vers. 5. *Facta ... opus*, i. e. Dei judicia ejusque providentiam, qua improbos plectit, etc. Alii, *destruet*. — Vers. 7. *Celebrabo*: $\bar{\eta}$ characteristicum conjugat. hiphil post præformativam futuri retinetur more chald. Olim vero h. l. in codd. hebr. lectionis diversitatem extitisse, antiquarum versionum diversitas arguit. — Vers. 9. *Porta*: cf. *Isai.* lxxiii, 9. Alii, *extolle*, fac eos aliis eminentiores.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXVII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus, ipsi David.

Hunc Psalmum de Davide fugiente Saulis persecutionem exponunt Theodoretus et Euthymius. Sed repugnant multa, *primo*, quod in titulo id non indicetur, sicut alias fere semper fieri solet, cum ad historiam Psalmus respicit. *Secundo*, quod in hoc Psalmo, is qui loquitur appellat se regem; David autem eo tempore nondum rex erat. *Tertio*, quod in eodem Psalmo dicit is qui loquitur, se exauditum, et refluuisse carnem suam: quod certe Davidi pro eo tempore quo Saulcm fugiebat, convenire non potest. Recentiores aliqui exponunt de Davide jam rege, et perfecte liberato a persecutione Saulis. Sed si ita esset, non diceret: « Ad te, Domine, clamabo, ne sileas a me; » sed diceret: « Ad te, Domine, clamavi, » etc. Videtur igitur præferenda S. Augustini et S. Hieronymi expositio, qui in persona Christi Psalmum a Davide cantatum fuisse volunt: David enim, qui simul prævidebat passionem et glo-

Christus
est qui
in hoc

Psalmo rificationem Christi, convenienter ea conjungere potuit, sicut etiam fecit in Psalmo XXI, cujus Psalmi longissimi loquitur. et pulcherrimi, hic quem explicandum in manibus habemus, videtur esse quasi compendium.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. AD TE, DOMINE, CLAMABO; DEUS MEUS, NE SILEAS A ME, NEQUANDO TACEAS A ME, ET ASSIMILABOR DESCENDENTIBUS IN LACUM.

Verba sunt Christi in cruce pendentis, ac postulantis celerem resurrectionem. Pro illo, *Deus meus*, in hebræo est צוּרִי *tsuri*, *petra mea*, sive *fortis meus*: et quanquam hoc ipsum nomen ponitur ad significandum Deum, et recte Septuaginta verterunt, *Deus meus*; tamen ex vi hebraicæ vocis, intelligimus hoc loco invocari Deum, quia potentissimus est, et potest morti ipsi imperare, ut Christum cito restituat. Pro *ne sileas a me*, S. Hieronymus vertit, *ne obsurdescas mihi*. Sed sciendum est verbum שָׁתֵּם significare *tacere, silere, surdum se ostendere*. Itaque sensus est, *ne sileas*, quasi non audieris vocem meam, ne veluti surdum te mihi exhibeas. Illud, *a me*, idem est, quod *mihi*, ex hebraica phrasi. Breviter petit exaudiri se, et responderi sibi, facturum Deum quod petitur. Quod sequitur, *ne quando taceas a me, et assimilabor descendentibus in lacum*, continet causam, cur velit sibi responderi, quia videlicet, nisi Deus exaudiat et respondeat, erit ipse similis aliis hominibus mortalibus, qui per mortem dissolvuntur, atque ad inferos descendunt non redituri.

Homo sine adjutorio Dei nihil omnino potest.

«Ne quando taceas a me,» id est, ne forte tu non exaudias, et hinc fiet, ut ego per omnia similis fiam «descendentibus in lacum,» id est, iis qui moriuntur, et ad inferos descendunt, sine spe resurgendi, nisi in die novissimo. Posset etiam sensus esse: Si non exaudias, ero similis hominibus mortuis; sicut enim mortui nihil omnino possunt, ita homo sine Dei adjutorio nihil omnino potest. Vox enim hebræa בֹּרַר *bor*, significat *cisternam, lacum, profundam foveam*; potest igitur accipi pro *sepulcro*, sed melius pro loco subteraneo animarum, sicut *Isai. XIV*: «Verumtamen ad infernum detraheris, in profundum lacu,» et cap. XXXVIII: «Non exspectabunt qui descendunt in lacum veritatem tuam;» quomodo etiam accipitur in illa oratione ecclesiastica: «Libera animas omnium fidelium defunctorum de pœnis inferni, et de profundo lacu, libera eas de ore leonis,» etc.

Vers. 2. 2. EXAUDI, DOMINE, VOCEM DEPRECATIONIS MEÆ, DUM ORO AD TE, DUM EXTOLLO MANUS MEAS AD TEMPLUM SANCTUM TUUM.

Quod antea dixerat, *ne sileas, et ne taceas*, nunc clarius dicit: «Exaudi, Domine, vocem deprecationis meæ;» volebat enim Deum respondere, ut id signum esset exauditionis. Illud, *Domine*, non est in hebræo, sed solum, *exaudi vocem deprecationis meæ*. S. Hieronymus, in *epist. ad Suniam et*

Fretellam, existimat esse additum ab aliquo explanationis gratia: fortasse etiam excidit ex nostris codicibus, et in illis codicibus quibus Septuaginta usi sunt, aderat. Illud, *dum oro ad te*, in hebræo significantius habetur בְּשֹׁרֵעִי *dum clamo ad te*, id est, dum oro «cum clamore valido,» ut Apostolus loquitur *ad Hebr. v*. Illud, *dum extollo manus meas*, significat a signo, eandem ipsam orationem: solebant enim Hebræi manus in altum tollere, cum orabant, cujus cæremonia pleni sunt libri sacri: sed et Gentiles eundem ritum imitabantur. Itaque idem est, *dum oro ad te, et dum extollo manus meas ad templum tuum*. Allusit vero interim Propheta ad manus Domini in cruce extensas, et ad cælum sublatas; tunc enim verissime dicere potuit Dominus: «Dum clamo ad te,» et «dum extollo manus,» etc., quando de cruce oravit. Pro voce, *ad templum*, in hebræo est דְּבַיִר, quod proprie *oraculum* significat, unde Deus responsa dabat. Sed hoc loco, sive templum, sive oraculum, pro cælesti templo et oraculo accipitur.

3. NE SIMUL TRAHAS ME CUM PECCATORIBUS, ET CUM OPERANTIBUS INIQUITATEM NE PERDAS ME.

Solus Christus id vere dicere potuit: ipse enim solus fuit omnibus modis «segregatus a peccatoribus,» ut dicit Apostolus *ad Hebr. vii*. Et sicut solus fuit, in quem peccatum cadere non potuit, ita justissime petit, ut non judicetur, et non pereat cum peccatoribus, sed ipsam potius mortem occidat, et resurgens ex mortuis, de mortis Principe, et de ipsa morte gloriose triumphet. Recte in editione Sixti V et Clementis VIII emendatum est, *ne trahas*, quod antea legebatur, *ne tradas*: nam cum tam vox hebraica quam græca significet *trahere*, verisimile est ob litterarum similitudinem, vitio librariorum, irrepisse in editionem latinam, *ne tradas*. Illud, *ne perdas*, non habetur in hebræo, sed additum est explanationis gratia. Itaque sensus est: Ne trahas me ad interitum cum cæteris hominibus, qui peccatores sunt, cum ego peccator non sim.

4. QUI LOQUUNTUR PACEM CUM PROXIMO SUO, MALA AUTEM IN CORDIBUS EORUM.

Describit peccatores ab eo peccato quod universalis est, et communius; nam idcirco in alio Psalmo dicitur: «Omnis homo mendax,» *Psalm. cxi*; et in alio: «Ab homine iniquo et doloso eripe me, *Ps. xliii*;» et de Christo dicit apostolus Petrus I *Epist. cap. ii*: «Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus,» quasi dolus fere tam late pateat, quam peccatum. Certe pluri sunt, qui volunt videri amici, bene velle

proximis, et tamen ab amore proprio excæcati, malum habent in corde, id est, odio vel invidentia erga eosdem proximos afficiuntur.

Vers. 5. 5. DA ILLIS SECUNDUM OPERA EORUM, ET SECUNDUM NEQUITIAM ADINVENTIONUM IPSORUM.

rs. 6. 6. SECUNDUM OPERA MANUUM EORUM TRIBUE ILLIS, REDDE RETRIBUTIONEM EORUM IPSIS.

Hæc non imprecatio, sed prophetia est, ut alias sæpe monuimus: significatur enim his verbis, id omnino futurum, ut mali male pereant, nisi videlicet ex malis boni fiant. Sensus igitur est: « Dabis peccatoribus secundum opera eorum, » id est, afficies ea pœna, quam merentur opera eorum. « Et secundum nequitiam adinventionum ipsorum, » supple dabis eis, id est, sicut ipsi ex malitia sua excogitaverunt, et adinvenierunt varios modos vexandi justos: ita per sapientiam tuam invenies varios modos cruciandi peccatores. Et denique, « reddes iis retributionem suam, » id est, ipsi retribuunt justis mala pro bonis, sed tu eam retributionem convertes in caput ipsorum; facies enim ut illis noceat, non justis.

rs. 7. 7. QUONIAM NON intellexerunt OPERA DOMINI, ET IN OPERA MANUUM EJUS DESTRUES ILLOS, ET NON ÆDIFICABIS EOS.

Hinc apparet fuisse prophetiam, non imprecationem id quod duobus superioribus versiculis continetur; non enim dicit: *Destrues eos*, sed *destrues eos*; vel, ut habetur in hebræo, *destruet eos*. Significatur his verbis radix omnium malorum: radix enim est, nolle intelligere opera Domini, non applicare animum ad consideranda et cognoscenda mirabilia opera Dei, quæ fecit in creatione, in redemptione, in gubernatione generis humani: si quis enim ista consideret, vix fieri potest quin in Dei amorem mirifice exardescat. Hinc I Cor. II, B. Paulus ait: « Si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent; » et ipse Dominus Luc. XIX: « Quia si cognovisses et tu, et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi; » et infra: « Non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ. » Quod attinet ad verba, in latina editione est aliqua obscuritas, quæ non est in hebraica, neque in græca; nam in his editionibus legitur: *Quoniam non intellexerunt in opera Domini, et in opera manuum ejus*; vel, ut S. Hieronymus reddit: *Quoniam non intellexerunt opera Domini, et opus manuum ejus*: illa enim præpositio, in, adjungitur utrique nomini ex phrasi hebraica, sed secundum usum linguæ latinæ, ex utroque loco tolli potuisset. Latinus autem Interpres ex priori loco sustulit, in posteriore reliquit, ideo sententiam obscuriorem reddidit. Cur autem Propheta cum dixisset: « Non intellexerunt opera Domini, » adjunxerit: « Et opera manuum ejus, » ratio esse videtur, ut explicaret

se loqui præcipue de illo opere, quod ipse facit per se, non per secundas causas, quale opus fuit creatio cœli et terræ, incarnatio Verbi, miracula Christi, resurrectio et ascensio Domini, et similia. Ait igitur: Quoniam peccatores non intellexerunt opera Domini, et præcipue opera illa, quæ manibus suis, id est, per se immediate fecit; ideo tu, Domine, « destrues illos, et non ædificabis, » id est, destrues illos, et cum destruxeris, non te pœnitebit destruxisse, ideo nunquam amplius ædificabis eos. Alludit Propheta ad vocem operis manuum Domini, quod opus est quasi ædificatio quædam, quasi diceret: Quia non intellexerunt ædificationem Dei, Deus illos destruet, et nunquam amplius ædificabit. Id optime quadrat in civitatem, et templum, et ipsum regnum Judæorum, quæ omnia Deus ob Judæorum infidelitatem destruxit, nec unquam amplius ædificabit. Quadrat etiam in singulos peccatores, qui non intelligunt se esse ædificationem Domini, et ad imaginem ejus conditos, et pretio sanguinis Domini redemptos, et tam multa beneficia nature et gratiæ in se collata; ideo tandem ita destruentur, nunquam amplius reædificandi, ut nihil remaneat, nisi ruina ædificii, id est, unde pœnam sentire perpetuo possint. In hebræo habetur in tertia persona, *destruet, et non ædificabit*: fortasse librariorum vitio, prima littera hebraica, quæ indicat personam, mutata est; fortasse ultima littera græca, ex qua persona intelligitur, vitio librariorum addita est; fortasse Interpretes, non tam ad verbum, quam ad sensum respexerunt.

8. BENEDICTUS DOMINUS, QUONIAM EXAUDIVIT VOCEM DEPRECATIONIS MEÆ. Vers. 8.

Transit Propheta ad gloriam resurrectionis Domini prædicendam, et in persona Christi gratias agit Deo, dicens: « Benedictus Dominus, » id est, benedicatur ab omnibus Dominus, « quoniam exaudivit vocem deprecationis meæ. »

9. DOMINUS ADJUTOR MEUS ET PROTECTOR MEUS; IN IPSO SPERAVIT COR MEUM, ET ADJUTUS SUM. Vers. 9.

Explicat in quo exaudita sit oratio sua, ac dicit: « Dominus adjutor meus, et protector meus, » supple, solet esse. Ideo « in ipso speravit cor meum, » id est, fretus auxilio et protectione Dei, non recusavi prælium subire cum diabolo, et cum ipsa morte, nec spe mea frustratus sum, quoniam adjuvit me Deus, ut plane victor evaserim. In hebræo, pro *adjutor et protector*, habetur, *fortitudo et scutum*. Ex quo intelligimus accepisse a Deo auxilium interni roboris, et protectionem externi præsidii.

10. ET REFLORUIT CARO MEA, ET EX VOLUNTATE MEA CONFITEBOR EI. Vers. 10.

Describit effectum auxilii et protectionis, qui fuit gloriosa resurrectio, ob quam toto corde laudaturum se dicit Deum. « Refloruit caro mea, »

secundas causas.

... fecit
us per
non
se-

id est, caro mea, quæ per mortem exaruerat, non solum rediit ad vitam, sed ad florem ætatis, sanitatis, lætitiæ, venustatis maxime rediit. « Et » ideo « ex voluntate mea, » id est, ex corde, « confitebor ei » confessionem laudis et gratiarum actionis. In hebræo nunc legitur : *Gavisum est cor meum, et in cantico meo confitebor ei.* Itaque pro *caro mea*, legitur *cor meum*; pro *voluntate mea*, legitur *cantico meo*. Nam quod pro *refloruit*, legatur *gavisum est*, ut S. Hieronymus vertit, non multum refert: nam verbum עלו significat lætari, exultare, et per metaphoram, *reflorere*, ut recte verterunt Septuaginta, quia dum arbores reflorescunt, suo modo exhilarari et exultare videntur. Cur autem viri illi doctissimi verterint *caro mea*, ubi nunc est לבי libbi; et *voluntate mea*, ubi nunc est מסירי, quæ non significant nisi *cor meum* et *canticum meum*, non potest reddi alia ratio, nisi quia non ita legerint, ut nunc habemus in nostris codicibus, sed verba transposita et mutata postea fuerint: nam si pro מסירי, legatur בשירי, quod significat *caro mea*, et illud, לבי libbi, transferatur paulo ulterius, efficietur lectio, quam habuerunt Septuaginta, et quam recte interpretati sunt; nimirum hæc erit lectio ועלו בשירי ויעלו, id est, *et refloruit caro mea, et corde meo, sive voluntate mea, confitebor ei.*

VERS. 11. 11. DOMINUS FORTITUDO PLEBIS SUÆ, ET PROTECTOR SALVATIONUM CHRISTI SUI EST.

Hæc est materia confessionis, de qua dixit, con-

fitebor ei, quod videlicet *Dominus sit fortitudo plebis suæ*, quod ostendit, dum tam potenter protexit salutem Christi sui, qui est caput totius plebis, et a quo fortitudo et salus totius populi dependet. Ex hebræo S. Hieronymus vertit, *Dominus fortitudo mea*; alii vertunt, *Dominus fortitudo eis*, et hoc sonant verba, quæ nunc sunt in bibliis; sed Septuaginta non videntur legisse למו lamo, quod est *eis*, sed לעמי, id est *plebis suæ*. Dicit autem, *protector salvationum*, non *protector salvationis*, fortasse, quia protector fuit ad multiplicem salutem, videlicet, ut caro mortua non corrumperetur, ut sanguis effusus non periret, ut non solum anima corpori, et sanguis venis restitueretur, sed ut adderetur immortalitas, impassibilitas, agilitas, splendor, et si quæ sunt alia, quæ ad corpus gloriosum requiruntur.

12. SALVUM FAC POPULUM TUUM, DOMINE, ET BENEDIC HÆREDITATI TUE, ET REGE EOS, ET EX-TOLLE ILLOS USQUE IN ÆTERNUM.

Christo, qui caput est Ecclesiæ, glorificato, hoc superest, ut corpus ejus, id est populus Dei, qui est peculiaris hæreditas Dei, quam acquisivit sanguine suo, pariter glorificetur. Dicit igitur Christus ad Patrem, vel Propheta ad Christum: *Salvum fac populum tuum*. Ut autem salvum facias, *benedic* justificando, *rege* conservando, et *prote- gendo* in via, *exalta glorificando*, quæ glorificatio usque in sæculum duret.

PSALMUS XXIX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Psalmus David, in consummatione tabernaculi.*

Afferte Domino, filii Dei; afferte Domino filios arietum.

2. Afferte Domino gloriam et honorem, afferte Domino gloriam nomini ejus: adorate Dominum in atrio sancto ejus.

3. Vox Domini super aquas, Deus majestatis intonuit: Dominus super aquas multas.

4. Vox Domini in virtute; vox Domini in magnificentia.

5. Vox Domini confringentis cedros: et confringet Dominus cedros Libani:

6. Et comminuet eas tanquam vitulum Libani: et dilectus quemadmodum filius unicornium.

7. Vox Domini intercidentis flammam ignis:

8. Vox Domini concutientis desertum: et commovebit Dominus desertum Cades.

V. s. h. — *Canticum [h. Psalmus] David.*

Afferte Domino filios arietum: afferte Domino gloriam et imperium [h. fortitudinem].

Afferte Domino gloriam nomini ejus: adorate Dominum in decore sancto.

Vox Domini super aquas, Deus gloriæ intonuit: Dominus super aquas multas.

Vox Domini in fortitudine: vox Domini in decore.

Vox Domini confringentis cedros: et confringet Dominus cedros Libani.

Et disperget eas quasi vitulum: Libanum et Sarion quasi filium rhinocerotum.

Vox Domini dividens flammam ignis.

Vox Domini parturire faciens desertum; parturire faciet Dominus desertum Cades.

9. Vox Domini præparantis cervos, et revelabit condensa, et in templo ejus omnes dicent gloriam.

10. Dominus diluvium inhabitare facit, et sedebit Dominus rex in æternum.

11. Dominus virtutem populo suo dabit : Dominus benedicet populo suo in pace.

Vox Domini obstetricans cervas [al. *cervis*], et revelans saltus, et in templo ejus omnis loquitur gloriam.

Dominus diluvium inhabitat : et sedebit Dominus rex in æternum.

Dominus fortitudinem [al. *legem*] populo suo dabit : Dominus benedicet populo suo in pace.

Argumentum. — Hymnus in Jovam tonantem. Strophæ tres : vers. 1-2, celebrate, superi, Jovæ laudes ; vers. 3-9, ejus potentiam et majestatem ostendunt tonitrua ; vers. 10-11, qui tam potens est Jova suos tuebitur. In Palestina tempestates ab occidente atque a mari Mediterraneo ingruunt, gravissime in juga Libani detonaturæ, indeque Arabia deserta petituræ. Animadvertit Psalmi artificium, *Jova* tum in prima tum in tertia strophe quater, illud vero, *vox Jovæ*, in secunda strophe repetentis septies, quem numerum, cum perfectionis in ordine tum naturæ (septem creationis dies), tum gratiæ (septem dona Spiritus Sancti, septemque sacramenta) sit symbolum, consulto vates admisit, ut omnem tonitruum gloriam terroremque principi Deo consecraret. Titulo in hebræo textu præscripto additur in græca alexandrina versione, quod sit Psalmus ἑξάδικος ἀκτῶν, quæ verba Vulgatus in *consummatione tabernaculi* reddidit. Apud Judæos græcos alexandrinos vocabulum ἑξάδικος solemne erat ad designandum *octavam diem festi tabernaculorum* (Levit. xxiii, 36) : quare hoc sibi velle videtur græca inscriptio, consummato festo tabernaculorum decantari hoc carmen solitum fuisse.

1. Carmen Davidis.

Date Jovæ, filii Dei,
date Jovæ gloriam et robur.

2. Date Jovæ gloriam nominis ejus,
prosternite vos Jovæ in ornatu sancto.

3. Vox Jovæ (tonitru) *auditur* super aquas,
Deus gloriæ intonat,
Jova super aquas multas.

4. Vox Jovæ *est* in fortitudine (vehemens),
vox Jovæ *est* in gloria (magnifica).

5. Vox Jovæ frangit cedros (fulminibus),
et confringit Jova cedros Libani.

6. Et subsilire eas facit sicut vitulum,
Libanum et Shirionem, quasi filium bubali.

7. Vox Jovæ diffundit flammam ignis.

8. Vox Jovæ trepidare facit desertum,
trepidare facit Jova desertum Cadesh.

9. Vox Jovæ parturire facit cervas,
et nudat silvas (foliis et ramis),
et in palatio ejus (cælo) omnes (cœlicolæ) dicunt : Gloria !

10. Jova oceano *cælesti* sedet,
et sedet Jova rex in sempiternum.

11. Jova robur populo suo dabit,
Jova populo suo in (seu *cum*) pace benedicet.

NOTE.

Vers. 1. *Filii Dei*, angeli; *elîm* pro *elohim* : ita Hengstenberg. Cf. Job i, vi; ii, 1; xxxviii, 7; Isai. vi, 3. Hi, ait Rosenmullerus, Dei concilium ex mente Hebræorum constituebant, cui Jova, tanquam supremus

omnium Deus, praesidebat : conf. *Iliad.* iv, 1 seqq.; *Aeneid.* x, 2, 3. Alii filii Dei sunt potentes sive principes his in terris adhuc viventes : conf. duplicem lectionem locorum *Exod.* xv, 11; II *Reg.* xxiv, 15. Tò filios arietum Vulgati interpretis ex duabus lectionibus אֲרִיִּים et אֲרִיִּים emersit : אֲרִיִּים enim arietem significare constat. Rectissime Chaldaeus vertit, *turnæ seu chori angelorum.* Date.... i. e. Jovæ fortitudinem ascribite, Jovam numen potentissimum agnoscite. *Robur* : conf. vers. 11. Minus recte hodierni multi, *laudem*. — Vers. 2. *Nominis ejus*, ejus nomine dignam. *Ornatu sancto*, sacerdotum, qui summo numini se offerunt, more. Cf. *Lev.* viii, 13; II *Paral.* xx, 21; *Ps.* xcvi, 9, etc. Alexandrini videntur legisse אֲרִיִּים, *penetrare*. — Vers. 3. *Aquas* : quænam? Michaelis : « Tonat eminus in mari Mediterraneo, ex quo nimbi Palæstinæ ingruunt. » Insuper tonitruum fragorem in mari fortius repercuto latiusque personare, referunt navigantes. Melius tamen Maurer per *aquas* intelligit oceanum cælestem, qui super firmamentum est : conf. *Ps.* cxlviii, 4; *Gen.* i, 7. — Vers. 5. *Cedros*, crassissimas (ad sex hominum complexum) arbores. — Vers. 6. *Eas*, cedros puta, cum ramis suis concussas : ita Maurer et Hengstenberg. Ewaldus, ob parallelismum, vertit *eos*, scil. montes, qui mox nominantur, cogitatque de terræ motu, qui tempestatum sæpe comes est : non male. *Shirion* est Antilibanus, seu Libanus orientalis. Alexandrini pro *tarquidem* legerunt *iadiquem*, pro *shirion* vero, *teshouron*, quod postremum populi Israelitici appellatio est. Sensus autem, qui ex græca hac versione prodit, bene ita explicat Agellius : « Vox Domini confringet cedros et comminuet eas, ut comminuit vitulus paleas, hoc est, sublimes reges et principes debellabit ac proteret; neque id solum vox Dei faciet, sed etiam *dilectus*, populus nempe Israel, adversus eos dimicabit ut filius unicornium, et cornu potentiaque sua eos feriet ac superabit. Itaque et Dei virtute et Israelis potentia, quam eis Dominus tribuet, superabuntur ac dejicientur hostes. Ex hac autem Septuaginta interpretatione discimus, illos figurate totum psalmum intellexisse. » — Vers. 7. *Diffundit*, fissas emittit. Cf. Ovidii *Jovis telum trisulcum, ignes trisulci*. — Vers. 8. *Cadesh*, Arabici deserti pars septentrionalis. *Oceano cælesti*, i. e. nubibus, tanquam moderator potentissimus : ita Ewaldus. Alii, *Jova ad diluivium*, noachicum scil., *sedebat* potentissimus rex : ita et adhuc hodie in ejusmodi magnis tempestatibus regnat; in æternumque regnabit. — Vers. 11. Cf. *Num.* vi, 24, 26.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXVIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus David, in consummatione Tabernaculi.

Hic titulus non habetur in hebræo, sed solum, *Psalmus David*; reliqua addita sunt vel a Septuaginta Interpretibus, vel ab aliis, et duobus modis legitur et intelligitur titulus hujus Psalmi. Nam S. Basilius, Theodoretus et Euthymius legunt : *Psalmus David in exitu tabernaculi*, et significari volunt, præcipi Sacerdotibus et Levitis exeuntibus de tabernaculo, ut præparent, quæ necessaria sunt ad cultum Dei. SS. Hieronymus et Augustinus legunt, ut nos habemus in editione Vulgata : *Psalmus David in consummatione tabernaculi*, et sensum esse vult S. Hieronymus, hunc Psalmum compositum fuisse, quando David perfecit tabernaculum, et collocavit in eo arcam Domini. Quod attinet ad argumentum, volunt nonnulli ad litteram in toto fere Psalmo agi de potentia Dei, et velle Davidem hortari populum ad laudandum Deum, qui potentiam suam solet manifestare admirandis operibus, quæ solo verbo sive imperio facit. Alii, quorum sublimior interpretatio, et dignior Davidico spiritu esse videtur, volunt in hoc Psalmo celebrari Evangelicam prædicationem. Congruit vero titulus, *in consummatione tabernaculi*: nam cum David tabernaculum fœderis intelligeret figuram esse Ecclesiæ, quæ *tabernaculum Dei cum hominibus* dicitur in *Apocal.* cap. xxi, et simul etiam Spiritu revelante cognosceret instrumentum, quo tabernaculum hoc novum perficiendum erat, fore prædicationem evangelicam, ideo in consummatione tabernaculi illius umbratici, Spiritu Sancto inspirante, cantavit præconia vocis Domini, qua tabernaculum verum constituitur. Nos utramque explicationem breviter persequemur.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. AFFERTE DOMINO, FILII DEI; AFFERTE DOMINO FILIOS ARIETUM.

Cantaturus Propheta laudes potentiæ divinæ, excitat filios Dei, id est, populum Dei peculiarem, cui notus erat Deus (nam « notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus, » ut habetur *Psalm.* lxxv), ut potentiam illam honorent, victimis eo tem-

pore consuetis, et etiam prædicatione vocis, et inclinatione corporis. Sed juxta posteriorem intelligentiam, cantaturus laudes vocis divinæ, per quam perficitur tabernaculum, id est Ecclesia, quæ est mater omnium filiorum Dei, invitat ipsos filios Dei, ipsos vocatos illa voce cælesti, ut Deo sacrificent sacrificium laudis. « Afferre, inquit, filii Dei, filios arietum, » id est, vos per sanguinem Agni

immaculati effecti filii Dei, afferite agnos, offerite sacrificium gratiarum actionis et laudis; sic enim explicat ipse idem Propheta in sequenti versiculo: «Afferite Domino gloriam,» etc. In hebræo non habetur: «Afferite Domino, filii Dei,» sed solum אֱלֹהִים בני אֱלִים, *habu l'ADONAI bene elim, afferite Domino filios arietum.* Fortasse in editione, quam habuerunt Septuaginta Interpretes, erat utraque pars versiculi, et postea successu temporis excidit pars prior; fortasse etiam non erat nisi pars posterior: sed ea duobus modis interpretata est, et altera interpretatio, quæ erat in margine, irrepsit in textum, et hinc nata est lectio quam nos habemus. Nam si vox אֱלִים *elim* legatur, ut modo se habet, significat *arietes*; si legatur unica littera addita אֱלֹהִים *Eloim*, significat *Deum*; proinde eadem sententia reddi potuit: *Afferite Domino, filii Dei*; et etiam: *Afferite Domino filios arietum.* Neque desunt in editione vulgata alii loci, in quibus duæ interpretationes ejusdem sententiæ simul veniuntur in textu. Certe S. Basilius in Commentario hujus Psalmi scribit, in multis exemplaribus addita esse hæc verba: «Afferite Domino, filii Dei.» Ex quo intelligimus non fuisse hæc verba in omnibus exemplaribus græcis, sed solum in aliquibus. Sed undecumque hæc verba in editione nostra accesserint, satis bene cum sequentibus cohererent, et habentur in omnibus latinis codicibus, etiam antiquissimis.

Vers. 2.

2. AFFERTE DOMINO GLORIAM ET HONOREM, AFFERTE DOMINO GLORIAM NOMINI EJUS: ADORATE DOMINUM IN ATRIO SANCTO EJUS.

Hæc est declaratio sacrificii, quod ut offeramus Domino, Propheta nos admonet: «Afferite, inquit, Domino gloriam et honorem,» id est, voce et opere glorificate Dominum: nec solum voce et opere Deum laudate, sed etiam corporis inclinatione illum veneramini, et per veram adorationem supremum Dominum agnoscite, ac protestamini. In hebræo pro voce *honorem*, habetur וְיִהְיוּ הוֹדוֹ, quod proprie *fortitudinem, potentiam, sive imperium* significat. Ex quo intelligimus honorem, quem juxta editionem græcam et latinam Deo debemus, esse honorem confessionis potentiæ et imperii Domini; tunc enim Deum vere honoramus, cum ejus potentiam et imperium agnoscamus et confitemur. Et est valde ad propositum hoc loco honor potentiæ, cum in toto Psalmo Dei potentia laudetur. Pro *nomini ejus*, in codicibus hebraicis cum punctis Rabbiorum habetur, *nomini ejus*: quæ lectio faciliorem sensum habet, quam nostra. Sed quia editio græca habet, *nomini ejus*, et eodem modo ex hebræo vertit S. Hieronymus, oportet Septuaginta Interpretes et S. Hieronymum aliter legisse, quam Rabbini legerunt. Ninairum illi legerunt, כְּבוֹד שְׁמֹו, *caud shemo, gloriam nomini ejus*; isti vero, *chevod shemo, gloriam nominis ejus*. Sensus igitur est: «Afferite Domino gloriam nomini ejus,» id est, afferite gloriam Domino, id est, nomini ejus, cele-

brantes videlicet nomen, famam, notitiam Domini. Pro voce *atrio*, in hebræo est חֲדָרָת *hadrath, decore*, seu *pulchritudine*; in græco est, αὐλή; unde S. Augustinus et alii legunt *aula*. Cæterum facile est videre Septuaginta Interpretes non legisse חֲדָרָת *hadrath*, sed חֲדָרָת *chadrath*, unica littera simillima immutata: illa enim vox, si legatur per ה, significat *decorem*, si per ח, significat *atrium*, et hanc esse veram lectionem dubitare non possumus, nisi Septuaginta viros, qui omnium judicio sapientissimi erant, imperitiæ arguere velimus; ut omitam, quod magis convenit cum verbis: «Adorate Dominum,» in atrio sancto ejus, quam in *decore sancto ejus*. Porro vox græca αὐλή, non significat id quod nos latine dicimus *aulam*, sed vestibulum, sive atrium subdiale; proinde qui legunt in *aula*, retinent sonum vocis græcæ; qui legunt in *atrio*, retinent veram tam hebraicæ quam græcæ vocis significationem. Per hoc atrium sanctum, in quo Deum adorare jubemur, intelligitur, tum ipsum tabernaculi Judaici vestibulum, ad quod omnibus promiscue aditus erat, cum in tabernaculum soli sacerdotes intrare permitterentur; tum potissimum Ecclesia Catholica, quæ est velut atrium seu vestibulum tabernaculi celestis: nam in Ecclesiam et boni et mali passim admittuntur, sed in tabernaculum celeste illi soli ingredientur, qui dicere poterunt Christo, ut in Apocalypsi legimus: «Fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotes,» Apoc. v.

Ecclesia Catholica est tabernaculi celestis vestibulum.

3. VOX DOMINI SUPER AQUAS, DEUS MAJESTATIS INTONUIT, DOMINUS SUPER AQUAS MULTAS.

Vers. 3.

Hic jam incipit explicare Propheta, cur nos invitaverit ad laudandam et celebrandam potentiam Dei. Causa enim est, quia «vox Domini» mirabilia operatur tum in corporalibus elementis, tum in spirituali fabrica Ecclesiæ. Describit primum operationem Dei in aquis, deinde in aere, tum in igne, postremo in terra, quæ sunt partes principales mundi hujus inferioris nobis maxime noti. Prima operatio Dei in aquis describitur in Gen. cap. 1, cum dicitur: «Spiritus Domini ferebatur super aquas:» et ibidem: «Dixit Deus; Fiat firmamentum in medio aquarum, et dividat aquas ab aquis;» et ibidem: «Dixit Deus: Congregentur aquæ, quæ sub cælo sunt, in locum unum, et appareat arida.» Tunc igitur facta est «vox Domini super aquas,» cum Deus imperavit ut aquæ dividerentur, et divisæ congregarentur in locum unum, id est, in cavernas terræ, et terra habitabilis fieret. Hæc ipsa vox dicitur tonitruum: «Deus majestatis intonuit,» quia quomodo tonitruum nos continuo prosternit, et obedire cogit: sic ad imperium Domini continuo aquæ recesserunt, et in loca humiliora se receperunt. Fuit autem hæc vox, et hoc tonitruum Dei super aquas multas, quia tunc aquæ undique totam terram cooperiebant, proinde erat quasi immensa aquarum abyssus super terram. Hoc ipsum clarius describit idem David in

Psalm. ciii : « Abyssus sicut vestimentum amictus ejus, super montes stabunt aquæ, » id est, immensitas aquarum undique terram vestiebat, ita ut super omnes montes starent aquæ. « Ab increpatione tua fugient : a voce tonitruu tui formidabunt : ascendent montes, et descendunt campi, in locum quem fundasti eis, » id est, ab imperante Deo aquæ recesserunt, quasi a tonitruo fugerent, et tunc apparuerunt montes editi et campi depressi. « Terminum posuisti, quem non transgredientur : neque convertentur operire terram, » id est, non solum aquæ ad vocem Domini recesserunt, et terram aridam atque habitabilem reddiderunt, sed ab eadem voce Domini terminum acceperunt, quem transgredi nunquam audebunt. Jam vero secundum alteram expositionem describitur initium Evangelicæ prædicationis, quæ cepit, cum Deus ipse per se, Christo in aquis Jordanis baptizato, evangelizavit toti mundo Jesum Christum esse Filium suum, quod est quasi compendium totius Evangelii. Igitur « vox Domini super aquas » est illa magnifica Dei vox in baptismo Christi audita : « Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, » *Matth. iii*. Tunc « Deus majestatis intonuit, et intonuit super aquas multas, » quia tunc institutum est baptisma, et data virtus omnibus aquis totius mundi ad filios Dei regenerandos. S. Augustinus, per vocem Domini super aquas, intelligit vocem Christi super populos, quia dicitur in *Apocal. cap. xvii* : « Aquæ multæ populi multi sunt, » et addit ideo dictum esse : « Deus majestatis intonuit, » quia majestas divina erat in carne humana Christi tanquam in nube, et proinde vox Domini ex humana carne erat quasi tonitruum ex nube. Elegans et vera expositio; sed superior, quæ est Patrum græcorum, videtur magis literalis.

Vers. 4.

4. VOX DOMINI IN VIRTUTE, VOX DOMINI IN MAGNIFICENTIA.

Utrique interpretationi laus hæc vocis Dominicæ optime quadrat. Nam vox Domini jubentis, ut aquæ in principio creationis rerum omnium dividerentur, et aquæ inferiores in cavernas terræ sese recipere, et non reverterentur operire terram, non fuit inanis et sine effectu, ut pleraque tonitrua esse solent, quæ nihil præter ingentem sonitum habent; sed fuit vox plena virtute et gloria, atque ad eam continuo est consecutus effectus. Sic etiam vox Evangelicæ prædicationis ab ipso Deo inchoatæ, et a Christo et Apostolis propagatæ, non fuit inanis verborum strepitus, qualis multorum oratorum et philosophorum est; sed fuit vox efficacissima, et signis atque prodigiis confirmata. Ad efficaciam verbi pertinet illud, *in virtute*; ad gloriam miraculorum illud, *in magnificentia*, sive splendore et decore, ut sonat vox hebraica *הָדָר hadar*. Apostolus Paulus, *I Cor. ii* : « Prædicationis meae, inquit, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spi-

ritus et virtutis; » et *I Thessal. cap. i* : « Evangelium meum non fuit ad vos in sermone tantum, sed in virtute et Spiritu Sancto. »

5. VOX DOMINI CONFRINGENTIS CEDROS, ET CONFRINGET DOMINUS CEDROS LIBANI.

Juxta priorem interpretationem transit Propheta ab operatione Dei in aquis ad operationem in aere. Significat autem his verbis, *voce Domini*, id est, imperium Domini, excitare ventos ac tempestates, quas in *Psalm. cxlviii* vocat « spiritum procellarum, quæ faciunt verbum ejus. » Et sane mirabilis est potentia Dei, quæ rei tam exili ac tenui tantam virtutem attribuit, ut etiam maximas arbores in momento confringat et prosternat, quod multi homines magna vi et longo tempore vix facerent. Nominat autem Propheta *cedros*, et *cedros Libani*, quæ sunt arbores durissimæ et maximæ, et eæ nusquam majores inveniuntur, quam in Libano monte. Jam vero juxta posteriorem interpretationem « *cedri Libani*, » ratione sublimitatis, sunt homines excelsi, sive magnitudine potentiæ, sive splendore sapientiæ, sive gloria eloquentiæ; ratione boni odoris, quem cedri spirant, sunt homines deliciis et voluptatibus dediti; denique ratione densitatis et duritiei, qua mirum in modum cedri pollent, sunt homines obstinati et pertinaces in paternis erroribus. Has omnes cedros Evangelicæ prædicationis magnifice confregit, et ad humilitatem et mansuetudinem christianam, nec non ad fructus dignos poenitentiae faciendos perduxit. Exemplorum plenæ sunt historiae.

Cedri Libani quæ sint in realiter

6. ET COMMINETUR EAS TANQUAM VITULUM LIBANI, ET DILECTUS QUEMADMODUM FILIUS UNICORNII.

Ex hebræo juxta priorem intelligentiam habetur sensus facilis et pulcherrimus. Sic enim legimus in hebræo : *Et saltare faciet eas, sicut vitulum Libanum, et Sarion sicut filium unicornium*, et sensus est : Non solum vox Domini confringet cedros Libani, sed etiam integras cedros radicibus evellet, et exilire faciet ea facilitate, qua vituli saliunt. Nec solum cedros Libani, sed ipsos etiam montes, Libanum et Sarion, saltare faciet ea facilitate, qua filius unicornium salit. Cui sententiæ similis est illa in *Psalm. cxliii* : « Montes exultaverunt ut arietes, et colles sicut agni ovium. » Juxta posteriorem intelligentiam sensus erit : Vox prædicationis Evangelicæ non solum confringet cedros Libani, id est, viros quamvis excelsos et obstinatos ad humilitatem fidei christianæ inflectet, sed etiam easdem cedros eradicabit, et in alium locum exilire faciet, id est, ab affectibus terrenis penitus abstrahet, et ad vitam pene angelicam transferet : quod apostolicis viris convenit, qui non solum fideles, sed religiosissimi et perfectissimi evaserunt, ut non tam homines, quam terrestres angeli viderentur. Nec solum cedros singulas, sed integrum montem cedris plenum, sive integras

cedrorum silvas exilire faciet Evangelica prædicatio, id est, non solum hunc, aut illum virum, sed ingentem hominum multitudinem, catervasque integras ad fidem et religionem, vitamque perfectam adducet. Sed videndum est quid græca et latina editio habeat, inter quas solum interest, quod in græca legitur, *et comminuet eas tanquam vitulum Libanum*; in latina vero, *et comminuet eas tanquam vitulum Libani*. Quamvis autem S. Basilius et Euthymius legant *Libanum*, tamen probabile est in editionibus græcis emendationibus fuisse *Libani*, ut legunt SS. Hieronymus et Augustinus, et codex antiquissimus quo utitur in Psalmis canendis ecclesia S. Petri Romæ. Et quidem verba illa priora: « Et comminuet eas tanquam vitulum Libani, » possunt non difficulter concordari cum verbis hebraicis: nam dum cedri magno impetu confringuntur et comminuuntur, certe fragmenta exiliunt, et sparguntur in varias partes. Itaque sensus erit: Et comminuet eas, cedros videlicet, ac per hoc per fragmenta et frusta exilire faciet, quomodo vituli montis Libani exilire et saltare solent. Sed verba sequentia: « Et dilectus quemadmodum filius unicornium, » difficilius cum hebraicis vocibus, quæ nunc habentur in bibliis, concordari possunt: nam *Sirion*, pro quo nos habemus, *dilectus*, significat montem Hermon, *Deuter. iii*; et *loricam*, *I Reg. xvii*, et *III Reg. xxii*. Oportet igitur ut Septuaginta Interpretes, vel aliquid aliud legerint, vel certe intellexerint vocem illam, quæ significat montem Hermon, et loricam, res videlicet tam dissimiles, significare etiam dilectum, quibus habenda fides est, cum ipsi doctissimi essent, et linguæ hebraicæ peritissimi. Posita autem hac lectione, juxta priorem intelligentiam, hic erit sensus: « Et comminuet eas, » nimirum cedros, et comminuendo exilire faciet fragmenta cedrorum, « sicut vitulum Libani, » id est, sicut salit vitulus per montem Libani, et « dilectus quemadmodum filius unicornium, » id est, ut salit dilectus filius unicornium. Dicitur autem dilectus filius unicornium, quod sit speciosum et amabile animal, præsertim quando juvenculus unicornis est. Alii sic exponunt: Et comminuet cedros durissimas, quomodo comminui possunt tenerrimi vituli, et tenerrimi filii unicornium; sed nostra expositio magis accedit ad lectionem hebraicam. Juxta posteriorem intelligentiam sensus erit: Prædicatio Evangelica non solum confringet cedros Libani, id est, homines potentes et sapientes humiliabit, sed etiam comminuet ut vitulum Libani, id est, rediget altissimas cedros ad parvitatem exigui vituli, qui pascitur in monte Libano. Per vitulum autem recte intelligitur Christus, qui non solum humilis et mansuetus fuit more lactentis vituli, sed etiam immolatus in sacrificium Deo.

« Et dilectus quemadmodum filius unicornium, » id est, et tunc quando cedri Libani confractæ fuerint, apparebit dilectus, qui est Christus dilectissimus Patri, et desideratus cunctis gentibus: ap-

parebit, inquam, non amplius ut inermis vitulus, sed ut filius fortissimi unicornis. Majestas enim divina, et omnipotentia Christi tunc primum apparere cœpit, cum per Evangelicam prædicationem piscatorum, oratores et philosophi, et ipsi etiam principes mundi credere cœperunt in Christum. De viribus unicornis sive rhinocerotis, vide *Job. cap. xxxvi*.

7. VOX DOMINI INTERCIDENTIS FLAMMAM IGNIS, Vers. 7.
VOX DOMINI CONCUTIENTIS DESERTUM, ET COMMO-
VEBIT DOMINUS DESERTUM CADES.

In prima parte hujus versus, quæ apud Hebræos est versus integer, transit Propheta ab operatione Dei in aere ad operationem in igne, ac dicit, *voce Domini*, id est, imperium et potentiam Domini, *intercidere*, id est, dividere, *flammas ignis*: quod fit, quando imperante Domino, varia mittuntur e nubibus, quasi e cœlestibus caminis, fulmina in terras, quibus nihil terribilius et formidabilius mortalibus accidere solet. Potest etiam illa intercisio, sive divisio flammaram, non solum referri ad multitudinem et varietatem fulminum, sed etiam ad subtilitatem et acumen ipsorum fulminum; quæ enim acuuntur, dividuntur ac interciduntur, ut ad subtilitatem redigantur; porro nihil est omnino in rebus corporalibus acutius, subtilius, penetrabilius cœlesti fulmine; unde est illud in cantico Mosis, *Deuter. xxxiii*: « Si acuero ut fulgur gladium meum. » Juxta alteram intelligentiam, « vox Domini, » id est, Evangelica prædicatio « dividit flammam ignis, » dum per eam Spiritus Sanctus in cordibus hominum jaculatur ignem divini amoris, multis et variis modis; in cujus rei signum apparuerunt in die Pentecostes super credentes « dispertitæ linguæ tanquam ignis, » *Actor. ii*. In altera parte versus celebrat Propheta potentiam Dei operantis in terra, ac dicit, « vocem Domini concutere et commovere desertum. » Verbum hebraicum *יָחִיל* *iachil* significat *parturire faciet*, ex quo intelligimus concussionem et commotionem, quæ in græca et latina editione exprimitur, non esse simplicem terræ motum, aut concussionem ex fragore tonitru in deserto peculiariter resonantis, ut aliqui volunt; sed esse concussionem et commotionem ad parturiendum. Itaque significatur hoc loco mirabilis potentia Dei, quæ sicut montem Libani potest, cum voluerit, cedris omnibus spoliare, et desertum facere, ita e contrario potest ipsum desertum Cades, ubi nihil nasci solet, unica concussionem parturire facere, et continuo arboribus et animalibus replere. Simile est quod dicitur in *Psalm. cvi*: « Posuit flumina in desertum, terram fructiferam in salsuginem; » et paulo post: « Posuit desertum in stagna aquarum, et collocavit illic esurientes, et constituerunt civitatem habitationis, et seminaverunt agros, et plantaverunt vineas. » Sed juxta alteram intelligentiam significatur, ad Evangelicam prædicationem convertendas esse etiam barbaras nationes,

Christus
per vitu-
lum in-
telligi-
tur.

quæ antea caruerant cultura spirituali et irrigatione gratiæ Dei, ut comparatione aliarum nationum desertæ dici possent. Quid si etiam hic significari dicamus, vera deserta paritura fuisse infinita agmina monachorum, ac per hoc, ut loquitur S. Hieronymus in Epist. ad Heliodorum, futura deserta vernantia floribus Christi? Nam in hoc ipso deserto Cades fuisse plurima monasteria tempore S. Hieronymi, testatur ipse in Vita S. Hilarionis.

Vers. 8.

8. VOX DOMINI PRÆPARANTIS CERVOS, ET REVELABIT CONDENSE, ET IN TEMPLO EJUS OMNES DICENT GLORIAM.

Juxta priorem intelligentiam Propheta, qui Dei potentiam laudavit in elementis omnibus, aqua, aere, igne et terra, nunc laudat in animantibus et plantis, paulo post laudaturus in hominibus. Dicit igitur: «Vox Domini præparantis cervos;» ubi ponit, loco exempli, operationem Dei in cervis. Nam, ut habemus in lib. Job, cap. xxxix, cervæ summa difficultate pariunt, et causa videtur esse, quia tam perfectos fetus edunt, ut illi statim ad partum pergant, nec redeant ad matrem, ut in eodem loco dicitur. Mira igitur Dei potentia in eo cernitur, ut cervas parere faciat. In hebræo habetur, קול יהוה יחולל אילות kol ADONAI iecholet aialoth, vox Domini parere faciens cervas; vel, ut S. Hieronymus vertit, vox Domini obstetricans cervis. Idem significant verba græca et latina: nam præparare cervos, nihil est aliud hoc loco, nisi præparare ad pariendum. Nomen cervos commodius legeretur cervas: nam in hebræo est nomen femininum, et in græco est nomen commune ἐλάφους. Sed recte etiam potest intelligi præparantis cervos, nam ponitur nomen masculinum ad exprimendum cervos in genere, non distinguendo sexus, quasi diceretur: Vox Domini præparat cervos, id est, speciem cervinam ad partum, quæ species sine peculiari providentia Dei parere non posset. In verbis sequentibus: «Et revelabit condensa,» sive, ut in hebræo apertius legitur, aperiet silvas, significatur operatio Dei in arboribus, et sensus est, Deo nihil esse clausum, sed omnia pervia; ipse enim omnia penetrat, etiam densissimas silvas, et ubique operatur; et ideo: «In templo ejus omnes dicunt gloriam,» id est, omnes creaturæ Deum laudant et glorificant in hac rerum universitate, quæ est veluti templum ejus. In hebræo est כולו coullo, omne id ipsum, sive totum hoc, dicit gloriam: ideo exposuimus omnes, id est, omnes creaturæ: non enim loquitur solum de hominibus, sed de toto eo quod dictum erat, id est aqua, igne, etc. Juxta alteram intelligentiam sublimiorem, vox Domini præparat cervos, cum Evangelicæ prædicatio præparat homines spirituales, alta petentes, et venenatos serpentes spiritu suo occidentis, ad partum mirabilium operum: quid enim majus et mirabilius, quam ut homo infirmus operetur opera meritoria vitæ

perpetuæ? Et cum vox Domini cervos omnes parere fecerit, tunc demum revelabit condensa, id est, ut exponit S. Basilius in secunda expositione hujus Psalmi, «revelabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium,» in extremo judicio, juxta Apostolum I Cor. iv; et tunc, tam erit evidens justitia Dei, ut in magno illo teatro et templo omnes omnino, tam boni, quam mali, sint glorificaturi Deum. Tunc enim «curvabitur Christo omne genu,» et omnes, vel inviti, vel libenter dicent: «Justus es, Domine, et rectum judicium tuum;» sic in templo ejus omnes dicent gloriam. S. Augustinus per illud, revelabit condensa, intelligit revelationem sacramentorum et arcanorum Scripturæ sanctæ, quæ viris sanctis et perfectis, quasi cervis alta petentibus, aperiuntur.

9. DOMINUS DILUVIUM INHABITARE FACIT, ET SEDEBIT DOMINUS REX IN ÆTERNUM.

In hebræo est יהוה ליבול ישב ADONAI lemaboul iashab, Dominus diluvium inhabitat, et sic etiam ex græco legunt Basilius et Augustinus: tamen Hieronymus in epist. ad Sumiam et Fretellam magis probat nostram lectionem, nimirum, inhabitare facit, et sic dicit se translulisse. Eodem modo legit Euthymius. Et certe græca vox κατοικίας utrumque significat, inhabitare et collocare, id est, habitare facere; vox hebræa parva mutatione facta in eandem significationem adduci potest. Retenta igitur nostra lectione, juxta priorem intelligentiam, redditur causa, cur omnia dicant gloriam Deo. Causa enim est, quia «Deus diluvium inhabitare facit,» id est, copiosum imbrem effundit super terram, ex quo rebus omnibus alimentum producitur, et vita sustentatur, et ipse idem Deus sedebit Rex et Dominus in æternum, omnia videlicet regens, omnia gubernans, omnia disponens. At juxta posteriorem intelligentiam, Dominus cum in extremo judicio revelaverit condensa, et ab omnibus justitia ejus laudata fuerit, tunc diluvium inhabitare faciet effundens omnia genera malorum in malos, et sic nullo penitus resistente, sublato de medio omni alio principatu, et regno dæmonum, atque hominum impiorum, «sedebit Dominus Rex in æternum.» Referunt hoc diluvium, alii ad diluvium Noe, alii ad baptismum, et quia sunt auctores graves, et magni nominis, non audeo improbare.

10. DOMINUS VIRTUTEM POPULO SUO DABIT, DOMINUS BENEDICET POPULO SUO IN PAGE.

Hæc est conclusio Psalmi, in qua, juxta priorem intelligentiam, Propheta, qui laudavit Dei potentiam in omnibus aliis rebus mundi hujus inferioris, laudat postremo in hominibus, id est, in populo suo, cui dandam esse dicit a Deo virtutem, id est, robur et vires contra omnes adversarios, et iis omnibus superatis, dulcissimam quietem et pacem. At juxta posteriorem intelligentiam, concludit Psalmum, promittens a Domino virtutem,

id est, potentiam et robur in hac peregrinatione ad resistendum tentationibus, et *benedictionem*, ac pacem sempiternam in æterna vita. Non videtur hoc loco prætereunda pia quorundam observatio, qui vocem Domini septies in hoc Psalmo, repetitam, septem Ecclesiæ sacramentis ita accommodant, ut vocem Domini super aquas, Baptis-

mo; vocem Domini in virtute, Confirmationi; vocem Domini in magnificentia, Eucharistiæ; vocem Domini confringentis cedros, Pœnitentiæ; vocem Domini concutientis desertum, Ordini; vocem Domini intercidentis flammam ignis, Matrimonio; vocem Domini præparantis cervos, Uncioni Extremæ convenire velint.

menta
hic per
septem
voces de-
signan-
tur.

septem
sacra-

PSALMUS XXX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Psalmus cantici, in dedicatione domus David.*

2. Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me, nec delectasti inimicos meos super me.

3. Domine Deus meus, clamavi ad te, et sanasti me.

4. Domine, eduxisti ab inferno animam meam; salvasti me a descendentibus in lacum.

5. Psallite Domino, sancti ejus, et confitemini memoriæ sanctitatis ejus.

6. Quoniam ira in indignatione ejus, et vita in voluntate ejus.

Ad vesperum demorabitur fletus, et ad matutinum lætitia.

7. Ego autem dixi in abundantia mea: Non movebor in æternum.

8. Domine, in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem.

Avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus.

9. Ad te, Domine, clamabo, et ad Deum meum deprecabor.

10. Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem?

Numquid confitebitur tibi pulvis, aut annuntiabit veritatem tuam?

11. Audivit Dominus, et misertus est mei; Dominus factus est adjutor meus.

12. Convertisti planctum meum in gaudium mihi; conscidisti saccum meum, et circumdedisti me lætitia:

13. Ut cantet tibi gloria mea, et non compungar; Domine Deus meus, in æternum confitebor tibi.

V. s. h. — *Psalmus cantici pro dedicatione domus David.*

Exaltabo te, Domine, quoniam salvasti me: et non delectasti [*h. lætificasti*] inimicos meos super me.

Domine Deus meus, clamavi ad te, et sanasti me.

Domine, eduxisti de inferno animam meam: vivificasti me ne descenderem in lacum.

Cantate [*h. psallite*] Domino, sancti [*h. misericordes*] ejus, et confitemini memoriæ sanctitatis ejus.

Quoniam ad momentum est ira ejus, vita in reprobatione ejus:

Ad vesperum commorabitur fletus, et in matutino laus.

Ego autem dixi in abundantia mea: Non commovebor in sempiternum [*h. sæculum*].

Domine, in voluntate tua statuisti [*al. posuisti*] monti meo fortitudinem: abscondisti faciem tuam, et factus sum conturbatus.

Ad te, Domine, clamabo, et ad Dominum deprecabor.

Quæ est utilitas in sanguine meo, cum descendo [*al. descendo*] in corruptionem?

Numquid confitebitur tibi pulvis? aut annuntiabit veritatem tuam?

Audi, Domine, et miserere mei: Domine, esto adjutor mihi [*al. meus*].

Convertisti planctum meum in chorum mihi: solvisti saccum meum, et accinxisti me lætitia.

Ut laudet [*h. psallat tibi*] te gloria, et non taceat; Domine Deus meus, in sempiternum [*h. sæculum*] confitebor tibi.

Argumentum. — Strophæ duæ: vers. 2-6, Deo sit laus, quod me liberavit præsentissimo mortis periculo; vers. 7-13, securum suisque fidentem viribus ille percussit, sed idem meas preces audivit. « Nullum tempus in Davidis historia reperitur, quod melius huic carmini conveniret, quam illud, quo eum locum, in quo templum postea extruendum esset, ita dedicavit, ut in eo et altare erexerit, et sacrificium obtulerit. Id autem a Davide factum esse scriptum est

I *Chron.* xxi, 26; xxii, 1. Nam populo ejus jussu numerato, cum eo facto iram Jovæ concitasset, optationeque proposita malisset tribus diebus gladium Jovæ in terra versari, misit ille pestilentiam in Israelitas, quæ tanta vi in populum grassata est, ut septuaginta millia virorum interimeret. Tunc angelus missus Hierosolyma, cum percutiendi initium fecisset, miseratus Jovæ præcepit, ut percutiendi finem faceret. Stabat autem angelus juxta aream Ornanis Jebusæi, quem cum David aspexisset strictum gladium in urbem intendentem, ut calamitatem a populo averteret, se morti obtulit, precatus, ut in se potius, qui peccati auctor fuisset, manum converteret. Tunc angeli motu altari in eadem area constructo, oblatisque in eo sacrificiis, iram Jovæ placavit. Atque hunc ipsum locum, quem templo extruendo dedicavit, jam tum a Davide appellatum esse *ædem Jovæ*, diserte dicitur I *Chron.* xxii, 2; unde et in carminis nostri inscriptione *dedicatione ædis* illud potuit tempus designari, quo primum in Jovæ ædis area sacrificium obtulit. » Hæc Rosenmullerus.

1. Carmen, canticum dedicationis domus, Davidis.
2. Efferam te laudibus, Jovæ, quod extraxisti me, nec lætificasti hostes meos de me.
3. Jovæ, Deus meus, Vociferatus sum ad te, et sanasti me.
4. Jovæ, adscendere fecisti ex orco animam meam; conservasti me vivum ab iis qui descendunt in foveam.
5. Canite Jovæ, pii erga eum, et celebrate memoriam ejus sanctam.
6. Nam momentum *est* in ira ejus, vita in gratia ejus; vespere hospes adest fletus, et mane jubulum.
7. Et ego dixeram (cogitaveram) in securitate mea : « Non nutabo in perpetuum ! »
8. Verum, Jovæ, gratia tua stabilieras monti meo robur — abscondisti faciem tuam, et factus sum conturbatus.
9. Ad te, Jovæ, clamavi; et ad Jovam supplex oravi (his verbis) :
10. « Quid lucri in sanguine meo, in descendendo me ad foveam? Num celebrabit te pulvis? prædicabit veritatem tuam? »
11. Audi, Jovæ, et miserere mei; Jovæ, sis adjutor mihi. »
12. Convertisti planctum meum in choream mihi; solvisti saccum meum, et cinxisti me lætitia :
13. Ut canat te gloria *mea* (anima mea, ego); Jovæ, mi Deus, in perpetuum celebrabo te.

NOTE.

Vers. 1. *Mizemor* et *shir* æque sunt *carmen canendum*. Hanc tamen nativam significationem prius amisit *mizemor*, quam *shir*, ita ut, saltem in Psalmis, *mizemor* sit *carmen* in genere, *shir* vero *carmen cantui* destinatum. Ita Maurer. — Vers. 2. *Extraxisti me*, tanquam situla, e calamitatum abyssu. — Vers. 3. *Sanasti*, improprie accipiendum. — Vers. 4. *Ab iis*, intellige *revocans me* : constructio prægnans. *Foveam*, sepulcrum. *Keri, ne descenderem ego*, quod minus placet. — Vers. 5. *Memoria Dei* est id quod animo obversatur, quando Deum cogitamus, puta eum esse misericordem, benignum, fidelem in promissis, quæ omnia voce *sanctam* continentur. — Vers. 6. Gall. *un moment dure sa colère, une (vel toute la) vie sa bienveillance*. Alexandrini pro *regah* legerunt *rogez*. *Vespere*, etc., i. e. si quid triste etiam aut malum in hac vita intercidit, id est, instar viatoris pernoctantis, suum brevi diversorium relicturi. — Vers. 8. *Gratia tua* sola, non ob mea merita. *Monti*, i. e. magnitudini et dignitati meæ, ne laberetur, fortitudinem addideras. Alexandrini pro *lehareri* legerunt *lehaderi*. — Vers. 12. *Solvisti*, quia saccus ad lumbos præcingebatur. Cf. I *Paral.* xxi, 16. *Lætitia*, zona splendida, ceu potius vestibus pretiosis, lætitiâ significantibus. — Vers. 13. *Gloria*, tua, ait Ewaldus, scil. quam Deus efficiendis præclaris hujusmodi facinoribus adipiscitur.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXIX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus Cantici, in dedicatione domus David.

Hic titulus indicat Psalmum et voce et instrumentis musicis cantatum, quod in præfatione annotavimus ex B. Hilario, et idipsum docet in Commentario hujus Psalmi S. Basilius. Ex eodem titulo colligimus hunc Psalmum compositum fuisse a Davide, quando domus ejus in Jerusalem magnificentissime exstructa, dedicata fuit. Tunc enim intellexit David regnum suum a Deo confirmatum et stabilitum fuisse, et ideo in gratiarum actionem hunc hymnum cecinit Deo. Habetur hæc historia lib. II *Reg.* v, et lib. I *Paralip.* xiv. Videtur autem hic Psalmus duplicem sensum habere, ut Psalmus superior, unum historicum, alterum propheticum, utrumque litteralem. Et quidem recte post consummationem tabernaculi, quod est Ecclesia militans in terris, sequitur dedicatio domus, quæ est Ecclesia stabiliter quiescens in cælis, cujus fundamentum, quod est Christus, jam dedicatum est, cum ad vitam immortalem et gloriosam pervenerit.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. EXALTABO TE, DOMINE, QUONIAM SUSCEPISTI ME, NEC DELECTASTI INIMICOS MEOS SUPER ME.

David confirmato regno, arce Sionis munita, et de nomine suo civitate David appellata, denique domo regia magnificentissime exstructa, Deum agnoscens tantorum beneficiorum auctorem, tributum illi offert gratiarum actionis, ac dicit: « Exaltabo te, Domine, » id est, quamvis tu, Domine, altissimus sis, ut reipsa altior fieri non possis, tamen apud eos, qui altitudinem tuam minus agnoscunt, exaltabo te prædicatione mea, et faciam, quod in me est, ut te Altissimum esse omnes agnoscant. « Quoniam suscepisti me, » de imo videlicet, ac de profundo humilitatis suscepisti, et exaltasti in solium regni. Nam vox hebræa דָּלָה *dalah*, *exaltare* significat. Itaque ait: Tu exaltasti me, et ego exaltabo te, non tribuens meis viribus exaltationem meam, sed magnificentiæ tuæ; tu exaltasti me, et ego humiliabo me, ut exaltem te. « Nec delectasti inimicos meos super me: » hoc ex illa exaltatione consecutum est, ut inimici David, qui plurimi fuerunt, et eum longissimo tempore ad necem quæsierunt, non habuerint materiam gaudendi ex ejus interitū, quem avidissime expetebant, sed contra dolendi ex illa exaltatione, quam impedire totis viribus conabantur. Jam vero prophético sensu loquitur David in persona Christi, et electorum, tum omnium, tum singulorum, quos in cælesti regno quasi exaltatos prævidebat, e quorum numero ipse quoque futurus erat. « Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me, » id est, nunc vere te, Domine, cogitatione et voce exaltabo, cum ex mea exaltatione cognoscam sublimissimam altitudinem tuam: nam ex ima terra, et profundo miseriarum, ex ipsa mortalitate suscepisti, et exaltasti me ad gloriam resurrectionis et immortalitatis, atque adeo ad regnum cælestis

et sempiternum. « Nec delectasti inimicos meos super me, » quia non permisisti ut potirentur desiderio suo, quo in sempiternum interitum meum anhelabant demones, et homines mali. Gavisus sunt quidem impii Judæi, cum a Pilato extorserunt sententiam mortis in Christum, et non raro lætantur mali, cum bono, vel opibus, vel etiam vita spoliare possunt; sed eorum lætitia tam brevis est, et tam longum adducit dolorem, ut merito somnium potius lætitiæ, quam vera lætitia dici debeat.

2. DOMINE DEUS MEUS, CLAMAVI AD TE, ET SALVASTI ME. Vers. 2.

3. DOMINE, EDUXISTI AB INFERNO ANIMAM MEAM, Vers. 3. SALVASTI ME A DESCENDENTIBUS IN LACUM.

Revocat Propheta ad memoriam angustias suas, quas ante regnum adeptum passus est, ut ostendat verum esse, quod paulo ante dixit: « Nec delectasti inimicos meos super me. » « Domine Deus meus, clamavi ad te, » cum in periculis mortis tam sæpe versarer, et ob id ægritudine animi contabescerem: sed tu, Domine, sanasti ægritudinem illam meam, et a morte propinqua ita me liberasti, ac si ex ipso inferno me eduxisses. Illud autem, *salvastis me a descendantibus in lacum*, idem significat, sed est locutio paulo obscurior. Sensus est: « Salvasti me, » vel, ut habetur ad verbum in hebræo, *vivificasti me a descendantibus in lacum*, id est, excitasti me a mortuis. Nam per descendentes in lacum intelliguntur mortui. Dicitur autem David excitatus a mortuis, quia a morte propinqua et certissima liberatus fuerat. At juxta propheticam intelligentiam, Christus plane ad litteram dicere potest, *sanasti me*, id est, vulnera in cruce accepta, et *eduxisti ab inferno*, id est a Limbo, animam meam, et *vivificasti me*, per resurrectionem, atque ita a mortuis excitasti. Denique Sancti omnes dicere poterunt, cum do-

mus aeterna dedicabitur, *sanasti me*, perfectissima sanitate corporis et animae, et *eduxisti ab inferno animam meam*, quia non permisisti ut in infernum damnatorum descenderem, et *salvasti*, seu *vivificasti me a descendantibus in lacum*, quia vitam et salutem aeternam mihi donasti. Idem habetur in *Psalm. cii*: « Qui sanat omnes infirmitates tuas, qui redimit de interitu vitam tuam. »

Vers. 4. 4. PSALLITE DOMINO, SANCTI EJUS, ET CONFITEMINI MEMORIAE SANCTITATIS EJUS.

Et David acceptis temporalibus beneficiis, et unusquisque sanctorum acceptis beneficiis aeternis, parum esse judicans, si ipse solus Deo gratias agat, hortatur alios qui similia beneficia perciperunt, ut Deum laudare non cessent. Illud, *confitemini memoriae sanctitatis ejus*, hunc sensum habet: Confitemini confessione laudis, id est, laudate memoriam sanctam ejus, quod videlicet vestri memor fuerit memoria sancta, memoria pia, memoria paterna, non ad puniendum, sed ad justificandum; passim enim in lingua hebraica ponitur nomen substantivum in secundo casu, pro adjectivo in primo casu. Quem enim frequenter legimus, *in monte sancto ejus*, vel *in templo sancto ejus*, in hebraeo est, *in monte*, vel *in templo sanctitatis ejus*. Itaque S. Hieronymus, qui hoc loco posuit, *memoriae sanctitatis ejus*, in *Ps. xcviij*, vers. ult., posuit, *memoriae sanctae ejus*. Et vero magnum est hoc Dei beneficium, et memoria gratissima recolendum, quod cum nos, qui Dei ope semper indigemus, saepe obliviscamur illius; ille, qui honorum nostrorum non eget, semper recordetur nostri, et praecipue recordatus sit, cum misit ad nos Filium suum, Salvatorem mundi, quod ipsum idem David in *Psalm. viij* miratur, cum ait: « Quid est homo, quia memor es ejus? »

Vers. 5. 5. QUONIAM IRA IN INDIGNATIONE EJUS, ET VITA IN VOLUNTATE EJUS.

Reddit rationem cur dixerit laudandam esse memoriam sanctam, quam de nobis habet Deus. Ratio enim est, quia Deus, si nos punit, id facit *ex indignatione*, quam peccata nostra provocant, id est, ex justo iudicio; sed alioqui in voluntate et electione ejus non est poena, sed vita. Itaque per iram intelligitur poena et castigatio, quae dicitur ira, quia est effectus irae: per indignationem, intelligitur justum Dei iudicium, ut S. Basilius et alii exponunt. In hebraeo habetur, *quoniam momentum est in indignatione ejus, et vita in voluntate ejus*. Sed Septuaginta Interpretes non videntur legisse *רגח regah*, quod significat momentum, sed *רגז regaz*, quod significat iram; fortasse etiam legerunt *regah*, et verterunt iram, quia vox illa non solum significat momentum, sed etiam scissionem, proinde intellexerunt sensum esse, in indignatione Dei esse scissionem, id est occasionem et mortem, sed in voluntate Dei esse

vitam: sed pro scissione posuerunt iram, quia saepissime in Scriptura ponitur ira pro poena. Caeterum sensus etiam, quem ex hebraeo exprimit S. Hieronymus, non est contemnendus: vere enim respectu electorum, de quibus in hoc Psalmo agitur, *momentum est in indignatione Dei*, id est, brevissima et momentanea est indignatio Dei in electos peccantes, quia statim poenitentibus ignoscit, nam in voluntate ejus non est ira, sed vita. Porro haec omnia in Christum caput electorum mirifice quadrant. Nam « Pater filio suo non pepercit, » *Rom. viij*; sed tamen ira, id est, poenitentia fuit in Christo ex indignatione contra peccata nostra, et fuit castigatio illa brevissima, sed vita et resurrectio Christi fuit plane ex voluntate et electione Dei.

Indignatio Patris in Christum fuit brevissima.

6. AD VESPERUM DEMORABITUR FLETUS, ET AD MATUTINUM LAETITIA.

S. Hieronymus vertit, *in matutino laus*, sed vox hebraea *רִנָּה rinnah* significat proprie *jubilationem*, sive *exultationem*, in qua est conjuncta laus cum laetitia; proinde non est discrepantia inter versiones. Sensus igitur est, inde probari iram sive momentum esse in indignatione Dei, sed in voluntate et beneplacito ejusdem esse vitam electorum suorum, quia post fletum ex castigatione et poenitentia natum, statim succedet laetitia, et laus jubilationis ex remissione et reconciliatione: nam inter vespere et mane, id est, inter noctem et diem, nihil est medium. Recte autem tribuitur tempus nocturnum fletui, et diurnum laetitiae, tum quia cum peccamus, recedit a nobis lux gratiae divinae, cum reconciliamur, redit; tum quia tempus hujus vitae, in quo peccata deflemus, et praed desiderio patriae gemimus et suspiramus, tempus est nocturnum, quia non videmus Deum, qui est sol justitiae: tempus autem vitae futurae, « in quo exultabimus laetitia inenarrabili, et glorificata, » ut loquitur S. Petrus *1 epist. cap. i*, tempus erit diurnum, quia videbimus Deum sicuti est. Sed in Christo ad litteram impletum est hoc vaticinium, nam ad vesperam cum dolore mortuus est, et in matutino cum laetitia resurrexit.

7. EGO AUTEM DIXI IN ABUNDANTIA MEA: NON MOVEBOR IN AETERNUM.

Vicissitudinem irae et vitae, fletus et laetitiae, quam demonstravit Propheta superioribus versiculis generatim, nunc demonstrat in particulari, loquens tum in persona sua, tum in persona electorum Dei. Ac primum in persona sua dicit se antequam in regnum exaltaretur, aliquando tanta pace, et honorum temporalium copia abundasse, ut existimaret sibi illa perpetuo adfutura. Videtur autem respicere ad illud tempus, in quo post caedem Goliath Philistaei, ut habetur *1 Reg. xvij*, diligebatur a rege, a filio regis, atque ab omni populo, ita ut paulo post fieret tribunus, et gener regis. De hoc igitur tempore dicit:

« Ego autem dixi in abundantia mea, » id est, dum bonis omnibus abundarem : « Non movebor in æternum, » id est, tam bene fundata est hæc felicitas mea, ut semper duratura videatur.

Vers. 8. 8. DOMINE, IN VOLUNTATE TUA PRÆSTITISTI DECORI MEO VIRTUTEM.

Reddit rationem cur dixerit : « Non movebor in æternum, » atque id facit per apostrophem ad Deum, quasi diceret : Ideo dixi : « Non movebor in æternum, » quia tu, « Domine, præstitisti virtutem, » id est robor ac vires, « decori meo, » id est, felicitati meæ, idque, « in voluntate tua, » id est in beneplacito tuo, quia ita placuit tibi, ita voluisti et decrevisti. In hebræo habetur, *monti meo*, pro *decori meo* : sed Septuaginta non legunt *הררי hareri*, id est, *monti meo*, sed, *הדררי hadari*, *decori meo*, unica littera, eaque simillima mutata : et, ut sæpe diximus, in ejusmodi vocum ambiguitatibus, videtur omnino præferenda lectio Septuaginta Interpretum et editionis Vulgatæ.

Vers. 9. 9. AVERTISTI FACIEM TUAM A ME, ET FACTUS SUM CONTURBATUS.

Hic jam declarat rerum vicissitudinem, quæ tamen ex Dei providentia pendet. « Avertisti, inquit, faciem tuam a me, » id est, paulo post, in medio cursu felicitatis destituiti me favore tuo, et permisisti ut in odium regis inciderem. « Et factus sum conturbatus; » inde enim exilium, fuga, mortis periculum, et alia mala exorta sunt. Sed hæc omnia longe adhuc melius conveniunt in vicissitudines, quas patiuntur electi, cum peregrinantur in terris. « Ego autem, » inquit electus quilibet, « in abundantia mea, » id est, dum gratia Dei, et spiritali consolatione abundabam, « dixi : Non movebor in æternum; » « etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo, » dixit unus ex primariis electis, *Matth. xxvi*. « Domine, in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem, » id est, robor meum non ex me erat, sed ex te, quia tu præstiteras virtutem decori meo, id est, pulchritudo animæ meæ, quæ ex luce sapientiæ et justitiæ oritur, a tuo adjutorio conservabatur. « Avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus, » id est, ut punires præsumptionem meam, dimisisti meipsum mihi, et continuo cecidi, et conturbatus sum. Quod attinet ad Christum, possunt hi tres versiculi tribui Christo, pro corpore ejus, quod est Ecclesia, id est, ut ea omnia dicat in persona membrorum suorum. Possunt etiam Christo tribui in persona propria. Nam quemadmodum ipse dixit in cruce, *Matth. xxvii* : « Deus meus, ut quid dereliquisti me? » ita dicere potest : « Avertisti faciem tuam a me, » non aversione inimicitiae, sed aversione defensionis et auxilii tempore passionis. Itaque sensus erit : « Ego autem dixi in abundantia mea : Non movebor in æternum, » id est, humanitas mea inuncta præ omnibus consortibus suis abundantissima gratia, ipsi nimirum fonti gratiarum Deo hyposta-

tice unita, dixit : « Non movebor in æternum, » id est, nihil mihi nocere, nihilque me perturbare poterit. « Domine, in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem, » id est, quia tu, Domine, pulchritudini et excellentiæ meæ, qua præsto omnibus hominibus et angelis, addidisti robor et potentiam, nodum videlicet insolubilem hypostaticæ unionis, idque « ex voluntate tua, » cui nemo resistere potest. « Avertisti faciem tuam, et factus sum conturbatus, » id est, nihilominus tamen manente vinculo hypostaticæ unionis, et illæsa pulchritudine gratiæ, avertisti ad tempus pro salute hominum faciem tuam a defensione mea : voluisti ut calix amarissimæ passionis non transiret a me, sed biberem illum; ideo « conturbatus sum, » ceppi pavere tædere, et mœstus esse, et dixi, *Matth. xxvi* : « Tristis est anima mea usque ad mortem. » Neque hinc colligi debet Christi animam aliquid ignorasse, vel aliquid inopinatum ei contigisse. Nam verum est nihil ei nocere, vel eam turbare potuisse, nisi ipsa voluisset; sed admisit in se furentium manus, et turbavit semetipsum. Et sicut Christus dixit ad Patrem : « Avertisti faciem tuam a me, » ita dicere potuisset : Averti faciem divinitatis meæ ab auxilio humanitatis meæ, et sciens et volens conturbatus sum.

Christo nihil inopinatum accidere potuit.

10. AD TE, DOMINE, CLAMABO, ET AD DEUM MEUM DEPRECABOR. Vers. 10.

11. QUÆ UTILITAS IN SANGUINE MEO, DUM DESCENDO IN CORRUPTIONEM? Vers. 11.

12. NUMQUID CONFITEBITUR TIBI PULVIS, AUT ANNUNTIABIT VERITATEM TUAM? Vers. 12.

Hæc omnia videntur accipienda pro tempore præterito, neque est insolitum, ut apud Hebræos futurum ponatur pro præterito. Itaque David in sensu historico dicit se, tempore tribulationis et periculi, clamasse ad Dominum, atque inter cætera allegasse, non esse utilem Domino mortem suam, quia mortuus non posset Deum laudare. « Ad te, Domine, clamabo, » id est, cum te avertente faciem factus sum conturbatus, non desperavi de misericordia tua; sed ad te clamavi, et deprecatus, dixi : « Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem, » id est, quid tibi, Domine, proderit effusio sanguinis mei, dum ego ab inimicis occisus, putrescam in sepulcro? Certe pulvis non confitebitur tibi confessionem laudis. Juxta sensum altiorem et propheticum, Christus in passione ad Dominum clamasse, et orasse, se dicit, quod impletum fuit, quando, ut Apostolus loquitur *ad Hebr. v* : « Cum clamore valido, et lacrymis, preces obtulit ad eum, qui posset eum salvum facere a morte. » Tunc igitur ait : « Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? » id est, quæ utilitas erit gloriæ Dei, et saluti humani generis in sanguine meo in cruce effuso, dum cæterorum hominum more, corpus meum in sepulcro putrescit et corrumpitur? Nam

Vicissitudines quas electi patiuntur in hac vita.

« nisi Christus resurrexisset, inanis esset fides nostra, » ut dicit Apostolus I *Corinth.* xv; et neque ipse redivivus annuntiasset Apostolis veritatem Dei, neque homines mortales qui sunt ex se pulvis et cinis, facti essent spirituales, et filii Dei, qui Domino confiterentur, et annuntiarent aliis hominibus veritatem, id est, fidelitatem et justitiam Dei. Denique possunt hæc eadem verba tribui singulis electis, qui post lapsum in culpam, pœnitentia ducti, clamaverunt ad Deum pro remissione peccati, ut possent Domino confiteri, et annuntiare aliis peccatoribus veritatem promissionum Dei.

Vers. 13. 13. AUDIVIT DOMINUS, ET MISERTUS EST MEI, DOMINUS FACTUS EST ADJUTOR MEUS.

Ex hoc versiculo perspicuum est verba versiculi decimi recte explicata fuisse pro tempore præterito. Affirmat igitur Propheta tum in persona sua, tum in persona Christi et electorum, clamorem suum a Deo fuisse exauditum. In hebræo legitur: *Audi, Domine, et miserere mei, Domine, esto adjutor meus.*

Sed eadem voces hebraicæ, sub aliis punctis reddunt lectionem quam nos habemus. Proinde certum est Septuaginta Interpretes aliter legisse, quam S. Hieronymus et Hebræi posteriores legerint: neque dubitandum est Septuaginta Interpretum auctoritatem in iisdem vocibus legendis prævalere debere.

Vers. 14. 14. CONVERTISTI PLANCTUM MEUM IN GAUDIUM MIHI, CONSCIDISTI SACCUM MEUM, ET CIRCUMDEDISTI ME LÆTITIA.

Hic est effectus exauditionis. David ex misero exule rex potens effectus; Christus ex mortuis resurgens, et de ipsa morte triumphans; electus quisque ex valle lacrymarum ad patriam celestem perveniens justissime dicit: « Convertisti planctum meum in gaudium mihi. » In hebræo, pro in

gaudium, est in chorum, sed per chorum, hebraice *machol*, intelligitur instrumentum musicum. Sensus est idem: sed vox hebræa videtur paulo elegantius respondere voci præcedenti, ac si latine diceretur: *Convertisti planctum in cantum.* Quod sequitur: « Conscidisti saccum meum, et circumdedisti me lætitia, » significat mutationem vestis lugubris in vestem lætitiæ convenientem. Dicit autem Propheta, *conscidisti*, et non *exuisti*, vel *spoliasti*, quia quod exiit, remanet integrum; quod scinditur, destruitur, ut usui deinceps esse non possit. Itaque significatur hoc loco, saccus miseriæ, vel mortalitatis, et passibilitatis plane destructus, ut nunquam amplius usui sit futurus in Sanctis, ac multo minus in Christo, qui « resurgens a mortuis, jam non moritur, » ut dicitur *Rom. vi.*

Vers. 15. 15. UT CANTET TIBI GLORIA MEA, ET NON COMPUNGAR: DOMINE DEUS MEUS, IN ÆTERNUM CONFITEBOR TIBI.

Hic est ultimus finis gloriæ Christi et Sanctorum omnium, laus Dei. « Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. » Illud, *et non compungar*, in hebræo est, *לֹא יִדּוּ וְלוּ* *vel iddom, et non taceat*, ut sensus sit, ut gloria mea cantet tibi laudem et gratiarum actionem, et nunquam taceat, nunquam cesset a laude; cui recte subjungitur: « In æternum confitebor tibi, » id est, semper laudabo, nunquam silebo. Sed quamquam hæc lectio satis cohæreat cum reliquis verbis, tamen idem vocabulum hebraicum *לֹא יִדּוּ* *iddom* significat *silere*, et *excidere* sive *succidere*; et hanc significationem elegerunt Septuaginta Interpretes, et legerunt in prima persona, et non *compungar*, quod est idem cum eo, et non *succidar*. Est autem sensus: Cantet tibi gloria mea, et non gemitus meus, ex timore mortis, vel peccati; vel cantet tibi gloria mea, et non amplius compungar aculeo mortis, vel peccatis.

PSALMUS XXXI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, Psalmus David pro extasi.

2. In te, Domine, speravi, non confundar in æternum; in justitia tua libera me.

3. Inclina ad me aurem tuam, accelera ut eruas me.

Esto mihi in Deum protectorem, et in domum refugii, ut salvum me facias.

4. Quoniam fortitudo mea et refugium meum es tu: et propter nomen tuum deduces me, et enutries me.

V. s. h. — Victori canticum [h. Psalmus] David.

In te, Domine, speravi, non confundar in æternum [h. sæculum]: in justitia tua salva [h. eripe] me.

Inclina ad me aurem tuam, velociter libera me.

Esto mihi in lapidem fortissimum, in domum munitam, ut salves me.

Quia petra mea et munitio mea tu [al. add. es]: et propter nomen tuum deduces me, et enutries me.

5. Educes me de laqueo hoc, quem absconderunt mihi, quoniam tu es protector meus.

6. In manus tuas commendo spiritum meum : redemisti me, Domine Deus veritatis.

7. Odisti observantes vanitates, supervacue. Ego autem in Domino speravi :

8. Exultabo, et lætabor in misericordia tua. Quoniam respexisti humilitatem meam, salvasti de necessitatibus animam meam.

9. Nec conclusisti me in manibus inimici : statuisti in loco spatioso pedes meos.

10. Miserere mei, Domine, quoniam tribulor : conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, et venter meus.

11. Quoniam defecit in dolore vita mea, et anni mei in gemitibus.

Infirmata est in paupertate virtus mea, et ossa mea conturbata sunt.

12. Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium, et vicinis meis valde, et timor notis meis.

Qui videbant me, foras fugerunt a me.

13. Oblivioni datus sum tanquam mortuus a corde.

Factus sum tanquam vas perditum :

14. Quoniam audiavi vituperationem multorum commorantium in circuitu.

In eo dum convenirent simul adversum me, accipere animam meam consiliati sunt.

15. Ego autem in te speravi, Domine : dixi, Deus meus es tu :

16. In manibus tuis sortes meæ.

Eripe me de manu inimicorum meorum, et a persequentibus me.

17. Illustra faciem tuam super servum tuum, salvum me fac in misericordia tua.

18. Domine, non confundar, quoniam invocavi te.

Erubescant impii et deducantur in infernum.

19. Muta fiant labia dolosa ;

Quæ loquuntur adversus justum iniquitatem, in superbia, et in abusione.

20. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te !

Perfecisti eis, qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum.

21. Abscondes eos in abscondito faciei tuæ a conturbatione hominum.

Proteges eos in tabernaculo tuo a contradictione linguarum.

Educes me de reti, quod absconderunt mihi : quia tu fortitudo mea.

In manu tua commendabo [al. *commendo*] spiritum meum : redemisti me, Domine Deus veritatis.

Odivi custodientes vanitates frustra : ego autem in Domino confisus sum.

Exultabo, et lætabor in misericordia tua, quia vidisti [al. *audisti*] afflictionem meam : cognovisti tribulationes animæ meæ.

Et non conclusisti me in manu inimici : statuisti in latitudine pedes meos.

Miserere mei, Domine, quoniam tribulor : caligavit in furore oculus meus, anima mea et venter meus.

Quia consumptæ sunt in mœrore vitæ meæ, et anni mei in gemitu.

Infirmata est in iniquitate mea fortitudo mea : et ossa mea contabuerunt.

Apud omnes hostes meos factus sum opprobrium, et vicinis meis nimis, et timor notis meis :

Qui videbant me in plateis, fugiebant a me.

Oblivioni traditus sum quasi mortuus a corde : factus sum sicut [al. *quasi*] vas perditum.

Audiavi enim opprobrium multorum, congregationem in circuitu ;

Cum inirent consilium adversum me : et ut auferrent animam meam cogitaverunt [al. *cogitarent*].

Ego autem in te speravi, Domine : dixi, Deus meus tu.

In manu tua tempora mea : libera me de manu inimicorum meorum, et persequentium me.

Illumina faciem tuam super servum tuum : salva me in misericordia tua.

Domine, non [al. *ne*] confundar, quia invocavi te : confundantur impii, taceant in inferno.

Muta fiant labia mendacii : quæ loquuntur contra justum vetera, in superbia et despectione.

Quam multa est bonitas tua quam abscondisti timentibus te, operatus es sperantibus in te, in conspectu filiorum hominum.

Abscondes eos in protectione vultus tui, a duritia viri : abscondes eos in umbra, a contradictione linguarum.

22. Benedictus Dominus, quoniam mirificavit misericordiam suam mihi in civitate munita.

23. Ego autem dixi in excessu mentis meae: Projectus sum a facie oculorum tuorum.

Ideo exaudisti vocem orationis meae, dum clamarem ad te.

24. Diligite Dominum, omnes sancti ejus, quoniam veritatem requiret Dominus, et retribuet abundanter facientibus superbiam.

25. Viriliter agite, et confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino.

Benedictus Dominus: qui mirabilem fecit misericordiam suam mihi, in civitate munita.

Ego autem dixi in stupore meo: Projectus sum de conspectu oculorum tuorum.

Ergone audisti vocem deprecationis meae, cum clamarem ad te?

Diligite Dominum, omnes sancti [*h. misericordes*] ejus; fideles servat Dominus, et tribuit his, qui satis operantur superbiam.

Confortamini, et roboretur cor vestrum, omnes qui expectatis Dominum.

Argumentum. — « Apparent in hoc carmine motus animi perturbati conspectu periculorum, hominisque in summum vitae et salutis discrimen adducti, et tamen fiducia certa invocantis opem et auxilium Jovæ, atque hoc nitentis. » Hæc Rosenmullerus. Strophæ quinque: vers. 2-9, auxilii imploratio, fiducia firma, gratiarum promissio; vers. 10-14, descriptio malorum quæ vati perferenda sint; vers. 15-19, repetitæ preces; vers. 20-23, grates averso periculo adjectæ; vers. 24-25, hortatio ad similem fiduciam piis omnibus directa. Psalmum autem hunc Davidem non in ipsis periculis composuisse, sed postea orationem et voces, quas ad Jovam urgente periculo misisset, simul cum iis verbis, quæ ad gratias de salute jam adepta pertinerent, conjunxisse, et carmen ex utrisque edidisse, plura ejus loca arguere videntur, veluti vers. 8 et 9, nec non 20 seqq. Titulo hebræo addunt Alexandrini ἐκστάσις, quod nomen acciperent ex vers. 23, ubi hebræum *bechophezi* vertant in τῆ ἐκστάσι μου, hoc est, inquit Agellius, « in pavore atque *trepidatione mea*, in desperatione rerum omnium, cum de summo periculo humano consilio evadere me posse desperarem; » res autem narratur I *Sam.* xxiii, 26. Igitur τῶ pro *extasi*, quod habet Vulgatus, sensus patet. Alii tamen hunc Psalmum ad aliam occasionem referunt. Hodierni non pauci eum esse Jeremiæ, colligere posse putant et vers. 12-14, coll. cum *Jerem.* xi, 19; xv, 10; xx, 7, 8, 11, e verbis *magor missabib*, quæ præter hunc locum non leguntur nisi apud *Jerem.* vi, 25; xx, 3, 10; xlvi, 5; xlii, 29: sed absque idonea ratione, ut fuse demonstrat Hengstenberg.

1. Præcentori canendum, carmen Davidis.

2. In te, Jova, confidi:

ne pudore afficiar in perpetuum;

pro justitia tua libera me.

3. Inclina ad me aurem tuam, festinanter eripe me;

esto mihi rupes præsidii,

domus cacuminum ad me salvandum.

4. Nam petra mea et arx mea tu es,

et propter nomen tuum duces me et reges me;

5. Educes me e reti quod absconderunt mihi:

nam tu es refugium (alii, *præsidium*) meum.

6. In manum tuam commendo spiritum (vitam) meum:

redemisti (jam) me, Jova, Deus veritatis.

7. Odi observantes (colentes) vanitates mendacii;

ast ego in Jova confido.

8. Exsultabo et lætabor gratia tua;

quod respexeris miseriam meam,

cognoveris angustias animæ meæ;

9. Nec concluderis me in manu hostis mei,

statueris *e contra* in spatio amplo pedem meum.

10. Miserere mei, Jova, nam angustia mihi;

emarcuit in ægritudine oculus meus,

anima mea et venter (corpus omne) meus.

11. Consumpta est mœrore vita mea,
et anni mei gemitu;
corrui iniquitate mea robur meum,
et ossa mea contabuerunt.
12. Ob omnes adversarios meos ego sum contumelia, idque vicinis meis valde,
et terror notis meis;
qui vident me foris, aufugiunt a me.
13. Oblivioni traditus sum, instar mortui, *extinctus ex corde omnium*;
factus sum instar vasis quod periit (fractum est):
14. Nam audivi obtrectationem multorum;
formido undique, illis contra me una consultantibus;
ad capiendum animam meam machinantur.
15. Ego vero super te confidi, Jova;
dixi: « Deus meus es tu;
16. In manu tua *sunt* tempora (fata) mea:
eripe me e manu hostium meorum et e persecutoribus meis.
17. Illumina faciem tuam super servum tuum,
salva me gratia tua. »
18. Jova, ne pudore afficiar, nam invocavi te;
pudore afficiantur improbi, sileant in orcum!
19. Obmutescant labia mendacia,
quæ loquuntur contra justum proterve (propr. *fastum*),
cum superbia et contemptu.
20. Quam magna est benignitas tua,
quam abscondisti (asservasti) timentibus (colentibus) te,
quam parasti eis qui spem ponunt in te,
in conspectu hominum!
21. Latere facis eos in latibulo faciei tuæ (tuo) a conspirationibus virorum;
abscondis eos in tugurio a contentione (*ἔριδος*) linguarum.
22. Benedictus sit Jova,
nam insignem fecit misericordiam suam mihi,
protegens me tanquam in urbe munitionis (munita).
23. Ego quidem dixeram in trepidando me:
« Excisus sum a conspectu oculorum tuorum. »
Verum audisti vocem precum mearum,
quum vociferarer ad te.
24. Diligite Jovam, omnes erga eum pii:
fidelitatem servat Jova,
et retribuit abundanter facienti superbiam.
25. Fortes estote, et alacre (imperterritum) sit cor vestrum,
omnes qui Jovam (ejusque auxilium) exspectatis.

NOTE.

Vers. 2. *In perpetuum*, i. e. noli committere, ut nunquam e malis quibus conflictor emergam. *Justitia* hic est illa *fides* optima, qua agere Deus solet cum iis, qui ipsi sese concediderunt. — Vers. 2. *Festinanter*,

propr. *festina. Domus cacuminum*, arx in montis præalti fastigio exstructa. — Vers. 4. *Nomen*, famam potentiae et misericordiae. — Vers. 7. *Tu vanitates mendacii* dicitur de quavis re vana, præsertim de *deastris*, Deut. xxxii, 21; Jerem. ii, 5; x, 3, 15 etc.; hic vero significare *idola* vana, indicat locus Jon. ii, 9. — Vers. 8. *Cognoveris*, ut eas removeres: opponitur enim incuriæ vel neglectui. Alexandrinus legit *hoshaeta*, vel *thoshia*; sed, ut ait Agellius, *non cognoveris* nescio quid dulcius habet. — Vers. 12. *Ob*, i. e. propter tot hostium virulentos insultus. Rosenmullerus vertit *proæ*, hoc sensu: etiam a vicinis magis contempnor quam adversarii mei; vel: vicini plus in me conjecerunt opprobria, quam ipsi acerrimi hostes. *Contumelia*... valde, summe probrosus. *Terror*, ne propter me meamque consuetudinem in periculum ipsi veniant, vel quia foedis criminibus me pollutum putant. — Vers. 14. *Formido*: conf. Isai. xxxi, 9. Sed cum *gour* et *timuit*, et *commoratus est* significat, hoc prætulit Alexandrinus. — Vers. 17. *Illumina*, etc. i. e. sereno propitioque vultu me respice. — Vers. 18. *Sileant*, i. e. ad silentium redacti ruant. *In conspectu hominum* jungendum cum *parasti*, scil. ut omnibus innotescat piorum innocentia. — Vers. 23. *Excisus*: Alexandrinus sensum spectans vertit *projectus*. — Vers. 24. *Fidelitatem*, puta in promissis. Maurer non male, *fidos, fideles*, ut sit abstractum pro concreto. *Abundantur cum retribuit* jungendum, ut accentus docet. Aliter, sed minus concinne, Alexandrinus.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus David pro Ecstasi.

In hoc titulo nihil est novi, nisi illa vox *ecstasis*, quæ non habetur in hebræo, et fortasse non est addita a Septuaginta Interpretibus, sed ab aliquo alio interprete: nam in quibusdam solum exemplaribus illam se invenisse Theodoretus testatur. S. Hieronymus quoque eam non habet, neque in versione sua ex hebræo, neque in Commentario, ubi exponit versionem Septuaginta Interpretum. Quicumque illam particulam addidit, eam accepit ex versiculo 28 hujus Psalmi: *Ego autem dixi in excessu mentis meæ*. Significat autem *ecstasis* mentis excessum, cum animus intendit in rem aliquam, ut quasi corpus proprium deseruisse videatur. Oritur autem iste excessus, vel ex divina aliqua revelatione, quæ rapit mentem in arcanum aliquod intuendum, vel ex vehementi passione timoris vel amoris. Hoc autem loco videtur intelligenda *ecstasis* ex timore repentino et maximo, quo David correptus fuit, cum audivit Absalonem filium et omnem populum contra se conspirasse. Quæ historia habetur II Reg. xv. Videtur autem ad litteram Psalmus de Davide fugiente persecutionem Absalonis intelligendus, ut Theodoretus et Euthymius volunt. Sed potest etiam ad Ecclesiam inter persecutionem angustias gementem accommodari.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. IN TE, DOMINE, SPERAVI, NON CONFUNDAR IN ETERNUM, IN JUSTITIA TUA LIBERA ME.

David rex fugiens persequentem Absalonem, omni humano auxilio destitutus, ad Deum recurrit, ac dicit: «In te speravi,» et ideo confido, quod nunquam frustrandus mea spe sim, quia tu omnipotens et fidelissimus es. Igitur juxta hanc spem meam, «libera me in tua justitia,» id est, ob justitiam qua impios punire soles, et innocentes liberare.

Vers. 2. 2. INCLINA AD ME AUREM TUAM, ACCELERA, UT ERUAS ME.

Quia persecutio urgebat, et amici David II Reg. xvii, per nuntios ei significaverant, ut non quiesceret, sed fugere perseveraret, nisi opprimi vellet, ideo petit velociter exaudiri, et de imminente periculo erui.

Vers. 3. 3. ESTO MIHI IN DEUM PROTECTOREM, ET IN DOMUM REFUGII, UT SALVUM ME FACIAS.

Verba sunt clara, quia Septuaginta Interpretes

exposuerunt verba metaphorica, quæ sunt in codice hebraico; sic enim legitur ad verbum: *Esto mihi in petram fortissimam, et in domum munitissimam, ad salvandum me*. Vocatur autem hoc loco petra fortissima, vel saxea rupes in sublimi posita, vel domus sive arx fortissimis lapidibus constructa; et tunc verba sequentia erunt explicatio præcedentium, ut sensus sit: *Esto mihi, o Deus, instar petræ durissimæ, id est, instar domus, sive arcis munitissimæ, in quam tuto confugere possim*. Dicuntur autem hæc omnia plane ad rem propositam aptissime. Nam David fugiebat per campestria deserti, ubi nulla erat arx, in quam confugere posset.

4. QUONIAM FORTITUDO MEA, ET REFUGIUM MEUM ES TU: ET PROPTER NOMEN TUUM DEDUCES ME, ET ENUTRIES ME.

Hic etiam exposuerunt Septuaginta metaphoras vocum hebraicarum: sic enim legimus in hebræo, *quoniam petra mea, et munitio mea tu es, id est, sis tu mihi loco arcis lapideæ et munitæ, quoniam munitionem aliam habere non possum.*

Quod sequitur : « Et propter nomen tuum deduces me, et enutries me, » optime respondet historiæ. David enim ob repentinam fugam, neque quo iturus esset sciebat, neque unde alimenta conquiret : unde divina providentia factum est, ut ei Siba occurreret cum ducentis panibus, et centum alligaturis uvæ passæ, et duobus utribus vini. Itaque ait : « Propter nomen tuum, » id est, in gloriam nominis tui deduces me ad locum tutum, et ad nutrimentum cibos providebis. Recentiores aliqui vertunt, *duces me, et deduces me* : quod mirum est, cum vocem hebraicam נָחַל *nahal*, non solum Septuaginta, sed etiam S. Hieronymus, tum hoc loco, tum in *Psal. xxiii*, significare velint *enutrire, vel sustentare*.

Vers. 5. 5. EDUCES ME DE LAQUEO HOC, QUEM ABSCONDEBUNT MIHI, QUONIAM TU ES PROTECTOR MEUS.

Non solum, inquit, duces me ad locum tutum, et ibi enutries, sed etiam liberabis de insidiis, quas veluti laqueum absconditum tetenderunt mihi : vocat enim laqueum, occultam conjurationem factam cum Absalone in Hebron contra se, nihil tale metuentem, neque cogitantem. Ad illud, *quoniam tu es protector meus*, additur, *Domine*, in textu græco, sed supervacaneum esse affirmat S. Hieronymus in *epist. ad Suniam et Fretellam*.

Vers. 6. 6. IN MANUS TUAS COMMENDO SPIRITUM MEUM: REDEMISTI ME, DOMINE, DEUS VERITATIS.

Quamvis bona spe dixerit : « Educes me de laqueo hoc, » tamen quia de vita nondum securus erat, addit : « In manus tuas commendo, » vel, ut habetur in hebræo et græco textu, *commendabo spiritum meum*, id est, curæ tuæ commendabo vitam meam. Quoniam tu sæpe alias « redemisti me de morte : » tu, inquam, Domine, qui es « Deus veritatis, » id est, Deus verissimus, vel Deus fidelissimus. Propter hunc locum suspicantur aliqui totum Psalmum intelligendum esse de Christo : ipse enim in cruce pendens dixit, *Luc. xxiii* : « Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. » Sed etiamsi Psalmus non intelligatur ad litteram de Christo, tamen potuit Dominus hæc verba de hoc Psalmo accipere, cum spiritum suum Deo Patri commendare vellet : quomodo etiam S. Nicolaus moriens hunc Psalmum usque ad verba, quæ nunc exponimus, pronuntiavit ; et nos frequentissime iisdem verbis utimur. Certe verba illa ejusdem versiculi, « redemisti me, Domine, Deus veritatis, » non recte tribuuntur Christo, cum sit ipse Redemptor, non redemptus. S. Augustinus Christo tribuit priora verba : « In manus tuas commendo spiritum meum ; » posteriora tribuit populo christiano : « Redemisti me, Domine, Deus veritatis ; » vult enim S. Augustinus in hoc Psalmo frequenter mutari personas, et nunc loqui Prophetam, nunc vero Christum, nunc autem populum. Quod quidem recte et pie dicitur, cum mystica explicatio quæritur : sed

Christus redemptor est, non redemptus.

cum sensus litteræ investigator, non videntur mutationes personarum intelligendæ, ubi non est distinctio, sive interpunctio, quæ notet finitam sententiam ; hoc autem loco sine tali interpunctioe continuantur verba totius versiculi in omnibus codicibus hebræo, græco et latino.

7. ODISTI OBSERVANTES VANITATES SUPERVACUE. Vers. 7.

8. EGO AUTEM IN DOMINO SPERAVI, EXULTABO ET LÆTabor IN MISERICORDIA TUA. Vers. 8.

Reddit aliam rationem, cur in manibus Dei commendaverit vitam suam, quia videlicet Deus odio habere soleat eos, qui non sperant in suo adiutorio, sed in rebus vanis, quæ nullum auxilium adferre possunt. « Odisti, inquit, observantes vanitates, » id est, somnia, vel auguria, vel responsa dæmonum ; quod fecit Saul, qui consumit pythonissam. Potest etiam nomine vanitatis intelligi industria, vel astutia humana, sive quodcumque consilium, et auxilium hominum, quod sine Deo, vel contra Deum nullas vires habet ; ideo additur, « supervacue, » quia frustra nituntur homines in rebus vanis. « Ego autem, » inquit, non observavi, neque aspexi res vanas, ut in illis confiderem ; sed « speravi in Domino, » et ideo « exultabo et lætabor in tua misericordia, » quia nimirum sperantes in Domino misericordia divina non deserit. Ex hebræo legunt recentiores, *odivi observantes vanitates* ; et vere vox hebræa שָׂנְאָה *sanetha*, quod significat *odisti* ; proinde mutatio textus facta est post tempora S. Hieronymi. Sensus semper est verus, sed melius cohæret cum sequentibus nostra lectio ; non enim recte conjungitur, *odivi vanitates*, cum illo, *ego autem speravi*.

9. QUONIAM RESPEXISTI HUMILITATEM MEAM, SALVASTI DE NECESSITATIBUS ANIMAM MEAM. Vers. 9.

10. NEC CONCLUSISTI ME IN MANIBUS INIMICI, STATUISTI IN LOCO SPATIOSO PEDES MEOS. Vers. 10.

Allegat præterita beneficia, ut, gratum se ostendens, provocet Deum ad similia concedenda. Sensus est : « Exultabo, et lætabor in tua misericordia, » quoniam pignus habeo misericordiæ, liberationem ex persecutione Saulis ; tunc enim « respexisti humilitatem meam, » id est, abjectionem et afflictionem meam : hæc enim omnia significat vox hebræa נָצַר. Salvasti etiam tunc animam meam, id est, de angustiis, in quibus necessario hærebam, neque inde me eximere poteram. In hebræo ad verbum est, *scivisti angustias animæ meæ*, sed sensus est idem ; voluerunt enim Septuaginta non verbum verbo reddere, sed utcumque sententiam explicare. Idipsum reperitur, vel explicatur sequenti versiculo : « Nec conclusisti me in manibus inimici, » id est, non permisisti ut Saul, qui me quærebat ad necem, voto suo potiretur ; sed « statuisti in loco spatioso pedes meos, » id est, fecisti ut ex angustiis, in quibus hærebam, libe-

ratus, ambulare possem quocumque vellem, quasi in aperto et libero campo constitutus.

Vers. 11. 11. MISERERE MEI, DOMINE, QUONIAM TRIBULOR : CONTURBATUS EST IN IRA OCVLUS MEVS, ANIMA MEA, ET VENTER MEVS.

Ex recordatione præteritorum beneficiorum orat pro futuris, et narrat calamitates suas. « Miserere mei, Domine, quoniam tribulor, » id est, sicut alias cum tribularer, misertus es mei, ita et nunc miserere mei, quoniam iterum me tribulatio invasit. Incipit deinde tribulationes præsentis enumerare. « Conturbatus est in ira oculus meus. » Illud, *in ira*, est ambiguum, nam potest intelligi de ira Dei, et de ira Davidis. Malim cum S. Augustino intelligere de ira Dei; constat enim ex lib. I et II *Reg.*, Davidem in persecutione Absalonis, et in omnibus aliis persecutionibus nunquam excanduisse, sed mitissimum et patientissimum semper fuisse. Itaque sensus erit, *in ira tua*, qua peccatum meum punis, *conturbatus est oculus meus*, id est, oculus corporalis præ lacrymis caligavit, vel, oculus interior obtenebratus est; conturbata est etiam *anima mea*, dum timore magno concussa est, et denique conturbatus est *venter meus*, venter, inquam, interior animæ meæ, id est memoria, quæ est receptaculum cogitationum. Ita breviter sanctus Propheta omnium trium animæ partium meminit, dum per oculum, intellectum, per animam, voluntatem, per ventrem, memoriam intelligi voluit.

Venter interior est memoria.

Vers. 12. 12. QUONIAM DEFECIT IN DOLORE VITA MEA, ET ANNI MEI IN GEMITIBUS.

Ad senium jam David pervenerat, et vere dicit *defecisse vitam suam in dolore*, id est, ætatem consumptam in continuo mœrore, et *annos in gemitibus*. Nam primis triginta annis persecutiones fere continuas passus est; deinde ad regni gubernacula admotus, primis septem annis bellum gessit cum progenie Saulis; postea multa bella gessit cum vicinis nationibus, tum cum proprio filio. Denique ipsa gubernandi sollicitudo, si quis non perfunctorie, sed cum timore Dei serio fungi velit officio, gemere facit sub onere.

Vers. 13. 13. INFIRMATA EST IN PAUPERATE VIRTUS MEA, ET OSSA MEA CONTURBATA SUNT.

Præter afflictiones totius vitæ præteritæ, accessit hæc ultima tribulatio, in qua propter inopiam debilitatus vires pristinas amisit. Idem enim significat, *virtus infirmata est*, et, *ossa mea conturbata sunt*; nam per ossa intelligitur robor, sicut etiam per virtutem. Hæc ad litteram verissima esse, historia lib. II *Reg.* cap. XV, XVI et XVII, aperte docet. Fugit enim David sine ullo commeatu, et perrexit ad loca deserta, nec solum pedibus, sed etiam nudis pedibus iter fecit, unde postea ab amicis commeatu adjutus fuit. In hebræo pro *paupertate*, legitur *בְּעֵינַי*, *iniquitate*,

et sic vertit S. Hieronymus, *infirmata est in iniquitate virtus mea*; sed Septuaginta non legerunt *עֵינַי havoni*, ut legit S. Hieronymus, sed *עֵינַי*, in qua voce sunt eadem litteræ, una dempla, sed puncta diversa, et illud *iniquitatem*, hoc *paupertatem* significat. Uterque sensus est verus; nam etiamsi debilitas ex inopia alimentorum nata erat, tamen inopia illa ex iniquitate persequentium, et iniquitas persequentium ex peccato Davidis, quod eo modo puniebatur a Deo, sine dubio procedebat.

Vers. 14. 14. SUPER OMNES INIMICOS MEOS FACTUS SUM OPPROBRIUM, ET VICINIS MEIS VALDE, ET TIMOR NOTIS MEIS.

Explicat aliam calamitatem suam ex notissima persecutione exortam, quod videlicet cœperit despici a vicinis populis, qui audierunt tam turpem ejus fugam: et noti ejus atque amici cœperint timere, ne si illi adhærerent, de vita periclitarentur apud Absalonem, si forte is victor evaderet. Quod attinet ad verba, illud, *super omnes inimicos meos*, in hebræo est *כָּל צָרָי*; sed Septuaginta et S. Hieronymus legerunt per iota, *צָרַי*, quod potest exponi, *ab omnibus inimicis meis*; item, *apud omnes inimicos meos*: quæ ultima expositio placuit S. Hieronymo, qui vertit ex hebræo, *apud omnes hostes meos*; et videtur etiam placuisse Septuaginta Interpretibus, nam verterunt, *κατὰ πάντας τοὺς ἐχθρούς μου*, quod significat, *ad omnes*, sive *apud omnes*; sed lectio latinæ editionis concordat cum secunda intelligentia vocis hebræicæ, quæ est valde propria; idem enim est, *præ omnibus*, et *super omnes*. Prima intelligentia placuit quibusdam recentioribus, qui exponunt, *ab omnibus*, id est propter omnes. Omnes intelligentiæ habent rectum sensum; itaque si legas, *super omnes inimicos meos*, sensus erit: *Ego factus sum opprobrium vicinis, et timor notis*; magis quam unquam has miseras passi sint ulli inimici mei, quamvis impii et injusti; et sic exponit S. Augustinus. Si legas, *apud omnes inimicos meos*, sensus erit: *Scientibus et ridentibus inimicis factus sum opprobrium vicinis meis, et timor notis meis*. Et hanc expositionem sequitur Theodoretus. Si legas, *ab omnibus inimicis meis*, sensus erit: *Multitudo et sævitia inimicorum meorum effecit, ut essem opprobrium vicinis, et timor notis*. Illa conjunctio *et*, cum dicitur *et vicinis*, recte restituta est Vulgatæ editioni; nam adest in hebræo et græco, et legitur ab antiquis Patribus.

Vers. 15. 15. QUI VIDERUNT ME, FORAS FUGERUNT A ME : OBLIVIONI DATUS SUM, TANQUAM MORTUUS A CORDE.

Declarat id quod dixerat, *et timor notis meis*, quasi dicat: *Multi ex notis meis, qui viderunt me ita fugientem et afflictum, foras fugerunt*, id est, longe a me recesserunt, timentes vitæ suæ, si mihi jungerentur. Atque ita *oblivioni datus sum a corde*, id est, cor eorum non recordatur mei, neque de

me cogitat, non secus ac si mortuus et sepultus essem; existimant enim de me jam actum esse. In hebræo habetur interpunctio post particulam *foras*, hoc modo, *qui viderunt me foras*, fugerunt a me; et ideo quidam legi volunt, *foris*, non *foras* (vox enim hebræa utrumque significat), et sensum esse volunt, *qui viderunt me foris*, id est, extra palatium nudis pedibus, capite discooperto, sine ullo insigni regio, *fugerunt a me*. Sed quanquam hæc etiam intelligentia recta sit, tamen non cogimur admittere interpunctionem codicis hebraici, quæ addita est a Rabbinis, cum in græco nulla sit interpunctio, et Patres constanter legant *foras*, non *foris*.

Vers. 16. 16. FACTUS SUM TANQUAM VAS PERDITUM, QUONIAM AUDIVI VITUPERATIONEM MULTORUM COMMORANTIUM IN CIRCUITU.

Nec solum, inquit, amici et noti obliti sunt mei, et me dereliquerunt; sed etiam apud vicinos, qui in circuitu habitant, contemptui habitus sum quasi *vas perditum*, id est contractum, ad omnia inutile, quod vel inde patet, quia ego ipse vituperantes me audiui. Videtur autem hoc loco Propheta mentionem facere vituperationis Semei, qui in faciem illi maledicere, et in eum lapides jacere ausus est; nimirum existimavit Semei Davidem a regno ejectum nullius potentiae deinceps futurum, sed tanquam vas inutile in cloacam projiciendum. Maledictio hæc describitur lib. II *Reg.* cap. xvi. Et quamvis in loco illo II *Reg.* solius Semei maledicentis mentio fiat, tamen credibile est plures alios eodem tempore male locutos fuisse de Davide, ut verum sit, quod hic dicitur de *vituperatione* multorum. In hebræo, pro *commorantium*, est *מגור* *magor*, quam vocem S. Hieronymus vertit, *congregationem*, alii vertunt, *pavorem*; sed potest commode etiam verti, *commorationem*; nam verbum *גור* *gur*, unde fit *magor*, significat *commorari*, *incolere*, *peregrinari*, etc.; itaque sensus erit: *Audiui vituperationem multorum, commorationem in circuitu*, id est, qui habent commorationem in circuitu; sed Septuaginta sententiam clarius vertere voluerunt, ideo posuerunt, *multorum commorantium in circuitu*.

Vers. 17. 17. IN EO DUM CONVENIRENT SIMUL ADVERSUM ME, ACCIPERE ANIMAM MEAM CONSILIATI SUNT.

Narrat historia II *Reg.* cap. xvii, post maledictionem Semei, consilium initum coram Absalone, de Davide occidendo, atque hoc est, quod in hoc versiculo commemoratus quasi dicat Propheta: *Dum in præsentia maledicor, et vituperantes me audio, in absentia mea consilium de me necando in Jerusalem initur.*

Vers. 18. 18. EGO AUTEM IN TE SPERAVI, DOMINE, DIXI: DEUS MEUS ES TU, IN MANIBUS TUIS SORTES MEÆ.

Ostendit vir sanctus, inter tot angustias se non despondisse animum, propterea quod spem suam

non posuisset in auxilio fallaci hominum, sed in Deo omnipotenti, cui nemo resistere potest. «Ego autem in te speravi, Domine;» quare? quia «dixi» in corde meo: «Deus meus es tu,» magnum habeo protectorem, sine cujus nutu nemo mihi vitam eripere potest. Nam «in manibus tuis sortes meæ,» id est, sortes vitæ, vel mortis meæ non pendent a sorte, sed a manu tua, id est, a potentia et voluntate tua. In hebræo habetur, *בְּיַד יְהוָה*, *in manibus tuis tempora mea*; et fortasse quod nunc legimus in græco, *καίροι*, quod significat *sortes*, legendum esset, *καίροι*, quod significat *tempora*. Nam non desunt antiquæ versiones ex græco, quæ habeant *tempora mea*. Sic certe legitur in officio missæ non semel, et in Psalterio ecclesiæ S. Petri Romæ. Sensus autem est idem; nam in manibus tuis *tempora mea*, nihil est aliud, nisi a tua voluntate pendent tempora vitæ et mortis meæ non vivam, nisi quamdiu; tu volueris, neque moriar, nisi quando tu volueris.

19. ERIFE ME DE MANU INIMICORUM MEORUM, ET A PERSEQUENTIBUS ME. Vers. 19.

In hoc versiculo nulla est difficultas, et concordant omnes editiones.

20. ILLUSTRAM FACIEM TUAM SUPER SERVUM TUUM, SALVUM ME FAC IN MISERICORDIA TUA; DOMINE, NON CONFUNDAR, QUONIAM INVOCAVI TE. Vers. 20.

Eandem petitionem inculcat, sed additis argumentis ad Deum flectendum appositis. «Illustram faciem tuam super servum tuum,» id est, ostende faciem tuam, sive respice in me: hæc enim omnia idem significant. Sicut enim propter peccata Deus nobis irascitur, et avertere dicitur faciem, sive nubem opponere, et nos non respicere: ita e contrario quando reconciliatur, dicitur convertere faciem, nosque respicere, et illuminare vultum suum super nos, ut nos luminosos efficiat. Petit igitur primum reconciliationem cum Deo, si forte adversus sit; et addit pro argumento, se servum ejus esse promptum ad ejus obsequium et obedientiam. Addit deinde: «Salvum me fac;» hoc enim sequitur post reconciliationem, ut salvum faciat, et liberet eum, cui reconciliatus sit, et adjungit argumentum, dicens: «In tua misericordia,» id est, non ob merita mea, sed ob misericordiam tuam. Addit postremo tertium argumentum: «Non confundar, quoniam invocavi te.» Pertinet enim ad bonum et fidelem Dominum, qui promisit auxilium confidentibus in se, ut non confundat eum, qui tanta fiducia ipsum invocare non cessat.

21. ERUBESCANT IMPII, ET DEDUCANTUR IN INFERNUM, MUTA FIANT LABIA DOLOSA. Vers. 21.

Prophetica imprecatio est, et continuo adimpleta. Nam Achitophel, qui erat præcipuus consiliarius Absalonis, et consilium dederat perniciosissimum adversum David, dissipante Deo consi-

lium ejus, confusus est, et non ferens confusionem suam, laqueo se suspendit, et sic ad infernum deductus est impius, et muta facta sunt labia dolosa. Habetur historia lib. II Reg. cap. xvii. Vocatur autem Achitophel impius, quia filium ad necem patris concitabat; et labia ejus recte dicuntur dolosa, quia simulaverat longo tempore se amicum et fidelem Davidi, et postea oblata occasione perfidiam suam prodidit. In hebræo, pro *deducantur*, habetur יִדְמוּ *iddemu*, quod S. Hieronymus vertit *taceant*; sed Septuaginta non videntur legisse יִדְמוּ *iddemu*, sed *iddechu*, quod significat *expellantur*, a verbo נָדַח *nadach*.

Vers. 22. 22. QUÆ LOQUUNTUR ADVERSUS JUSTUM INIQUITATEM, IN SUPERBIA, ET IN ABUSIONE.

Hæc verba conjunguntur in hebræo cum superioribus in eodem versiculo; in nostra editione constituunt novum versum, sed quoad sensum pendent a superioribus: declarant enim labia illa dolosa Achitophelis juste obmutescere debuisse, quia loquebantur contra justum, id est, contra Davidem, qui nullam injuriam fecerat, neque ipsi Achitopheli, neque Absaloni; et loquebantur *iniquitatem*, id est, consilium iniquitate plenum, et hoc in *superbia et abusione*, id est, cum maxima arrogantia et contemptu. Pro *abusione*, tam in hebræo וְבוֹז *vabuz*, quam in græco ἕκστασις, est vox significans *contemptum*; et sic legunt S. Augustinus et Psalterium S. Petri. Proinde abusio in latina editione non est accipienda pro simplici abusione, sed pro ea quæ nascitur ex contemptu, sive pro ipso contemptu: dicitur enim Achitophel, hoc loco, *locutus esse in superbia et abusione*, quia superbe contemnebat Davidem, et sic abutebatur ejus nomine.

Vers. 23. 23. QUAM MAGNA MULTITUDO DULCEDINIS TUÆ, DOMINE, QUAM ABSCONDISTI TIMENTIBUS TE!

Vers. 24. 24. PERFECISTI EIS, QUI SPERANT IN TE, IN CONSPECTU FILIORUM HOMINUM.

Jam sanctus Propheta exauditum se sentiens, ac divina consolatione percepta, exclamat præ admiratione: «*Quam magna multitudo,*» etc. In hebræo solum habetur כִּה רַב טוֹבָךְ *quia multa bonitas*, sive *dulcedo!* sed Septuaginta explicare voluerunt admirationem Prophetæ, ideo dixerunt, *quam magna multitudo dulcedinis*, etc. Sed quia videtur quædam contradictio in his verbis, cum primo dicat, *quam abscondisti*, et deinde, *quam perfecisti in conspectu filiorum hominum*, ideo S. Augustinus conjungit illud, *in conspectu filiorum hominum*, non cum verbo *perfecisti*, sed cum verbo, *qui sperant*, ut sensus sit: Deus abscondit multam dulcedinem timentibus se, quam eis daturus est in alia vita, nunc interim sinens eos angustiis premi; eam vero dulcedinem *perfecit sperantibus in se in conspectu filiorum hominum*, id est, iis qui libere ostendunt hominibus se esse Dei servos, et sperare in Deo, et non timent confiteri id quod

sunt. Theodoretus et Euthymius volunt conjungi illud, *in conspectu filiorum hominum*, cum verbo *perfecisti*, et hunc sensum tradunt: Deus tempore tribulationis abscondit a timentibus se magnam dulcedinem, id est, mercedem, et præmia, ut eos exerceat: sed paulo post eandem mercedem et eadem præmia palam ostendit in conspectu filiorum hominum, ut servos suos bene sperare jubeat. Sic ad tempus Davidi abscondit dulcedinem, cum videlicet is fugeret filii persecutionem; sed paulo post perfecit illi suam bonitatem, cum eum reduxit in regnum cum maxima gloria. Idipsum accidet omnibus justis, quibus nunc absconduntur præmia, sed in die judicii palam apparebunt. Potest adferri etiam alius sensus: «*Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te,*» id est, vere multiplex est consolatio tua, Domine, quam infundis intus in abscondito cordis timentium te, id est, eorum qui te colunt et diligunt, et filiali timore venerantur. Hoc est enim «*manna absconditum, quod nemo scit, nisi qui accipit,*» ut in cap. II *Apocalyps.* legimus. Hoc experiebatur qui dicebat *Psalm.* xciii: «*Secundum multitudinem dolorum meorum consolationes tuæ lætificaverunt animam meam;*» et ille, II *Corinth.* vii: «*Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.*» Et si tempore tribulationis tanta est multitudo dulcedinis in corde militantis, quanta erit tempore gloriæ in corde triumphantis? «*Perfecisti eis qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum,*» id est, eam dulcedinem perfecisti, perfectam, cumulatam, copiosissimam infudisti in corde sperantium in te, qui videlicet renuunt consolari nisi in te: hoc autem totum fecisti «*in conspectu filiorum hominum,*» id est, ex adverso, sive ex opposito filiorum hominum, id est, quanto illi magis multiplicat dolores exterius, tanto tu magis multiplicas consolationes interius. Nam vox hebræa נֶגְהַד *neghed*, et græca ἐναντίον proprie significat *e regione*, sive *ex opposito*, ut etiam notavimus in *Psalm.* xxxiii; proinde, ut verbum hebraicum concordet cum latino et græco, illud, *in conspectu*, non tam referendum est ad visionem, quam ad oppositionem: illa enim dicuntur esse inter se in conspectu, quæ e diametro opposita se respiciunt. Sed et illud præterea verum est, hanc dulcedinem: infundi in cordibus timentium Deum, *in conspectu filiorum hominum*, id est, videntibus et stupentibus filiis hujus sæculi, qui filios Dei suis persecutionibus vexant: nam quamvis filii hominum, id est, carnales homines, non norint illam dulcedinem, imo ne suspicari quidem possint, qualis sit, cum palatum animæ nimis infectum habeant; tamen vident effectum ejus, dum intuentur, et obstupescunt patientiam, mansuetudinem, hilaritatem et pacem Sanctorum. Sic igitur miro modo datur Sanctis abscondita quædam dulcedo in conspectu filiorum hominum,

dum ea dulcedo in se latet, et in effectibus patet.

Vers. 25. 25. ABSCONDES EOS IN ABSCONDITO FACIEI TUÆ, A CONTURBATIONE HOMINUM.

Vers. 26. 26. PROTEGES EOS IN TABERNACULO TUO, A CON-
TRADITIONE LINGUARUM.

Declarat modum quo sancti viri dulcedinem Dei in tribulatione percipiunt : id enim fit, cum Sancti per amorem et contemplationem rapiuntur in Deum, et in ipso Deo inveniunt domum refugii, juxta id quod in hoc eodem Psalmo dicitur : « Esto mihi in Deum protectorem, et in domum refugii ; » qui enim in Deo delitescere norunt, nihili faciunt omnes tribulationes, ac si ad eos minime pertinerent. « Abscondes, inquit, eos, » videlicet timentes te, « in abscondito faciei tuæ, » id est, in loco abdito, quod est in facie tua : nam qui raptus est ad contemplandam faciem Dei, et qui se a Deo videri attentissime cogitat, quique observat nutus Dei, et qui pulchritudinem ejus considerans, accenditur in ejus amorem, jam habitat in latibulo tutissimo a conturbatione hominum, id est, ab omni malo, quo homines conturbari solent. « Proteges eos, » id est, eosdem timentes te, « in tabernaculo tuo, » id est, in te ipso, in quo et tu habitas. Deus enim non habet aliam domum, sive aliud tabernaculum in quo capi possit, nisi seipsum ; et qui per amorem et contemplationem in Deo habitant, altissimum posuerunt refugium suum, et non accedet ad eos malum, nec flagellum appropinquabit tabernaculo eorum, ut dicitur in Psalmo nonagesimo. Proteguntur autem in hoc tabernaculo ab omni malo, non solum factorum, de quo dictum est in superiori versiculo, sed etiam verborum, quod hic dicitur, « a contradictione linguarum, » quia nihil curant sermones hominum, qui Deum testem habent. Quod si facies Domini tam insigne latibulum sive tabernaculum est hominibus timentibus Deum, dum per speculum et in ænigmate cernitur, quid erit, quando videbitur sicuti est? tunc vere habitatio nostra erit in Jerusalem, quæ est visio pacis, de qua dicitur *Psalm.* CXLVII : « Qui posuit fines tuos pacem. »

Vers. 27. 27. BENEDICTUS DOMINUS, QUONIAM MIRIFICAVIT MISERICORDIAM SUAM MIHI IN CIVITATE MUNITA.

Quæ dixerat generatim de consolatione divina, quam viri justi in tribulatione percipiunt, applicat ad se, qui unus est ex illis ; et inde gratias agit Deo. « Benedictus, inquit, sit Dominus, quoniam mirificavit, » id est, mirabilem « misericordiam, » erga me ostendit, « in civitate munita, » id est, abscondens me in abscondito faciei suæ, quod est veluti civitas munitissima, ut jam mihi nihil nocere possit. S. Augustinus legit, *in civitate circumstantiæ*, in quo nescio quos Latinos codices sit secutus. Nam vox hebræa מצור *matsor munitiorem* significat, vox græca περιχώρι *ambitum* designat ; atque inde S. Augustinus *circumstantiam* accepit :

sed Theodoretus et Euthymius græci auctores intelligunt per *ambitum*, mœnia, sive aggeres, quibus civitates muniuntur, ut sensus sit : *in civitate ambitus*, id est, in civitate mœniis, vel aggeribus munita. Et S. Hieronymus non solum in versione ex hebræo, sed etiam in Commentario, ubi exponit versionem Septuaginta, legit, *in civitate munita*.

28. EGO AUTEM DIXI IN EXCESSU MENTIS MEÆ : VERS. 28.
PROJECTUS SUM A FACIE OCULORUM TUORUM.

Accusat ipse se diffidentiae, quam passus fuerat initio persecutionis. « Ego autem dixi in excessu mentis meæ, » id est, eo tempore, quo præ nimio terrore quasi mentis inops factus eram, dixi apud me : « Projectus sum a facie oculorum tuorum, » id est, non placet tibi, ut amplius regnum, vel ut diutius vivam, ideo abjecisti me a benigno aspectu tuo et favore, atque auxilio tuo solito me destituisti. Exstat dubitationis hujus vestigium in lib. II *Reg.* cap. xv : « Si inveñero gratiam, inquit, in conspectu ejus, reducet me ; si dixerit mihi : Non places, præsto sum, faciat mihi quod bonum est coram se. » Pro voce, *in excessu mentis*, in hebræo est מְצַדִּים, quod ad verbum significat, *in festinando me*, id est, *dum festinarem*, sive *in obstupescendo et pavendo me*, id est, dum obstupescerem et pavorem : nam verbum צָדַד significat *festinare*, et *obstupescere*, ac *pavere*, et omnia sunt vera ; nam David illud dixit, cum festinaret egredi ex Jerusalem, et pavore ac stupore correptus esset. Hunc stuporem Septuaginta verterunt, *æstasim*, atque Latini *excessum mentis*.

29. IDEO EXAUDISTI VOCEM ORATIONIS MEÆ, DUM VERS. 29.
CLAMAREM AD TE.

Sententia perspicua est : ideo, inquit, ne diffiderem de bonitate tua, cum me in tanta consternatione videres, continuo « exaudisti vocem orationis meæ, dum clamarem ad te. » Illud, *ideo*, posset etiam verti *vere*, sive *certe* : est enim adverbium multa significans.

30. DILIGITE DOMINUM, OMNES SANCTI EJUS, VERS. 30.
QUONIAM VERITATEM REQUIRET DOMINUS, ET RETRIBUET ABUNDANTER FACIENTIBUS SUPERBIAM.

31. VIRILITER AGITE, ET CONFORTETUR COR VESTRUM, OMNES QUI SPERATIS IN DOMINO. VERS. 31.

Hortatur in fine Psalmi homines pios, qui similia patiuntur, ut non cessent diligere Dominum, atque in eo sperare, quoniam etiamsi ad tempus impii videantur impune grassari, tamen brevi pœnas acerbissimas dabunt. Illud, *veritatem requiret Dominus*, S. Hieronymus vertit, *fideles servat Dominus*. Vox hebræa utrumque significat, *veritatem*, et etiam *fideles*, et sensus in idem recidit. Illud, *abundanter*, in hebræo et latino ambiguum est, utrum conjungi debeat cum verbo *retribuet*, an cum verbo *facientibus* ; sed ex græco apparet conjungendum esse cum verbo *facientibus* ; et eodem

Deus non
habet
aliam do-
mum,
quam
seipsum.

modo S. Hieronymus vertit ex hebræo : *Retribuet, inquit, his qui satis operantur superbiam; et S. Au-*

gustinus, *retribuet his qui multum superbiunt : eodem modo Theodoretus, et alii veteres.*

PSALMUS XXXII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Ipsi David intellectus.*

1. Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata.

2. Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum, nec est in spiritu ejus dolus.

3. Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die.

4. Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua : conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina.

5. Delictum meum cognitum tibi feci : et injustitiam meam non abscondi.

Dixi : Confitebor adversum me injustitiam meam Domino : et tu remisisti impietatem peccati mei.

6. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.

Verumtamen in diluvio aquarum multarum, ad eum non approximabunt.

7. Tu es refugium meum a tribulatione, quæ circumdedit me : exultatio mea, erue me a circumdantibus me.

8. Intellectum tibi dabo, et instruam te in via hac, qua gradieris : firmabo super te oculos meos.

9. Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus.

In camo et fræno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.

10. Multa flagella peccatoris ; sperantem autem in Domino misericordia circumdabit.

11. Lætamini in Domino et exultate, justii, et gloriâmini, omnes recti corde.

V. s. n. — *David erudito.*

Beatus, cui dimissa est iniquitas, absconditum est peccatum.

Beatus homo, cui non imputabit [al. *imputavit*] Dominus iniquitatem : nec est in spiritu ejus dolus.

Quia tacui, attrita sunt ossa mea, in rugitu meo tota die.

Die enim et nocte gravatur super me manus tua : versatus sum in miseria mea, cum exardesceret messis. *JUGITER.*

Peccatum meum notum facio tibi : et iniquitatem meam non abscondi.

Dixi : Confitebor scelera mea Domino, et tu dimisisti [*h. abstulisti*] iniquitatem peccati mei. *SEMPER.*

Pro hac orat omnis sanctus [*h. misericors*] ad te : ad tempus inveniens ;

Ut cum inundaverint aquæ multæ, ad illum non accedant.

Tu [al. *add. es*] protectio mea, ab hoste custodies me, laus mea salvans : circumdabis me. *SEMPER.*

Erudiam te, et illuminabo tibi viam per quam ambules : cogitabo de te oculo meo.

Nolite fieri sicut equus et mulus quibus, [al. *in quibus*] non est intelligentia.

In camo et freno maxillas ejus constringis, ut non appropinquet ad te.

Multi dolores impii : confidentem autem in Domino misericordia circumdabit.

Lætamini in Domino, et exultate, justii : et laudate, omnes recti corde.

Argumentum. — Docet vates beatos illos esse, qui peccatorum veniam obtinuerunt, quod probat ex conscientia terroribus, quibus, dum in peccato esset, urgeretur, affirmans se a peccatorum pœnis sincera confessione esse liberatum et veniam assecutum. Inde consilium tribuit, ut qui a malis liber et immunis esse cupiat, sponte ac libenter divinis monitis obsequatur : improbis enim mala, bona bonis Jovam dispensare. Scriptum esse hoc carmen post veniam impetratam propter adulterium cum Bethsaba et cædem Uriæ (II Sam. xii), interpretum plurimorum est opinio. Leve est quod quidam opponunt, ex ea narratione Davidem delictum suum non professum, sed a Nathane ob illud accusatum esse : nam *coram Deo delicta sua confiteri* (vers. 5), quid est aliud quam confiteri *coram seipso*, *agnoscere delicta*? Davidem vero, priusquam a Nathane reprehenderetur, culpam animo penitentia commoto agnovisse, documento est II Sam. xii, 13. Cæterum strophæ quatuor : vers. 1-2, beati qui peccatorum veniam obtinuerunt ; vers. 3-5, vatis angustia in peccato constituti ; vers. 6-8, ejusdem felicitas liberati a peccato ; vers. 9-11, sincero ac fidenti animo Deum adeant pii.

Davidis carmen, doctrina:

- Beatus cujus ablatum est delictum,
tectum penatum!
2. Beatus homo, *cui* non imputat Jovæ culpam,
et in cujus animo non est dolus!
 3. Dum silerem, marcescebant ossa mea,
(ex) suspiritu meo per totum diem.
 4. Nam diu noctuque incumbibat mihi manus tua,
et mutabatur (corrumpebatur) succus meus (vitalis) *tanquam* in siccitatibus
æstatis.
 5. *Tum* peccatum meum notum tibi feci, et culpam meam non texi (celavi);
dixi: « Confitebor Jovæ delicta mea; »
et tu condonasti (propr. *abstulisti*) iniquitatem peccati mei.
 6. Propterea te suppliciter orabit omnis pius
tempore inveniendi (*te*, vel *tuam gratiam*);
inundatio aquarum magnarum (absolute positum)
ad eum non pertingent (aquæ).
 7. Tu es latibulum mihi, ab angustia liberas me;
cantionibus (seu *jubilis*) liberationis circumdas me.
 8. « Edoceam te et instruam te in *qua* via ambules;
consulam *tibi* in te *directo* oculo meo. »
 9. Ne ergo sitis instar equi, instar muli, *cui* non est intellectus;
cum freno et capistro (iis instructus) *est* ornatus ejus ad constringendum
eum:
alioquin non est illi appropinquare (pro substantivo) ad te.
 10. Multi dolores impio;
sed qui fiduciam collocat in Jovam, eum gratia ille circumdat.
 11. Lætamini de Jovæ (patrono) et exsultate, justii;
et jubilate, omnes recti corde.

NOTE.

Vers. 1. *Doctrina*: vid. quæ observavimus ad Ps. xiv, 1. — Vers. 2. *Dolus*: ille est qui serio et sincere coram Jovæ sua exponit delicta; vel, qui non simulat se innocentem, quum sit malorum sibi conscius. — Vers. 3. *Silerem*, peccatum meum non confiterer. — Vers. 4. *Manus Jovæ* plagas ejusdem denotat. Crelier, *mon suc était tourné en la sécheresse de l'été*. Græcus interpres accepit ἵ pro servili in *leshadi*, a *shod*; legit autem *becharboni* a *chereb*, gladius, et *gots* pro *gais*. — Vers. 5. *Confitebor*, etc. propr. *profitear de delictis*. Pro *halei* Alexandrinus legit *halai*, *adversus me*. — Vers. 6. Post *inveniendi* additur in hebr. *raq*, quam vocem Ewaldus cum plerisque vertit *tantummodo*, scil. dum adhuc inveniendum te præbes, juxta illud *Isai.* iv, 6; Rosenmullerus, *tenuitatem*, hinc *teneritudinem*, *teneram clementiam*; Maurer jungit cum seqq., hoc modo: *tantum... ad eum*, ad eum unum. — Vers. 7. Pro *thitsereni* Alexandrinus legit *thetsoureni*, a *tsour*, *pressit*. In altero membro legit, *ranni phalteni missobebeni*. — Vers. 8. Est vox Dei Davidem alloquentis: ita Ewaldus et Hengstenberg. Minus placet aliorum sententia, esse vocem Davidis, ad vers. 6 redeuntis, et peccatori, qui in pari secum hæreat impoenitentiae periculo, sana consilia tribuentis. *In te*, etc.: conf. *Gen.* xlv, 21; *Jerem.* xxiv, 6. Vocis *tiatsah* (a rad. *iaats*) radicem fecerunt *atsah* Alexandrini. — Vers. 9. *Ornatus*: Alexandrinum et S. Hieronymum sequitur Ewaldus. — Vers. 10-11: conf. de Maistre, *Soirées de Saint-Petersbourg*, tom. I, p. 238 (edit. 1821).

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXXI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Ipsi David, Intellectus.

Hic titulus indicat Davidi post commissum peccatum, per Dei gratiam apertos fuisse oculos mentis, ut intelligeret quam graviter deliquisset, quod antea carnali delectatione occæcatus, intelligere non potuerat. Indicat etiam idem titulus Psalmum esse obscurum, atque ad eum penetrandum dono intelligentiæ opus esse. Jure hic idem Psalmus a S. Gregorio et aliis inter septem pœnitentiales numeratur, cum totus consumatur in peccato proprio deflendo, et in cohortandis hominibus ad pœnitentiam.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. BEATI, QUORUM REMISSÆ SUNT INIQUITATES, ET QUORUM TECTA SUNT PECCATA.

Vers. 2. 2. BEATUS VIR, CUI NON IMPUTAVIT DOMINUS PECCATUM, NEC EST IN SPIRITU EJUS DOLES.

Nemo melius novit quam dulcis sit sanitas, quam is, qui amissam deflet. Propheta David tunc primum vere agnovit quam dulce sit carere peccatis, quando amaritudinem peccati gustavit. Hæc est causa cur Psalmum pœnitentiæ ordiatur a laude indulgentiæ et innocentiae: hæc enim sanam reddunt animam, et opponuntur ægrotationi, quæ contrahitur ex peccatis. Incipit ab indulgentia, tum ut a minoribus ad majora progrediatur, tum quia illa erat recentissima ejus sanitas. « Beati quorum remissæ sunt iniquitates. » Exclamatio est, et prædicatio boni, quod est in indulgentia, quasi dicat: O quam sunt illi felices, qui posteaquam peccaverunt, non despiciuntur a Deo, sed per gratiam ejus excitati, convertuntur ad pœnitentiam, et perveniunt ad indulgentiam! « Et quorum tecta sunt peccata; » idem repetitur aliis verbis; nam peccata, cum remittuntur, absconduntur et teguntur, ut nusquam appareant; sed de hac voce paulo post plura dicemus. « Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum. » Transit ab indulgentia, quæ est multorum, ad innocentiam, quæ est paucissimorum, ac dicit: O vere beatus ac felix, quicumque ille est, qui nihil fecit, quod in peccatum reputari potuerit, cui proinde Dominus, cujus rectissimum judicium est, nihil omnino ad peccatum imputavit. Nec solum facto non peccavit, sed « nec dolus inventus est in spiritu ejus, » id est, neque verbo, neque cogitatione peccavit: spiritus enim ad utrumque spiritum referri potest: ad illum, quo sapimus, et dicitur cor, aut mens, et ad illum quo loquimur, et dicitur spiritus oris, sive laborum. De priorè dicit Apostolus I Cor. II: « Quis enim scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? » De posteriore, I Cor. XIV: « Orabo spiritu, orabo et mente, psallam spiritu, psallam et mente. » Porro innocentiam hoc loco intelligimus,

non naturalem, vel operibus propriis sine dono Dei acquisitam, quæ nulla est; sed eam, quam Deus paucis quibusdam singularis gratiæ suæ dono impervit, quibus ita remisit peccatum aliena voluntate contractum, id est originale, ut non permiserit eos peccatum mortiferum propria voluntate committere; quod est genus excellentius remissionis. Proinde omnis innocentia annexam habet remissionem aliquam peccati, et de omnibus, Christo excepto, dici potest: « Omnes peccaverunt, et egent gratia Dei. » Itaque Apostolus ad Rom. IV, hunc Psalmi locum adducit ad probandum, neminem justificari ex operibus præcedentibus gratiam; et ait: « Et qui non operatur, credenti autem in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam secundum propositum gratiæ Dei: sicut et David dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert justitiam sine operibus: beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata: beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum. » Quibus verbis Apostolus Prophetam exponit, ac dicit Davidem non vocare beatos eos, qui propriis operibus justitiam adepti sunt; sed eos, quibus Deus per gratiam peccata remisit, justitiamque donavit. Porro videtur mihi Propheta singulares quosdam homines respexisse, cum ait: « Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum, » etc., videlicet S. Job, qui de se ait cap. XXVII: « Non recedam ab innocentia mea: justificationem meam, quam cepi tenere, non deseram: neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea. » Item Abelem, Henoch, Noe, Abraham, Isaac, Jacob, quorum nulla peccata in Scripturis leguntur. Fortasse etiam in spiritu prævidebat Jeremiam, et Joannem Baptistam in utero sanctificatos, et ipsam Deiparam Virginem excellentiori privilegio, a peccato originali; et ab omni actuali præservatam. Quod attinet ad verba, in hebræo habetur in singulari, אֲשֶׁרֵי נִשְׁוּ בַשָּׁעָה, beatus, cui remissa est iniquitas, et cujus tectum est peccatum; sed mutatis punctis potest legi: Beati, quorum remissæ sunt iniquitates; quam lec-

Innocentia sine dono Dei acquisita nulla est.

tionem esse verissimam, satis magno argumento nobis est editio Septuaginta ab Apostolo confirmata. Rursus in codice græco habetur, ἐν στόματι αἰρέου, in ore ejus, pro eo quod est in hebræo et in latino, in spiritu ejus: sed S. Hieronymus in epistola ad Suniam et Fretellam testatur illud, in ore ejus, esse ex translatione Symmachi; Septuaginta vero, et omnes alios Interpretes vertisse, in spiritu ejus, ut in hebræo. Hæretici hujus temporis tria falsa dogmata ex his versiculis statuere conantur: ac fortasse Spiritus Sanctus ideo titulum fecit huic Psalmo, *Intellectus*, quia prævidebata multis perperam intelligendum. Dicunt igitur illi, justificationem in sola peccatorum remissione, non in justitiæ infusione consistere. David enim absolute dicit, *beatos*, id est justos, *quibus sunt remissa peccata*. Addunt præterea hanc ipsam remissionem peccatorum, non esse remissionem peccatorum veram, sed imputativam, qua videlicet Deus non tollat peccata, sed tegat, et non imputet. Denique colligunt ex hoc loco, nullam esse necessariam satisfactionem post remissionem culpæ: quia si pœnam, quamvis temporalem, exigeret Deus ab homine justificato, non vere diceret se non imputare peccatum: quomodo enim non imputat, si punit? Sed Propheta sanctus, qui in titulo posuit, *Intellectus David*, intelligebat omnino remissionem peccati non fieri a Deo sine infusione justitiæ, ac per hoc intelligebat per justificationis gratiam homines fieri ex impiis, non solum non impios, sed etiam vere justos: sicut enim sol corporalis non expellit tenebras, nisi lucem infundat, sic etiam sol justitiæ, et Pater hominum non remittit peccata nisi per gratiam, sive justitiam, quam infundit. Quare S. Paulus, *ad Rom. iv.*, citans hunc locum Psalmi: «*Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum,*» ita loquitur: «*Sicut et David dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert justitiam sine operibus;*» quibus verbis Apostolus indicavit, in remissione, seu non imputatione peccati, vere includi justitiam. Sed tam prior, quam posterior error adhuc apertius refellitur, declaratione vocum *tegi*, et *non imputari*. Dicuntur enim peccata *tegi* hoc loco, non quod sint, et non videantur, sed quod abolita sint, et eorum loco justitia successerit: et ideo vere tecta sint, et abscondita etiam oculis Dei, cui nihil *tegi*, vel abscondi potest eorum quæ usquam exstant. Quocirca idem Propheta variis metaphoris utitur ad remissionem peccatorum significandam, ut quod uni deest per alteram suppleatur; sed illa præter cæteras insignis est in *Psal. l.*: «*Asperges me, Domine, hysopo, et mundabor; lavabis me, et super nivem dealabor.*» Quo loco dicitur peccatorum remissio non solum tegere maculam, sed vere abluere, et non solum vere abluere, sed addere nitorem; nec solum tollere nigredinem, sed addere albedinem tam veram, ut nivis candorem superare dicatur. Quid est autem tollere maculam, et addere nitorem, nisi tollere peccatum, et infundere gra-

tiam? quid auferre nigredinem, et ponere candorem, nisi auferre injustitiam, et donare justitiam? Quod idem legimus in cap. *i Isaïæ*: «*Si fuerint peccata vestra sicut coccinum, quasi nix dealbabitur; et si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt.*» Porro SS. Patres, Gregorius Nazianzenus, oratione *in sanctum lavacrum*; Augustinus, et Gregorius Papa in commentario hujus Psalmi, ut ostendant peccata tegi, non esse manere, et non videri, sed plane tolli, ut ideo non videantur, quia non sunt; dicunt peccata tegi a Deo in justificatione, quomodo vulnera teguntur emplastro a medico, per quod emplastrum ita vere curantur et tolluntur, ut nusquam appareant. Origenes quoque lib. *IV in Epist. ad Rom.*, et Theodoretus in hunc locum, dicunt his vocibus significari, peccatum ita funditus eradicari, ut ne vestigium quidem remaneat. Jam vero quod attinet ad vocem imputationis, toto celo aberrant adversarii. Peccata enim non imputari in Scripturis sanctis est, non adscribi ad reatum, sive non referri in rationes, quod vulgo italice dicimus: *Non si mettere a conto*. *Sap. XII*: «*Quis tibi imputabit, si perierint nationes, quas tu fecisti?*» id est, quis exiget a te rationem, si perierint omnes homines? vel quis te ob hoc reum faciet? Et *Ezechiel. XXXIII*, de peccatore pœnitente dicit Deus: «*Omnia peccata quæ peccavit, non imputabuntur ei,*» id est, non reddet rationem de eis. *II Paralip. XXX*: «*Dominus bonus propitiabitur eunctis, qui in toto corde requirunt Dominum Deum patrum suorum, et non imputabit eis quod minus sanctificati sunt,*» id est, facile condonabit, nec revera exiget rationem de eo quod minus parati sint. *Job. XLII*: «*Ut non imputet vobis stultitia.*» *II Timoth. IV*: «*Omnes me dereliquerunt, non illis imputetur;*» et in *epist. ad Philem.*: «*Si aliquid nocuit tibi aut debet, hoc mihi imputa, ego reddam,*» id est, adscribe rationibus meis, ego debitor tuus esse volo. Cæterum duobus modis potest non imputari peccatum. Primo, si revera aliquis non peccaverit, et proinde nihil debeat, et hoc modo intelligitur id quod ex libro Sapientiæ citavimus: «*Quis tibi imputabit, si perierint nationes, quas tu fecisti?*» Nam etiamsi perirent omnes homines, non culpa Dei perirent, proinde non posset hoc imputari Deo. Et eodem modo nos supra exposuimus verba Davidis: «*Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum,*» id est, qui nihil mali propria voluntate fecit, ob quod reus ac debitor sit coram Deo. Secundo, si peccatum remissum et condonatum fuerit, ut jam non sit, quod imputetur, et sic intelliguntur omnes aliæ sententiæ supra citatæ; et sic etiam multi intelligunt locum Psalmi: «*Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum,*» id est, beatus vir a quo Deus non vult exigere rationem peccati, quia jam illud remisit et donavit; et hanc expositionem non rejicimus, sed superiorem anteponendam existimamus, quia melius continuatur cum verbis sequentibus: «*Non est in spiritu ejus dolus.*» Ter-

ria hæretico-rum dogmata: primum, sola peccatorum remissione justificationem consistere.

Quid sit peccata tegi?

Quid sit peccata non imputari?

Duobus modis potest peccatum non imputari.

Non imputari peccatum in sensu hereticorum, non habetur in Scriptura.

tius modus imputationis, quem finxerunt hæretici, ut non imputari peccatum, sit peccatum quidem hære in anima peccantis, sed non reputari peccatum a Deo, nullo exemplo Scripturæ probari potest, sed apertissime potius improbat, cum Scriptura dicat, tum alibi, tum Psalmo v: « Odisti omnes qui operantur iniquitatem, perdes omnes qui loquuntur mendacium; » nam si Deus odit, et vult perdere iniquos, certe dum manet in eis iniquitas, imputatur eis peccatum. Et quis credat Deum justum judicem, et qui non accipit personas, non imputare peccatum, sed imputare justitiam eo tempore, quo homo adhuc in sordibus peccati versatur, et quidquid agit, ex Lutheranorum placitis, peccatum est? Pulchre S. Justinus Martyr in dialogo cum Tryphone, refellens errorem similem errori Lutheranorum, ait: « Beatus vir, cui non imputabit Dominus peccatum, » id est, cui pœnitenti Deus peccata remittet, non sicut prædicatis vosmetipsos fallentes, et alii quidam vestri similes asseverant, etiamsi peccatores fuerint, modo Deum noverint, non imputabit eis Dominus peccata: hæc ille. Hoc quod diximus de non imputatione peccati, potest ostendi ex contrario de imputatione justitiæ. Nam imputari justitiam in Scripturis, non est reputari hominem justum, cum revera justus non sit; sed est reputari justum divino judicio, quod falli nequit, eum qui verissime justus sit. Si quidem illud *Genes. xv*: « Credidit Abraham Deo, et reputatum est ei ad justitiam, » quod allegatur ab apostolo Paulo *ad Rom. iv*, et ab apostolo Jacobo cap. ii, nihil aliud significat, nisi actum illum credendi fuisse in Abrahamo opus justum, et pro tali reputatum a Deo. Et illud *Psalmi cy*: « Stetit Phinees, et placavit, et cessavit quassatio, et reputatum est ei ad justitiam in generationem et generationem usque in sempiternum, » quid aliud significat, nisi zelum illum Phinees, quo interfecit impios quosdam, fuisse opus justissimum, et a Deo pro tali habitum, ut propterea confirmaverit filiis et nepotibus Phinees sacerdotium in longissima tempora? Eodem pertinet illud quod est in: cap. iv *ad Rom.* « Ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. » Quid enim hoc est, nisi mercedem juste deberi ei, qui operatur opus dignum mercede? non igitur imputari est reputari, ac si esset, sed reputari sicuti est. Et quod in eodem loco sæpius repetit Apostolus, *fidem reputari ad justitiam*, non significat fidem non esse, sed reputari justitiam: sed significat fidem per charitatem operantem verissimam esse justitiam, non ex operibus gratiam præcedentibus acquisitam, sed a Deo donatam et infusam, ideo pro vera justitia a Deo reputari et acceptari. Sic igitur peccatum non imputari, non significat, peccatum manere, sed non puniri: sed significat nihil esse in homine justificato, quod in peccatum reputari possit. Ex his facile intelligitur unico verbo solvi posse, quod Lutherani obiciunt de satisfactione; nam si non imputetur

Imputari ad justitiam quid sit?

peccatum, quia innocenter aliquis vixit, non mirum erit, si nulla satisfactio requiratur ab eo, cui hoc modo peccatum non imputatur: sin autem non imputatur, quia remissum est per gratiam; tum si remissum fuerit quoad culpam et pœnam æternam, non imputabitur ad culpam et pœnam æternam, sed adhuc imputabitur ad pœnam temporalem: sicut factum videmus in Davide, cui dictum est a Propheta: « Dominus transtulit peccatum tuum a te, non morieris; sed quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, filius, qui natus est tibi, morietur. » Ubi videmus non imputari peccatum quoad mortem propriam, et imputari quoad mortem filii; et Davidem fuisse justificatum, et tamen debuisse dolorem magnum de morte filii tolerare, in pœnam peccati commisi. Quod si aliquando peccatum remittatur omnino quoad omnem pœnam, tunc etiam non imputabitur ad ullum reatum vel debitum.

3. QUONIAM TACUI, INVETERAVERUNT OSSA MEA, Vers. 3. DUM CLAMAREM TOTA DIE.

Proposita beatitudine justificationum, deflet miseriam suam, quasi dicat: Illi quidem sunt beati; sed ego miser sum, qui non solum innocentiam non servavi, sed longo tempore distuli per confessionem peccati indulgentiam quærere; et ideo post agnitam culpam meam, cepi tam assidue clamare, et rugitu me ipse macerare, ut debilitata sint, et attrita ossa mea, id est, fere consumptum omne robur meum. « Quoniam tacui; » revera longo tempore David peccatum adulterii tacuit, imo multis artibus occultare conatus est; primo enim Uriam multis modis inducere tentavit, ut cum uxore propria dormiret, ut filius ex adulterio conceptus, ipsius Uriæ proprius putaretur. Et cum Urias ad domum propriam accedere nollet, adjecit David crimen homicidii, ut Uria sublato, et illius vidua in uxorem continuo ducta, partus, qui post novem menses expectabatur, crederetur esse Davidis non adulteri, sed mariti. Nec tamen vidua illa in uxorem assumpta, continuo David peccatum confessus est, sed expectavit ut filius nasceretur. Et ne tunc quidem peccatum deflere cepisset, nisi a propheta Nathan admonitus fuisset. Itaque annum fere integrum, et fortasse etiam diutius David in cœno peccati jacuit, et confessionem distulit. Propterea dicit: « Quoniam tacui, » et non continuo peccatum confessus sum, sed abscondere et occultare volui; ideo « inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die, » id est, post agnitum peccatum tota die pro indulgentia clamare cepi, et tam diu, ac tanto affectu clamavi, ut ossa mea debilia et vetusta facta sint. Vox hebræa *בָּלַל* *balu* significat *inveteraverunt*, et etiam *consumpta sunt*, sive *attrita sunt*, ut vertit S. Hieronymus; proinde illud, *inveteraverunt*, non est referendum ad tempus, sed ad debilitatem, quemodo accipitur illud *Thren. iii*: « Vetustam

Peccati multa qua Deo videtur commisit in uno se peccato

fecit pellem meam, » id est attritam, nigram, etc. Illud etiam, *dum clamarem*, in hebræo ad verbum est, *dum rugirem*. Ex quo intelligimus clamorem illum fuisse clamorem doloris et compunctionis, qui recte rugitus dici potest; non autem clamorem exultantis in peccato, vel superbe jactantis peccata sua, ut aliqui exponunt. Neque putamus fuisse rugitum ex corporali morbo, ut alii volunt: non enim Scriptura prodit Davidem ægro- tasse illo tempore; et aliquid sine Scripturæ testimonio affirmare, divinare est; sed rugitum pœnitentiæ, ut cum Theodoro nos exposuimus.

Vers. 4.

4. QUONIAM DIE AG NOCTE GRAVATA EST SUPER ME MANUS TUA : CONVERSUS SUM IN ÆRUMNA MEA, DUM CONFIGITUR SPINA.

Multa mala propter peccatum Davidi contigerunt.

Multa mala propter peccatum Davidi contigerunt: nam filius natus ex adulterio infans mortuus est, et filia nomine Thamar ab Amon fratre per incestum polluta est, et idem Amon ab Absalone fratre occisus est, et Absalon adversus patrem dimicans, et ipse cæsus est: quæ omnia summos dolores Davidi attulerunt, ut II lib. *Regum* narrat historia. De his igitur divinis flagellis dicit: « Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua, » id est, assidue, sine intermissione flagella super me ingeminare non cessas: dicitur enim gravare manus super aliquem, qui non leniter eum, sed graviter percutit. « Conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina, » id est, propter hujusmodi flagella conversus sum ad cogitationem gravitatis peccati mei in ærumna mea, dum spina tribulationis configitur mihi, id est, tribulatio atque ærumna mentis oculos aperuerunt, quos carnis illecebra et voluptas clauserant. Posset etiam per spinam intelligi cum S. Hieronymo stimulus conscientię, ut sensus sit, *conversus sum in ærumna mea*, dum stimulus conscientię pungit. In hebræo et græco additur *mihî, dum configitur mihî spina*; ideo in latino subintelligi debet. In hebræo habentur alia verba atque alius sensus, *conversus est viror meus in siccitates æstatis*, id est, omnia mea bona perierunt, quomodo viror et humor in æstate solis ardore siccatur et perit. Sed Septuaginta legerunt aliter, quam nunc habeatur in codicibus hebraicis; nam pro *נחמך לשדי*, *conversus est viror meus*, legerunt *נחמכתי לשדי*, quod est, *conversus sum in ærumna mea*, et sic etiam legit S. Hieronymus, qui vertit ex hebræo, *versatus sum in miseria mea*. Illud vero quod sequitur, *בחרבוני קץ*, *in siccitates æstatis*, legunt Septuaginta *קוץ בחרבוני קוץ*, *dum adurit me spina*, quod idem est cum eo, quod nos habemus, *dum configitur spina*; dum enim configitur spina, certe adurit et vastat, quod significat verbum *חרב charab*. Itaque minima mutatione punctorum, et unius vel alterius litteræ similis, videmus inveniri posse lectionem, quam Septuaginta Interpretes habuerunt; veriorum autem esse lectionem, quæ erat in codicibus Septuaginta Inter-

pretum, ea quæ nunc est in codicibus nostris, quibus Rabbinii puncta addiderunt, dubitare non possumus.

5. DELICTUM MEUM COGNITUM TIBI FECI, ET INJUSTITIAM MEAM NON ABSCONDI.

Vers. 5.

Ex conversione ad cognoscendam peccati magnitudinem, de qua dixit in versiculo superiori, factum est ut peccatum suum non amplius taceret, neque occultaret, sed palam confiteretur Deo et hominibus. In hebræo habetur in futuro *אדריעתי*, *cognitum faciam*; sed ponitur futurum pro præterito, cujus temporis est verbum, quod sequitur, *כסיתי* *kissithi*, *abscondi*. In græco non habetur *tibi*, sed in hebræo habetur, et in græco subintelligitur. Porro illud, *cognitum tibi feci*, non significat Deo fuisse ignotum, antequam David illud confiteretur, sed loquitur more humano. Judex enim etiamsi sciat delictum rei, quia ipse vidit fortasse illud committi; tamen non dicitur scire juridice, nisi reus ex testimonio plurium testium sit convictus, aut ipse reus aperte confiteatur, adactus fortasse ad confessionem per tormenta. Sic igitur Deus viderat quidem Davidem peccantem, sed volebat eum aperte confiteri; ideo flagella quasi quæstionem adhibuit. Tum vero David confiteri cœpit, nec ait solum, *peccavi Domino*, quod ante flagella dixit privatim ad Nathan prophetam; sed publice notum fecit Domino peccatum suum; id est, juridice confessus est, et per scripturam Psalmorum toti mundo peccatum suum manifestavit; ideo verissime addit: « Et injustitiam meam non abscondi. »

Index reorum peccata quando dicitur cognoscere?

6. DIXI : CONFITEBOR ADVERSUM ME INJUSTITIAM MEAM DOMINO, ET TU REMISISTI IMPIETATEM PECCATI MEI.

Vers. 6.

Ad solatium pœnitentium declarat ineffabilem Dei misericordiam, quam in se ipse expertus est. Quamvis enim Deus, « qui lux est, et tenebræ in eo non sunt ullæ, » I *Joan.* II, summo odio prosequatur tenebras peccatorum, et nisi peccator resipiscat, paratus sit eum projicere in tenebras exteriores ad summum et sempiternum cruciatum: tamen ita propensus est ad ignoscendum, si quis ex corde pœnitentiam agat, ut ipsam etiam confessionem miserando et parcendo præveniat. Videtur respicere tempus illud, quo Nathan propheta Dei nomine exprobravit illi peccatum suum; et ipse continuo compunctus, dixit II *Reg.* XI: « Peccavi Domino, » et Nathan subjunxit: « Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris. » Videns enim tam subitam indulgentiam, cogitavit quod erat verum, remissionem peccati priorem fuisse ipsa confessione, sed non priorem interna contritione, in qua simul fuit odium peccati, amor Dei, propositum confitendi et satisfaciendi: « Dixi, confitebor, » id est, compunctus corde statui continuo confiteri « adversum me iniquitatem meam, » meque

reum et peccatorem aperte fateri; et tu non expectasti vocem illam, qua dixi: « Peccavi Domino, » sed ex paterna et ineffabili benignitate, « remisisti impietatem peccati mei: » quod ex propheta tuo Nathan cognovi, qui ait: « Dominus transtulit peccatum tuum a te. » In hebræo habetur עֲוֹן הַשֵּׂאתָי, *iniquitatem peccati mei*; in græco, *impietatem cordis mei*, et sic legunt veteres in Commentariis, Augustinus, Theodoretus, Euthymius. Latinus Interpres videtur accepisse *impietatem*, ex græco, τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου, et *peccati mei* ex hebræo. Sed omnia in idem recidunt: nam impietas cordis dicitur, quia corde concipitur; impietas peccati dicitur, quia peccando committitur. Idem etiam Davidis peccatum, et fuit iniquitas respectu Uriæ, et fuit impietas respectu Dei.

Vers. 7. 7. PRO HAC ORABIT AD TE OMNIS SANCTUS IN TEMPORE OPPORTUNO.

Vers. 8. 8. VERUMTAMEN IN DILUVIO AQUARUM MULTARUM, AD EUM NON APPROXIMABUNT.

Exemplo suo dicit Propheta multos futuros, qui discant orare Deum pro indulgentia peccatorum, ut hoc modo liberentur a magnis malis quibus aliquando peccatores involvendi sunt. « Pro hac, » græci interpretes, Theodoretus et Euthymius, et cum eis S. Augustinus exponunt, *pro hac impietate* quia impietas græce et latine est generis feminini; sed vox hebræa est generis masculini, et non concordat cum ea illud, *pro hac*, quod etiam in hebræo est generis feminini, עַל הַזֶּה; ideo cogimur dicere, « pro hac, » significare, *pro hac re*, sive *pro hoc*: nam Hebræi utuntur genere feminino pro neutro. Et posset etiam recte verti, *propter hoc*, sive *super hoc*. Itaque sensus erit: Hac de causa, id est, quia tu tam clementer ignoscis pœnitentibus, « orabit ad te, » id est, fiduciam te orandi sumet « omnis sanctus, » id est omnis pius, omnis vere pœnitens, qui incipiens odisse impietatem suam, incipit induere pietatem tuam. Orabit autem « in tempore opportuno, » id est, antequam tempus misericordiæ finiatur, dum hæc vita durat, dum ad pœnitentiam Deus invitat. « Querite Deum, inquit Isaias, dum inveniri potest; invoke eum, dum prope est, » *Isai. xxxv.* Quod sequitur, duplicem habet sensum: unus est: « Orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno, » ut in diluvio aquarum multarum, aquæ illæ ad eum non appropinquent, id est, ut in die novissimo, quando veluti diluvium quoddam inundabunt super impios omnia genera pœnarum, et præterierit tempus opportunum orationis et pœnitentiæ, tunc ipsi salvi sint ab ejus modi pœnis. Hic sensus in hebræo clarissimus est; sic enim ad verbum S. Hieronymus vertit, *pro hac orabit ad te omnis misericors tempus inveniens, ut cum inundaverint aquæ multæ, ad illum non accedant.* Et hunc sensum sequitur Theo-

doretus, quamvis paulo aliter exponat, nimirum sic: *Pro hac orabit ad te omnis sanctus, in tempore opportuno, ut cum inundaverint aquæ multarum tribulationum, ad illum non accedant*, id est, illum non perturbent, sed illis omnibus superior sit, easque imperterritus perferat. Alter sensus est: *Orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno, et recte ac sapienter faciet; nam in diluvio aquarum multarum, cum inundaverint mala super omnes impios in die novissimo, sicut inundaverunt aquæ diluvii temporibus Noe, tunc impii ad eum, id est ad Deum, non appropinquant*: non enim erit amplius tempus opportunum; ideo Isaias ait: « Invoke eum dum prope est, » nam aliquando procul erit, ut ad eum appropinquare non possitis. Sic exponunt S. Augustinus et alii. Uterque sensus verus est, sed prior videtur magis literalis; nam illud, *ad eum non approximabunt*, non videtur posse secundum litteram referri ad Deum, cum nulla sit facta mentio Dei in verbis præcedentibus. Itaque illud, *verumtamen*, pro copulativa particula accipiendum est, ut Euthymius recte monet; et vox hebræa רַק non solum significat, *verumtamen*, sed etiam *certe, vere*, etc.

9. TU ES REFUGIUM MEUM A TRIBULATIONE, QUÆ CIRCUMDEDIT ME; EXULTATIO MEA, ERUE ME A CIRCUMDANTIBUS ME. Vers. 9.

Accepta indulgentia quoad culpam, petit etiam indulgentiam quoad pœnam, liberationem videlicet a tribulatione, in quam incidit propter peccatum. Videtur autem loqui de persecutione, quam patiebatur ab Absalone filio, de qua in toto Psalmo superiore locutus est. Fortasse etiam loquitur de tentationibus dæmonum, quæ perpetuo nos circumdant et tribulant. « Tu es refugium meum a tribulatione, quæ circumdedit me. » Quasi dicat: Non habeo tutum refugium, nisi in misericordia tua, quoniam undique deficient amici, et undique cingor ab inimicis: ideo tu qui solus es « exaltatio mea, » id est, causa omnis meæ lætitiæ, erue me ad hostibus circumdantibus me. In hebræo habetur: *Tu es refugium meum ab angustia, vel ab hoste, custodies me: exultationibus liberandi circumdabis me.* Sed manifeste apparet puncta Rabbiorum, et aliquam litterarum mutationem totum hunc locum perturbasse. Septuaginta Interpretes non legerunt תַּצְרֵנִי, *custodies me*, a נִצַּר, sed יִצְרֵנִי, *obsidebit me*, sive *circumdabit me*, a צֹר, et futurum ponitur pro præterito; ideo verterunt, *quæ circumdedit me.* Neque legerunt רִנִּי פֶלֶט *ronne pallet, exultationibus liberandi*, sed *ronni pallet, exultatio mea libera*, sive *erue*. Sanctus quoque Hieronymus ex hebræo vertit, *laus mea*; unde legit, *ronni*, non *ronne*, ut hodie habetur in Bibliis hebraicis. Denique non legerunt תְּסֹבְבֵנִי *thesobebeni, circumdabis me*, sed סֹבְבֵנִי *misobebeni, a circumdante me.*

Vers. 10. **10. INTELLECTUM TIBI DABO, ET INSTRUAM TE IN VIA HAC, QUA GRADIERIS: FIRMABO SUPER TE OCULOS MEOS.**

Respondet Dominus orationi servi sui, ac pollicetur auxilium quod petebatur. Tria promittit: primo, prudentiam interioriorem, ut possit cavere insidias hostium, et discernere amicos ab inimicis, dum dicit: «Intellectum tibi dabo,» id est, intelligentem et prudentem te faciam. Secundo, auxilium externum singularis providentiæ Dei, sine quo in multis periculis homines etiam prudentissimi versantur, et hoc significat illud, *instruam te in via hac qua gradieris*: nam in hebræo est, *ostendam tibi viam per quam ambules*; in græco vero, *comitabor te in via*, sive *simul tecum gradiar*. Ex quibus omnibus intelligimus illud, *instruam te in via*, significare directionem et ducatum in omnibus actionibus. Dicitur enim Deus ostendere viam, et comitari nobiscum, ut dux itineris, quando auxilio gratiæ suæ facit, ne erremus in via morum, et ne in pericula et insidias hostium, præcipue invisibilium, incidamus. Tertio, perseverantiam in gratia, quod est maximum beneficium et proprium electorum Dei: «Firmabo, inquit, super te oculos meos,» non avertam oculos a te, sed perseveranter et stabiliter oculo benignitatis te aspiciam; proinde auxilium internum prudentiæ, et externum providentiæ semper tibi aderit. In hebræo habetur, *deliberabo super te oculo meo*, sive, ut vertit S. Hieronymus, *cogitabo de te oculo meo*, sed mutatio unius puncti ex *oculo meo*, reddere potest *oculis meis*, vel *oculos meos*, itaque in illa voce nulla est difficultas. Suspicio autem pro voce חַיְיִט , *cogitabo*, vel *deliberabo*, Septuaginta legisse חִיְיִט , *firmabo*, vel *roborabo*: quomodo enim fieri potest ut viri doctissimi per verbum חַיְיִט , quod significat *deliberare*, *consilium inire*, *cogitare*, intellexerint *firmare*, et *roborare*? Si tamen lectio hebraica, ut modo se habet, cum græca et latina concilianda sit, oportebit subintelligere vocem *semper*, ut sensus sit, *cogitabo semper de te oculo mentis meæ*; quod est idem cum illo, *firmabo super te oculos meos*.

11. **11. NOLITE FIERI SICUT EQUUS ET MULUS, QUIBUS NON EST INTELLECTUS.**

Horlatur nunc demum Propheta fideles omnes tam bonos quam malos, ut ab exemplo suo discant mala, quæ consequuntur peccatum, et bona quæ consequuntur poenitentiam et virtutem; ipse enim omnia expertus erat. Ac primum ad malos conversus dicit: «Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus,» id est, nolite duci solis sensibus, cum ratione præditi sitis: nolite sicut equi et muli hinnire ad uxores proximi vestri, sicut ego feci: nolite tanquam indomiti et feroces equi vel muli, pauperes atque humiles morsu et calcibus impetere, ut ego adversus Uriam feci.

Vers. 12. **12. IN CAMO ET FRENO MAXILLAS EORUM CON- STRINGE, QUI NON APPROXIMANT AD TE.**

Prædicat mala, quæ eos sequentur, qui equos et mulos imitari voluerint; cogentur enim tribulationibus, vel ad Deum converti, vel certe impedientur, ne noceant aliis quantum vellent. Sed more prophetico hanc prædictionem exprimit David per modum imprecationis: «In camo, inquit, et freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te,» id est, capistro et freno quasi equos et mulos coerebis, qui recusant, ut homines ratione præditi, sponte accedere ad te per obedientiam. Ridicule Calvinus contendit non esse legendum, *in camo*, sed *in lupato*, quasi multum intersit inter hæc vocabula, et quasi ipse sapienter sit Septuaginta Interpretibus, qui verterunt ἐν κημῶ , unde est nostrum, *in camo*; et S. Hieronymo, qui ex hebræo vertit, *in camo*; et S. Augustino, Theodoro et aliis veteribus, qui omnes legunt *in camo*. Porro camus funem significat, sive capistrum, quo alligantur equi. Sed hoc loco metaphorica vocabula sunt *camus* et *frenum*, et ponuntur ad significandas calamitates et ærumnas, quibus Deus utitur ad coercendos homines a peccatis, id quod exponitur sequenti versiculo. In hebræo habetur in singulari *maxillam ejus*; sed non solum Septuaginta, sed etiam S. Hieronymus vertit in numero multitudinis, *maxillas eorum*. Ex quo intelligimus puncta non recte in nostris bibliis ubique esse collata: nam secundum alia puncta, eadem vox significat, *maxillas eorum*.

Calvinus arguitur arguens nostram versionem.

Vers. 13. **13. MULTA FLAGELLA PECCATORIS, SPERANTEM AUTEM IN DOMINO MISERICORDIA CIRCUMDABIT.**

Hæc est declaratio cami et freni, quasi dicat Propheta: Peccator impenitens, et qui complacet sibi in peccato, multis flagellis atteretur, tum in hac vita, tum in futura. Quamvis enim interdum peccatores florere videantur, tamen ipsum peccatum est gravissima pœna, quæ parit alias pœnas sine numero, sollicitudines, anxietates, timores, pericula, remorsum conscientiæ, et similia: neque his contentus Deus justus iudex, multa alia flagella adjungit, et nisi peccator respiscat, et oret ad Deum in tempore opportuno, sine dubio ad flagella sempiterna perveniet. Contra, justus, qui sperat in Domino, et non confidit in vanitate mortalium, ab ipsa misericordia divina undique circumdabitur, ut a nulla parte flagellum ad eum accedere possit. Porro misericordia divina fons est omnium bonorum; ideo cum dicitur: «Misericordia circumdabit sperantem in Domino,» significatur cumulus omnium bonorum quo abundantissime fruuntur, qui uni Deo adhærent. Nam, ut sæpe diximus, quid nocere potest ei, cui omnia cooperantur in bonum, et cujus omnes passiones convertuntur in gloriam? Ideo recte concluditur Psalmus illis verbis:

Misericordia divina fons est omnium bonorum.

Vers. 14. 14. LÆTAMINI IN DOMINO, ET EXULTATE, JUSTI, ET GLORIAMINI, OMNES RECTI CORDE.

Sicut in principio beatos dixit justos, ita nunc in fine eosdem hortatur ad lætitiā; quæ est etiam quasi ex obliquo exhortatio ad perseverandum in justitia, ut perseverare possint in lætitiā. «Lætamini in Domino, et exultate, justi,» id est, magnam habetis, o justi, materiam gaudendi et exultandi, sed «in Domino,» qui vobis est causa tantorum honorum, quibus affluitis: non est cur tristementi ob temporalia detrimenta, pro quibus rependetur vobis in æternitate mensura bona, conferta, coagitata, et supereffluens, et hic interim spiritualis consolatio non vos deseret. «Et gloriāmini, omnes recti corde;» idem aliis verbis repetitur. Nam gloriari, hoc loco, non est efferre se ipsum laudibus, ut sonat vox latina, sed est jubulare, ut sonat vox hebræa וְהִרְנִינּוּ *veharninu*, id est, cum lætitiā laudare Deum, et non semel in Scripturis gloriari accipitur pro *lætari et exultare*,

ut cum dicit Apostolus *ad Rom. v*: «Sed et gloriāmur in tribulationibus.» Verbum quod proprie significat in hebræo *gloriari*, habetur *Psalm. li*, in principio: «Quid gloriaris in malitia?» Hoc autem loco non est idem verbum, sed aliud, quod significat *jubilare*. Per *rectos corde*, intelligimus justos; nam ex rectitudine cordis oritur rectitudo verborum et operum: illi autem sunt justī, quorum corda, voces et opera, conformia sunt rectissimæ regulæ, quæ est lex divina: ex qua rectitudine fit, ut Deus placeat homini, et homo placeat Deo; et quidquid tandem volente, vel permitte Deo accidat homini, æquo animo accipiatur; atque ita sit in corde non solum justitia, sed etiam «pax et gaudium in Spiritu Sancto,» id est regnum Dei, ut Apostolus interpretatur *Rom. xiv*; proinde rectissime David ait: «Beati quorum remissæ sunt iniquitates,» etc.; et: «Lætamini in Domino, et exultate, justi,» etc., quia soli justī sunt beati, et vero solidoque gaudio perfrauntur.

Quinam
sint jus
ti?

PSALMUS XXXIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Psalmus David.*

1. Exultate, justi, in Domino: rectos decet collaudatio.
2. Confitemini Domino in cithara: in psalterio decem chordarum psallite illi.
3. Cantate ei canticum novum: bene psallite ei in vociferatione.
4. Quia rectum est verbum Domini, et omnia opera ejus in fide.
5. Diligit misericordiam et judicium: misericordia Domini plena est terra.
6. Verbo Domini cœli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum.
7. Congregans sicut in utre aquas maris, ponens in thesauris abyssos.
8. Timeat Dominum omnis terra: ab eo autem commoveantur omnes inhabitantes orbem.
9. Quoniam ipse dixit, et facta sunt; ipse mandavit, et creata sunt.
10. Dominus dissipat consilia gentium; reprobat autem cogitationes populorum, et reprobat consilia principum.
11. Consilium autem Domini in æternum manet, cogitationes cordis ejus in generatione et generationem.
12. Beata gens, cujus est Dominus Deus ejus: populus, quem elegit in hæreditatem sibi.

V. s. n.

- Laudate, justi, Dominum: rectos decet laudatio [al. *collaudatio*].
- Confitemini Domino in cithara: in psalterio decachordo psallite [al. *cantate*] ei.
- Cantate ei canticum novum: bene psallite in jubilo:
- Quia rectum est verbum Domini, et omne opus ejus in fide.
- Diligit justitiam et judicium: misericordia Domini plena est terra.
- In [al. *in*] verbo Domini cœli facti sunt: et spiritu oris ejus omnis ornatus eorum.
- Congregans quasi in utre aquas maris: ponens in thesauris abyssos.
- Timeat Dominum [al. *a Domino*] omnis terra: ipsam formident universi habitatores orbis.
- Quia ipse dixit, et factus est: ipso præcipiente, stetit.
- Dominus solvit consilium gentium: irritas fecit cogitationes populorum.
- Consilium Domini in æternum stabit: cogitationes cordis ejus in generatione et generatione.
- Beata gens, cujus Dominus Deus ejus, populus quem elegit in hæreditatem sibi.

13. De cœlo respexit Dominus: vidit omnes filios hominum.

14. De præparato habitaculo suo respexit super omnes qui habitant terram.

15. Qui finxit sigillatim corda eorum: qui intelligit omnia opera eorum.

16. Non salvatur rex per multam virtutem, et gigas non salvabitur in multitudine virtutis suæ.

17. Fallax equus ad salutem, in abundantia autem virtutis suæ non salvabitur.

18. Ecce oculi Domini super metuentes eum, et in eis qui sperant super misericordia ejus:

19. Ut eruat a morte animas eorum, et alat eos in fame.

20. Anima nostra sustinet Dominum; quoniam adjutor et protector noster est.

21. Quia in eo lætabitur cor nostrum, et in nomine sancto ejus speravimus.

22. Fiat misericordia tua, Domine, super nos, quemadmodum speravimus in te.

De cœlo prospexit Dominus: vidit omnes filios Adam.

De firmissima sede sua prospexit ad universos habitatores terræ.

Fingens pariter cor eorum: intelligens omnia opera eorum.

Non salvabitur rex in multitudine exercitus, nec fortis liberabitur in multiplicatione virtutis.

Fallax equus ad salutem, et in multitudine roboris sui non salvabit.

Ecce oculus Domini super timentes eum, ad [al. et] expectantes misericordiam ejus.

Ut eruat de morte animas eorum, et vivificet eos in fame.

Anima nostra expectavit Dominum: auxilium nostrum et clypeus noster est.

In ipso enim lætabitur cor nostrum: quia in nomine sancto ejus speravimus.

Sit misericordia tua, Domine, super nos, sicut expectavimus te.

Argumentum. — Hymnus est qui celebrat laudes Jovæ. Principio poeta pios homines hortatur ad Jovam laudibus celebrandum, vers. 1-3; Jovæ enim est benignus et justus, creator ac dominus totius mundi: felicem populum cui is Deus præsidet, vers. 4-12; postea de ejusdem providentia specialius tractat, tum in genus humanum universum, tum in suum populum, vers. 13-19; denique tum sibi, tum pio Israelitarum populo bona obtentura esse ex Dei bonitate sperat exposcitque. Hinc strephæ quatuor. Observa quam accurate sibi invicem respondeant vers. 6-9 et 13-15, 10-11 et 16-17, 12 et 18 seqq. Est hic Psalmus ita planus per se, ut prorsus supervacaneum videatur, auctorem atque occasionem illius propriam quærere.

1. Jubilate, justî, in Jovæ,
rectos decet laudatio.
2. Celebrate Jovam cum cithara,
cum lyra decachorda canite ei.
3. Canite ei canticum novum,
bene pulsate *fides* cum clangore.
4. Nam rectum (non fallax) est verbum Jovæ,
et omne opus ejus in veritate (fidum).
5. Diligit justitiam et judicium (jus);
gratia (benignitate) Jovæ plena est terra.
6. Verbo Jovæ cœli facti sunt,
et spiritu oris ejus omnis eorum exercitus (astra et stellæ, *Gen. ii, 1*).
7. Colligit, ut acervum, aquas maris;
reponit in receptaculis fluctus (propr. *abyssos*).
8. Timeat Jovam omnis terra,
revereantur eum omnes incolæ orbis.
9. Nam ipse dixit, et factum est;
ipse jussit, et exstitit.
10. Jovæ frangit consilium gentium,
dissipat cogitationes populorum.

11. Consilium autem Jovæ in æternum stat,
cogitationes cordis ejus *stant* in generationem et generationem.
12. Beata gens cujus Jova Deus est,
beatus populus, quem elegit sibi in hæreditatem.
13. De cœlis spectat Jova,
videt omnes filios hominis.
14. E loco habitationis suæ prospicit
in omnes incolas terræ :
15. *Is qui* fingit omnium pariter corda,
qui attendit ad omnia opera eorum.
16. Neque rex salvatur multitudine roboris (gall. *forces*),
neque potens (heros) eripitur multitudine fortitudinis.
17. Fallax (propr. *falsitas*) ad salutem *est* equus,
et multitudine roboris sui non faciet elabi.
18. En! oculus Jovæ *directus est* ad timentes (colentes) eum,
ad expectantes gratiam ejus :
19. Ut eruat a morte animas eorum,
ut vivos servet eos in fame.
20. Anima nostra expectat Jovam;
auxilium nostrum et clypeus noster *is est*.
21. Nam in eo (propter eum) lætatur cor nostrum,
nam in nomine sancto ejus confidimus.
22. Sit gratia (benignitas) tua, Jova, super nos,
quemadmodum in te speramus.

NOTE.

Vers. 1. *Recti* κατ' ἔξχην dicuntur Israelitæ. — Vers. 2. *Cithara*, hebr. *kinor*, harpæ genus, quam plectro pulsabant. *Lyra*, hebr. *nebel*, propr. *uter*, quia utris figuram habebat, pulsabatur digitis. Alii hebr. *hasor* pro instrumento musico habent, ita a *nebel* differenti, ut hoc duodecim, illud decem chordis instructum fuerit: *hasor enim* propr. *decem* significat. — Vers. 3. *Novum*, ob nova beneficia recens compositum. Maurer: non adhuc auditum. *Clangore*, puta tubæ, ait Maurer; melius Ewaldus: cum populi acclamantis *vociferatione*, gr. ἀλαλαγῆ: conf. Ps. xxvii, 6. — Vers. 5-6. Deus est justus, bonus et potens: confidant pii. — Vers. 7. Pro *ut acervum* (conf. Gen. i, 9), id est, in unum locum, veteres omnes legerunt *nod*, redduntque *in utrem*, non male. *Receptacula* dicuntur terræ voragine, maris profunda. — Vers. 12. *Hæreditatē*, i. e. sibi propriam, præcipua cura sua dignam esse voluit. — Vers. 13. Dixit, quanta sit Jovæ potentia, nunc ad illius scientiam et providentiam transit. — Vers. 15. *Fingit*, ideoque ea penitus perspicit. — Vers. 20. *Expectat*. Juxta Maurer, *chakah* oritur a rad. arab. significante *adstrinxit*, velut funem; hinc translatum ad animum *intendere animum*, *intentum esse expectatione*, *expectare*. — Vers. 21. *Nomine*. Maurer: divina ejus potentia et benignitate; Rosenmullerus: *nomen* metonymice pro nominato collocatur.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXXII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus David.

Hic Psalmus caret titulo apud Hebræos. Illud autem, *Psalmus David*, positum est a Septuaginta Interpretibus, qui tamen disertis verbis admonuerunt, nullum se titulum in hebraicis codicibus reperisse. Argumentum Psalmi est, exhortatio ad justos homines, ut Deum laudent, ob ejus maximam potentiam, providentiam et bonitatem: hortatur autem justos, tum quia non est speciosa laus in ore peccatoris; tum quia potentia, providentia et bonitas Dei ipsis potissimum justis utilissima est.

EXPLICATIO PSALMI.

Verz. 1. 1. EXULTATE, JUSTI, IN DOMINO, RECTOS DECEAT COLLAUDATIO.

Exultatio, quæ hic ponitur, significat laudem cum lætitia. S. Hieronymus vertit: *Laudate, justi, Dominum*; sed vox hebræa רנננו *rannennu* utrumque significat; ideo planus sensus est: *Laudate cum exultatione*, id est, laudate non inviti, non tristes, non negligenter, sed ex magno affectu, jubilantes, exultantes in cordibus vestris; laudate Dominum non solum animo, sed etiam voce. Reddit rationem cum addit: « Rectos decet collaudatio, » quasi dicat: Vos justos invito potissimum ad laudandum Deum, quia vobis potissimum convenit laudare Deum. Per *rectos* intelligit justos, ut etiam diximus in fine Psalmi superioris. Sed congruit hoc loco, ut justici dicantur recti, quia rectis placet Deus, qui est ipsa rectitudo, et quod placet libenter laudatur. Distortis non placet Deus, cujus opera et judicia rectissima sunt, et ideo non quadrant voluntatibus iniquorum: inde iniqui et distorti non libenter Deum laudant, sed reprehendunt et blasphemant. Pro verbo *deceat*, in hebræo est nomen נאה *navah*, speciosa, et sensus est: in ore rectorum speciosa est laus Dei; atque huc alludit Ecclesiasticus cap. xv, cum ait: « Non est speciosa laus in ore peccatoris. » Pro voce *collaudatio*, in hebræo est תהלה *thehillah*, et in græco, αἶνεσις, *laus*; sed latinus Interpres posuit *collaudationem*, ut significaret debere justos non solum sigillatim, sed etiam conjunctim laudare Deum.

Rectis placet Deus, qui est ipsa rectitudo.

Verz. 2. 2. CONFITEMINI DOMINO IN GITHARA, IN PSALTERIO DECEM CHORDARUM PSALLITE ILLI.

Hortatur rursus justos, ut confiteantur Domino confessionem laudis, non solum voce, sed etiam instrumentis musicis, quæ erant in usu illius gentis. Mystice autem significatur, ut Deum laudemus non solum verbis, sed etiam operibus, ac præsertim perfecta observatione decalogi significati per psalterium decem chordarum, ut « videntes cæteri homines opera nostra bona glori-

ficient Patrem nostrum, qui in cælis est, » *Matth. vi*. Notant hoc loco Basilus et Augustinus citharam resonare ex parte inferiore, psalterium ex parte superiore. Unde colligitur Deum esse laudandum ex cognitione Dei, quæ habetur ex creaturis: unde existit sonus citharæ; et ex ea quæ habetur ex revelatione divina in Scripturis sanctis: unde existit sonus Psalterii.

3. CANTATE EI CANTIGUM NOVUM, BENE PSALLITE EI IN VOCIFERATIONE.

Conjungit quasi per epilogum, quæ dixerat in duobus versiculis superioribus. Dixerat, ut voce laudaremus et instrumentis psalleremus: utrumque conjungit, et monet ut omnia accurate et diligenter fiant. « Cantate ei canticum novum; » hoc pertinet ad illud: « Exultate in Domino, » etc. Jabet autem ut exultantes laudemus Deum canticum aliquo non usitato et veteri, sed recens composito accommodate ad rem præsentem. « Bene psallite in vociferatione, » pertinet ad id quod subjunctum est: « Confitemini in cithara, » etc., et jubet ut hoc ipsum bene et accurate fiat, et non frigide, ac summissa voce, sed magno cum sonitu, quo magnitudo affectus significetur. Itaque illud, in *vociferatione*, non debet referri ad voces humanas, sed ad voces instrumentorum musicorum. S. Hieronymus vertit, in *jubilo*, et S. Augustinus legit, in *jubilatione*. Vox hebræa בְּרִירָה *brirah* significat *jubilationem*; vox græca ἀλαλαγὴ *alalage* geminatum clamorem. Recte monent SS. Patres Basilus et Augustinus canticum novum opponi canticum veteri. Canticum vetus est, quod solet canere homo vetus, qui « natus ex carne caro est, » et terrena sapit, ac in terrenis delectatur, et hic Deum laudat, cum bona temporalia ab eo recipit: at canticum novum canit homo novus, qui renovatus spiritu mentis suæ, cœlestia sapit, et in æternis delectatur, et Deum semper laudat, etiam cum flagellatur, quia novit illa etiam cooperari in bonum. Sic etiam per illud: *Bene psallite ei in vociferatione*, admonemur dum psallimus,

Canticum novum est vetus quod sit

bene facere hoc divinum opus, attente, devote, magno cum affectu et cordis júbilo. S. Benedictus in regula sua monet psalmodiam esse opus Dei, et ideo cæteris omnibus operibus anteponebam. Et S. Bernardus, serm. 47 in *Cantica*: Vos, inquit, moneo, dilectissimi, pure semper ac strenue divinis interesse laudibus. Strenue quidem, ut sicut reverenter, ita et alacriter Domino assistatis, non pigri, non somnolenti, non oscitantes, non parcentes vocibus, non præcedentes verba dimidia, non integra transilientes, non fractis et remissis vocibus muliebre quidquam balba de nare sonantes, sed virili, ut dignum est, et sonitu et affectu voces Sancti Spiritus depromentes.

Vers. 4. **4. QUIA RECTUM EST VERBUM DOMINI, ET OMNIA OPERA EJUS IN FIDE.**

Incipit explicare rationes, cur Deus sit tanto affectu laudandus, quæ sumuntur, ut diximus, a bonitate, potentia et sapientia ejus. De bonitate dicit: « Rectum est verbum Domini, et omnia opera ejus in fide, » id est, quia verba et facta Domini justissima, fidelissima et sanctissima sunt. Hoc est quod *Psalm.* cxxiv, aliis verbis dicitur: « Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis. » Verbum Domini intelligitur mandatum, prohibitio, promissio, comminatio, et hæc omnia rectissima et fidelissima sunt: nihil enim jubet Deus nisi bonum, nihil prohibet nisi malum, et quod promittit, vel comminatur, fidelissime præstat. Ideo « rectum est verbum Domini, et fidelis Dominus in omnibus verbis suis, » *Psalm.* cxxxiv. Opera vero Domini verbis conformia sunt: ideo dicuntur esse *in fide*, id est fidelia, justa, sancta, et dicitur Deus *sanctus in omnibus operibus suis*. S. Basilii, et S. Augustinus in commentario hujus *Psalmi*, per fidem intelligunt hoc loco fidem catholicam, et exponunt, opera Dei dici esse *in fide*, quia ex operibus Dei, ut ex fabrica cæli et terræ inspecta, homines moventur ad fidem, ut videlicet credant in Deum opificem tanti operis; vel dicant opera Dei omnia esse *in fide*, quia omnia opera bona, quæ Deo placent, sunt in fide tanquam in semine, vel radice: non enim placent Deo quæ sunt ante fidem, sed quæ nascuntur ex fide. Ambæ sunt piæ, veræque sententiæ; sed non videntur litterales explicationes.

Vers. 5. **5. DILIGIT MISERICORDIAM ET JUDICIUM: MISERICORDIA DOMINI PLENA EST TERRA.**

Sanctitas verborum et operum Domini nascitur ex sanctitate voluntatis: « Deus enim diligit misericordiam et judicium, » id est, amat primum largiri dona gratiæ suæ, et postea secundum opera uniuscujusque reddere præmia, vel supplicia, atque ita omnes viæ Domini misericordia et veritas. In hebræo habetur: *Diligit justitiam et judicium*; sed Septuaginta Interpretes, scientes confundi duas illas voces, *צדק* et *חסד*, id est,

justitiam et *misericordiam*, sæpe vertunt *justitiam*, ubi legunt *chesed*; et aliquando (ut hoc loco) vertunt *misericordiam*, ubi legunt *tsedek*; quod si interpretari velimus verbum hebraicum ut sonat, dicendum erit in prima parte versiculi declarari bonitatem voluntatis divini ex parte justitiæ; in altera parte, nimirum « misericordia Domini plena est terra, » declarari eandem bonitatem ex parte misericordiæ. Sed juxta nostram lectionem dicendum est in prima parte declarari bonitatem ex parte misericordiæ et justitiæ, in secunda doceri misericordiam latius patere quam justitiam, et esse, ut alibi dicitur *Psalm.* cxviii: « Super omnia opera ejus; » nam ad misericordiam pertinet tollere miseriam et defectum: nihil autem est quod non indigeat misericordia Dei, cum omnia omnino creata defectum aliquem patiantur. Sed res corruptibiles, quæ sunt infra lunam, tanto plures et majores defectus patiuntur, quam res incorruptibiles, quæ supra lunam, ut respectu corruptibilium non videantur incorruptibilia ullum habere defectum; ideo dicit Propheta: « Misericordia Domini plena est terra: » nam per terram intelliguntur omnia corruptibilia; terra enim sedes est non solum hominum mortalium, et animalium terrestrium, et omnium plantarum, sed etiam piscium et avium: quamvis enim aves volitent in aere, et pisces perambulent semitas maris, tamen et illæ et isti quiescunt in terra. Porro omnia corruptibilia egent multiplici misericordia Dei, create, conservante, movente, nutriente, reparante. Sed homines mortales, præter ista omnia, egent misericordia præveniente, comitante, subsequente, indulgente peccata, armante contra demones, dirigente, protegente, etc. Itaque rectissime dicitur: « Misericordia Domini plena est terra. » Hoc loco illud etiam considerandum est, misericordiam perfectam, ad quam pertinet tollere omnes defectus, esse propriam solius Dei, quia non potest tollere omnes defectus, nisi qui caret omni defectu, ac per hoc est infinitæ perfectionis actus purus, æternus, omnipotens; itaque recte Ecclesia canit: « Deus, cui proprium est misereri. »

Vers. 6. **6. VERBO DOMINI CÆLI FIRMATI SUNT, ET SPIRITU ORIS EJUS OMNIS VIRTUS EORUM.**

Transit a laude bonitatis ad laudem potentiæ, ejus primarius, et maxime conspicuus effectus, est fabrica cæli. Auget autem potentiam Dei, quod tantam molem non solum fecit, sed sine labore, sine mora temporis, sine ministris, sine machinis, solo verbo fecit, et eis æternam stabilitatem attribuit. Alludit autem Propheta ad creationem mundi, quæ describitur in cap. 1 *Genes.* per ea verba: « Dixit Deus: Fiat firmamentum, et factum est firmamentum, et vocavit firmamentum cælum. » In hebræo habetur, *verbo Domini cæli facti sunt*; sed Interpretes verterunt, *firmati sunt*, ut declararent cælos factos esse incorrupti-

Deus nihil jubet nisi bonum, nihil prohibet nisi malum.

Nihil est quod non egeat misericordia Dei.

Misericordia perfecta solius Dei est.

biles. Quod sequitur, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum, posset videri repetitio quædam. Nam verbum et spiritus oris idem fere sunt, et firmitas cælorum et virtus cælorum pro eodem accipi posset, nisi in hebræo esset vox צְבָאוֹת, quæ significat exercitus eorum, sive ornatus eorum, ut vertit S. Hieronymus. Septuaginta Interpretes pro eodem accipiunt virtutem et exercitum, quia revera exercitus militum est virtus, id est, potentia et robor principis. Per virtutem, sive exercitum, sive ornatum cæli intelliguntur stellæ, quæ sunt veluti castrorum celestium acies ordinata, et simul mirifice cælum ornant, et virtutes suas variosque influxus in hæc inferiora diffundunt. Quamvis autem per verbum Domini, et spiritum oris ejus, possit imperium Domini simpliciter accipi, tamen sine dubio Spiritus Sanctus insinuare voluit per hæc verba mysterium sanctissimæ Trinitatis, quod tempore novi Testamenti revelandum erat. Neque movere nos debet, quod videatur Propheta creationem cæli tribuere Verbo, et creationem stellarum Spiritui Sancto, quasi Dominus Pater per Verbum cælos fecerit, per Spiritum Sanctum stellas. Nam propter unitatem essentiae, quæ est virtus operatrix, indivisa sunt opera Trinitatis; et ideo cum dicitur Deus Pater per Verbum creasse cælos, intelligitur non sine Spiritu Sancto id fecisse: cum dicitur virtus, sive exercitus cælorum esse a Spiritu oris Domini, intelligitur esse etiam a Verbo, quod ab ejusdem Patris ore procedit, et a quo Verbo Spiritus ipse procedit.

Mysterium gloriosissimæ Trinitatis hic adumbratum.

Opera S. Trinitatis sunt indivisa.

7. CONGREGANS SICUT IN UTRE AQUAS MARIS, PONENS IN THESAUROS ABYSSOS.

Pergit explicare potentiam Dei, qui non solum cælos et stellas Verbo fecit, sed etiam ea facilitate omnes aquas, quæ initio creationis mundi operiebant undique terram, coegit in loca inferiora et profundiora terræ, qua facilitate implet homo utrem unum aqua, vel recondit pecunias in arca, vel loculis. « Congregans sicut in utre aquas maris, » id est, congregans est, sive congregat Deus aquas maris in locum unum, ac si utrem impleat, id est facillime, nulloque negotio. Idem repetitur sequentibus verbis: « Ponens in thesauris abyssos, » id est, ponit Deus abyssos, multitudinem videlicet, et profunditatem aquarum, quæ erant super terram, et pertingebant usque ad cælum; ponit, inquam, omnem illam aquarum immensitatem in angustis terræ cavernis, ac si reconderet pecunias in thesauris. Abyssum esse aquarum multitudinem, quæ initio creationis erat super terram, perspicuum est ex cap. 1 Gen.: « Et tenebræ erant super faciem abyssi. » Per thesauros, significatur aliquando copia rerum pretiosarum, auri, argenti, lapidum pretiosorum, ut eo loco: « Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro; » aliquando significatur per thesaurum, locus ejusmodi rerum pretiosarum, ut arca, vel loculi, ut in verbis illis: « Omnis

scriba doctus in regno cælorum profert de thesauro suo nova et vetera, » Matth. XIII; et de Magis legimus: « Apertis thesauris suis obulerunt ei munera, aurum, thus, et myrrham. » In hac posteriore significatione accipitur hoc loco thesaurus. Dicit autem propheta in tempore præsentis congregans et ponens, cum tamen ab initio hæc facta sint, quia Deus ita semper conservat, quod initio fecit, ut vere dici possit semper id facere. In hebræo pro utre, habetur נֵדָה ned, quod acervum significat; sed Septuaginta et S. Hieronymus legerunt נֹדָה nod, quod utrem significat. Et hæc est verior lectio, et melius explicat congregationem aquarum in locum unum, id est, in cavernas terræ, quam Propheta significare volebat. In hebræo et græco deest præpositio in, et legitur; Congregans sicut utrem aquas maris; sed omnino subintelligitur, et recte habet nostra editio, sicut in utre. Et non deerant olim græca exemplaria quæ haberent, in utrem, ut notat S. Basilius; et S. Augustinus semper legit in utrem. Qui legunt, sicut utrem, existimant significari nubes, quæ intumescunt sicut utres, et postquam effuderint, detumescunt: sed litteralis sensus est is, quem supra posuimus.

8. TIMEAT DOMINUM OMNIS TERRA: AB EO AUTEM COMMOVEANTUR OMNES INHABITANTES ORBEM.

Ex iis quæ dicta sunt de potentia Dei, occasione accepta, David hortatur homines, ut Deum timeant, ejusque mandata prævaricari formident. « Timeat igitur, inquit, omnis terra Dominum » tantæ potentiae et majestatis; et mox explicat idipsum, dicens: « Omnes inhabitantes orbem (hoc est omnis terra) commoveantur, » id est, contremiscant, ab eo Domino videlicet aliquid jubente.

9. QUONIAM IPSE DIXIT, ET FACTA SUNT, IPSE MANDAVIT, ET CREATA SUNT.

« Quoniam ipse dixit, et facta sunt, ipse mandavit, et creata sunt. » Optima ratio, cur solus Deus timendus sit, quia videlicet quidquid est extra Deum nihil nobis nocere potest, nisi Deus permiserit; et contra, nihil est extra Deum, quod nos ab ejus ira defendere possit: omnia enim ab ejus nutu dependent, a quo habent, ut sint. Ratio autem, cur Deus omnia fecerit verbo, est, quia verbum ejus plenum est potestate et auctoritate, ita ut sit mandatum atque imperium, cui nihil resistet: ideo adjungitur: « Ipse mandavit, et creata sunt. » In hebræo habetur ad verbum, וְהוּא אָמַר וַיְהִי, ipse dixit et fuit, ipse mandavit et stetit. Sed sensus est idem; significant enim verba hebraica: « ipse dixit, » et omnis creatura facta est; « ipse mandavit, » et omnis creatura existere cœpit.

10. DOMINUS DISSIPAT CONSILIA GENTIUM: REPROBAT AUTEM COGITATIONES POPULORUM, ET REPROBAT CONSILIA PRINCIPUM.

Venit tandem Propheta ad sapientiam, ut osten-

dat omni ex parte Deum esse laudandum : « Dominus dissipat consilia gentium, » id est, ita supereminet sapientia Dei supra omnem omnium hominum sapientiam, ut quidquid homines consultando deliberant, quamvis consilia eorum sapientissima et prudentissima videantur, Deus in momento infatuare, dissolvere, irritum facere possit. Idem repetitur sequentibus verbis, cum dicitur : « Reprobat autem cogitationes populorum, » id est, Deus reprobat tanquam stultas cogitationes populorum omnium : nec solum populorum, sed etiam ipsorum principum, qui consiliariis in omni doctrinarum genere abundant, consilia, deliberationesque, ut plane insipientes et inutiles reprobat. Et vere mirabilis est sapientia Dei, quæ sapientes in astutia sua comprehendit, et ineffabili ratione ita nonnunquam consilia illorum infatuat, ut quæ utilissima sibi esse iudicant, et perniciem et interitum illis adferant. In hebræo non habetur illud, et reprobat consilia principum : fortasse excidit injuria temporum, vel incuria librariorum.

Sapientia
Dei mi-
rabilis.

Vers. 11. 11. CONSILIUM AUTEM DOMINI IN ÆTERNUM MANET, COGITATIONES CORDIS EJUS IN GENERATIONE ET GENERATIONEM.

Dominus quidem inscrutabili sapientia sua dissolvit humana consilia, ut finem sibi propositum non assequantur. Contra autem, humana prudentia nihil omnino potest adversus consilium Dei : quidquid enim semel decrevit Deus, stabile in æternum erit. « Omne consilium meum stabit, et omnis voluntas mea fiet, dicit Dominus, » *Isai. XLV.* Non est autem consilium Dei consultatio quædam præcedens electionem ; neque sunt in Deo multæ cogitationes, sed unico et simplicissimo actu ab æternitate decrevit Deus, quidquid unquam facturum est. Sed Scriptura accommodat se nostræ imbecillitati nostrisque verbis utitur, ideo dicit : « Consilium Domini in æternum manet, » id est, quod Deus quasi consultando decrevit, nullo modo dissolvi potest, nec impediri quominus executioni mandetur. Idem repetitur aliis verbis, cum additur : « Cogitationes cordis ejus in generatione et generationem, » id est, quæ Dominus cogitavit facere, nullo tempore impediuntur, sed fient prorsus eo modo, quo ipse fieri voluit. Nec tamen ita se accommodat Scriptura nostræ infirmitati, ut non sit veritas in ejus verbis : nam etiamsi non est in Deo consilium præcedens electionem, tamen est in Deo quidquid perfectionis reperitur in consilio, cognitio videlicet omnium mediorum ad assequendum finem utilium ; et quamvis in Deo una sit et simplicissima cogitatio, ea tamen æquiparatur innumerabilibus cogitationibus, quas in se eminentissimo modo continet.

Consi-
lium Do-
mini
quale
sit ?

Vers. 12. 12. BEATA GENS, Cujus est Dominus Deus ejus, POPULUS QUEM ELEGIT IN HÆREDITATEM SIBI.

Ex iis quæ dicta sunt de potentia, sapientia et

bonitate Dei, colligit Propheta beatum esse populum, cujus Deus non est aliquod idolum inutile, sed ille potentissimus, sapientissimus, et optimus Dominus, cujus laudes explicatæ sunt ; tunc autem vere perfecteque felices, ac beati sumus, quando et nos magnum illum Dominum pro Deo habemus, et ipse nos pro peculiari suo populo habet ; ideo Propheta utrumque conjungit, cum dicit : « Beata gens, cujus est Dominus Deus ejus, » id est, beati sunt illi homines, qui pro Deo non agnoscunt, nisi unum illum Dominum, « cujus verbo cæli firmati sunt, » etc. ; et simul : « Beatus populus, quem elegit Dominus in hæreditatem sibi, » id est, beati sunt illi homines, quos ille idem magnus Dominus elegit in populum peculiarem, et quasi propriam possessionem et hæreditatem. Sunt autem ista duo ita connexa, ut separari non possint ; illi enim soli Deum verum pro Deo suo habent, qui illum fide, et spe, et charitate colunt : illi autem soli Deum fide, et spe, et charitate colunt, quos ipse elegit in hæreditatem sibi, quos per gratiam præordinavit, vocavit, et justificavit. Vera prorsus et in imo corde recondenda sententia : nam quidquid homo habeat, etiamsi totum mundum lucretur, egenus et miser est, si Deo careat, qui solus totum animæ sinum replere potest ; et contra qui Deum habet, etiamsi aliis careat, beatus et dives est, quia in Deo sunt omnia. Præterea, imago Dei est homo ; imaginis bonum, totaque perfectio est, exemplari suo simillimum esse : tunc autem vere similes Deo, ac per hoc beatissimi erimus, quando « videbimus eum sicuti est, » ut dicitur *Joan. III* ; nam et ipse Deus ideo beatus est, quia videt se sicuti est : itaque qui Deum nunquam videbunt, semper Deo dissimiles, ac per hoc semper miserissimi erunt. Denique quidquid infra Deum est, vel est homine vilius, ut omnia corporalia ; vel per, ut angeli, quibus in resurrectione æquales erimus : nihil autem nos perficere, felicesque ac beatos reddere potest, nisi quod est nobis melius atque perfectius : igitur illi soli vere beati sunt, qui adhærent Deo, et unus spiritus fiunt cum eo, id est, qui diligunt Deum, et diliguntur a Deo, qui quidem hic interim spe beati sunt, sed reipsa beati erunt, quando tam felici vinculo inhærebunt Deo, ut ab eo excidere nulla ratione possint.

Quid-
quid ho-
mo ha-
beat, si
Deo ca-
reat, ege-
nus et
miser
est.

13. DE CÆLO RESPEXIT DOMINUS, VIDIT OMNES Vers. 13. FILIOS HOMINUM.

14. DE PREPARATO HABITACULO SUO RESPEXIT Vers. 14. SUPER OMNES, QUI HABITANT TERRAM.

Probat quod dixit, beatam esse gentem cujus Deus est Dominus ille, qui fecit cælum : probat autem ex eo, quod cum Dominus de cælo, tanquam altissima specula, videat homines, et cognoscat non posse ullum hominem propriis viribus salvum fieri, quamvis alioqui fortissimus aut potentissimus videatur ; tamen Deus oculo paterno peculiariter populum suum respicit, et illum

adjuvat ac salvat, ut merito dictum sit initio Psalmi: « Exultate, iusti, in Domino. » Ait igitur: « De cœlo respexit Dominus, vidit omnes filios hominum, » (sive, ut est in hebræo, כִּי הִנֵּה אָדָם, *vidit omnes filios Adam*), id est, Dominus de cœlo, a quo nihil occultari potest, non solum videt populum suum, sed videt omnes homines, et intelligit quid quisque possit. Idem vero significant verba sequentia: « De præparato habitaculo suo, » id est, de sede, quam sibi ipse paravit et stabilivit (nam « cœlum cœli Domino, terram autem dedit filiis hominum, » ut est in *Psalm. cxiii*), « respexit » ac respicit omnes habitatores terræ. S. Hieronymus ex hebræo vertit, *de firmissimo solio suo*, pro eo quod nos habemus, *de præparato habitaculo suo*: sed verba hebraica utramque significationem recipiunt.

Vers. 15. 15. QUI FINXIT SINGILLATIM CORDA EORUM, QUI INTELLIGIT OMNIA OPERA EORUM.

Declarat Propheta Deum non vidisse de cœlo filios hominum, eo modo, quo nos videmus ea quæ sunt longe posita, confuso videlicet, et crasso modo; sed vidisse distincte et subtilissime omnia opera eorum, id est, quid possint operari, vel operentur, vel mente, vel corpore. Itaque vidit omnes cogitationes, omnia desideria, omnia dicta, omnia facta, præterita, præsentia et futura, omnium, et singulorum hominum. Et probat Deum hæc videre potuisse, quia ipse « formavit corda singulorum, » id est, creavit animas singulorum hominum, ac per hoc etiam creavit corda, hoc est, mentes et voluntates, a quibus omnia hominum opera oriuntur: qui enim corda fingere potuit, idem sine dubio corda scrutari potest. In hebræo habetur, *qui finxit כִּי יַחַד*, id est *pariter, corda eorum*; sed illud, *pariter*, non significat *eodem tempore*, ut Origenes et alii errantes crediderunt. Nam S. Leo in epistola ad Turibium, Asturicensem episcopum, cap. x, docet fidem christianam habere, animas ante corpora non fuisse. Igitur illud, *pariter*, non refertur ad idem tempus, sed ad eundem auctorem; ac si Propheta dixisset: Qui finxit omnia corda nullo excepto: non enim unum cor ipse formavit, alia vero aliis formanda reliquit, sed ipse pariter omnia, ipse unus finxit omnia. In græco hebetur *κατὰ μέρος*, id est *seorsim*, sive *solitarie*; quod S. Basilius refert ad cordis puritatem et simplicitatem, ut sensus sit: qui finxit corda separata ab omni impuritate; sive, ut Euthymius addit, separata ab aliorum animantium natura. Sed videtur rectius intellexisse antiquus latinus Interpres, qui vertit *singillatim*, id est, *seorsim singula*: id enim magis congruit cum lectione hebraica, et cum verbis sequentibus; dicit enim Propheta Deum formasse omnia corda, ut inde colligat Deum intelligere omnia opera eorum; hæc autem ratio id requirit, ut Deus formaverit omnia, et singula corda, non ut separaverit ab impuritate, vel ab aliis anima-

Anima
ante cor-
pora non
fuerunt.

libus. Ex hoc etiam loco colligitur illud dogma ecclesiasticum, quod videlicet Deus non creavit quasi in confuso omnes animas, cum creavit animam primi hominis, quasi in illa fuerint omnes, et ex illa fiant omnes, sicut revera tunc creavit quodam modo omnes homines, quia in uno erant omnes, et ex uno fiunt omnes, quantum ad generationem carnis; sed creavit Deus singillatim omnes animas, non unam ex alia, sed ipse singulas ex nihilo distincte ac separatim. Scio S. Augustinum, in *epist. 28*, non existimare, ex hoc loco solide probari creationem animarum, quia in *Psalm. l* dicitur: « Cor mundum crea in me, Deus. » Sed responderi potest, in *Psalm. l* tractari de sanctificatione, non de naturali creatione: hunc autem locum requirere, ut verba proposita de naturali creatione intelligamus, cum inde colligatur Deum omnia corda scrutari, quia omnia ipse formavit.

16. NON SALVATUR REX PER MULTAM VIRTUTEM, ET GIGAS NON SALVABITUR IN MULTITUDINE VIRTUTIS SUÆ. Vers. 16.

Explicat quid viderit ille, qui omnia videt: videlicet hoc vidit, neminem propria virtute liberari posse a malis, quæ nos circumstant, sed egere omnes misericordia Dei: ponit autem exemplum in iis, qui videntur maxime de suis viribus posse gloriari, quasi dicat: Vidit Deus quod « non salvatur rex per multam virtutem, » id est, non sufficit regi ad propriam salutem, seu vitam tuendam, multa virtus, id est multa potentia, multus exercitus, multa vis pecuniarum. « Et gigas non salvabitur in multitudine virtutis suæ, » id est, sicut regi non sufficit robor aliorum, qui illi serviunt, ita fortissimo viro non sufficit robor proprium. Non est in hebræo nomen *gigantis* sed in genere nomen *robusti et fortis viri*; sed Septuaginta Interpretes posuerunt nomen *gigantis*, quia illi solent esse fortissimi, et cæteris hominibus formidabiles, ut de gigante Goliath legimus in lib. I *Regum*, cap. xvii.

17. FALLAX EQUUS AD SALUTEM: IN ABUNDANTIA AUTEM VIRTUTIS SUÆ NON SALVABITUR. Vers. 17.

Tria sunt, quæ possunt hominem eripere ab instanti periculo, vires alienæ, ut custodiae militares, vires propriæ, velocitas equi: illæ, si resistendum sit; ista, si fugiendum. Docuerat Psalmista, non sufficere duo priora; nunc addit neque tertium sufficere, et habemus exemplum omnium in libris *Regum*. Saulem enim regem non potuerunt a nece defendere ingentes copiae militares; Goliath gigantem robustissimum David puer occidit; Joram filium Achab veloci curru fugientem, sagitta velocior interemit. « Fallax equus ad salutem, » id est, fallitur qui confidit salutem suam velocitati equorum: velocitas enim illa multis modis impediti, vel præveniri potest, ideoque fallax est. « In abundantia virtutis suæ

non salvabitur, » id est, equus in virtute sua, qua abundat, vel si ea maxime abundet, quæ virtus in velocitate consistit, non salvabitur cum sessore suo, id est, neque se, neque sessorem a periculo liberabit. In hebræo habetur active, *non salvabit*, nimirum sessorem suum; sed idem verbum hebraicum mutatis punctis fieri potest conjugationis passivæ, et eo modo legerunt Septuaginta Interpretes, quos Interpres latinus secutus est. Et quidem lectio, *non salvabit*, quam habet S. Hieronymus; clarior est. Lectio vero nostræ editionis, *non salvabitur*, requirit ut subintelligatur aliquid, videlicet, non salvabitur cum sessore suo; neque enim dubium esse potest, quin de salute hominis potius, quam de salute equi hoc loco agatur. Porro quæ dicta sunt de salute corporali, multo magis intelligenda sunt de salute spirituali, ad quam obtinendam nemo sufficiens est, sine præveniente, comitante, et subsequente gratia Dei.

Sine gratia nemo salvari potest.

Vers. 18. 18. ECCE OCULI DOMINI SUPER METUENTES EUM, ET IN EIS QUI SPERANT SUPER MISERICORDIA EJUS.

Vers. 19. 19. UT ERUAT A MORTE ANIMAS EORUM, ET ALAT EOS IN FAME.

Concludit Propheta ratiocinationem suam, qua, ut supra diximus, probat beatam esse gentem, cujus Deus est Dominus. Nam videt quidem Deus omnes homines, et intelligit quam parum possint, nisi ipse adjuvet: sed tamen peculiariter in homines justos dirigit oculos suos, ut eis de cælo auxilium præbeat, tum ut a mortis periculo liberentur, tum ut commode sustententur in vita. «Ecce oculi Domini super timentes eum, et in eis qui sperant super misericordia ejus.» Per timentes et sperantes pulchre describuntur ii, qui vere sunt justus et amici Dei. Nam timor sine spe timor servilis est, spes sine timore præsumptio est. Timor cum spe charitatem veram declarat, id est, amorem liberalem quo diligitur Deus ut amicus, ut pater, ut sponsus: qui enim tali amore flagrat, et vehementer timet ne dilectum offendat, et secure confidit, ac sperat, misericordiam dilecti sibi nunquam defuturam. «Ut eruat a morte animas eorum, et alat eos in fame.» Hæc est causa cur Dominus respicit oculo paterno timentes et sperantes in se, ut videlicet hæc duo beneficia illis tribuat, liberationem a periculo mortis, et alimenta dum vivunt. Quia justus timent Deum offendere, liberat illos Deus a timore, ne offendantur, præsertim circa vitam, quæ est fundamentum omnium honorum; quia sperant in misericordia ejus, præstat illis perpetuam misericordiam, dum alit eos in fame. Quæ duo beneficia possunt intelligi tam de salute corporali et temporali, quam de spirituali et sempiterna. «Eruit Dominus a morte animas, » id est, vitam timentium se, dum singulari providentia liberat eos a variis mortis

Spes sine timore præsumptio est.

periculis, a quibus propria virtute sua vel suorum liberari non potuissent. Deinde sic liberatos sustentat in vita, prospiciens eis de omnibus ad vitam necessariis, et præsertim tempore famis, quo multi alii rerum omnium penuria laborant. Sed spiritualiter eruit animas eorum a morte, dum vel non sinit eos labi in peccatum, quod est mors animæ; et si forte peccaverint, mox illos per salutem pœnitentiam ad gratiam, quæ est vita animæ, revocat; et utroque modo animas eorum a morte sempiterna liberat. Viventes autem Deo per inhabitantem Spiritum Sanctum, alit in fame, dum in hoc deserto, per quod ad terram promissionis tendimus, deserto plane sterili et inaquoso, alit manna plente de cælo, et potat aqua de petra scaturiente, id est, cœlestibus consolationibus reficit, ac sustentat. Alit autem, non satiat, et sitim temperat, non exstinguit, quia saturitas servatur in aliam vitam, in qua satiabimur dum apparuerit gloria Domini, et inebriabimur ab ubertate domus Domini, et voluptatis torrente potabimur.

20. ANIMA NOSTRA SUSTINET DOMINUM, QUONIAM ADJUTOR ET PROTECTOR NOSTER EST. Vers. 20.

Hactenus Propheta justos Dei servos allocutus est, eosque ad exultandum in Domino, et laudandum Deum, patrem indulgentissimum et misericordissimum, exhortatus est. Nunc introducit justos respondentes, ac dicentes: «Anima nostra sustinet Dominum.» Intelligunt justus quid spiritus sibi velit, cum eos ad exultandum et laudandum invitat, nimirum intentionem Spiritus Sancti esse, ut per hoc ipsi animentur ad perseverandum in justitia, et ad inhærendum Deo, neque ab eo recedendum ob quantasumque persecutiones, ac demum ad Deum laudandum, magis opere, quam verbis. Itaque respondent se tot beneficiis Dei confirmatos, constantissime in ejus timore ac amore permansuros. «Anima nostra, inquit, sustinet Dominum, » id est, quidquid acciderit, non nos separabit a charitate Dei, neque ad alium consolatorem respiciemus; sed exspectabimus patienter consolationem de cælo, scientes scriptum esse *Habac. II*: «Si moram fecerit, exspecta eum, quia veniens veniet, et non tardabit.» Dicitur autem anima sustinere Dominum, hebraica phrasi, qua tribuitur animæ id quod toti homini convenit, præsertim quando agitur de re spirituali. Sic dixit *Isaias cap. XXVI*: «Nomen tuum, et memoriale tuum in desiderio animæ; anima me adideravit te in nocte.» Et *Jeremias Thren. III*: «Bonus Dominus sperantibus in se, animæ quærenti illum.» Et beatissima *Virgo, Luc. I*: «Magnificat anima mea Dominum.» «Quoniam adjutor, et protector noster est.» Reddunt justus rationem, cur tam constantè Dominum exspectare decreverint, quia videlicet sciunt, et experimento cognoverunt a Domino in bonis se adjuvari, et a malis protegi potentissime et fidelissime.

vers. 21. 21. QUIA IN EO LETABITUR COR NOSTRUM, ET IN NOMINE SANCTO EJUS SPERAVIMUS.

Posteaquam responderunt justi primariæ intentioni Spiritus Sancti, respondent nunc secundariæ, quæ erat, ut exultarent in Domino, sicut in primis Psalmi verbis dictum est. Dicunt igitur se id facturos libentissime: « In eo lætabitur cor nostrum, » id est, exultabimus in Domino, « et in nomine sancto ejus speravimus, » id est, quia in nomine sancto ejus speravimus. Nam quia speraverunt in Domino, adjuti ab eo, atque protecti sunt, et ideo experimento proprio edocti, quam bonus et potens Dominus sit, exultant in eo, et confitentur nomini ejus. Quod attinet ad verba, in hebræo habetur, *quia in eo lætabitur cor nostrum, quia in nomine sancto ejus speravimus*: sed primum *quia* positum est pro *et*, vel pro *certe*, vel *vacat*. Sicut contra in latina editione, illud, *et*, cum dicitur, *et in nomine sancto ejus speravimus*, positum est pro *quia*. Itaque clarissima lectio esset: *Et in eo lætabitur cor nostrum, quia in nomine sancto ejus speravimus*. Porro sperare in nomine Domini, non est sperare in litteris, aut sono nominis, sed sperare

in Domino per nomen significato; et habere videtur vim quamdam majorem hic loquendi modus, quam si dicatur simpliciter, sperare in Domino, nam sperare in nomine Domini, est sperare in ipso Domino nominatim et proprie appellato; dicitur vero nomen Domini sanctum, quia dignum est ut ab omnibus honoretur, et ideo summum scelus committitur, cum blasphematur.

Summum scelus est blasphemare nomen Domini.

22. FIAT MISERICORDIA TUA, DOMINE, SUPER NOS, QUEMADMODUM SPERAVIMUS IN TE. Vers. 22.

Concluditur Psalmus per orationem, ut sæpe alias, et est oratio aptissime coherens cum superioribus verbis, et cum toto Psalmo; quia enim aliquoties dictum est Deum misereri sperantium in se, et justi dicunt se in Domino speravisse, et egent semper nova misericordia propter continua pericula, ideo concludunt: « Fiat misericordia tua, Domine, super nos, » id est, non cesset, sed perseveret, imo addatur semper nova misericordia super nos; « quemadmodum speravimus in te, » id est, sicut de tua bonitate futurum speravimus, et nobis ipsis promisimus.

PSALMUS XXXIV

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Davidi, cum immutavit vultum suum coram Achimelech, et dimisit eum, et abiit.*

2. Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus ejus in ore meo.

3. In Domino laudabitur anima mea: audiant mansueti et lætentur.

4. Magnificate Dominum mecum, et exaltemus nomen ejus in idipsum.

5. Exquisivit Dominum, et exaudivit me; et ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.

6. Accedite ad eum, et illuminamini: et facies vestræ non confundentur.

7. Iste pauper clamavit, et Dominus exaudivit eum, et de omnibus tribulationibus ejus salvavit eum.

8. Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, et eripiet eos.

9. Gustate, et videte quoniam suavis est Dominus: beatus vir, qui sperat in eo.

10. Timete Dominum, omnes sancti ejus: quoniam non est inopia timentibus eum.

11. Divites egerunt, et esurierunt: inquirentes autem Dominum non inveniuntur omni bono.

12. Venite, filii, audite me: timorem Domini docebo vos.

V. s. H. — *David quando commutavit os [h. saporem] suum coram Achimelech, et ejecit eum, et abiit.*

Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus ejus in ore meo.

In Domino laudabitur anima mea: audiant mites et lætentur.

Magnificate Dominum mecum, et exaltemus nomen ejus pariter.

Quæsiit Dominum, et exaudivit me, et ex omnibus angustiis meis liberavit me.

Respicite ad eum, et confluite, et vultus vestri non confundentur.

Hic pauper clamavit, et Dominus exaudivit: et de omnibus tribulationibus ejus salvavit eum.

Circumdabit Angelus Domini in gyro timentes eum, et eruet eos.

Gustate, et videte quoniam bonus Dominus: beatus vir qui sperat in eo.

Timete Dominum, sancti ejus: quoniam non est inopia timentibus eum.

Leones indiguerunt et esurierunt: quærentibus autem Dominum non deerit omne bonum.

Venite [al. *Ambulate*], filii, audite me, timorem Domini docebo vos.

13. Quis est homo qui vult vitam : diligit dies videre bonos ?

14. Prohibe linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolum.

15. Diverte a malo, et fac bonum : inquire pacem, et persequere eam.

16. Oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum.

17. Vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum.

18. Clamaverunt justi, et Dominus exaudivit eos, et ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.

19. Juxta est Dominus iis, qui tribulato sunt corde, et humiles spiritu salvabit.

20. Multae tribulationes justorum, et de omnibus his liberabit eos Dominus.

21. Custodit Dominus omnia ossa eorum : unum ex his non conteretur.

22. Mors peccatorum pessima, et qui oderunt justum, delinquent.

23. Redimet Dominus animas servorum suorum, et non delinquent omnes qui sperant in eo.

Quis est vir qui velit vitam, diligens dies videre bonos ?

Custodi linguam tuam a malo : et labia tua ne loquantur dolum.

Recede a malo, et fac bonum : quare pacem, et persequere eam.

Oculi Domini ad justos, et aures ejus ad clamores eorum.

Vultus Domini super [h. in] facientes malum, ut perdat de terra memoriam eorum.

Clamaverunt, et Dominus exaudivit, et ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.

Juxta est Dominus contritis corde, et confractos spiritu salvabit.

Multae tribulationes [h. multa mala] justo [al. justis], et ex omnibus illis liberabit [al. liberabit] eum Dominus.

Custodit omnia ossa ejus : unum ex eis non confringetur.

Interficiet impium malitia, et odientes justum culpabuntur.

Redimet Dominus animas servorum suorum, et non peccabunt [h. culpabuntur] omnes sperantes in eo.

Argumentum. — Strophæ tres : vers. 2-4, laudibus efferam Jovam ; vers. 5-11, ex omnibus malis me eripuit, nam pius ille tuetur ; vers. 12-23, igitur qui vult beatus esse, pius sit, nam pius Jova adjuvat. Qua occasione sit editus Psalmus, primus ejus versus perspicue indicat. Hodierni tamen haud pauci ad recentiorum ætatem eum referunt, absque idonea ratione : vid. Hengstenberg. In eo reperitur acrostichidis artificium.

1. Davidis *carmen*, cum mutavit (dissimularet) mentem suam coram Abimelecho, et expulit eum *Abimelechus*, et abiit *incolumis Davides*.
2. *Benedicam (celebrem) Jovam omni tempore*, continuo laus ejus in ore meo sit.
3. In Jova felicem se prædicat (vel *prædicabit*) anima mea : audiant afflicti, et lætentur.
4. *Magnificate (o afflicti) mecum Jovam*, et extollamus nomen ejus una.
5. *Quæsi Jovam (precibus), et exaudivit me*, et ex omnibus terroribus meis eripuit me.
6. *Respiciunt (afflicti) ad eum, et lucent (præ gaudio, spe impleta)*, et facies eorum non pudore afficietur.
7. *Hic (ego) miser clamavit, et Jova exaudivit*, atque ex omnibus angustiis ejus liberavit eum.
8. *Castrametatur angelus (collective positum) Jovæ circa timentes eum*, et eripit eos.
9. *Gustate et videte quam bonus sit Jova!* beatus vir qui spem ponit in eo!

10. Timete (reveremini) Jovam, sancti ejus,
nam nulla est inopia timentibus eum.
11. Leunculi (leones) egent et esuriunt;
sed qui quæerunt Jovam nullo carent bono.
12. Agite, filii, auscultate mihi,
timorem (cultum) Jovæ docebo vos.
13. Quis est vir diligens vitam (prosperam),
amans dies, ut videat bonum?
14. Custodi (quisquis es) linguam tuam a malo,
et labia tua a loquendo dolum.
15. Recede a malo et fac bonum,
quære pacem et persequere illam.
16. Oculi Jovæ ad justos *directi sunt*,
et aures ejus *inclinatae* ad clamorem eorum.
17. Facies Jovæ *defixa est* in patrans malum,
ad excindendum e terra memoriam eorum.
18. Clamant *justi*, et Jova audit,
atque ex omnibus angustiis eorum liberat eos.
19. Propinquus *est* Jova fractis corde,
et contritos spiritu salvat.
20. Multa *sunt* mala justorum,
sed ex omnibus iis Jova eum eripit.
21. Custodit omnia ejus ossa,
nec unum ex iis frangitur.
22. Interficit impium malum,
et qui oderunt justum pœnam ferunt.
23. Redimit Jova (liberat e periculis) animam servorum suorum,
nec pœnam ferunt confidentes in eo.

NOTE.

Vers. 1. Cf. I Sam. xxi, 14, 15 seq. *Abimelech* cognomen erat regibus Philistæorum commune: sic Egyptii reges prisci *Pharaones*, et posteriores *Ptolomæi* cognominabantur, et Ponti reges *Mithridatæ*, et Romani imperatores *Cæsares* et *Augusti*. Hujus autem nomen proprium erat *Achis*: cf. I Sam. xxi, 10. — Vers. 3. *Afflicti*, vel *mansueti*, i. e. qui multarum miseriarum perpeſsione fastum didicerunt deponere. Sunt qui *anim* ab *anavim* ita distinguunt, ut hoc sit *mansueti*, illud *miseri*; at duo vocabula promiscue poni solent. — Vers. 6. *Afficietur*, ut fit spe sua excidentibus. Veteres omnes, Chaldæo excepto, verba hoc versu occurrentia in imperativo exprimunt. — Vers. 11. « *Egregie falluntur, qui leonibus* h. l. piorum *hostes* (vel homines *potentes* in genere) significari credunt. Hoc vult: fieri facilius potest, ut egeat leo, qui, cum sit animal robustissimum atque fortissimum, sine negotio prædam sibi comparat, quam ut egeant pii. » Hæc Maurer. — Vers. 12. *Filii*, mei auditors, qui eruditione indigetis. — Vers. 13. *Videre* pro *frui* sæpius ponitur. — Vers. 22. *Malum*, quod committit, sua malitia: ita Maurer; Rosenmullerus, *calamitas*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXXIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Davidi, cum immutavit vultum suum coram Abimelech, et dimisit eum, et abiit.

Hic titulus ad duas historias referri potest, quæ habentur lib. I *Reg.* cap. XXI. Prior historia narrat Davidem, fugientem a facie Saul regis, venisse ad Achimelech sacerdotem, atque ab eo panes et arma postulasse, neque ei indicasse fugam suam, sed simulasse secretum regis negotium se habere, ob quod tantopere festinaret. Posterior historia refert Davidem confugisse ad Achis regem Philistæum, sed cum servi ejus regis incitare cœpissent dominum suum in necem Davidis, tum Davidem insaniam et fatuitatem simulare cœpisse, atque ea ratione mortem evasisse. Theodoretus ad priorem historiam titulum refert; sed S. Basilius, S. Augustinus, S. Hieronymus, et Euthymius referunt ad posteriorem. Et hæc est verior sententia: *primo*, quia in priore non immutavit David vultum, sed officium; in posteriore vero vultum immutavit, ut videretur esse, qui non erat. *Secundo*, quia ubi nos legimus: *Et dimisit eum*, in hebræo est, וַיַּרְשֵׁדוּ, quod significat, *et expulit eum*; sive, *et projecit eum*; vel, *et repudiavit eum*, quod nullo modo convenit cum priore historia, sed tantum cum posteriore: non enim Achimelech sacerdos expulit Davidem, sed Achis rex eum expulit, ut insanum et furiosum. Ex quo etiam refellitur sententia eorum qui *dimisit eum* sic intelligunt, dimisit David regem Achis, vel sacerdotem Achimelech: non enim David dimisit, id est expulit, sed expulsus fuit et dimissus. *Tertio*, quia in hoc Psalmo David gratias agit Deo, quod ex magno periculo liberaverit eum: nullum autem periculum passus est David apud Achimelech, sed maximum apud Achis. *Quarto*, quia in titulo hujus Psalmi juxta codicum hebraicorum et græcorum fidem, non habetur *Achimelech*, ut haberi deberet, si titulus priorem historiam respiceret; sed *Abimelech*. Et sic legunt et exponunt Basilius, Augustinus et alii veteres, excepto Theodoro. Latini etiam codices Vulgatæ editionis, quos vidi, habent *Abimelech*, excepta editione Sixti V, in qua habetur *Achimelech*, quod vitio librariorum, vel impressorum factum videtur, cum repugnet omnibus codicibus, et facile fuerit errare ob vocum similitudinem. Cur autem Achis dictus sit *Abimelech*, rationem reddit S. Basilius: *Abimelech* erat nomen commune regibus Philistinorum, sicut Pharo erat nomen commune regibus Ægyptiorum, et Cæsar imperatoribus Romanorum. Probat autem S. Basilius *Abimelech* fuisse nomen commune regibus Philistinorum, ex cap. XX et XXI *Gen.* Porro quod in titulo dicitur, *immutavit vultum suum*, in hebr. est בְּשֵׂנוּתוֹ אֶת טַעְמוֹ *beschanutho eth tahemo*, id est, *immutavit sensum suum*, quod in idem recidit; nam immutare sensum, est hoc loco simulare stultitiam, et de viro sensato facere se insensatum, quod fecit David torquendo os et oculos, et collabendo, et impingendo in ostia domus more ebriorum, et salivæ copiam emittendo ad similitudinem epilepticorum: hæc enim narratur in lib. I *Reg.* cap. XXI. Argumentum Psalmi est gratias agere Deo pro beneficio liberationis a periculo illo mortis imminentis, et hac occasione exhortari omnes ad amandum Deum, et sperandum in eo. Intelligebat enim vir pius suam illam omnem industriam, quam adhibuit simulando stultitiam, parum fuisse profuturam sine adjutorio et favore divino.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. BENEDICAM DOMINUM IN OMNI TEMPORE, SEMPER LAUS EJUS IN ORE MEO.

Psalmus est alphabeticus: incipit enim primus versus a prima littera alphabeti, secundus a secunda, et sic de cæteris; quod videtur ideo factum, ut facilius memoriæ mandaretur, et sæpe a fidelibus cantaretur. Incipit igitur magno affectu gratias agere, quasi diceret: Nullo unquam tempore obliviscar beneficium hodiernum, sed pro eo: «Benedicam Dominum in omni tempore,» id est, quamdiu vixero; et idipsum repetens: «Semper, inquit, laus ejus in ore meo.» Itaque illud, *semper*, non significat omni momento, omni die, omni nocte, quasi nihil aliud agendum sit; sed significat id esse faciendum suo loco, et tempore, sed usque ad finem vitæ; imo etiam usque ad finem sæculi cantabuntur Psalmi isti, et sic per alios benedicet Deum David in omni tempore. Potest etiam hic locus spiritualiter intelligi, quod justi semper Deum laudant, et cum beneficia recipiunt, et cum flagella patiuntur, juxta

illud S. Job, cap. 1: «Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum.»

2. IN DOMINO LAUDABITUR ANIMA MEA: AUDIANT MANSUETI, ET LETENTUR. Vers.

Nec solum, inquit, ego benedicam Dominum ob hoc beneficium in omni tempore, sed etiam alii benedicent: quicumque enim hoc audierint, laudabunt me, quod tam mirabili arte eluserim illum regem, et simul Deum laudabunt ac benedicent, qui me per illam artem de mortis periculo liberavit. «In Domino laudabitur anima mea,» id est, ego laudabor ab omnibus, ad quos hujus rei fama pervenit; sed laudabor in Domino, ac per hoc laus præcipua referetur ad Dominum, qui singulari providentia sua mihi bonum consilium inspiravit, et juvit, ut felicem sortiretur effectum. In hebræo verbum *laudabitur* est ejusdem conjugationis, quæ significat actionem in se ipsum, itaque secundum proprietatem vocis hebraicæ, *laudabitur anima mea*, significat: Anima mea laudabitur a se ipsa, id est gloriabitur; et quia pc-

nitur anima pro toto homine, sensus erit: Ego ipse ob hoc factum mirifice gloriabor, non in me, sed in Domino, quo protegente et adjuvante periculum evasi. Admonemur ex hoc loco non semper esse vitium gloriari, et facta propria laudare, sed tunc solum, cum vel gloriamur de re quæ laudem non meretur, vel non agnoscimus auctorem primum omnium honorum, Deum. « Qui gloriatur, inquit Apostolus II Corinth. x, 17: in Domino gloriatur: non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat. » Quod sequitur, « audiant mansueti et lætentur, » significat ad eos proprie pertinere communicationem hujus lætitiæ, quibus similia pericula solent esse communia, quales sunt homines mites et patientes: qui enim ejusmodi sunt, et sæpe a potentioribus opprimuntur, et facile Deum experiuntur adiutorem. « Audiant, inquit, mansueti, » humiles, Deum timentes, mei similes, quod mihi accidit, « et lætentur, » ac Dominum benedicant. In hebræo sunt hæc verba temporis futuri, *audiant, et lætabuntur*; sed quia imperativus apud Hebræos caret tertia persona, ad eam exprimendam utuntur Hebræi tertia persona futuri: proinde recte verterunt græci et latini interpretes, *audiant, et lætentur*.

3. MAGNIFICATE DOMINUM MECUM, ET EXALTEMUS NOMEN EJUS IN IDIPSUM.

Convertit sermonem ad ipsos mansuetos, quos jusserat audire et lætari, atque illos hortatur ut non solum singuli apud se Deum laudent, sed cum ipso conjuncti, pariterque uniti Dominum glorificent. « Magnificate Dominum mecum, » id est Dominum, qui solus vere magnus est, magnum esse confiteamur; et eum, qui vere solus altissimus est, voce etiam nostra altissimum esse prædicemus; « et ejus nomen, » id est, notitiam et famam, vel potentiam et majestatem coram hominibus extollamus. Placet enim Deo valde, ut fideles non solum seorsim in cubiculis, sed etiam conjuncti in Ecclesiis « unanimes, uno ore ipsum honorificent, » ut Apostolus monet ad Rom. xv. Illud, *in idipsum*, sæpe jam diximus nihil significare aliud, nisi *pariter, una, conjunctim, etc.*

4. EXQUISIVI DOMINUM, ET EXAUDIVIT ME, ET EX OMNIBUS TRIBULATIONIBUS MEIS ERIPUIT ME.

Explicat nunc Propheta causam, cur benedicere velit Dominum omni tempore: quia videlicet expertus sit eum liberatorem optimum et potentissimum. « Exquisivi Dominum, » id est, cum angustiis premerer, ad Dominum confugi, ejus auxilium quæsi, ad eum cum fiducia accessi, « et exaudivit me, » solita sua benignitate et misericordia, et effectus exauditionis in eo se prodidit, quod « liberavit me ex omnibus tribulationibus meis, » quasi dicere velit: Conatus est me Saul rex, et manus sua, et per satellites suos occidere, et protegente Domino manus ejus effugi;

fugiens autem præ festinatione, neque arma, neque cibum capere potui, et continuo adfuit misericordia Domini, quæ mihi per Achimelech sacerdotem panes et arma providit: paulo post per imprudentiam incidi in manus Achis regis Philistæorum, sed eodem inspirante, adjuvante et protegente Deo, mirabili et insolita arte periculum declinavi. Itaque « ab omnibus tribulationibus, » quæ hucusque mihi acciderunt, « eripuit me » benignissimus Dominus, et amantissimus pater, Deus.

5. ACCEDITE AD EUM, ET ILLUMINAMINI, ET FACIES VESTRÆ NON CONFUNDENTUR.

Hic jam incipit exhortatio pulcherrima et efficacissima ad amorem et timorem Dei, et ad proficiendam in eum omnem sollicitudinem nostram. « Accedite ad eum, » vel, ut sonat vox hebræa, *respicite in eum*, id est, quotquot in tribulatione estis, *accedite* per fidem et orationem ad Deum, *respicite* in auxilium ejus; « et illuminamini, » id est, percipite lumen consolationis et lætitiæ, rejecta tristitia obnubilante: lux enim lætitiæ significat, juxta illud Psalm. xcvi: « Lux orta est justo, et rectis corde lætitia. » Potest autem altiore, et mystico sensu hic locus ita exponi: « Accedite ad eum » per conversionem, « et illuminamini » per gratiam justificationis; nam illuminatio divina vitam spiritualem confert; unde dicit Apostolus ad Ephes. v: « Surge qui dormis, et exurge a mortuis, et illuminabit te Christus; » et Christus ipse ait, Joan. viii, 12: « Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ; » et in Psalm. lv legimus: « Apud te est fons vitæ, et in lumine tuo videbimus lumen; » ubi pro eodem ponitur: *fons vitæ et fons luminis*. Denique ideo baptismus apud veteres dicitur *illuminatio*, quia per eum homines mortui peccato regenerantur, et de tenebris mortis veniunt ad lumen vitæ. *Accedite igitur ad eum* per conversionem et pœnitentiam, et ipse convertetur ad vos, et vultu suo lucidissimo, et maxime vitali, quippe qui sol est increatus, et fons vitæ, *illuminabit et vivificabit vos*. « Et facies vestræ non confundentur, » id est, *accedite securi, nolite timere repulsam, exaudiet et excipiet vos; neque patietur rubore confundi facies vestras*. Dicitur enim confundi facies, quando qui petit non impetrat, et ideo cum rubore discedit. Sic lib. III Reg. cap. ii, dicit Bethesabee regi Solomoni: « Petitionem unam parvulam ego deprecor a te, ne confundas faciem meam. » In hebræo, pro *accedite ad eum, et illuminamini, et facies vestræ non confundentur*, habetur, *respexerunt ad eum, et illuminati sunt, et facies eorum non confundentur*; sed facile est videre quid Septuaginta legerint: nam illud, *וַיִּבְּטוּ* *hibbitu, respexerunt, legerunt habitū, respicite*, quomodo etiam legit S. Hieronymus; quia vero accessus ad Deum per conversionem, est accessus oculorum interiorum, non pedum,

ideo idem est *accedite*, et *respicite*, nimirum accedite oculo fidei, convertite faciem, respicite in Deum. Sic etiam illud, נָהַר, potest esse præteritum indicativi modi, et etiam imperativi: sæpe enim defectiva inflectuntur more perfectorum. Certe non solum Septuaginta, sed et S. Hieronymus vertit eam vocem per modum imperandi: et quidem S. Hieronymus vertit, *confluite*, et Septuaginta, *illuminamini*, quia verbum נָהַר et *confluere*, et *illuminari* significat; sed *illuminamini* magis cohæret cum præcedenti verbo, *respicite*, et ideo communiter est recepta versio Septuaginta Interpretum. Denique Septuaginta et S. Hieronymus non legerunt פְּנֵיהֶם *facies eorum*, sed פְּנֵיהֶם *facies vestrae*. Itaque tota discordia codicum Hebræorum a græcis et latinis nascitur ex punctis male collocatis a Rabbis, vel ex libris minus correctis, quos nunc habemus.

Vers. 6. 6. ISTE PAUPER CLAMAVIT, ET DOMINUS EXAUDIVIT EUM: ET DE OMNIBUS TRIBULATIONIBUS EJUS SALVAVIT EUM.

Probat exemplo suo, secure accedendum esse ad Deum tempore tribulationis. Nam, inquit, «iste pauper,» David videlicet, omni ope destitutus, ita ut etiam panem asacerdote mendicaret, «clamavit» cum fide et fiducia, pulsavit ardenti prece ad ostium divinæ clementiæ, «et Dominus» continuo «exaudivit eum, et ab omni tribulatione liberavit eum.»

Vers. 7. 7. IMMITTET ANGELUS DOMINI IN CIRCUITU TIMENTIUM EUM, ET ERIPET EOS.

Probavit exemplo, nunc probat ratione, accedendum esse ad Deum cum omni fiducia. Ratio est, quoniam «Angelus Domini,» cui Deus ipse mandavit, ut custodiat homines justos, ut dicitur in *Psalm. xc.*, cum videt hominem in periculo, continuo adest, et more castrorum circumdat protectione sua hominem illum, ut nihil ei nocere possit. «Immittet Angelus Domini,» subintelligitur, ipse se, «in circuitu timentium eum.» In hebræo sensus clarior est: sic enim ad verbum legimus, *castrametatur Angelus Domini in circuitu timentium eum, et eripiet eos*. Mira potentia angelorum, ut unus angelus vicem exercitus suppleat. Ex quo sequitur ut maxima securitas et pax esse debeat in corde timentium Deum, qui tali custodia muniuntur.

Vers. 8. 8. GUSTATE ET VIDETE, QUONIAM SUAVIS EST DOMINUS: ET BEATUS VIR, QUI SPERAT IN EO.

Pergit in exhortatione, et quia dixerat: Accedite ad eum, et probaverat exemplo et ratione, esse accedendum ad Deum tempore tribulationis, nunc hortatur ad experiendum, ut etiam ipsi proprio experimento discant rem ita se habere. «Gustate, inquit, et videte, quoniam suavis est Dominus,» id est, experimentum sumite, facite periculum, incipite re ipsa jactare in Deum omnem

sollicitudinem vestram, inhærendo illi, dimissis omnibus consolatoribus aliis; «et videte,» id est, cognoscite, quoniam dulcis est Dominus omnibus inhærentibus sibi. Et vere quid suavius fingi potest, quam animum præditum charitate, conscientia bona, corde puro, fide non ficta requiescere in sinu summi boni? Vere «beatus vir, qui sperat in eo,» id est, qui pacem habet ad Deum, et certa spe recumbit in eo. Sicut autem illud, *accedite, et illuminamini*, exposuimus altiore quodam sensu de insipientibus, qui illuminantur per justificationem: ita quod hic dicitur, *gustate, et videte*, potest exponi de proficientibus, qui post regenerationem spiritualem incipiunt nutriri et crescere, juxta illud S. Petri in *epist. I, II*: «Sicut modo geniti infantes lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem: si tamen gustatis quoniam suavis est Dominus;» ubi S. Petrus hunc locum *Psalmi* citat in eum sensum, quem nos modo persequimur. Sanctus etiam Paulus, cap. *vi ad Hebr.*, conjungit illuminationem cum gustatione, cum ait: «Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, gustaverunt quoque bonum Dei verbum,» etc.

9. TIMETE DOMINUM, OMNES SANCTI EJUS, QUONIAM INOPIAM NON EST INOPIA TIMENTIBUS EUM.

Post exhortationem ad experiendum quam dulcis sit Dominus, hortatur Propheta ad timorem Domini, id est, ad observantiam mandatorum, sive, quod est idem, ad perseverandum in justitia et charitate Dei, quæ est fundamentum fidei, per quam accedimus ad Deum, et gustamus beneficiorum ejus suavitatem. Rectissime etiam conjunguntur hæc verba superioribus secundum altiore alium sensum: nam sicut accedendo incipimus, et gustando proficimus, ita timendo perficimur: non enim hic agitur de timore servili, sed de timore casto et filiali, qui convenit sanctis et perfectis. «Timete, inquit, Dominum, omnes sancti ejus:» timor enim iste includit perfectam charitatem, quia qui perfecte diligit, vehementissime timet ne in aliquo dilectum offendat, et ideo diligentissime conformat se voluntati Dei, et servat in omnibus verbum ejus; qui autem sic servat verbum ejus, «in hoc charitas Dei perfecta est,» ut ait S. Joannes in *I epist. cap. II*. De hoc timore dicitur *Job. XXVIII*: «Ecce timor Domini ipsa est sapientia;» *Eccli. I*: «Plenitudo sapientiæ est timere Deum;» et cap. *XXV*: «Timor Domini super omnia;» et *Isai. XI*, dicitur de Christo: «Et replebit eum spiritus timoris Domini.» Denique *Ecclesiastes*, cap. ult.: «Time Deum, et mandata ejus observa: hoc est enim omnis homo,» quasi dicat: In hoc consistit tota perfectio hominis, et omne ejus bonum in hac vita, ut timendo Deum custodiat omnia mandata ejus; et hoc significant verba sequentia in altiore sensu, «quoniam non est inopia timentibus eum,» sive, ut proprie significat vox hebraica נִחְסָר, non est defectus timentibus eum, id est, nihil deficit timen-

Timori
Dei fili-
lis cor-
menda-
tio.

Angelo-
rum mira
potentia.

tibus eum : hoc enim est esse perfectum, nihil ei deesse. Et vero quid potest deesse amico Dei, eujus sunt omnia, cum amicorum omnia sint communia? Quod si aliquando justissimis viris deesse videntur temporalia, vere tamen eis nihil deest, cum eis detur patientia, quæ longe melior est divitiis : neque dicitur proprie carere divitiis, qui divitias non desiderat; animus enim dives debet esse, non arca. Sed tamen idem Propheta, sive potius idem Spiritus Sanctus, qui verbis suis instruit sapientes, iisdem verbis humiliore sensu acceptis, instruit etiam insipientes eosque hortatur, ut Deum timeant, quoniam non est inopia timentibus eum, id est, quoniam Deus temporalia subministrat servis suis, neque eos destituit tempore necessitatis. Et sunt in Scripturis, et in historiis de vitis Sanctorum exempla sine numero, quibus probatur Deum mirabili providentia prospicere solitum esse servis suis ea, quæ ad vitam necessaria sunt.

Animus debet esse dives, non arca.

nr. 10. 10. DIVITES EGUERUNT ET ESURIERUNT : INQUIRENTES AUTEM DOMINUM NON MINUENTUR OMNI BONO.

Idipsum explicat comparando impios cum timentibus Deum, quasi dicat Propheta : Non solum non erit inopia timentibus Deum, sed contra erit inopia magna non timentibus eum, etiamsi divites antea fuerint. In hebræo, pro *divites*, est כִּפְרִיִּים *chephirim*, *leones*, sive *leunculi* : vocat enim Propheta divites impios, metaphorice leones, quod aliena rapiant. Dicit igitur divites impios non semel Deo ipsos puniente, ad extremam inopiam esse redactos. « Divites eguerunt et esurierunt, » id est, qui divites fuerunt, egere et esurire ceperunt, quia divitiæ instabiles sunt, et fallaces, et multis variisque periculis expositæ. « Timentes autem Dominum non minuuntur omni bono, » id est, qui non in divitiis, sed in Deo spem suam positam habent, quales sunt, qui Deum timent, illi etiamsi pauperes sint, non minuuntur omni bono, id est, non deerit illis ullum bonum : est enim phrasis hebraica, et in Scripturis frequentissima, ut ponatur in propositione negante, *non omne*, pro *nullo*. Nos diceremus, *nullo bono minuuntur*, pro eo quod Hebræi dicunt, *non minuuntur omni bono*. Sic in *Psalm. XLVIII* : « Cum interierit, non sumet omnia, » id est, cum interierit, nihil sumet; sic in *Apocal. cap. XXII* : « Et omne maledictum non erit amplius, » id est, et nullum maledictum erit amplius. Porro illud, *divites eguerunt et esurierunt*, habet etiam alium sensum magis reconditum, quod videlicet ii, qui divitias temporales amant, quantumvis divitiis abundant, semper egent et esuriunt, quia semper appetunt plura, quam habeant; « inquirentes autem Dominum, » quia rem infinitam quærent, quæ major est ipsorum desiderio, juxta illud S. Joannis I *epist. III* : « Major est Deus corde nostro; » ii « non minuuntur omni bono, » quia summo bono inhærentes, in eo habent omnia bona.

11. VENITE, FILII, AUDITE ME, TimoreM DOMINI DOCEBO VOS. Vers. 11.

Posteaquam Propheta hortatus est homines ad timorem Domini, docet sit quæ utilitas hujus timoris, et in quare timor iste sit positus. « Venite, inquit, ad me, » venite ad scholam Spiritus Sancti, qua nullo utilior inveniri potest; « audite me, » vel potius Spiritum Domini per linguam meam loquentem. Sic enim David ipse loquitur lib. II *Reg. cap. XXIII* : « Spiritus Domini locutus est per me, et sermo ejus per linguam meam. » « Timorem Domini » docebo vos, » id est, docebo quanta sit utilitas timoris Domini, et quid sit iste timor Domini, ad quem, tanquam ad summam omnium bonorum tam sæpe vos in Psalmis, et tam vehementer exhortor.

12. QUIS EST HOMO, QUI VULT VITAM, DILIGIT DIES VIDERE BONOS? Vers. 12.

Explicat his verbis Propheta utilitatem et finem timoris Domini, quo videlicet timor Domini pariat veram vitam et dies bonos, id est vitam felicissimam, quam justipræstant in hoc sæculo, dum « regnum Dei, quod est justitia, pax, et gaudium in Spiritu Sancto, » *Rom. XIV*, in corde suo habent, et in alio sæculo perfecte possidebunt, quando absorpta erit mors in victoria. « Quis, inquit, est homo qui vult vitam? » quasi dicat: Promisi me timorem Domini esse docturum; nunc igitur adimpleo promissionem meam, ac dico finem timoris Domini esse, id quod omnes cupiunt; sed pauci assequuntur, videlicet, veram atque beatam vitam. Sed qui hunc finem assequi volunt, debent media assumere, quæ mox subjungam. Quis igitur est, qui vult vitam? id est, qui dicunt se velle vitam beatam, et tamen non ingrediuntur viam, quæ ad illam ducit, non videntur vere ac serio velle vitam beatam, sed umbram solum, et imaginem vitæ; ideo interrogo: Quis est, qui vere ac serio vult vitam veram? quis vere diligit videre dies bonos, dies felices ac beatos? In hebræo habetur paulo aliter, *diligit dies ad videndum bonum*; et quamvis sensus idem sit, tamen potest fieri ut in codicibus antiquis fuerit in numero multitudinis טוֹבִים *tobim*, *bonos*, quod nunc est טוב *tob*, *bonum*; et quod legerint veteres, non per gerundium, sed per infinitivum illud, *ad videndum* : eadem enim vox apud Hebræos facit infinitivum et gerundium, unica littera superaddita in principio. Nam non solum Septuaginta Interpretes, sed etiam S. Hieronymus, et ipse S. Petrus in *epist. I, cap. III*, legit, *dies videre bonos*, non autem *dies ad videndum bonum*.

13. PROHIBE LINGUAM TUAM A MALO, ET LABIA TUA NE LOQUANTUR DOLUM. Vers. 13.

14. DIVERTE A MALO, ET FAC BONUM; INQUIRE PACEM, ET PERSEQUERE EAM. Vers. 14.

Docet jam sanctus Propheta, quibus modis ti-

mor Domini perducat homines ad vitam, et dies bonos, ac dicit perfectam observationem mandatorum Dei, sive abstinendam ab omni peccato, verborum, operum et cordis, esse rectam viam ad vitam, juxta illud Domini, *Matth. XIX*: « Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. » Hæc autem legis observatio et fuga omnis peccati a Dei timore proficiscitur: proinde timor Domini est, qui per legis observationem ad veram vitam, diesque bonos pervenire nos facit. « Prohibe linguam tuam a malo, » id est, cave ne Deum offendas peccato linguæ, mentiundo, pejerando, detrahendo; rixando, etc. Incipit autem a peccatis linguæ, quia sunt frequentiora, et difficilius caventur; propter quod S. Jacobus ait cap. III: « Qui non offendit in verbo, hic perfectus est vir. » « Et labia tua ne loquantur dolum; » prohibuit generatim omnia peccata linguæ, sed voluit etiam in specie prohibere perniciose mendacia, quia sunt multo graviora cæteris, et ex quibus multa alia oriuntur. « Diverte a malo, et fac bonum: » a peccato linguæ transit ad peccata operis, et primum monet ut vitentur peccata commissionis, cum ait: « Diverte a malo, » quale est homicidium, adulterium, etc. Deinde addit: « Et fac bonum, » ut vitentur omnia peccata omissionis, qualia sunt, cum parentes non honorantur, cum Deus tempore suo non colitur, cum omituntur eleemosynæ, orationes, jejunia, et similia bona opera. « Inquire pacem, et persequere eam. » Hic tandem adjungit, ut caveantur peccata cordis, iræ, odia, invidentiæ, et cæteræ prævæ animi affectiones: ut vera pax, et tranquillitas in omni negotio procuretur et teneatur. Recte autem dicit Propheta: « Inquire pacem, » quia boni viri officium est, non tam pacem cum omnibus habere, quam optare et querere: sæpe enim aliorum culpa pax obtineri non potest; ideo et Apostolus ait *ad Rom. XII*: « Quod in vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. » Et propheta David in *Psalm. CXXI*: « Cum his, qui oderunt pacem, eram pacificus. » Nec solum cum aliis, sed etiam nobiscum ipsi perfectam pacem habere non possumus in hac valle miseriarum. « Video enim, ait Apostolus *ad Rom. VII*, aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. » Quamvis autem perfectam pacem nobiscum ipsi habere non possimus, tamen inquirenda pax est, domando membra jejuniis, et carnem spiritui subjiciendo, ut aliquando discat non repugnare, vel minus repugnare imperio mentis. Denique inquirenda illa pax est, totis animi viribus, quæ nos manet in cælesti Jerusalem: qui enim ad pacem illam, ut par est, toto corde anhelant, facile contemnunt bona, et mala temporalia omnia, ac per hoc habent etiam in hoc mundo pacem ad Deum, quam unam respicit timor Domini filialis.

Vers. 15. 15. OCULI DOMINI SUPER JUSTOS, ET AURES EJUS IN PRECES EORUM.

Probat quod dixerat, observantes mandata Dei,

et caventes peccata habere vitam, et dies bonos. Ratio autem est, quia Dominus perpetuo respicit viros justos, et semper exaudit preces eorum; quomodo enim non habebunt dies bonos, qui sub omnipotente custode vitam degunt? Nam si justii cognoscunt mala imminetia, et clamant ad Deum, inveniunt apertas et intentas aures ejus; si forte non cognoscant, Deus pro illis vigilat, et liberat a malis plurimis, quæ justii ipsi nec vident, nec intelligunt: ad hoc enim sunt « oculi Domini super justos, » ut custodiat eos a malis, ad quæ ipso- rum oculi non pertingunt. Mira Dei bonitas! Quem non delectet tam bonum Dominum toto corde diligere, et filiali affectu timere? quis ista considerans, non clamet cum Propheta: « Confige timore tuo carnes meas; » et in alio Psalmo: « Lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum? » At non semper justii exaudiuntur a Deo: imo semper exaudiuntur; sed si non facit Deus, quod ipsi petunt, ideo non facit, quia non expedit eis. Medicus est, et si non exaudit, ut amara potio non sumatur, exaudit, ut per eam potionem morbus curetur.

16. VULTUS AUTEM DOMINI SUPER FACIENTES MALA, UT PERDAT DE TERRA MEMORIAM EORUM.

Ex comparatione impiorum auget Propheta beneficium justorum: nam sicut oculi Domini super justos vigilant, ut eos custodiat, ita etiam vultus Domini id est oculus Domini (nam vultus in hebræo dicitur פנים, a verbo פנה, quod est *aspicere*), vigilat super facientes mala, id est super iniquos, non ut eos custodiat, sed ut perdat de terra memoriam eorum, id est, ut funditus exterminentur et pereant, non ipsi solum, sed filii, et nepotes, et posteri omnes, donec eorum memoria penitus aboleatur. Hoc non semper fieri videmus, quia vel ipsi impii prius resipiscunt, quam tempus ultionis adveniat, vel filii et nepotes non imitantur peccata parentum, vel alia de causa, justo Dei judicio differuntur ejusmodi pœnæ: sed Psalmus cantat id, quod ut plurimum fieri solet, et quod habetur in primo capite Decalogi: « Ego sum Deus tuus, fortis, zelotes, qui visito iniquitates in tertiam et quartam generationem in his qui oderunt me, » *Exod. XX*.

17. CLAMAVERUNT JUSTI, ET DOMINUS EXAUDI- VIT EOS, ET EX OMNIBUS TRIBULATIONIBUS EORUM LIBERAVIT EOS.

Probat quod dixit: « Oculi Domini super justos, » etc., exemplis patrum, quæ in sacris historiis leguntur, ut Abraham, Isaac, Jacob, Joseph, Mosis, Josue, Gedeonis, et aliorum; et forte etiam spiritu prævidebat et caneat liberationem Danielis de lacu leonum, trium puerorum de fornace ardente, Suzannæ de morte ad quam ob falsum crimen damnata erat, et aliorum plurimorum. Neque repugnant huic versiculo exempla Machabæorum, qui de tormentis et morte liberati non fuerunt, sicuti nec exempla apostolorum et martyrum, et ipsius

Boni viri officium est pacem optare, non habere.

Mira Dei bonitas.

Vers. 1

Christi, qui ab inimicis et persecutoribus injuste supplicia gravissima pertulerunt. Isti enim verissime de omni tribulatione liberati sunt, qui, ut Ecclesia canit, « compendio mortis sacræ vitam beatam possident. » Verissime etiam isti clamantes ad Deum exauditi sunt, quia dedit illis Deus aliquid melius, quam sit liberatio de temporali calamitate: dedit enim eis pretiosum patientiæ donum, et pro eadem patientia coronam gloriæ sempiternæ.

In hymno de viribus martyribus.

18. JUXTA EST DOMINUS IIS, QUI TRIBULATO SUNT CORDE, ET HUMILES SPIRITU SALVABIT.

Declarat modum Propheta, quo Deus justos de tribulatione liberat, et videtur pluribus verbis explicare quod brevissime dixit in Psal. I X: « Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, et glorificabo eum, » id est, cum ipso sum per patientiam in hac vita, « eripiam eum » per mortis soporem, « et glorificabo eum » per gloriosam resurrectionem. Ita nunc dicit: « Juxta est Dominus iis, qui tribulato sunt corde, » id est, justos qui, ob angustias et persecutiones, corde afflicto et tribulato sunt, Deus non deserit; sed prope adest patientiam subministrans, et consolationem celestem admiscens, ut fortiter sustinere possint. Neque hoc diu durabit, nam paulo post « humiles spiritu salvabit, » id est, illos ipsos humiliatos et afflictos corde et spiritu (nam in hebræo est דְּכָאִי רִחַן, *contritus spiritu*) ob gravitatem tribulationis eruet de omni angustia.

19. MULTÆ TRIBULATIONES JUSTORUM, ET DE OMNIBUS HIS LIBERABIT EOS DOMINUS.

Hoc pertinet ad illa postrema verba versiculi superioris, *humiles spiritu salvabit*: idem est enim ac si dixisset, *humiles spiritu salvabit*, et ita salvabit, ut etiamsi plurimæ sint eorum tribulationes, tamen de omnibus omnino liberabite eos. « Absterget enim Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, » ut in Apocal. dicitur, cap. XXI. Hinc admonemur, non promitti fidelibus in hac vita carentiam inopiæ, morborum, ignominie, persecutionum, calumniarum, oppressionum; sed promitti consolationem spiritualem presenti tempore, et plenam, atque perfectam liberationem in futuro. In hebræo פְּדֵיָא *tsaddik* habetur in singulari numero, *multæ tribulationes justis*, et de his omnibus liberabit eum Dominus, sed in sensu nulla est discordia: non enim Propheta significare voluit, unius tantum justis multas esse tribulationes; sed uniuscujusque justis, ac per hoc omnium justorum.

20. CUSTODIT DOMINUS OSSA EORUM, UNUM EX HIS NON CONTEBETUR.

Videntur hæc ad resurrectionis gloriam pertinere, ad quam sine dubio pertinet quod in Evangelio Luc. XXI, Dominus dicit: « El capillus de capite vestro non peribit; » recte enim dici potest non esse confractum, quod statim post con-

rec-nor-torum sanium

fractionem integram, et fortius ac pulchrius representatur. Quamvis igitur justorum ossa et membra omnia dissipentur, et vel a feris devorentur, vel in mare projiciantur, vel ab igne consumantur, custodit tamen Dominus omnia illa in sinu providentiæ suæ, et nihil omnino ex eis peribit, sed integra omnia et gloriosa in resurrectione restaurabuntur. Alii tamen exponunt hunc locum de ossibus interioribus, id est de fortitudine animi, quæ in sanctis, in maximis etiam persecutionibus, Domino custodiente, non deficit.

membrorum erit integra.

21. MORS PECCATORUM PESSIMA, ET QUI ODERUNT JUSTUM, DELINQUENT.

Ne putarent impii suos quoque cruciatus et miserias in morte finire, quod athei, vel qui Dei providentiam, aut animæ immortalitatem non credunt, sibi falso persuadent, adjungit Propheta: « Mors peccatorum pessima, » quia videlicet initium erit cruciatuum æternorum, sicut mors Sanctorum pretiosa est, quia requiem et gloriam inchoat sempiternam. « Et qui oderunt justum, delinquent, » id est, et ii qui justum vexant, et odio habent, omnes videlicet justorum persecutores, qui existimant se victores esse et multum lucrari cum justo deprimunt, spoliant, occidunt, tandem « delinquent, » id est, aberrabunt a via veræ felicitatis, et dicent id quod legimus in lib. *Sapient.* cap. v: « Ergo erravimus a via veritatis, et justitiæ lumen non luxit nobis, lassati sumus in via iniquitatis et perditionis, ambulavimus vias difficiles, viam autem Domini ignoravimus, quid nobis profuit superbia? aut divitiarum jactantia? transierunt illa tanquam umbra, » etc. In hebræo pro illis verbis, *mors peccatorum pessima*, habetur ad verbum, *interficiet impium malitia*. Et quamvis sensus sit idem, et sine dubio pessima sit mors eorum, quos malitia interficit, quia malitia non mortem solum temporalem, sed etiam sempiternam adducit, tamen omnino credibile est Septuaginta Interpretes aliter legisse, et ideo aliter transtulisse. Illud igitur, תְּמֻתְהוּת *themutheth*, quod est verbum, et significat *interficiet*, ipsi legerunt, *themuthath*, quod est nomen in regimine, et significat *mors*. Nam in hebræo sunt litteræ omnes eadem, et sola puncta mutari, debent, quæ a Rabbinis addita sunt, et sæpe non recte. Posito autem nomine *themuthath*, sequens vocabulum non potest verti *impium*, sed *impii*, sive *peccatoris*, et tertia vox non potest reddi *malitia*, sed *mala*, vel *pessima*, quamvis verbum hebræum utrumque significet. Itaque recte Septuaginta verterunt, *mors peccatorum pessima*. Quod sequitur, *et qui oderunt justum delinquent*, ex hebræo multi vertunt, *et qui oderunt justum, desolabuntur*; sed vox hebraica utrumque significat, *delinquere* et *desolari*, et refertur tam ad penam, quam ad culpam; sed quia Septuaginta verterunt, πλημμελίωσι, quod verbum *delinquere*, *peccare*, *errare* significat, et S. Hieronymus ex hebræo reddidit *culpabuntur*, non debemus ab hac posteriore

Vers. 21.

significatione recedere. Quia tamen delinquere potest accipi pro eo quod est delinquere in alium, sive lædere, et nocere; et pro eo quod est delinquere in seipsum, id est, errare a scopo, sive deficere in cursu, et amittere bravium, hoc posteriore modo nos paulo ante accepimus et exposuimus. Siquidem dubium esse non poterat, quin impii delinquerent in homines justos, sed dubium esse poterat an, lædendo justos, læderent magis seipsum; et hoc Propheta affirmat dicens: « Odientes justum delinquent, » id est, nocentes justis sibi ipsi magis nocebunt, quia errabunt a fine ultimo, quem omnes homines desiderant, et qui solus beatos ac felices reddit possessores suos; et in hoc sensu delinquent idem est quod desolabuntur: nulla enim est desolatio major, quam amittere vitam æternam.

VERS. 22. 22. REDIMET DOMINUS ANIMAS SERVORUM SUORUM, ET NON DELINQUENT OMNES QUI SPERANT IN EO.

Concluditur Psalmus prædicando justis contrariam sortem ei, quæ prædicta est impiis. « Redimet Dominus, » ab omni servitute, atque adeo ab omni malo, « animas servorum suorum, » cum eas de carcere corporis eduxerit, et ideo mors justo-

rum optima, ut merito dixerit Balaam: « Moriatur anima mea morte justorum, et sint novissima mea horum similia, » Num. XIII. « Et non delinquent omnes qui sperant in eo, » id est, et non errabunt a scopo, non deficient a cursu, pervenient omnino ad bravium supernæ felicitatis, « omnes, » qui non in suis viribus, sed in Deo confidunt. Est autem hoc loco advertendum, non satis esse spem qualemcumque, sicuti nec fidem mortuam, ad vitam æternam obtinendam: sed hoc loco tribui spei adaptionem beatitudinis, quia sermo est de spe justorum, timentium et diligentium Deum, quam apostolus Petrus vocat *spem vitam*, I Petri I. Hæc plane spes et fiducia, quæ nascitur ex patientia, ex bonis operibus, ex testimonio, conscientia bonæ juxta illud: « Patientia probationem operatur, probatio vero spem, » Rom. v; et illud: « Qui bene ministraverint, gradum bonum sibi acquirent, et multam fiduciam in fide, quæ est in Christo Jesu, » I Timoth. III; et illud: « Si cor nostrum non reprehendit nos, fiduciam habemus ad Deum, » Joan. III: hæc, inquam, spes viva et perfecta, recta perducit ad rem, id est, ad gloriam sempiternam, ut quod speravimus, aliquando possideamus.

PSALMUS XXXV

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Ipsi David.*

1. Judica, Domine, nocentes me: expugna impugnantes me.

2. Apprehende arma et scutum, et exurge in adjutorium mihi.

3. Effunde frameam, et conlude adversus eos qui persequuntur me; dic animæ meæ: Salus tua ego sum.

4. Confundantur et reveantur, quærentes animam meam.

Avertantur retrorsum, et confundantur cogitantes mihi mala.

5. Fiant tanquam pulvis ante faciem venti, et Angelus Domini coarctans eos.

6. Fiat via illorum tenebræ et lubricum, et Angelus Domini persequens eos.

7. Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui; supervacue exprobraverunt animam meam.

8. Veniat illi laqueus quem ignorat, et captio, quam abscondit, apprehendat eum: et in laqueum cadat in ipsum.

9. Anima autem mea exultabit in Domino, et delectabitur super salutari suo.

V. s. h. — *David.*

Judica, Domine, adversarios meos: pugna contra impugnantes me.

Apprehende scutum et hastam [al. *contum*], et surge in auxilium meum [al. *mihî*].

Evagina gladium, et præoccupata ex adverso persequentes me: dic animæ meæ, salus tua ego [al. add. *sum*].

Confundantur et reveantur, qui quærent animam meam: convertantur retrorsum, et confundantur, qui cogitant malum mihi.

Fiant sicut pulvis ante faciem venti, et Angelus Domini impellat,

Sit via eorum tenebræ et lubricum, et Angelus Domini persequatur eos.

Quia frustra absconderunt mihi insidias retis sui: sine causa foderunt animæ meæ.

Veniat ei [al. *eis*] calamitas quam ignorat, et rete suum quod abscondit, apprehendat eum, et cadat in laqueum [h. *in calamitatem*].

Anima autem mea exultabit in Domino, lætabitur in salute sua [al. *tua*].

10. *Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi?*

Eripiens inopem de manu fortiorum ejus, egenum et pauperem a diripientibus eum.

11. *Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me.*

12. *Retribuebant mihi mala pro bonis: sterilitatem animæ meæ.*

13. *Ego autem cum mihi molesti essent, induer bar cilicio.*

Humiliabam in jejuniõ animam meam, et oratio mea in sinu meo convertetur.

14. *Quasi proximum, et quasi fratrem nostrum, sic complacebam: quasi lugens et contristatus sic humiliabar.*

15. *Et adversum me lætati sunt, et conveniunt; congregata sunt super me flagella, et ignoravi.*

16. *Dissipati sunt, nec compuncti, tentaverunt me; subsannaverunt me subsannatione, frenduerunt super me dentibus suis.*

17. *Domine, quando respicies? restitue animam meam a malignitate eorum, a leonibus unicam meam.*

18. *Confitebor tibi in ecclesia magna, in populo gravi laudabo te.*

19. *Non supergaudeant mihi qui adversantur mihi inique: qui oderunt me gratis, et annuunt oculis.*

20. *Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur, et in iracundia terræ loquentes, dolos cogitabant.*

21. *Et dilataverunt super me os suum; dixerunt: Euge, euge, viderunt oculi nostri.*

22. *Vidisti, Domine, ne sileas: Domine, ne discedas a me.*

23. *Exurge et intende judicio meo, Deus meus et Dominus meus, in causam meam.*

24. *Judica me secundum justitiam tuam, Domine Deus meus, et non supergaudeant mihi.*

25. *Non dicant in cordibus suis: Euge, euge, animæ nostræ; nec dicant: Devoravimus eum.*

26. *Erubescant et revereantur simul, qui gratalantur malis meis.*

Induantur confusione et reverentia, qui magna loquuntur super me.

27. *Exultent et lætentur, qui volunt justitiam meam, et dicant semper: Magnificetur Dominus, qui volunt pacem servi ejus.*

28. *Et lingua mea meditabitur justitiam tuam, tota die laudem tuam.*

Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tui? eruens inopem a validiore, et pauperem ac mendicum a violento.

Surgentes testes iniqui, quæ nesciebam interrogabant me.

Reddebant mihi mala pro bono: sterilitatem animæ meæ.

Ego autem cum infirmarentur, induer bar cilicio: humiliabam in jejuniõ animam meam, et oratio mea in [al. ad] sinum meum revertetur.

Quasi ad amicum [h. sodalem], quasi ad fratrem meum sic ambulabam: quasi lugens mater, tristis incurvabar.

Et in infirmitate mea lætabantur et congregantur: collecti sunt adversum me percutientes, et nesciebam, scindentes et non tacentes.

In simulatione verborum fictorum, frendebant contra me dentibus suis.

Domine, quanta videbis [al. aspicias]? converte animam meam a calamitatibus eorum [al. suis]: a leonibus solitariam meam.

Confitebor tibi in ecclesia grandi [al. magna]; in populo forti laudabo te.

Non lætentur super me inimici mei mendaces: odientes me frustra conniventes [al. cohibentes] oculo.

Non enim pacem loquuntur, sed in rapina terræ verba fraudulenta concinnant.

Et dilataverunt super me os suum. Dixerunt: Vah vah; vidit oculus noster.

Vidisti, Domine, ne taceas: Domine, ne elongeris a me.

Consurge [h. exurgiscere], et vigila in [al. tac. in] judicium meum, Deus meus, et Domine [al. Dominus meus], in causam meam.

Judica me secundum justitiam tuam, Domine Deus meus, et ne insultant mihi.

Nec dicant in corde suo: Vah animæ nostræ; et ne dicant: Absorbimus eum.

Confundantur et revereantur pariter, qui lætantur in afflictione mea.

Induantur confusione et verecundia, qui magnificantur super me.

Laudent et lætentur, qui volunt justitiam meam; et dicant semper: Magnificetur Dominus, qui vult pacem servi sui.

Et lingua mea meditabitur [al. meditetur] justitiam tuam, tota die laudem tuam.

Argumentum. — Orat Deum, ut sibi adversus inimicos, a quibus per summam injuriam oppugnatur, præsidio sit; tum eorum mores, insidias, malignitatem, superbiam describit; tum denique se tanti beneficii memorem, laudes illi per totam vitam relaturum spondet. Strophæ tres: 1-10, 11-18, 19-27, in quarum singulis preces, adversariorum accusationem, promissionem gratiarum invenies. Cf. I Sam. xxiv, 16.

1. Davidis *carmen*.

Contende, Jova, adversus eos qui in me contendunt,
pugna cum iis qui me oppugnant.

2. Prehende clypeum et scutum,
et surge in auxilium meum.

3. Et exsere hastam, et interclude *viam* in occursum persecutorum meorum;
dic animæ meæ: Salus tua ego.

4. Pudore et contumelia afficiantur quærentes animam meam;
cedant retro et erubescant qui meditantur malum (exitium) meum.

5. Sint ut palea (gluma) coram vento,
et Angelus Jovæ sit protrudens eos ad lapsum.

6. Sit via eorum tenebrosa et lubrica (propr. *tenebræ, lubricitates*),
et Angelus Jovæ persequatur eos.

7. Nam immerito absconderunt mihi foveam retis sui,
immerito foderunt *foveam* animæ meæ.

8. Superveniat ei (adversario meo) ruina, non opinetur (inopinato);
et rete ejus, quod abscondidit, capiat eum,
cum exitio incidat in illud.

9. Et (tum) anima mea exultabit in Jova,
lætabitur in salute ejus.

10. Omnia ossa mea dicent: Jova, quis tui similis,
qui eripis afflictum ab eo qui potentior est illo,
et afflictum et egenum a spoliatore ejus?

11. Surrexerunt testes violentiæ (injuriosi);
quorum non sum conscius interrogant me.

12. Rependunt mihi malum pro bono,
orbitas est animæ meæ.

13. Et (at) ego, dum illi male habebant, vestimentum meum *erat* saccus,
affligebam jejunio animam meam,
et precatio mea in sinum meum redibat.

14. Tanquam amicus, tanquam frater mihi *esset* (quisque eorum), inCESSI (me habui);

tanquam lugens matrem squalidus (alii *pullatus*) demisi caput.

15. Et (sed) in claudicatione mea lætantur et sese congregant;
sese congregant adversus me percutientes, et non sciebam;
lacerant me, nec quiescunt (desinunt).

16. Inter sceleratissimos sannionum placentæ (genit. singul.)
frendent contra me dentibus suis.

17. Domine, quousque *otiosus* spectator eris?
Reduc (libera) animam meam a ruinis eorum (quas mihi parant),
a leonibus unicam meam.

18. Celebrabo te in cœtu magno,
in populo numeroso laudabo te:
19. Ne gaudeant de me hostes mei immeriti,
neque osores mei immeriti nictent oculis.
20. Neque enim pacem loquuntur (per litoten dictum),
et contra quietos terra verba fraudis excogitant.
21. Et late aperiunt contra me os suum (cachinno);
dicunt: Eia, eia, *tandem* videt oculus noster (exitum tuum)!
22. Vides, Jova: ne sileas;
Domine, ne sis remotus a me (auxilio tuo).
23. Evigila et expergiscere ad iudicium meum,
mi Deus et Domine, ad causam meam.
24. Judica me secundum justitiam tuam, o Jova mi Deus,
et noli permittere ut lætentur de me (hostes mei).
25. Ne dicant in corde suo: Eia, anima nostra *completa est!*
Ne dicant: Absorpsimus illum!
26. Pudore afficiantur et erubescant ad unum omnes,
qui lætantur de malo meo;
induant pudorem et ignominiam,
qui fastuose agunt contra me.
27. Jubilent et lætentur amantes justitiam meam,
dicantque continuo: Magnus est (vel *sit*) Jova,
qui vult pacem (prosperitatem) servi sui.
28. Et lingua mea dicet justitiam tuam,
omni die laudem tuam:

NOTÆ

Vers. 1. *Contende*, gall. *plaide, sois l'adversaire*. Post metaphoram forensem sequitur phrasia bellica. Pro pugna, etc., alii vertunt *devora*. — Vers. 2. *Scuto infixæ* erat cuspis, ad hostes, si propius accederent, vulnerandos. Maurer vertit, *cum auxilio meo*. — Vers. 3. Ewaldus et alii *segor* est teli genus, ita ut vertant, *stringe hastam et sagarin* (securis genus) *in occursum*, etc.: contra veterum omnium fidem. — Vers. 4. *Afficiantur*, sive ausis excidentes, sive Jova graviter eos puniente. — Vers. 5. Vel, *angelo Jovæ protrudente*: ita Rosenmullerus. — Vers. 7. *Foveam retis sui*, reti instructam. Translatio a venatione ferarum desumpta; ad quas capiendas super defossam foveam laqueus et plaga conditur, terraque operitur, ut incaute gradiens bellua irretiat, et in foveam cadat. Alii minus recte, *perniciem retis sui*, pro *perniciosum rete*. — Vers. 8. Pro *cum exitio*, alii, *in foveam... in eam*, pleonast. — Vers. 12. Alii, *orbitatem*, cum verbo *repndunt* construct. — Vers. 13. Quam longe alium ego me exhibui versantibus simili in miseria! *Redibat*, preces fundebam lugens serio, capite in sinum inclinato: sic enim preces quasi in sinum precantis redeunt. — Vers. 14. Vide quam crescat oratio, quam eleganter adscendat ab amico ad fratrem, a fratre ad matrem. — Vers. 15. *Claudicare* Hebræis synecdochice pro omni genere imbecillitatis accipitur, metaphora desumpta ab ovibus. *Sese congregant*, gall. *se liquent*, ad inferendum mihi damna. Maurer secundum membrum vertit, *congregantur, super me* agitantes *flagella*. Pro *percutientes* Hengstenberg vertit, *homines nihili*: conf. *Job. xxx, 8*. Ewaldus, *congregant sese mihi flagella*: ita Septuaginta et Vulgatus: *flagella*, linguæ scil., i. e. calumniæ, quas ignorabam, utpote innocens. — Vers. 16. *Inter*, i. e. cum. Alii, *sicut*, gall. *en impurs bouffons qui se jettent avidement sur un gâteau et se le disputent*. Parasitæ ventris causa in conviviis scurras et calumniatores agunt; apud Græcos dicuntur *φομεκδαιες, κισσοκδαιες*. — Vers. 17. *Unicam*, i. e. animam, omni præsidio destitutam: ita Rosenmullerus. Rectius alii: vitam meam, rem pretiosissimam. — Vers. 19. Alii, non male, in posteriori membro vertunt, *neque de me gaudeant osores mei immeriti, qui nictant oculis*. — Vers. 20. *Neque*. Pro *7*, Alexandrini legerunt *7*, *mihi*, vel *777* *annon*; ceperunt vero *177* pro *777*. — Vers. 23. *Anima nostra*, i. e. desiderium nostrum, puta jam successit. — Vers. 27. *Amantes*, i. e. justæ meæ causæ faventes.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXXIV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Ipsi David.

Titulus nihil habet novi. Argumentum Psalmi videtur esse oratio Christi ad Patrem adversus persecutores suos, et corporis sui, quod est Ecclesia. Fortasse etiam, ut Theodoretus, Euthymius et alii volunt, orat ipse David pro liberatione sua, et contra Saul regem aliosque persecutores suos. Sed quia Propheta erat, et de Christo ut plurimum loquebatur in Psalmis, ut colligitur ex verbis Domini, *Luc. cap. ult.*; ideo cum S. Augustino et S. Hieronymo sensum principalem ad Christum pertinere censemus.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. JUDICA, DOMINE, NOCENTES ME, EXPUGNA IMPUGNANTES ME.

Propositio generalis est, qua petitur auxilium contra persecutores. Sed ex hebræo textu sententia explicanda est. Siquidem in hebræo habetur ad verbum, *judica, Domine, judicantes me*; sive *litiga cum litigantibus mecum*. Nam ab eadem voce formantur verbum et participium, seu nomen verbale; et quamvis hebræa vox *ריבה* *ribah*, sit ambigua, et possit referri tum ad iudicium, tum ad litem, tamen græca et latina editio declaraverunt esse referendam ad iudicium; itaque sensus erit: *Judica judicantes me, id est, justo iudicio condemna eos qui me injusto iudicio condemnarunt, quales fuerunt principes Hebræorum, Annas et Caiphas, et principes ethnici, Pilatus et Herodes, qui Christum injuste judicarunt, et multi principes, qui sanctos martyres iniquissimo iudicio condemnarunt. Quod autem nos legimus, « judica nocentes me, » eundem sensum habet: qui enim injuste iudicat, sine dubio nocet. Et quia persecutores Christi et Ecclesiæ videri volebant, quasi secundum leges atque ex zelo justitiæ Christum et servos ejus morti ad iudicare, revera autem non iudices, sed hostes erant, et cum falsa pietate pro superstitionibus suis bellum gerebant; ideo subjungit Psalmus: « Et expugna impugnantes me; » vel, ut clarius habetur in textu hebræo et græco, ubi est similis allusio verbi et participii, *pugna contra pugnantes mecum, id est, suscipe causam meam et bellum meum, ut expugnante te inimicos meos, ego manus eorum effugiam et victoriam referam.**

Vers. 2. 2. APPREHENDE ARMA, ET SCUTUM, ET EXURGE IN ADJUTORIUM MIHI.

Declarat illud, *expugna impugnantes me*; et quia qui pugnat debet instructus esse armis, tum quibus repellat ictus adversarii, tum quibus adversarium feriat; ideo in hoc versiculo meminit ar-

moram prioris generis, in sequente vero posterioris. Nam pro eo quod nos legimus: *Apprehende arma et scutum*, in hebræo est ad verbum, *apprehende clypeum et scutum*; sed græci et latini interpretes pro prima voce verterunt *arma*, ne rem eandem bis ponerent, sed per *arma* intellexerunt arma defendentia et protegentia: id enim omnium consensu significat *מגן* *maghen*, a verbo *גן* *ghanan*, quod est *protegere*. Porro *clypeus* et *scutum* Dei est bona ejus voluntas, juxta illud *Psalm. v.*: « Domine, ut scuto bonæ voluntatis tuæ, coronasti nos. » Item æquitas sive justitia, *Sap. v.*: « Sumet scutum inexpugnabile, æquitatem. » Et quidem benevolentia Dei clypeus est, quo Deus nos protegit. Plane enim securus est, quem Deus amat, et de illo dici potest: « Scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti eum. » Justitia Dei, quæ in Scripturis vocari solet æquitas, scutum est, quo Deus ipse protegit a judiciis et calumniis hominum impiorum: quantumvis enim Deus severe et atrociter impios puniat, semper justissime punit; et ideo non timet Deus jacula linguarum, vel iudiciorum, juxta illud: « Ut justificeris in sermonibus tuis, et vincas cum iudicaris, » *Psalm. l.* Et de hoc dicitur: « Sumet scutum inexpugnabile, æquitatem, » quando videlicet Deus ad iudicium novissimum veniet, et armabitur in ultionem inimicorum. Quare non sine causa bis hoc loco ponitur nomen clypei, sive scuti, quoniam utroque simul Deus armatur, cum et nos misericorditer protegit, et juste se ipsum defendit.

Clypeus et scutum Dei est bona ejus voluntas.

Vers. 3. 3. EFFUNDE FRAMEAM, ET CONCLUDE ADVERSUS EOS QUI PERSEQUUNTUR ME; DIC ANIMÆ MEÆ: SALUS TUA EGO SUM.

Hic jam loquitur de armis ad lædendum aptis, et per frameam intelligit *gladium*, ut S. Hieronymus vertit, et sensus est: Evagina gladium, et stringe illum contra persecutores meos. Illud enim, *effunde frameam*, significat facilem atque promptam gladii evaginationem, qualis est cum

Principes qui Christum condemnarunt.

gladius politus et lævis est : tunc enim nullo labore eximitur, atque quasi funditur e vagina ; contra autem gladius rubigine confectus, vix magno labore nudari potest. Illud autem, *et concludere*, intelligitur de conclusione gladii, qui manu acriter stringi debet, ut firmiter teneatur, et fortius feriat. Verbum enim hebraicum סגור *segor* *cludere* et *stringere* significat. Sed quia framea et vox hebraica חנית *chanith*, et græca ῥομφαία non proprie *gladium*, sed *spiculum*, vel *lanceam* significat, ideo potest etiam sic exponi hic locus : « Effunde frameam, » id est, jace spiculum, seu lanceam in hostes, « et concludere adversus eos qui me persequuntur, » id est, claude viam, pone obstaculum, ne hostes accedant. Porro gladius et lancea Dei est ira ipsius, id est justitia vindicativa, qua impios punit. Sic enim legimus *Deuter. xxxii* : « Si acuero ut fulgur gladium meum, et arripuerit iudicium manus mea, reddam ultionem hostibus meis ; » et *Sapient. v* : « Acuet diram iram in lanceam. » Nam et gladius et lancea arma sunt offensiva. Mirabile prorsus spectaculum animæ fideli obijcitur, cum cogitat Deum pro se stare armatum scuto et gladio, sive lancea, et audit illum in corde dicentem : « Salus tua ego sum. » Quamvis enim satis sit ad omnem securitatem, id quod Apostolus dicit *Rom. viii, 31* : « Si Deus pro nobis, quis contra nos ? » tamen Spiritus Sanctus, ut adhuc potentius infirmitatem nostram sustentaret, describit Deum non quomodo-cumque, sed armatum omni armorum genere, pro Ecclesia, et singulis fidelibus suis, adversus hostes visibiles et invisibiles pugnantem. « Dic animæ meæ : Salus tua ego sum. » Non satis est ad animi tranquillitatem, ut Deus pugnet pro nobis, sed necesse est ut id nobis innotescat ; ideo petit Christus pro corpore suo, ut id reveletur, et loquente Spiritu Sancto ad cor fiducia oriatur. Quamvis autem magis proprie Deus medicus dici possit, quam salus, rectissime tamen salus dicitur, quia medici et medicamenta non semper sanant, nec intime penetrant substantiam rei, quam sanare cupiunt : Deus autem sanat semper, et intime illabitur animæ, et sicut fieri non potest ut sanitate præsentem homo non sit sanus, etiamsi omnia alia absint : ita fieri nequit, ut Deo volente sanare, et per gratiam suam præsentem, anima non sit sana, etiamsi omnia alia desint.

Gladius
et lancea
Domini
est ira
ejus.

Deus me-
lius dici
potest
medicus
quam sa-
lus.

Vers. 4.

4. CONFUNDANTUR ET REVEREANTUR, QUÆRENTES ANIMAM MEAM.

Describit exitum impiorum, adversus quos Deus arma capit, ac primum dicit : « Confundantur et reveantur, » id est, erubescant ob amissam victoriam qui quærant me interficere ; idem enim significant illa duo vocabula, *confundantur* et *revereantur*. Non enim hic agitur de reverentia erga alium, sed de pudore, quo suffundi solet qui cadit causa. Illud, *qui quærant animam meam*, ambiguum est. Aliquando enim accipitur in bo-

nam partem, ut in eo loco *Psalm. cxviii* : « Perit fuga a me, et non est qui requirat animam meam, » id est, non habeo refugium ullum, neque est qui me noverit, et requirat, ut defendat. Aliquando in malam partem accipitur, ut hoc loco, et alibi sæpius, ubi quærere animam, est conari ad tollendam animam, id est vitam.

5. AVERTANTUR RETRORSUM, ET CONFUNDANTUR Vers. 5. COGITANTES MIHI MALA.

Non solum igitur confundantur, et pudore afficiantur, sed etiam « avertantur retrorsum, » id est, recedant victi et confusi, « qui cogitant mihi mala, » id est, qui meditantur necem meam.

6. FIAN'T TANQUAM PULVIS ANTE FACIEM VENTI, Vers. 6. ET ANGELUS DOMINI COARCTANS EOS.

Addit tertio, ut non solum erubescant, nec solum recedant, sed celeriter fugere cogantur, et dispergantur in varia loca. Pulvis enim a vento in varias partes magno impetu, velociterque dispergitur. Augetur autem hoc loco celeritas fugæ, et dispersio, tum ex parte pulveris, tum ex parte venti. Nam pro pulvere in hebræo est מוֹץ *mots*, quod significat *glumam*, ut diximus in explicatione primi Psalmi, id est, pulverem levissimum, ex minutissimis et arduis paleis conflatum. Et pro vento corporali, hic ponitur *Angelus Domini*, qui Spiritus est vivens, et longe potentior et efficacior omni vento. Fiant igitur sicut pulvis levissimus, qui ab omni vento facile rapi potest, et tamen non levis ventus, sed *Angelus Domini* sit *coarctans*, et *impellens eos*.

7. FIAT VIA ILLORUM TENEBRÆ, ET LUBRICUM, Vers. 7. ET ANGELUS DOMINI PERSEQUENS EOS.

Addit ultimo, ut non solum dispergantur, et fugere cogantur, sed etiam sine ullo remedio in exitium præcipitentur : fugientes enim juvari solent scientia viarum, itinere tuto et stabili, aut certe si via sit lubrica, tarditate ambulationis. Hic autem ista omnia remedia cessant ; imprecatur enim Propheta impiis, ut fugere cogantur in tenebris, et per viam lubricam, ut neque oculi, neque pedes officio suo fungi possint, et instante post eos, ac vehementer urgente Angelo Domini, ut necesse sit eos in præcipitium et exitium ruere. Hæc omnia implentur hoc tempore in Judæis, aliisque persecutoribus Christi et Ecclesiæ, qui justo Dei iudicio versantur in tenebris ignorantie, et in lubrico concupiscentiæ ; et persequente eos ira Dei, quotidie labuntur in majora peccata, et ad sempiternam mortem summa velocitate festinant. Sed manifestius implebuntur in die iudicii : tunc enim impii confundentur et pudescunt confusione ineffabili, et avertentur retrorsum in præcipitium gehennæ divina potestate coacti, idque absque ullo remedio, quomodo sine remedio ruit, et corrui in exitium, qui in tenebris per lubricum alio persequente festinare compellitur.

Christi
et Eccle-
sia hos-
tium rui-
na et in-
teritus.

Vers. 8. 8. QUONIAM GRATIS ABSCONDERUNT MIHI INTERITUM LAQUEI SUI : SUPERVACUE EXPROBRAVERUNT ANIMAM MEAM.

Vers. 9. 9. VENIAT ILLI LAQUEUS, QUEM IGNORAT; ET CAPTIO, QUAM ABSCONDIT, APPREHENDAT EUM : ET IN LAQUEUM CADAT IN IPSUM.

In primis septem versiculis locutus est Propheta in persona Christi et omnium justorum de persecutionibus generatim : in sequentibus versiculis explicat tria genera persecutionum, quas pati solent justis ab impiis. Nam primum fraudibus et insidiis justos vexant, deinde falsis testimoniis eosdem appetunt, postremo aperta vi non verbis tantum, sed etiam factis justos opprimunt. Dicit igitur de primo genere : « Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui, » id est, quoniam quidem nulla injuria a me lacessiti mihi insidias struere non cessant; ideo precor Deum, ut providentia sua faciat, ut insidiæ illæ in perniciem ipsorum convertantur. Quæ imprecatio, ut alias meminimus, non tam imprecatio, quam prophetia est. Vere enim providentia Dei hoc agit, ut insidiæ, vel solis noceant insidiatoribus, vel prius, et magis illis, quam aliis : quomodo fax accensa, ut comburat domum, se ipsam prius incipit comburere et consumere, quam domum, et sæpe domui nihil nocet : ita malitia insidiantium statim incipit animum insidiantis vastare; aliis autem, vel nihil nocet, vel longe minus, quia minus est malum pœnæ, quam malum culpæ. Quod attinet ad verba, illud : *Absconderunt mihi interitum laquei sui*, S. Augustinus legit : *Absconderunt mihi laqueum corruptionis suæ*; sed hebræi græcique codices cum nostra editione concordant. Sensus autem idem est. Dicitur enim *interitum laquei*, mors, quæ paratur per instrumentum laquei, et dicitur laqueus interitus, sive corruptionis, laqueus, qui paratur, sive tenditur ad capiendum et occidendum. In hebræo habetur רשת, *rete*, non *laqueus*; sed parum refert : utrumque enim instrumentum est ad capiendum aptum. Illud, *supervacue*, in hebræo est חנם *chinam*, id est *gratis*, sicut paulo ante; sed Interpres variare voluit. Itaque sensus est : « *supervacue*, » id est *sine causa*, cum nullam a me injuriam acceperint, exprobraverunt animam meam, id est, probro me affecerunt, tendentes mihi laqueos et retia quasi feræ silvestri. In hebræo nunc habetur חפרו *chapheru*, id est *foderunt*; sed Septuaginta legisse videntur דרבו, una littera transposita; id enim significat *exprobraverunt*. Quamvis si legamus, *foderunt animæ meæ*, idem erit sensus, nimirum sine causa foderunt foveam deceptionis vitæ meæ, ac per hoc pudore me affecerunt. Illud autem, *veniat illi laqueus quem ignorat, et captio quam abscondit, apprehendat eum, et in laqueum cadat in ipsum*, multo clarius est in hebræo, videlicet sic : *Veniat illi, nimirum insidiatori, calamitas quam*

ignorat, id est, calamitas insperata et inopinata. Et declarat quæ sit ista calamitas, addens, *rete suum, sive laqueus suus quem abscondit mihi, capiat ipsum, et sic incidat in ipsam calamitatem, quam mihi paraverat*. Sententia tamen eadem est, nisi quod Septuaginta pro calamitate in utroque loco ponere maluerunt instrumentum calamitatis, videlicet laqueum, et pro reti sive laqueo, posuerunt *captionem*, quæ est effectus laquei. Illa repetitio, *in ipsum*, est hebraismus, pro eo quod nos Latini dicimus, *in ipsum eundem laqueum cadat*.

10. ANIMA AUTEM MEA EXULTABIT IN DOMINO, Vers. 10. ET DELECTABITUR SUPER SALUTARI SUO.

11. OMNIA OSSA MEA DICENT : DOMINE, QUIS SIMILIS TIBI?

12. ERIPIENS INOPEM DE MANU FORTIORUM EJUS, Vers. 12. EGENUM ET PAUPEREM A DIRIPIENTIBUS EUM.

In his tribus versiculis Propheta explicat lætitiæ inenarrabilem, qua perfundetur justus, cum se perfecte liberum esse cernet ab omnibus insidiantibus. Sunt autem phrases poeticæ, metaphoricæ, admirabiles. Est autem hæc sententia : cum id acciderit, quod precatus sum, « *anima mea*, » qua vivo et sapio, præ lætitiâ « *exultabit in Domino* » Deo, videlicet laudans et magnificans; et simul « *delectabitur super salute sua*, » quam se adeptam esse videbit, vel potius super ipsum Dominum qui est salus ejus, non solum anima, sed etiam corpus, imo omnes partes corporis, etiam intimæ et abjectissimæ, quales sunt ossa, quæ sensum habent : nec solum ossa, sed omnia ossa, etiam minima, gestient præ voluptate, et si sensum et vocem haberent, exclamarent utique, et dicerent : « *Domine, quis similis tibi?* » nihil enim est in terra neque in cælo te fortius, benignius, sapientius, amabilius : quippe qui tam potenter et misericorditer eripis pauperem de manu hostis multo fortioris ipso, qui violenter ejus bona, et ipsam vitam rapere cupiebat. S. Augustinus, more suo allegoricum sensum persequens, per ossa intelligit viros perfectos, qui sunt in Ecclesia, per carnem vero homines infirmos, ut sensus sit : Quamvis tempore tentationis, vel persecutionis caro mystici corporis Ecclesiæ cedat, ossa tamen non cedent, sed resistent, ac dicent : « *Domine, quis similis tibi?* » Quod attinet ad verba, illud, *salutari suo*, in hebræo est בְּשִׁלְטוֹתָי, *salutem suam*. Sed quia secunda pars versiculi ut plurimum repetit et explicat primam, et in prima dictum est, *exultabit in Domino*, recte S. Augustinus per *salutare* intelligit ipsum Dominum, qui supra dixit : « *Salus tua ego sum*. » Illud autem, *omnia ossa mea dicent*, simile est illi, quod habetur in Ps. cii : « *Benedic, anima mea, Domino; et omnia quæ intra me sunt, nomini sancto ejus*. » Significatur autem in hac phrasi perfecta quædam lætitiâ, quæ totum hominem repleat. Aliquando enim animus gaudet, sed corpus dolet, et tunc non est plena

perfectaque lætitia : sed quando sanabit Dominus omnes languores nostros, et replebit in bonis omne desiderium nostrum, tum demum totus homo inenarrabili voluptate perfusus exultabit in Domino, et omnes partes ejus usque ad ossa insensibilia, dicent Domino : « Quis similis tibi? » Sicut enim res insensibiles sitire dicuntur, quando carent necessariis adjumentis, juxta illud Ps. LXXII : « Sitivit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea; » sic etiam eadem res insensibiles, quando defectus earum tolluntur, exultare et gestire dici possunt. Illud, Domine, quis similis tibi? in græco geminatur, Domine, Domine; sed neque geminatio habetur in hebræo, neque legitur ab Augustino, vel Theodoro, vel Euthymio. Illud, eripiens inopem; in hebræo facilius connectitur cum superioribus : sic enim ad verbum legitur : « Domine, quis sicut tu, qui eripis inopem? » Est itaque sic connectenda sententia : Domine, quis similis tibi, qui es eripiens inopem de manu fortiorum ejus? Illud quoque, de manu fortiorum ejus, in hebræo clarius est; sic enim legimus, מציל עני מן חזק כבדו, eripiens inopem a robusto præ ipso, id est, ab hoste robustiore, quam ipse sit. Sed latinus Interpres reddidit ad verbum quod invenit in græco. Denique pro illis verbis, a diripientibus eum, in hebræo solum est מגזזלו miggozelo, a violento; sed Interpretes explicare voluerunt latius, quod unico verbo continebatur in textu originali.

Vers. 13. 13. SURGENTES TESTES INIQUI, QUÆ IGNORABAM, INTERROGABANT ME.

Vers. 14. 14. RETRIBUEBANT MIHI MALA PRO BONIS : STERILITATEM ANIMÆ MEÆ.

Pergit nunc Propheta ad secundum genus persecutionum, quo impii testimoniis falsis, non ex insidiis, sed palam justos persequuntur, et mire exaggerat nequitiam horum testium. Primo dicit surgentes, ut significet eos non expectasse citationem, sed per se venisse. Secundo addit, quæ ignorabam, ut ostendat accusari justum ab iniquis testibus, de eo quod nec fecerat, nec cogitaverat. Dicimur enim ignorare quæ non probamus, nec unquam fecimus, ac si facere nesciremus. Sic de Christo dicit Apostolus II Cor. v : « Eum qui peccatum non noverat, pro nobis peccatum fecit. » Tertio addit, interrogabant me, ut ostendat audaciam ac imprudentiam testium, qui non contenti falsum testimonium dixisse coram iudice, ipsum etiam virum justum coram arguere et interrogare audent. Quarto addit, retribuiebant mihi mala pro bonis, ut ostendat falsos testes nulla injuria lacessitos, sed contra beneficiis affectos, ex mera malitia ad calumniandum adductos. Addit ultimo, sterilitatem animæ meæ, ut ostendat per falsa testimonia illos non quærere leve aliquod malum, sed omnium maximum. Potest enim sterilitas hoc loco posita duobus modis accipi, primo generatim pro desolatione, et vastitate universali, qualis accidit S. Job, qui una die

amisit opes, filios, sanitatem. Et huc pertinet expositio Theodoretii et Euthymii, qui accipiunt sterilitatem pro oblivione, id est tali desolatione, ut ipsum etiam nomen oblivioni tradatur. Potest secundo accipi sterilitas pro uno genere mali, sed maximæ æstimationis, tum apud diabolum, qui illud per ministros suos inferre conatur; tum apud hominem justum, qui illud cogitur pati. Id malum est, ut homo justus infamia per falsa testimonia notatus sterilis et orbis maneat, ut nec fructum facere possit, et quod jam fecit, pereat. Sic S. Augustinus exponere videtur.

15. EGO AUTEM, CUM MIHI MOLESTI ESSENT, IN-DUERBAR CILICIO. Vers. 15.

16. HUMILIABAM IN JEJUNIO ANIMAM MEAM, ET ORATIO MEA IN SINU MEO CONVERTETUR. Vers. 16.

Antequam Propheta de tertio genere persecutorum loqui incipiat, exponit quid egerit adversus persecutores secundi generis, ac dicit se non reddidisse malum pro malo, neque de vindicta cogitasse, sed ad Deum orandum cum magna humilitate se convertisse : « Cum, inquit, adversarii mihi molesti essent, » non superbe illis insultavi, sed sacco indutus jejunare cœpi, ut oratio mea Deum facilius placaret. Saccus enim et jejunium sunt alæ orationis. Sic rex ille Ninivitarum, cum sacco et jejunio orans, exauditur, Jonæ III. Quod idem legimus de rege Achab, III Reg. xxv; unde et sapiens dicit : « Oratio humiliantis se nubes penetrabit. » Addit vero : « Et oratio mea in sinu meo convertetur, » ut ostendat se fructum orationis non dubium expectare. Ponitur enim in sinu meo, pro in sinum meum, ut habetur in textu hebræo et græco, quasi dicat : Oratio ex tanta humilitate perfecta non revertetur ad me vacua, sed sinum meum cœlesti consolatione implebit. Possumus etiam, si velimus, illud, in sinu meo, accipere ut jacet, in casu aufertur, exponere hunc locum de frequentia orationis, ut sensus sit : Oratio mea in sinu meo existens, sæpius revertetur et recurret, ut quod semel, aut iterum quærens non invenit, perseverando, id est, sæpius revertendo inveniat. Et quamvis ad litteram hæc non videantur convenire Christo, quem in Evangelio non legimus indutum cilicio jejunasse et orasse, dum persecutiones pateretur, conveniunt tamen eidem Christo prout est in membris suis; hoc enim proprium membrorum Christi, dum adversa patiuntur, non cum adversariis contendere, sed ad cor suum redire, et Deum humiliter deprecari. Quod ad verba attinet, illud, cum mihi molesti essent, in hebræo est, בחלוותי bachalotham, cum ipsi infirmarentur. Sed verisimile est Septuaginta Interpretes legisse cum aliis punctis, vel cum additione alicujus alterius litteræ, in conjugatione piel, vel hiphil. Tunc enim accipi debet active illud verbum, ut non solum Septuaginta, sed etiam S. Hieronymus ex hebræo vertit. Sic enim

Sterilitas duobus modis hic accipitur.

Saccus et jejunium sunt alæ orationis.

Anima aliquando gaudet, et corpus dolet.

legimus apud Hieronymum, *cum infirmarer ab eis*, id est, cum ipsi me aegrotare facerent, quod est idem cum eo, quod legunt Septuaginta, *cum mihi molesti essent*. Potest etiam dici Septuaginta et S. Hieronymum legisse, *cum infirmarentur ipsi*, ut nunc legimus in hebræo; sed altius cogitasse, Prophetam loqui de illa aegrotatione animi, quæ semper conjuncta est cum injusta persecutione; quicumque enim alium injuste persequitur, se ipse lædit et vastat; et dum alium aegrotare facit morbo pænæ, ipse aegrotat morbo culpæ. Recte ergo sententiam reddiderunt Septuaginta et S. Hieronymus; idem enim est, quoad sensum, *cum mihi molesti essent*, et *cum morbo iracundiæ, vel odii, vel invidentiæ, adversus me aegrotarent*. Illud autem, *induebar cilicio*, in textu hebræo est, et in græco, *induebar sacco*. Ex quo intelligimus per cilicium non esse intelligendum indumentum ex pilis animalium, quod interius adhiberi solet, ut legimus de rege Joram, IV Reg. 6; sed vestem sacceam, qua exterius etiam ad significandam humilitatem aliqui utuntur, ut de rege Ninivitarum Jonas testatur cap. III. Illud, *humiliabam in jejuniò animam meam*, phrasis est hebraica; passim enim Hebræi animam ponunt pro toto homine.

Vers. 17. 17. QUASI PROXIMUM, ET QUASI FRATREM NOSTRUM SIG COMPLACEBAM : QUASI LUGENS, ET CONTRISTATUS, SIG HUMILIABAR.

Hic versiculus multo clarior est in textu hebræo, quam in græco vel latino. Sic enim ad verbum reddi potest cum S. Hieronymo : *Quasi ad amicum, quasi ad fratrem meum sic ambulabam; quasi lugens mater tristis, sic incurvabam*; et sensus est : Ego non solum in tribulatione positus, non reddidi malum pro malo, sed reddidi bonum pro malo : sic enim affectus fui erga unumquemque adversariorum, ut amicus erga amicum, imo ut fratrem, vel potius ut mater erga filium parvulum et languentem. Sicut enim mater, videns filium aegrotantem, incurvat se tristis et gemens ad eum suscipiendum, sic et ego me cum adversariis meis gessi. Non potuit grandius et luculentius exprimi pius affectus erga inimicos. Et quidem Propheta David opere præstitit, quod hoc loco in persona Christi, et sua, et omnium perfectorum virorum expressit. David enim Saulem, quem ut fratrem, dum viveret, dilexit, mortuum ut filium dessevit. Idem fecit multo excellentius Christus, qui videns civitatem flevit super illam, Luc. XIX; seque gallinæ pullos sub alas congregare satagenti comparavit, Matth. XXIII. Lectio latinæ editionis eundem sensum habet; sed obscura est, quia verba græca totidem verbis latinis reddidit. Sed ex hebraica lectione illustranda et supplenda est. Hic igitur erit sensus : *Quasi proximum, quasi fratrem nostrum sic complacebam, id est, complacebam mihi, sive affectus eram erga unumquemque adversariorum, quasi erga proximum, sive socium et amicum, imo*

Pius affectus Davidis erga inimicos.

etiam erga fratrem nostrum. « Quasi lugens et contristatus, sic humiliabar, » id est, non solum affectus eram ad persecutorem meum, ut ad proximum et fratrem; sed « humiliabar » et inclinabam me ad eum, ex compassione dolens, et contristatus de malis ejus, quomodo pia mater inclinatur tristis ad filium languidum et jacentem.

18. ET ADVERSUM ME LETATI SUNT, ET CONVERNERUNT : CONGREGATA SUNT SUPER ME FLAGELLA, ET IGNORAVI. Vers. 18.

Docet consequenter Psalmus persecutores justorum reddere mala pro bonis, et simul transit ad tertium genus persecutionum, quo non contenti impii fraudibus et calumniis justos vexasse, flagellis quoque eos aggrediuntur. « Et adversum me lætati sunt; » ego de malis eorum dolebam, ipsi de malis meis lætabantur : neque hac impietate contenti, « convenerunt adversum me, » flagellis armati, ut me, si possent, occiderent; « et ignoravi, » id est, ignoravi eorum consilia, et ideo præcavere non potui, vel ita me patienter gessi, ac si quid facerent, ignorarem. Quod attinet ad verba, pro *et adversum me*, S. Hieronymus vertit, *et in infirmitate mea* : vox enim hebraica וְיָצְאוּ potest significare, *latus meum*, et *infirmitas mea*. Priorem significationem secuti sunt Septuaginta, et ideo verterunt, *adversum me*, quod fere est idem quod *ad latus meum*. Posteriores secutus est S. Hieronymus. Sed in sententia non est varietas. Illud autem, *congregata sunt super me flagella*, in hebræo est, *congregati sunt super me flagellantes*; sed idem est sensus. Denique pro *ignoravi*, S. Augustinus legit, *ignoraverunt*, et refert ad persecutores, qui vere ignoraverunt quam magnos viros percuterent, cum Christum, vel sanctos flagellarent. Sed quamvis vox græca sit ambigua, tamen hebraica וְיָצְאוּ non est ambigua, nec potest reddi nisi in prima persona : proinde recte habet latina vulgata editio, *et ignoravi*, ut etiam legunt Theodoretus et Euthymius græci.

19. DISSIPATI SUNT, NEC COMPUNCTI, TENTAVERUNT ME : SUBSANNAYERUNT ME SUBSANNATIONE, FRENDUERUNT SUPER ME DENTIBUS SUIS. Vers. 19.

Pergit explicare malitiam adversariorum, ac dicit eos non potuisse implere quod cupiebant, divina providentia protegente suos, ne ab iniquis persecutoribus læderentur. Sed ne sic quidem quievissent eos : nam quos non potuerant flagellis verborum movere, tentabant flagellis verborum, irrisionibus et communicationibus terrere. « Dissipati sunt, » inquit, id est, qui convenerant in unum, ut nocerent et flagellarent, divisi sunt ab invicem Deo dissipante eorum conventiculum : sed non propterea « compuncti sunt, » id est, non resipuerunt; vel, ut proprie sonat vox hebræa, וְיָצְאוּ non *siluerunt* et *quieverunt*, ut par erat; sed potius *tentaverunt me, nimirum ad*

iracundiam provocare, quia *subsannaverunt me subsannatione irrisoria, et frenderunt contra me dentibus suis, minas crudeles intentantes.* (Quod attinet ad verba, quod in græco et latino legimus, *tentaverunt me, subsannaverunt me subsannatione*, S. Hieronymus ex hebræo vertit, *in simulatione verborum fictorum.* Sed verba ipsa hebraica, neque hunc sensum, neque illum recipere videntur: sic enim legimus *בְּהִנְפֵי לֵעָנִי מַעֲרֵג*, id est, *in hypocritis, sive simulationibus subsannationum verbi otiosi.* At profecto omnino credibile est Septuaginta Interpretes aliter legisse, et libros optimos habuisse, præsertim cum verba hebraica, ut nunc leguntur cum punctis Rabbitorum, nihil significare videantur. Existimo igitur mutanda esse puncta, et ex nomine, *in simulationibus*, faciendum esse verbum modi infiniti cum affixo primæ personæ, quod reddendum erit, *intentando me.* Nam etsi *הִנְפֵי* *simulare, et hypocritam esse* significet, tamen tentare proprium est hypocritarum, juxta illud Domini: « Quid me tentatis, hypocritæ? » *Matth. xxii*; et idem est *in tentando me*, quod, *in hypocritis agendo mecum*, et similiter ex nomine *subsannationum* faciendum erit verbum temporis præteriti, cum affixo primæ personæ, et tunc sensus erit, *subsannaverunt me*; illud autem, *מַעֲרֵג* significat quidem *verbum otiosum*, sed significat etiam *subsannationem.* Proinde integer sensus erit, *in tentando me subsannaverunt me subsannatione*, quod est idem cum eo quod nos habemus, *tentaverunt me, subsannaverunt me subsannatione.*

Vers. 20. 20. DOMINE, QUANDO RESPICIES? RESTITUE ANIMAM MEAM A MALIGNITATE EORUM, A LEONIBUS UNICAM MEAM.

Expositis persecutoribus, revertitur Propheta in persona justorum omnium, qui persecutionem patiuntur, ad orandum Deum, ut finem cum principio jungat. Et quoniam videtur Deus non respicere, quid in terris fiat, quando non punit injustos, ideo dicit: « Domine, quando respicies? » id est, quando te videre mala impiorum puniendo demonstrabis? « Restitue animam meam a malignitate eorum, » id est, eripe vitam meam de periculo in quo versatur, dum est in potestate malignorum, et restitue illam in pristinam securitatem, sive, restitue mihi vitam, quam pene amisi, dum est in manibus malignorum. Quod ipsum repetit, et clarius explicat dum adjungit: « A leonibus unicam meam, » id est, restitue mihi animam, quæ est mihi unica, ac per hoc dilectissima, quod facies eruendo eam a potestate inimicorum, qui crudelitate et ferocitate leones dici possunt, et frendent, ut supra dictum est, *dentibus suis.* Quod ad verba attinet, illud, *a malignitate*, S. Augustinus legit, *ab astutiis*; S. Hieronymus autem vertit, *a calamitatibus.* Causa diversitatis fuit, quia vocem hebraicam *מַעֲרֵג* deduxerunt Septuaginta a verbo *מַעֲרֵג*, quod est

decipere, et ideo S. Augustinus legit, *astutiis*; at noster Interpres, *a malignitate*; et S. Hieronymus deduxit ab alia radice, nimirum a *מַעֲרֵג* *saah*, quod est *desolari*, et ideo vertit, *a calamitatibus*; sed idem est sensus, ut patet. Per unicam S. Augustinus intelligit Ecclesiam, quam Christus erui vult a persecutoribus. Quod quidem verum est, sed ad litteram videtur omnino referendum ad animam, seu vitam. Sicut etiam illud *Psalm. xxi*: « Erue a framea, Deus, animam meam, et de manu canis unicam meam. » Anima enim recte dicitur unica quasi unice dilecta. Vita enim temporalis est fundamentum omnium bonorum temporalium, et vita æterna omnium bonorum simpliciter. Itaque et Dominus ait in Evangelio, *Matth. xvi*: « Quid prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiat? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? » et tamen multi ita desipiunt, ut pro nihilo libenter perdant animam, quam unice amare debuissent.

Anima recte dicitur unica, et cur?

21. CONFITEBOR TIBI IN ECCLESIA MAGNA, IN POPULO GRAVI LAUDABO TE.

Promittit se non fore ingratum, si liberationem ab adversariis obtineat. « Confitebor tibi, inquit, in ecclesia magna, » id est, non abscondam beneficium tuum, sed publice coram omnibus prædicabo; et idem repetit aliis verbis, « in populo gravi laudabunt te. » Idem enim est confiteri et laudare, idem quoque ecclesia magna et populus gravis. Dicitur enim ecclesia magna ratione multitudinis, quod proprie significat vox hebræa *רַב־רַב*, id est ecclesia multa; et similiter dicitur populus gravis, sive, ut significantius habetur in hebræo, *רַב־רַב*, robustus, ratione multitudinis. Tunc enim robustus est populus, cum tam multis viris abundat, ut hostes non timeat. Videtur etiam Propheta ad Ecclesiam Christianam respicere, in qua laudatur assidue Deus ob piorum liberationem. Est enim ecclesia Christiana vere multa et magna, cum totum orbem terrarum obtineat, et vere gravis et robusta, cum « portæ inferi adversus eam prævalere non possint, » *Matth. xvi*. Ecclesia quoque triumphans, Ecclesia magna erit, cum de ea scriptum sit, *Apocal. vii*: « Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat; » et populus robustus, cum ibidem additum sit: « Et palmæ in manibus eorum. »

Ecclesia Christiana est vere multa.

22. NON SUPERGAUDEANT MIHI, QUI ADVERSANTUR MIHI INIQUE: QUI ODERUNT ME GRATIS, ET ANNUUNT OCULIS.

Redit ad orationem quam inchoaverat, et petit liberari a persecutoribus, præsertim hypocritis, qui simulant se amicos, cum nihil minus sint. « Non supergaudeant mihi, » id est, non gaudeant super me, sive non lætentur de interitu meo, « qui adversantur mihi inique, » id est, qui me persequuntur fingentes amicitiam; nam in hebræo habetur

שקר, quod mendacium proprie significat; unde S. Hieronymus vertit, *inimici mei mendaces*; et hæc ipsa est maxima iniquitas, persequi hominem, et decipere specie amicitiae. Hoc idem declaratur et repetitur in sequentibus verbis: « Qui oderunt me gratis, et annuunt oculis, » id est, qui sine causa me oderunt, cum nihil mali illis attulerim, et tamen fingunt amicitiam annuendo oculis, salutantes, blande aspicientes, et approbantes quæ dico. Quid est, inquit Augustinus, annuere oculis? pronuntiantes vultu, quod in corde non gerunt.

Vers. 23. 23. QUONIAM MIHI QUIDEM PACIFICE LOQUEBANTUR, ET IN IRACUNDIA TERRÆ LOQUENTES, DOLOS COGITABANT.

Declarat Propheta cur dixerit de inimicis suis, et annuunt oculis, et dicit: Quoniam ipsi quidem mecum verbis exterioribus pacifice loquebantur, quasi amici essent; sed interius præ iracundia disruptebantur, et cogitabant dolos, quibus me perderent: hæc de sensu. In verbis magna difficultas est; nam hebraicus codex ad verbum sic habet: Quoniam non pacem loquebantur, et super scissuras terræ verba dolosa meditabantur. Et sic etiam vertit S. Hieronymus, nisi quod pro scissuras terræ, ponit, in rapina terræ; græcus vero codex sic habet: Quoniam mihi quidem pacifica loquebantur, et super iracundiam dolos cogitabant. Et sic legunt et interpretantur S. Augustinus, Theodoretus et Euthymius. Sed observandum est vocem hebraicam נלולו, quæ significat non, a Septuaginta Interpretibus lectam fuisse, לי, quæ significat mihi, et omnino credibile est Septuaginta Interpretes habuisse libros hebraicos emendatiores: proinde non videntur ambigendum meliorem esse lectionem latinam Vulgatæ editionis, quæ respondet voci, quam in suis libris habuerunt Septuaginta, quam ea sit, quam nunc habemus in hebræo. Quod autem in hebræo habetur, super scissuras terræ, verterunt Septuaginta, super iracundiam, quia intellexerunt sermonem Prophetæ esse metaphoricum, et per scissuras terræ significatam esse iracundiam, quæ est quædam scissura cordis terreni et animalis. Qui enim irascuntur, si disruptuntur interius, et quietem ac pacem amittunt: et quidem latinus Interpres addere voluit vocem illam terræ, quam invenit in hebræo; sed græcus Interpres satis esse putavit, eam subintelligi in voce iracundiæ, quæ est fervor circa cor. Explicanda igitur est vox illa, terræ, ut accipiat pro corde terreno et animali, ut diximus. Cur autem S. Hieronymus vertit, rapinam terræ, non assequor, nisi per scissuras metaphoricè intellexerit rapinam; aut forte vox hebraica hoc etiam significare possit. Sed absolute præferenda est interpretatio Septuaginta Interpretum, quam Ecclesia in latina editione sequitur. Quod autem in latina editione nos habemus: Loquentes dolos cogitabant, non differt in sensu a verbis hebraicis, verba dolosa cogitabant. Idem enim est verba

dolosa cogitare, et, loquendo intra se dolos cogitare. Neque multum refert, quod Septuaginta non habeant verba aut loquentes, sed simpliciter, dolos cogitabant, quia in ipsa cogitatione satis intelligitur interna locutio.

24. ET DILATAVERUNT SUPER ME OS SUUM; Vers. 24. DIXERUNT: EUGE, EUGE, VIDERUNT OCULI NOSTRI.

Quam sit verum quod supra dixit de inimicis suis, quod simulato corde pacifice loquerentur, ostendit Propheta in persona justorum in hoc versiculo, ubi dicit eosdem inimicos qui aliquando blandiebantur et annuebant oculis, postea cum in eas calamitates incidisset, quas illi fraudulenter concinnaverant, dilatato ore cœpisse aperte insultare, et inter se gratulari ac dicere: Vidimus tandem quod tantopere cupiebamus. Hoc totum in Christo, qui caput justorum est, impletum legimus in Evangelio: aliquando enim pacifice loquebantur inimici, dicentes: « Scimus, quia verax es, et viam Dei in veritate doces, » Matth. xxii; sed interim dolos meditabantur, ut caperent eum in sermone. Cum autem illum cruci affixum viderunt, dilataverunt os suum insultantes et dicentes: Vah qui destruis templum Dei, etc. Quod ad verba attinet, conveniunt codices omnes, eo excepto, quod interjectionem hebraicam אהא Septuaginta reddiderunt euge; S. Hieronymus, vah; et euge est lætantis, vah insultantis: sed parum refert; nam utraque est exultantis, et exultatio inimicorum quædam insultatio est.

25. VIDISTI, DOMINE, NE SILEAS; DOMINE, NE DISCEDAS A ME. Vers. 25.

26. EXURGE ET INTENDE JUDICIO MEO: DEUS MEUS, ET DOMINUS MEUS, IN CAUSAM MEAM. Vers. 26.

27. JUDICA ME, DOMINE, SECUNDUM JUSTITIAM TUAM; DOMINE DEUS MEUS, NON SUPERGAUDEANT MIHI. Vers. 27.

Redit Propheta ad orationem, id ipsum aliis et aliis verbis repetens ad insinuandum affectum. « Vidisti, inquit, Domine, » quanta videlicet sit oppressio pauperis servi tui; « ne sileas, » quasi non videas, aut non possis, aut non velis defendere sperantes in te. « Ne discedas, » vel, ut habet vox hebraica, ne elongeris a me, id est, ne deseras me in tribulatione positum, quomodo faciunt qui procul abeunt. Nec solum non sileas, et non discedas, sed nec sedeas, quasi otiose spectans, vel dormitans; sed exurge, et quasi iudex justus et potens intende diligenter animum ad iudicium meum, id est, ad litem, quam cum persecutoribus habeo; intende, inquam, « Deus meus in causam meam, et judica me secundum justitiam tuam, Domine, » id est, si justitia tua, quæ rectissima est, iudicat me injuste ab adversariis opprimi, libera me de manibus eorum, ut non amplius gaudeant super miseriis meis.

Melior est Vulgata editio latina, quam ea quam nunc habemus in hebræo.

- Vers. 28. 28. NON DICANT IN CORDIBUS SUIS : EUGE, EUGE, ANIMÆ NOSTRÆ, NEC DICANT : DEVORAVIMUS EUM.
- Vers. 29. 29. ERUBEScant ET REVEREANTUR SIMUL, QUI GRATULANTUR MALIS MEIS.
- Vers. 30. 30. INDUANtUR CONFUSIONE ET REVERENTIA, QUI MAGNA LOQUUNTUR SUPER ME.

Explicat id quod dixerat : Non supergaudeant mihi, « non dicant, inquit, in cordibus suis : Euge, euge, animæ nostræ, » id est, non exultent in cordibus suis super vitam meam, quasi jam extinctam. Sicut enim illud, *non supergaudeant mihi*, significat, *non gaudeant super me* : sic etiam hoc, *non dicant euge, animæ nostræ*, debet exponi : *Non dicant euge super animam nostram*, et explicat in verbis sequentibus : « Nec dicant, inquit, devoravimus eum, » id est, non possint jactare ab eis, quasi a leonibus me devoratum. Sed contra potius amissa spe victoriæ erubescant et revereantur, id est, verecundentur simul omnes inimici mei, qui nunc spe victoriæ gratulantur sibi de malis meis, id est, mihi imminentibus; nec solum leviter erubescant et verecundentur, sed « induantur confusione et erubescant, » id est, toti cooperiantur confusione, « qui magna loquuntur super me, » id est, qui magnifice jactabant potentiam suam super me. Aliqui legunt *maligna*, pro *magna*; sed nostra lectio consentit græcæ et hebraicæ veritati.

31. EXULTENT ET LÆTENTUR, QUI VOLUNT JUSTITIAM MEAM, ET DICANT SEMPER : MAGNIFICETUR DOMINUS, QUI VOLUNT PACEM SERVI EJUS.

32. ET LINGUA MEA MEDITABITUR JUSTITIAM TUAM, TOTA DIE LAudem TUAM.

Quemadmodum precatus est Propheta ut iniqui confundantur, sic etiam nunc precatur, ut justi exultent et lætentur, qui bene sibi volunt, et amant innocentiam suam, vel cupiunt justitiam suam palam apparere. Excitat quoque ad laudem Dei omnes, qui cupiunt pacem suam, quæ secutura erat ex liberatione sua ab omnibus malis. In hebræo habetur, *qui vult pacem servi sui*. Septuaginta Interpretes videntur legisse verbum in numero multitudinis, quod in nostris libris est in numero singulari; sed uterque sensus optimus est. Claudit Psalmum David promittens gratiarum actionem pro accepto beneficio : « Lingua mea, inquit, meditabitur justitiam tuam, » id est, exercebitur in prædicanda justitia tua; et hoc ipsum repetit, et repetendo declarat, dicens : « Tota die laudem tuam, » id est, lingua mea tota die meditabitur laudem tuam, id est, exercebitur in prædicanda laude justitiæ tuæ. Quod autem dicit, *tota die*, significat *frequenter et assidue*, ita ut nunquam tanti beneficii subrepat oblivio. S. Augustinus hoc loco pie monet, eum semper Deum laudare, qui semper bene agit.

PSALMUS XXXVI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *In finem, servo Domini ipsi David.*

2. Dixit injustus ut delinquat in semetipso : non est timor Dei ante oculos ejus.

3. Quoniam dolose egit in conspectu ejus, ut inveniatur iniquitas ejus ad odium.

4. Verba oris ejus iniquitas et dolus : noluit intelligere ut bene ageret.

5. Iniquitatem meditatus est in cubili suo : astitit omni viæ non bonæ, malitiam autem non odivit.

6. Domine, in cælo misericordia tua, et veritas tua usque ad nubes.

7. Justitia tua sicut montes Dei; judicia tua abyssus multa.

Homines et jumenta salvabis, Domine.

8. Quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam, Deus!

Filii autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt.

V. s. h. — *Victori servo domini, David.*

Dixit scelus impii in medio cordis ejus : non est timor Dei ante oculos ejus.

Quia dolose egit adversus eum in oculis suis : ut inveniret iniquitatem ejus ad odiendum.

Verba oris ejus iniquitas et dolus : cessavit cogitare, ut beneficeret.

Iniquitatem cogitat in cubili suo, stabit in via non bona : malum non abjiciet.

Domine, in cælo misericordia tua, fides tua usque ad nubes.

Justitia tua quasi montes, Deus [al. *Domine*], judicium tuum abyssus multa : homines et jumenta salvos facies, Domine.

Quam pretiosa misericordia tua, Deus [al. *Domine*].

Et filii Adam in umbra alarum tuarum sperabunt.

9. Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis eos.

10. Quoniam apud te est fons vitæ, et in lumine tuo videbimus lumen.

11. Prætede misericordiam tuam scientibus te, et justitiam tuam his qui recto sunt corde.

12. Non veniat mihi pes superbiæ, et manus peccatoris non moveat me.

13. Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem: expulsi sunt, nec potuerunt stare.

Inebriabuntur de pinguedine domus tuæ, et torrente deliciarum tuarum potabis eos.

Quoniam tecum est fons vitæ: in lumine tuo videbimus lumen.

Attrahe misericordiam tuam scientibus te, et justitiam tuam rectis corde.

Ne veniat mihi pes superbiæ: et manus impiorum non me commoveat.

Ibi ceciderunt operantes iniquitatem: expulsi sunt, et non potuerunt surgere.

Argumentum. — Strophæ tres: Ab improbis (vers. 2-5), pro tua gratia, fide, justitia (vers. 6-10), pios, o Jova, defende (vers. 11-13).

1. Præcentori, servi Jovæ Davidis *carmen*.

2. Effatum impietatis improbi *est* in corde meo, *scil.*:
Nullus pavor Dei in conspectu oculorum ejus (improbi).

3. Nam sibi dulce facit in oculis suis
percipere fructus iniquitatis suæ, et odisse.

4. Verba oris ejus iniquitas et dolus;
desiit recte sapere, recte agere.

5. Prava excogitat in cubili suo,
præsto est viæ non bonæ,
malum non aversatur.

6. Jova, in cælos (pertingit) gratia tua,
fides (veritas) tua usque ad nubes.

7. Justitia tua ut montes Dei (altissimi),
judicia tua sunt abyssus magna;
homines et pecudes servas, Jova.

8. Quam pretiosa (magni facienda) *est* gratia tua, Deus!
et filii hominum in umbra alarum tuarum confidunt.

9. Inebriantur pinguedine domus tuæ (mundi),
et torrente deliciarum tuarum potas eos.

10. Nam apud te *est* fons vitæ,
luce tua (favore tuo) videmus lumen (utimur felicitate).

11. Protrahe (diuturnam, imo æternam fac) gratiam tuam cognoscentibus (co-
lentibus) te,
et justitiam tuam rectis corde.

12. Ne veniat mihi pes superbiæ,
nec manus impiorum me ejiciat.

13. Ibi cecidere patrans iniquitatem;
projecti sunt, nec surgere queunt.

NOTE.

Vers. 2. Illud effatum me affligit et urit veluti ignis: ita, si legas *libbi*. Cum *libbo* verte, *oraculum impietatis improbo est in corde suo*, i. e. quidquid homini impio improbitas suadet et imperat, id oraculi loco

habet, id sibi divinum videtur; seu: cor impii templum est sceleris. Maurer *neoum* cum titulo jungit, huncque facillimum effert sensum: *Præcentori..... Davidis dictum* (de dicto poetico *neoum* legitur etiam II Sam. XIII, 1; Prov. XXX, 1): *Impietas est improbo in corde suo*, etc. — Vers. 3. Sensus: Illi dulce est inique agere et odisse. Maurer, *nam blanditur ei* (Deo), studet ei persuadere, simulat coram eo, *invenire*, agnoscere *se culpam suam*, eamque odio habere, i. e. coram Deo pœnitentiæ ac virtutis speciem ostendit. — Vers. 4. In secundo membro Rosenmullerus rejicit *asyndeton*, vertitque, *recte sapere ad bene agendum*. — Vers. 10. *Fons vitæ* (aquarum non stantium) sæpius poni solet pro qualibet re amœna ac salutari, sive pro bono eximio, quod in regionibus illis Orientis fervidioribus nihil perinde desideratur, quam aquæ limpida copia. — Vers. 11. *Justitiam*, qua innocentes defendis. — Vers. 12. *Dejiciat*, propr. vagari faciat, e sedibus meis in exilium propellendo. — Vers. 13. *Ibi*, subito, de repente. Hengstenberg: ubi mihi perniciem minabantur. Alii, *tunc*. Pro *cecidere*, Maurer ponit *cadent*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXXV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, servo Domini David.

De hoc titulo dictum est in explicatione Psalmi IV, ubi primum legitur, *in finem*. Sensus igitur est: Psalmus inspiratus servo Domini Davidi, qui canendus est jugiter usque in finem, quique ad Christum pertinet, qui legis et Prophetarum est finis. Argumentum est, immensam fere esse quorundam hominum malitiam, sed multo majorem Dei misericordiam, et justitiam.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. DIXIT INJUSTUS UT DELINQUAT IN SEMETIPSO: NON EST TIMOR DEI ANTE OCULOS EJUS.

Quæ prima peccati radice.

Describit Propheta duas primas peccati radices, quarum altera est in voluntate, quæ decernit male agere; altera in intellectu, qui non cogitat timorem Domini prohibentis peccatum. « Dixit, inquit, injustus ut delinquat in semetipso, » id est, apud se, in corde suo, decrevit injustus delinquere, id est, corde suo in peccatum consensit. « Non est timor Dei ante oculos ejus, » id est, ideo corde peccatum elegit, quia oculis mentis non cogitavit timorem Domini omnia videntis. Ubi timor ponitur pro objecto timoris, id est, non cogitavit Deum justum, fortem, videntem omnia: ex qua cogitatione timorem tantæ potestatis sine dubio concepisset. Sicut enim qui timet hominem, non audet in conspectu ejus malum exterius facere: ita qui timet Deum, non audet interius cogitare, quoniam Deus etiam corda scrutatur. Quod attinet ad verba, tres primæ hebraicæ voces sic ad litteram verti possent, *dictum pravaricationis impii*; sed vox illa, *אָפְּסָה*, quamvis proprie *dictum* significet, tamen accipitur passim pro verbo *dixit*; illud autem, *אָפְּסָה*, quod significat *pravaricationem*, mutatis punctis, quæ a Rabbiniis apposita sunt, legi poterit *פְּרַשָׁה* *poseah*, id est *pravaricator*, sive *injustus*; sic etiam illud, *אָפְּסָה*, quod S. Hieronymus vertit, *impii*, mutatis punctis significabit *ad delinquendum*, sive *ut delinquat*, ut græci et latini codices habent. Et hæc sine dubio vera lectio est, quod confirmat

littera *ל* *lamed*, quæ signum est verbi modi infiniti, non autem nominis ex casu genitivo. Illud autem, *in semetipso*, in hebræo est, *in medio לבי cordis mei*; sed corrupta videtur littera hebraica mutatione unius litteræ: nam ipse etiam S. Hieronymus vertit, *cordis ejus*, non *cordis mei*. Itaque legendum videtur *לבו*, id est *corde suo*.

2. QUONIAM DOLOSE EGIT IN CONSPECTU EJUS, UT INVENIATUR INIQUITAS EJUS AD ODIUM. Vers. 2.

Demonstrat in hoc versiculo Propheta, quod dixit, injustum non habere timorem Domini. « Nam, inquit, in conspectu ipsius Dei dolose egit » cum ipso Deo et omnibus hominibus, adeo graviter, « ut iniquitas ejus non inveniatur » apud Deum ad veniam, sed « ad odium, » quod certe nunquam fecisset, si Deum timuisset. Quis enim delinquere audeat in conspectu judicis, si judicem timeat? Verba hebraica et græca possunt alium sensum facere, nimirum, quod injustus dolose agit, cum videtur velle redire ad cor, et confiteri peccata; nam non quærit peccata sua, dum conscientie suæ secreta rimatur, ut vere illa odio habeat, sed tantum ut fallat Deum, vel homines, et hunc sensum persequitur S. Augustinus. Verba hebraica sic sonant: *Quoniam dolose egit adversus eum in oculis ejus ad inveniendam iniquitatem ejus, ad odiendum*. Græca vero sic habent: *Quoniam dolose egit in conspectu ejus, invenire iniquitatem suam, et odisse*. Quamvis autem sensus posterior verus sit, et verbis Prophetæ aptari possit, tamen prior sensus est magis uni-

versalis, et melius connectitur cum superioribus, et magis convenit cum Vulgata latina editione, et non difficulter accommodari potest verbis hebraicis et græcis. Quod enim dicitur in codice hebraico, *ad inveniendum iniquitatem ejus ad odium*, hunc sensum facit: Ut inveniat Deus iniquitatem ejus ad odiendum, id est, non ad parcendum, sed ad puniendum. Quod autem dicitur in græco codice, *invenire iniquitatem suam, et odisse, potest etiam legi, invenire iniquitatem ejus, et odisse*, id est, ut Deus inveniat iniquitatem ejus, et non ignoscat, sed odio habeat, et puniat; neque enim Græci habent discrimen inter ejus et suam, ut nos Latini habemus; proinde illud *αὐτοῦ*, quod S. Augustinus legit *suam*, noster Interpres legit *ejus*.

Vers. 3. 3. VERBA ORIS EJUS INIQUITAS, ET DOLUS: NOLUIT INTELLIGERE, UT BENE AGERET.

Dixit Propheta hominem impium dolose agere, nunc addit etiam dolose loqui, additurus postea etiam dolose cogitare, ut undique manifestetur insignis perversitas ejus; qui Deum non timet. « Verba, inquit, oris ejus » sunt conformia factis, nimirum injusta, imo tam injusta, ut non sint aliud nisi « iniquitas et dolus; » quidquid loquitur e tendit, ut vel lædat aperte, vel decipiat. « Noluit intelligere, ut bene ageret, » id est, neque potest excusare culpam suam prætexendo ignorantiam: voluntarie enim ignoravit, cum non curaverit discere legem justitiæ, vel per se investigando, vel ab aliis querendo, quoniam decreverat male agere: ut male ageret, scientiam bene vivendi contempsit.

Vers. 4. 4. INIQUITATEM MEDITATUS EST IN CUBILI SUO: ASTITIT OMNI VIÆ NON BONÆ, MALITIAM AUTEM NON ODIVIT.

Ordine retrogrado descripsit primo opera injusta, deinde verba iniqua, nunc tandem cogitationes et affectiones malas describit; quamvis enim ex corde, ut est in Evangelio *Matth. xiii*, procedant verba et opera mala, nos tamen ex operibus et verbis malis, quæ videmus et audimus, cognoscimus cogitationes, et voluntates malas, quas videre et audire non possumus. « Iniquitatem, inquit, meditatus est in cubili suo, » id est, opera et verba iniqua, non casu aut imprudenter patravit vel effudit, sed in secreto cubilis sui multo ante meditatæ est. « Astitit omni viæ non bonæ, malitiam autem non odivit, » id est, dum meditaretur in corde suo, et varia consilia occurrerent, quasi viæ ad operandum, approbavit omnia mala consilia, et sic ingredi cepit omnem viam non bonam, quia corrupta est ejus voluntas, et ideo malitiam non odivit, sed amavit potius, non quia mala est, sed quia utilis visa est. Illud, *omni viæ non bonæ*, positum est pro *omni viæ malæ*, ac si diceret: Non placuit illi ullum consilium bonum; sed e contrario elegit sequi omnia mala consilia, et sic

astitit viæ non bonæ, id est, stetit in viâ non bona.

5. DOMINE, IN CÆLO MISERICORDIA TUA, ET VERITAS TUA USQUE AD NUBES.

6. JUSTITIA TUA Sicut MONTES DEI, JUDICIA TUA ABYSSUS MULTA.

Transit Propheta ad alteram partem Psalmi, atque ostendit magnam quidem esse aliquorum hominum malitiam; sed majorem esse in Deo bonitatem, quæ in misericordia et justitia ejus consistit. Ac de misericordia dicit: « In cælo misericordia tua, » id est, tam magna est misericordia tua, ut a terra ad cælum pertingat, et omnia repleat: quod clarius habetur in *Psalm. cvii*: « Magna est misericordia tua super cælos. » Misericordiam adjungit veritatem, id est, fidelitatem, quæ facit observari quod misericorditer promittitur; de qua dicitur in *Psalm. cxliv*: « Fidelis Dominus in omnibus verbis suis. » « Et veritas tua usque ad nubes, » id est, misericordia ad cælum usque pertingit cum sua comite veritate, quæ ipsa quoque extenditur « usque ad nubes, » id est, usque ad cælum, in quo sunt nubes. Neque minor est in Deo justitia, qua reddit unicuique secundum opera sua. Nam « justitia tua, inquit, sicut montes Dei, » id est, magna est instar montium altissimorum, qui nubes aliquando superant. Dicuntur enim res magnæ res Dei, ut alio loco *Psalm. lxxxix*: « Sicut cedros Dei. » Adjungit justitiæ judicia, quæ sunt actus justitiæ, ac dicit: « Judicia tua abyssus multa, » id est, profunda et inscrutabilia, quomodo profundissima vorago, quæ abyssus dicitur, oculis penetrari non potest. His omnibus corporalibus similitudinibus, altitudinis et profunditatis divinæ misericordiam et justitiæ, nec non veritatis et judiciorum, nihil significatur aliud, nisi misericordiam et justitiam Dei majores esse, quam ut a nobis perfecte intelligi possint, quemadmodum oculis corporalibus non pertingimus ad ea, quæ superant nubes, vel quæ sunt infra terram.

Misericordia e veritas e justitia in Deo infinita.

7. HOMINES, ET JUMENTA SALVABIS, DOMINE, QUEMADMODUM MULTIPLICASTI MISERICORDIAM TUAM, DEUS.

Ostendit nunc Propheta misericordiam Dei maximam esse, quoniam salvat homines et jumenta, id est, conservat, nutrit, replet corporibus bonis, non solum homines, id est, eos qui ratione utuntur; sed etiam jumenta, id est, eos qui instar jumentorum, solo sensu et appetitu ducuntur, quorum malitiam supra explicavit. Et vere infinita et stupenda est misericordia et benignitas Dei, qui cum posset impios et blasphemos justissime perdere et ad nihilum redigere, tamen illo tempore, quo blasphemant et maledicunt Deum, et mandata omnia Dei prævaricantur, Deus illos quasi manibus propriis sustentat, portat et alit, delectationibus replet, solem suum oriri super eos facit, et pluvius de cælo agros eo-

rum et hortos rigat. Illud autem, *quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam, Deus*, admirantis est, ac si dicat: O quomodo multiplicasti misericordiam tuam, Deus! Nam in hebraico codice habetur, *מה יקר חסדך*, *quam pretiosa est misericordia tua, Deus!* Neque dissentiunt codices græci; et nostra latina editio hunc sensum facile recipit. Est autem optimus commentarius textus originalis, quando ex eo versio nostra explicari potest.

rs. 8. 8. FILII AUTEM HOMINUM IN TEGMINE ALARUM TUARUM SPERABUNT.

Dixit de misericordia erga impios et carnales, quos nomine jumentorum appellandos censuit. Nunc dicit de misericordia erga pios et spirituales, quos filios hominum vocat: quæ etiam justitia dici potest respectu impiorum, quos tam eximiis bonis juste privandos esse decrevit. Ait igitur: « Filii autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt, » id est, jumenta quidem corporali salute contenta esse debent, quam etiam solam noverunt, et solam appetiverunt. At filii hominum, quasi pulli sub alis gallinæ, ita ipsi sub alis tuis, Deus amantissime, collecti et quiescentes, omnia bona a te uno sperabunt. Quibus verbis significatur præcipua quædam providentia et singularis benevolentia Dei erga pios homines, et contra summa quædam et securissima fiducia piorum ad Deum, qualis est gallinæ sollicitudo in fovendis pullis, et pullorum fiducia sub alis gallinæ. Qua similitudine quoniam aptissima est, sæpe utitur idem Propheta, ut *Psal. LXII*: « In velamento alarum tuarum sperabo, adhæsit anima mea post te; » et *Psal. XC*: « Scapulis suis obumbrabit tibi, et sub pennis ejus sperabis. » Quam autem dulce sit, et quam anteponendum omnibus humanis deliciis, sub alis Dei foveri, et paternam, vel maternam pietatem ipsius experiri, nemo scit, nisi qui accipit.

rs. 9. 9. INEBRIABUNTUR AB UBERTATE DOMUS TUE: ET TORRENTE VOLUPTATIS TUE POTABIS EOS.

Protectio sub alis Dei in hoc mundo habetur, ubi periculum est a morsibus milvorum et ferarum: at quod sequitur, in cælesti patria nobis dabitur; explicat autem Propheta bona illa ineffabilia eo modo, quo potest, id est, corporalibus similitudinibus. Et quidem primum sumit similitudinem ab ipso recipiente: deinde ab ea re, quæ recipitur. Ipse quidem recipiens tunc est contentus, cum est plenus, ut nihil amplius appetat. Ista plenitudo, satians omnem appetitum, describitur hoc loco aptissime per ebrietatem. Qui enim est avidus vini, tum demum est vere satur, cum est ebrius; tunc enim non amplius silit vinum, sed in somnum resolvitur. Ita igitur et nos, qui in hac vita nunquam satiamur, neque quiescimus, quantumlibet bona temporalia crescant, tum demum pleni, et saturi, ac per hoc beati erimus, cum inebriabimur ab ubertate bonorum, quæ sunt

in domo Dei; quia tunc omni appetitu satiato, resolvemur in somnum sempiternæ quietis. Dicit autem, *inebriabuntur ab ubertate*, et non dicit, *inebriabuntur a vino*, quia vult nos intelligere, non accipi hoc loco ebrietatem proprie, sed ut significat plenam satietatem. Deinde adducit similitudinem ab ipsa re, quæ datur et recipitur, dicens: « Et torrente voluptatis tuæ potabis eos. » In torrente tria sunt: multitudo maxima aquarum ex montibus descendantium; repentina inundatio: ubi enim paulo ante nihil erat aquæ, repente conspicitur flumen ingens; denique impetus aquarum decurrentium, et secum omnia obvia rapientium. Sic erit cælestis beatitudo: aderit multitudo sapientiæ et scientiæ ex illo monte descendens, de quo dicitur *Eccli. I*: « Fons sapientiæ Verbum Dei in excelsis, » id est, in excelso monte divinitatis est fons sapientiæ Verbum Dei: ex quo monte et fonte repentina oritur inundatio in Beatis. Nam qui in hac vita magno labore, et multo tempore, quasi guttatim sapientiam hauriebamus, ibi repente, et in momento Deo clare viso affluemus omni scientia, non solum rerum creaturarum, sed etiam omnium attributorum ipsius Creatoris, quæ abundantia sapientiæ et scientiæ rapiet animum magno impetu ad amorem et fruitionem summi boni. Neque enim in patria liberum erit diligere, vel non diligere Deum; frui, vel non frui bono tam magno: sed erit felicissima necessitas adherendi summo bono, et per complexum intimum infinita suavitate fruendi.

10. QUONIAM APUD TE EST FONVS VITÆ, ET IN LUMINE TVO VIDEBIMVS LVMEN. Vers. 10.

Reddit rationem, cur ex visione Dei sit futura in Beatis tanta sapientiæ et scientiæ inundatio: quia videlicet *apud Deum est fons vitæ*, qui idem est cum fonte sapientiæ. Deus igitur, qui fons est sapientiæ, hoc ipso fons est vitæ, quia sapere sapientibus est vivere: et quia fons est vitæ, hoc ipso fons est essendi, quia vivere viventibus est esse. Dicitur autem fons sapientiæ, vitæ, et essentiæ, quia non habet ab alio, ut sapiat, aut vivat, aut sit; sed ipse est sapientia, est vita, est esse; et omnia alia, quæ utcumque sapiunt, vivunt, aut sunt, ab illo id habent. Utitur autem David nomine fontis, ut persistat in metaphora torrentis, quasi dicat: Torrente nos potabis, quia apud te est fons, unde torrens ille descendit. Dicit autem: « Apud te est fons vitæ, » cum videretur dicere debuisse, *fons sapientiæ*, quia voluit ostendere vitam æternam justis promissam, atque ut summum bonum ab omnibus desideratam, in hac summa sapientia consistere, juxta verbum Domini, *Joan. XVII*: « Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum. » Addit vero: « In lumine tuo videbimus lumen, » ut tandem verbis clarioribus explicet quod per metaphoras adumbraverat. Nam « in lumine tuo videbimus lumen, »

Quomodo
Beati sapientiam
haurie-
mus?

Deus
fons est
vitæ.

nihil aliud significat, nisi : In te ipso, qui lux, et fons luminis es, videbimus te lumen inaccessibile et indeficiens. Nunc enim videmus Deum, sed in speculo creaturarum; in mente nostra, quæ est imago Dei, ratiocinando, et discurrendo ab operibus ad opificis notitiam; denique in fide, non in specie : tunc autem videbimus Deum in seipso, et ut dicit Apostolus I *Corinth.* XIII, « facie ad faciem; » et, ut loquitur B. Joannes I *Joan.* III : « Videbimus eum sicuti est, » non sicut in imagine representatur. Et quoniam, ut idem Joannes dicit I *Joan.* I : « Deus lux est, et tenebræ in eo non sunt ullæ, » ideo recte dicitur, « in lumine tuo, » id est, in ipsa tua divinitate, quæ lux est, non in figuris et ænigmatibus, « videbimus lumen, » id est te ipsum, « qui es lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, » *Joan.* I. Recte quoque theologi ex hoc loco colligunt lumen gloriæ, quod necessarium esse volunt ad Deum videndum. Nam Deus *lux* quædam est, sed *inaccessibilis*, ut dicit B. Paulus I *Timoth.* VI; et ideo nisi mens elevetur, et confortetur quodam dono Dei, quod vocant lumen gloriæ, non potest obtutum *figere* in lucem illam increatam : proinde videbimus quidem lumen, quod est ipse Deus, sed *in lumine ipsius*, id est, adjuti lumine gloriæ, quod ipse donat iis, quos ad sui visionem dignatur admittere. Sed prior explicatio videtur magis litteralis.

Lumen
gloriæ
necessarium
ad
videndum
Deum.

Vers. 11. 11. PRÆTENDE MISERICORDIAM TUAM SCIENTIBUS TE : ET JUSTITIAM TUAM HIS, QUI RECTO SUNT CORDE.

Docet nunc Propheta magna ista bona, de quibus hactenus locutus est, ad solos justos pertinere, quos paulo ante filios hominis appellavit, cum impios jumentorum nomine vocasset. Utitur quidem Propheta forma loquendi imperativi modi, sed vim habet apud prophetas ea forma modi indicativi, ut sæpe diximus : « Prætende, inquit, misericordiam tuam scientibus te, » id est, extende hanc magnam misericordiam tuam scientibus, id est, illis tantum, qui te cognoscunt notitia familiaritatis et amicitiae; qui tecum versantur, te invocant, qui audiunt te in præceptis tuis, et quos tu audis in precibus eorum : Quo modo loquendi dicitur in Evangelio, *Matth.* XXV : « Amen dico vobis, nescio vos. » « Et justitiam tuam his qui recto sunt corde, » id est, extende, sive porrige hanc misericordiam, quæ simul est corona justitiæ, his « qui recto sunt corde, » id est, justis et piis, qui cor habent rectum et conforme rectitudini tuæ, et ideo placent illis omnia mandata tua et judicia tua. Idem enim petit Propheta more suo

diversis vocabulis : nam scientes Deum notitia amicitiae, ipsi sunt recti corde; et felicitas æterna, misericordia et justitia est : misericordia quidem, quia ex dono gratiæ facti sumus justii ex impiis, et amici ex inimicis, et recti corde ex distortis et obliquis, et operarii honorum operum, ex operariis iniquitatis; sed tamen eadem felicitas est etiam corona justitiæ, et merces honorum operum : nam, ut habetur in concilio Arausicano II, *Can.* XVI : *Debetur merces operibus bonis, si fiant; sed misericordia, quæ non debetur, præcedit, ut fiant.*

12. NON VENIAT MIHI PES SUPERBIÆ, ET MANUS PECCATORIS NON MOVEAT ME.

Sollicitus jam de se Propheta, ne a tanto bono forte excidat, precatur Deum pro dono perseverantiæ, ac præsertim contra vitium superbiæ, cui obnoxii sunt magni viri, qualis ipse erat. « Non veniat, inquit, mihi pes superbiæ, » id est, ne quæso sinas, ut mihi appropinquet pes superborum, ne forte manus ipsorum moveat me verbo, vel exemplo, vel alia tentatione, et dejiciat de statu gratiæ in foveam peccati. Nomine superbi et peccatoris, cujus pedem et manum, id est, ejus accessum et potentiam timet, intelligitur præcipue diabolus, qui est rex super omnes filios superbiæ; et deinde etiam ministri et satellites ejus. Posset etiam cum S. Augustino ita exponi : « Non veniat mihi pes superbiæ, » id est, non contingat mihi, ut incipiam habere pedem superbiæ, id est affectum superbiæ; « et manus peccatoris non moveat me, » id est, et operatio peccatoris non inducat me ad consensum peccati, et sic vel ex meo vitio, vel ex tentatione aliorum dejiciat de statu meo, et cadam.

13. IBI CECIDERUNT QUI OPERANTUR INIQUITATEM : EXPULSI SUNT, NEC POTUERUNT STARE.

Reddit rationem cur tantopere timeat sibi a superbia : quoniam, inquit, « ibi ceciderunt, qui operantur iniquitatem, » id est, a « superbia initium sumpsit omnis perditio, » ut ait Tobias cap. IV; nam et primus angelus cum sociis suis, et primus homo cum uxore sua, ob superbiam ceciderunt, et per eos peccatum in mundum intravit. Et postea quam ceciderunt a justitia ad iniquitatem, expulsi sunt a Deo e loco felicitatis, et dejecti in profundum miseriarum. Nam « Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam, » ut dicunt Apostoli, Petrus in *epist.* I, cap. V, et Jacobus cap. IV. « Nec potuerunt stare, » in loco illo felicitatis, in quo posuerat illos Deus, ut ad majora proveheret, si in bono perseverarent.

Omnis
perditio
a
superbia
initium
sumpsit

PSALMUS XXXVII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Psalmus ipsi David.*

1. Noli æmulari in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem.

2. Quoniam tanquam fœnum velociter arecent: et quemadmodum olera herbarum cito decident.

3. Spera in Domino, et fac bonitatem; et inhabita terram, et pascere in divitiis ejus.

4. Delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui.

5. Revela Domino viam tuam, et spera in eo, et ipse faciet.

6. Et educet quasi lumen justitiam tuam, et iudicium tuum tanquam meridiem.

7. Subditus esto Domino, et ora eum.

Noli æmulari in eo, qui prosperatur in via sua, in homine faciente injustitias.

8. Desine ab ira, et derelinque furorem; noli æmulari ut maligneris.

9. Quoniam qui malignantur, exterminabuntur; sustinentes autem Dominum, ipsi hæreditabunt terram.

10. Et adhuc pusillum, et non erit peccator; et quæres locum ejus, et non invenies.

11. Mansueti autem hæreditabunt terram, et delectabuntur in multitudine pacis.

12. Observabit peccator justum, et stridebit super eum dentibus suis.

13. Dominus autem irridebit eum, quoniam prospicit quod veniet dies ejus.

14. Gladium evaginaverunt peccatores; intenderunt arcum suum:

Ut dejiciant pauperem et inopem, ut trucident rectos corde.

15. Gladius eorum intret in corda ipsorum, et arcus eorum confringatur.

16. Melius est modicum justo, super divitias peccatorum multas.

17. Quoniam brachia peccatorum conterentur, confirmat autem justos Dominus.

18. Novit Dominus dies immaculorum, et hæreditas eorum in æternum erit.

19. Non confundentur in tempore malo, et in diebus famis saturabuntur:

20. Quia peccatores peribunt.

V. s. h. — *David.*

[*Aleph.*] Noli contendere cum malignis: neque æmuleris facientes iniquitatem.

Quoniam sicut herba velociter conterentur, et sicut olus viride marcescent.

[*Beth.*] Spera in Domino, et fac bonum; peregrinare [*h. habitare*] in terra, et pascere fide:

Et delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui.

[*Ghimel.*] Volve super Dominum [*h. Revela Domino*] viam tuam, et confide in eo, et ipse faciet.

Et educet sicut lumen justitiam tuam, et iudicia tua [*al. iudicium tuum*] sicut meridiem.

[*Daleth.*] Tace Domino, et exspecta eum; noli contendere adversus eum, qui proficit in via sua, adversus virum, qui facit quæ cogitat.

[*He.*] Dimitte iram, et derelinque furorem: noli contendere ut malefacias.

Quoniam qui malefaciunt, interibunt: exspectantes autem Dominum ipsi hæreditabunt terram.

[*Vav.*] Adhuc enim modicum, et non erit impius; et cogitabis de loco ejus, et non subsistet.

Mites autem hæreditabunt terram, et delectabuntur in multitudine pacis.

[*Zain.*] Cogitat impius de justo, et frendet adversus eum dentibus suis.

Dominus deridebit eum, quia vidit quoniam venit dies ejus.

[*Heth.*] Gladium evaginaverunt impii: tetenderunt arcum suum, ut percutiant [*h. ut dejiciant*] egenum et pauperem, et interficiant rectos in via.

Gladius eorum ingrediatur in cor eorum, et arcus eorum confringantur.

[*Teth.*] Melius est parum justo, quam divitiæ impiorum.

Quia brachia impiorum confringentur, sublevat autem justos Dominus.

[*Iod.*] Novit Dominus dies immaculorum, et hæreditas eorum æterna [*h. in sæculum*] erit.

Non confundentur in tempore malo, et in diebus famis saturabuntur.

[*Caph.*] Quia impii peribunt, et inimici Do-

Inimici vero Domini mox ut honorificati fuerint et exaltati : deficientes, quemadmodum fumus deficient.

21. Mutuabitur peccator, et non solvet; justus autem miseretur et tribuet.

22. Quia benedicentes ei hæreditabunt terram; maledicentes autem ei disperibunt.

23. Apud Dominum gressus hominis dirigitur, et viam ejus volet.

24. Cum ceciderit, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam.

25. Junior fui : etenim senui, et non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem.

26. Tota die miseretur et commodat, et semen illius in benedictione erit.

27. Declina a malo, et fac bonum : et inhabita in sæculum sæculi.

28. Quia Dominus amat judicium, et non derelinquet sanctos suos : in æternum conservabuntur.

Injusti punientur, et semen impiorum peribit.

29. Justi autem hæreditabunt terram, et inhabitabunt in sæculum sæculi super eam.

30. Os justi meditabitur sapientiam, et lingua ejus loquetur judicium.

31. Lex Dei ejus in corde ipsius, et non supplantabuntur gressus ejus.

32. Considerat peccator justum, et quærit mortificare eum.

33. Dominus autem non derelinquet eum in manibus ejus; nec damnabit eum, cum judicabitur illi.

34. Exspecta Dominum, et custodi viam ejus, et exaltabit te ut hæreditate capias terram : cum perierint, peccatores videbis.

35. Vidi impium superexaltatum, et elevatum sicut cedros Libani.

36. Et transivi, et ecce non erat : et quæsi eum, et non est inventus locus ejus.

37. Custodi innocentiam, et vide æquitatem : quoniam sunt reliquiæ homini pacifico.

38. Injusti autem disperibunt simul : reliquiæ impiorum interibunt.

39. Salus autem justorum a Domino, et protector eorum in tempore tribulationis.

40. Et adjuvabit eos Dominus, et liberabit eos; et eruet eos a peccatoribus, et salvabit eos : quia speraverunt in eo.

mini gloriantes ut monocerotes : consumentur, sicut fumus consumitur.

[*Lamed.*] Fœnus accipit impius, et non redet : justus autem donat, et tribuit.

Quia qui benedicti fuerint ab eo, hæreditabunt terram; et qui maledicti, interibunt.

[*Mem.*] A Domino gressus viri firmanatur, et viam ejus volet.

Cum ceciderit, non allidetur : quia Dominus sustentat manum ejus.

[*Nun.*] Puer fui, siquidem et senui, et non vidi justum derelictum, neque semen ejus quærens panem.

Tota die donat et commodat, et semen ejus in benedictione.

[*Samech.*] Recede a malo, et fac bonum, et habita in sempiternum [*h. sæculum*].

Quia Dominus diligit judicium, et non derelinquet sanctos [*h. misericordes*] suos.

In æternum [*h. in sæculum*] custoditi sunt, et semen impiorum peribit [*al. perit*].

Justi hæreditabunt terram, et inhabitabunt in sæculum [*h. in æternum*] super eam.

[*Phe.*] Os justi meditabitur sapientiam, et lingua ejus loquetur judicium.

Lex Dei ejus in corde ejus : non deficient gressus ejus.

[*Sade.*] Considerat impius justum, et quærit, ut occidat eam.

Dominus non derelinquet eum in manu ejus, et non condemnabit eum cum judicabitur [*al. judicatur*].

[*Coph.*] Exspecta Dominum, et custodi viam ejus, et exaltabit te, ut possideas terram; cum interibunt [*al. pereunt*] impii, videbis.

[*Res.*] Vidi impium robustum, et fortissimum, sicut indigenam virentem.

Et transivi, et ecce [*al. tac. ecce*] non erat : et quæsi eum, et non est inventus.

[*Sin.*] Custodi simplicitatem, et vide rectum : quia erit in [*al. ad*] extremum viro pax.

Prævaricatores autem interibunt pariter, et novissimum impiorum peribit.

[*Thav.*] Salus autem justorum a Domino : fortitudo eorum in tempore tribulationis.

Et auxiliabitur eis Dominus, et salvabit eos : eripiet eos ab impiis, et salvabit eos : quia speraverunt in eo.

Argumentum.— Ne homines falsa improborum felicitate decepti, illes æmulari studeant virtute rejecta, docet hoc carmine, brevem et vanam illorum esse prosperitatem ac potentiam, contraque piorum hominum ærumnam brevem,

diuturnam porro felicitatem. Quam sententiam vates perpetua antithesi conditionis, eventuum, fortunæ, exitus, morum et vitæ piorum et impiorum inculcat.

«Structura hujus Psalmi, ait Amyraldus, duo habet maxime memoranda. Prius est, quod nullus in eo fere ordo a Davide observatus est, nulla partium coherencia, nisi quod una eademque res diversisque locutionibus et considerationibus variatur... Posteriorius, quod in initio versiculorum aliquam artem auctor observasse videtur. Nam, ut in nonnullis aliis, ordinem alphabeticum secutus est, nisi quod inter \aleph et \beth , exempli causa, et sic deinceps, versum interseruit, cujus prima littera talis est, qualis calamum poetæ nullo consilio subiit. Quocirca ne anxii simus in hoc carmine in quærendis connexionibus versiculorum inter ipsos. Sunt enim certe quidem in Vet. Testamento nonnulla scripta, quorum partes inter se satis accurata methodo continentes et continuatæ sunt, et quarum veluti commissuras, tanquam in corpore naturali, facile observare queas. At non minus certum est, esse itidem alia, in quibus sententiæ, tanquam flores in fasciculum, congestæ sunt, et quos commune vinculum ita continet atque coercet, ut non magis aliæ ex aliis dependeant, quam gemmæ plures aut margaritæ, quæ eodem filo trajectæ, monile unum efficiunt.»

Igitur strophæ tot, quot litteræ alphabeti, pleræque quatuor membrorum.

1. Davidis *carmen*.

Ne exardescas ob malos,
neque inideas prave agentibus.

2. Nam sicut gramen prope abscidentur,
et quasi herba viridis (propr. *viriditas herbæ*) flaccescunt.

3. Confide Jovæ, et fac bonum;
incole terram, et sectare (propr. *pasce*) veritatem (recta et honesta).

4. Oblecta te in Jova (quod sit tuus patronus),
et dabit tibi petitiones cordis tui.

5. Devolve super Jovam viam tuam (res tuas);
et confide in eo, et is faciet *optata tua*.

6. Et educet ut lucem jus tuum,
et iudicium tuum (causam tuam) ceu meridiem *splendescere faciet*.

7. Sile (confidens) Jovæ, et exspecta eum;
ne succenseas in eum (seu *de eo*), qui prospere expedit viam suam,
in virum facientem fraudes.

8. Remitte ab ira, et relinque excandescantiam,
ne succenseas (hoc effecturus) tantum ut malefacias.

9. Nam male facientes excidentur;
at qui Jovam fuerint præstolati, illi terram hæreditario possidebunt.

10. Et adhuc paulisper *exspecta*, et non erit improbus;
atque attendes ad locum ejus, et non erit ille.

11. At mansueti hæreditario terram possidebunt,
et oblectabuntur multitudine pacis.

12. Mala meditatür improbus justo,
et infrendet contra eum dentibus suis.

13. Dominus ridet eum;
nam videt advenire diem ejus *exitalem*.

14. Gladium stringunt improbi,

- et calcant (tendunt) arcum,
 ut prosternant afflictum et pauperem,
 ut trucident rectos viæ.
15. Gladius eorum in cor ipsorum intrabit,
 et arcus eorum confringentur.
16. Præstat paucillum *quod* justo est,
 quam opes improborum multorum.
17. Nam brachia sceleratorum confringentur;
 at sustentat justos Jova.
18. Novit (curat) Jova dies integrorum,
 et hæreditas (possessio) eorum in perpetuum erit.
19. Non afficientur pudore tempore adverso,
 et diebus famis saturabuntur.
20. Nam improbi peribunt,
 et hostes Jovæ ut decus pratorum
 evanescent, fumo evanescent.
21. Mutuatur improbus, nec solvit;
 at justus miseretur et largitur.
22. Nam benedicti ejus (Jovæ) terram hæreditario possidebunt,
 et maledicti ejus excidentur *e terra*.
23. A Jova gressus viri *justi* stabiliuntur,
 et via ejus delectatur.
24. Cum ceciderit, non prosternetur;
 nam Jova sustentat manum ejus.
25. Puer fui, etiam senni,
 nec vidi justum derelictum (a Deo),
 aut semen ejus quærens panem.
26. *E contra* : quotidie *justus* miseretur et dat mutuum,
 et semen ejus est benedictioni (benedictum).
27. Recede a malo, et fac bonum,
 et habita (habitabis) perpetuo *patriam terram*.
28. Nam Jova amat iudicium (jus),
 nec derelinquet pios suos :
 in sempiternum custodientur,
 at semen improborum excindetur.
29. Justi hæreditario possidebunt terram,
 et perpetuo eam habitabunt.
30. Os *justi* meditatur (eloquitur) sapientiam,
 et lingua ejus loquitur iudicium (justitiæ congrua).

31. Lex Dei sui in corde ejus,
non vacillat (a recta via) gressus ejus.
32. Insidiatur improbus justo,
et studet occidere eum.
33. Jova non relinquit eum in manu illius,
nec condemnat (condemnari sinit) eum, cum judicatur.
34. Exspecta Jovam, et observa viam ejus,
et sublevabit te ut possideas terram;
excidium improborum videbis.
35. Vidi improbum violentum (ferocientem),
et qui diffunderet se ut arbor indigena læte virens.
36. Et interiit, et ecce non fuit;
et quæsi vi eum, nec inventus est.
37. Custodi integritatem, et vide (sequere) *quod rectum est* :
quia posteritas est homini pacis.
38. At scelerati delentur una,
posteritas improborum excinditur.
39. Et salus justorum a Jova, *qui ipse*
propugnaculum est eorum tempore angustiae.
40. Et adjuvat eos Jova, et liberat eos;
liberat eos ab improbis et servat eos,
quia confiderunt in eo.

NOTE.

Vers. 1. *Ne exardescas*, conspectis eorum rebus secundis. — Vers. 2. *Abscidentur* : Alexandrinus re-
tulit ad rad. לָחַץ . — Vers. 3. *Incole* : promissio est : cf. infra vers. 9 et 11. — Vers. 5. *Pro faciet*, Maurer
vertit *præsentem se exhibebit*. — Vers. 14. *Stringunt*, propr. *aperiunt* gladium in vagina veluti *inclusum*.
— Vers. 20. *Decus pratorum*, herba. Rosenmullerus, *pingue ovium*. Alexandrinus legit *higor keroum*, ut
utrumque sit infinitivus. — Vers. 21. Sensus : impius ita egestate premitur, ut ne mutuum quidem et de-
bitum restituere possit; pius vero omni honorum genere ita Deo favente abundabit, ut possit esse erga pau-
peres misericors, erga omnes liberalis. — Vers. 34. *Viam*, quam vult te ingredi. *Sublevabit te* prostra-
tum et abjectum. — Vers. 35. *Diffunderet se*; alii, *nudaret se*, velut athleta, ut suas vires exserat. *Indi-
gena*, suo solo sita. — Vers. 37. Maurer vertit, *observa integrum... rectum*, scil. hominem.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXXVI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus, ipsi David.

In titulo nihil est novi. Continet autem hic Psalmus pharmacum saluberrimum ad curandos animos pusillorum,
qui facile scandalizantur, cum vident in hoc mundo impios prosperari, et inde dubitare incipiunt de providentia
Dei, et animari ad imitanda opera impiorum. Non est in hoc Psalmo continuata quædam oratio, sed collectio

quædam sententiarum, quasi aphorismorum, et ideo ut facilius memoria custodiretur, per alphabetum digestus est, ita ut primus quasi aphorismus continens duos versiculos incipiat a prima littera, secundus a secunda, et sic de aliis. Quas litteras notabimus, ut appareat distinctio sententiarum.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. *Aleph.* NOLI ÆMULARI IN MALIGNANTIBUS, NEQUE ZELAVERIS FACIENTES INIQUITATEM.

Vers. 2. 2. QUONIAM TANQUAM FŒNUM VELOCITER ARESCENT, ET QUEMADMODUM OLERA HERBARUM CITO DECIDENT.

Prosperitas impiorum non diu durabit.

Admonet Propheta, tanquam spiritualis medicus, fideles, ut si videant impios prospere agere, non provocentur ad eos imitandos, neque irascantur, aut indignentur adversus Deum, quasi injustum: quoniam prosperitas impiorum non diu durabit, imo velocissime transibit; et tunc apparebit justitia et providentia Dei, quæ impios non sinit diu exultare et lætari. Verba tamen sunt obscuriora, propter constructionem verborum cum præpositionibus, quæ hebraismum, vel græcismum redolent: sed conabimur perspicuam sententiam reddere. « Noli æmulari in malignantibus, » id est, noli provocari ad æmulationem, sive, noli fieri æmulus et rivalis malignorum. In hebræo est, אֶתְּחַרְחֵץ *at thithchar*, id est *ne irascaris*; vel, ut S. Hieronymus reddit, *ne contendas cum malignantibus*; sed idem est sensus. Loquitur enim non de contentione et pugna, quæ fit gladio, vel hasta; sed de ira et contentione æmulationis, quomodo quidam certant in teatro carminibus canendis, alii in agone cursu equorum, vel curruum, et irascuntur nisi vincant. Itaque sensus est: ne contendas cum malignantibus in temporalibus bonis per fas et nefas acquirendis, neque irascaris, si minus bene æmulatio ista succedit. Quod sequitur: « Neque zelaveris facientes iniquitatem, » idem est ac si dictum fuisset: Neque indigneris succensus zelo super operantibus iniquitatem, injustum videlicet judicans, ut Deus tantis bonis afficiat iniquos. Clarius id habetur in *Psalm. LXXII*: « Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde! mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia zelavi super iniquos pacem peccatorum videns, » id est, Deus quidem bonus videtur his qui conformes sunt voluntati ipsius: sed ego, qui non tanta rectitudine polleo, pene cecidi in scandalum et dubitationem, dum zelo succendor quasi pro justitia, et irascor super impiorum prosperitate, dum cogito pacem et reliqua bona, quæ possident, cum tormentis et pœnis dignissimi sint. Sequitur: « Quoniam tanquam fœnum velociter arescent, et quemadmodum olera herbarum cito decident. » Aptissima similitudo ad ostendendam breviter tempore prosperitatis. Fœnum siquidem, et olera non habent profundas radices, ut cedri et palmæ, quibus comparari solent justis. « Justus,

inquit idem David *Psalm. CXI*, ut palma florebit, sicut cedus Libani multiplicabitur. » Inde fit ut fœnum et olera continuo arescant et putrescant, ut palmæ et cedri diutissime perseverent. Neque dixit Propheta prosperitatem impiorum cito perituram, sed ipsos impios citissime perituros: ipsis autem pereuntibus, dubium non est quin omnis eorum gloria et prosperitas pereat. Et quamvis nonnunquam impii multos annos vivant, et prospere illis omnia succedant, tamen multitudo illa annorum nihil omnino est, si ad diuturnitatem justorum et felicitatis ipsorum comparetur. Nam « justis in perpetuum vivent, » *Sap. v*; et: « In memoria æterna erit justus, » *Psalm. CXI*; et nihil est diuturnum quod habet finem. Vide *Sap. v*, si vis ad vivum depictam videre velocitatem et breviter rerum omnium temporalium. « Transierunt, inquit, omnia tanquam umbra, et tanquam nuntius præcurrens, et tanquam navis, quæ pertransit fluctuantem aquam, quæ cum præterierit, non est vestigium invenire; aut avis, quæ transvolat in aere, cujus nullum invenitur argumentum itineris, sed tantum sonitus alarum verberans levem ventum; aut tanquam sagitta emissa in locum destinatum, divisus aer in se continuo reclusus est, ut ignoretur transitus illius: sic et nos nati continuo desinimus esse, » etc.

Nihil est diuturnum, quod habet finem.

3. *Beth.* SPERA IN DOMINO, ET FAC BONITATEM, ET INHABITA TERRAM, ET PASCERIS IN DIVITIIS EJUS.

4. DELECTARE IN DOMINO, ET DABIT TIBI PETITIONES CORDIS TUI.

Absterruit nos a malo David in primo aphorismo; nunc in secundo incitat ad bonum, quasi dicat: Si vis beatus et felix esse, intellige quis sit auctor omnis felicitatis, et ab eo expecta, ab illo spera, non ab aliis. « Spera, inquit, in Domino. » Ipse enim, qui Dominus rerum omnium est, ipse solus res suas vere dare potest; sed ut spes firma sit, et non confundaris, « fac bonitatem, » bene operando, juxta Dei mandata: quis enim facile sperare audeat in eo quem scit inimicum sibi esse? Et tum demum securus « inhabita terram: » quis enim te expellet, si amicus ejus fueris, cujus est terra, et plenitudo ejus; quin etiam « pascaris in divitiis ejus: » terra enim ad te alendum abunde proferet fructus suos. S. Hieronymus ex hebræo legit *fide*, pro *divitiis*. Et vere in textu hebraico est אֱמוּנָה *emunah*, quod *fidem*, aut *veritatem* significat. Sed Septuaginta Interpretes non videntur in suo textu habuisse *emunah*, sed אֱמוּנָה *hamonah*, quæ vox *divitias* significat, et patet ex hoc eodem *Psalm. vers. 16*, ubi legitur: « Melius est modicum justo super divitias peccatorum multas, » Quam-

vis etiamsi legamus, *pascaris fide*, aut *veritate*, erit sensus : Pascaris in terra fide, id est, fideliter et vere, quod est fere idem cum *pascaris in divitiis ejus*. Ille enim fideliter et vere pascitur in terra, cui non deest abundantia fructuum terræ, quæ sunt ejus divitiæ. Sed ut quis bene operetur, et sit amicus Dei, ita ut in illo secure confidat, necessaria est charitas; ideo dicit : « Delectare in Domino, » id est, ama Deum ex corde, et ille sit delicia tuæ; et tunc securus eris, quia « dabit tibi petitiones cordis tui, » id est, quidquid cor tuum desiderabit. At, inquit, multos novimus, qui sperabant in Deo, et faciebant bonitatem, et delectabantur in Domino, et tamen non sinebantur habitare terram, nec pasciebantur in divitiis ejus, nec dabat illis Deus petitiones cordis eorum. Nam, ut omittam multitudinem prope infinitam fidelium, quos videmus quotidie in summa egestate viam degere, certe B. Paulus sperabat in Domino, et faciebat bonitatem, et tamen, ut ipse testatur I *Corinth.* IV, « ut purgamentum mundi, et peripsema ejiciebatur, » et esuriebat, et sitiēbat, et nudus erat. Et cum delectaretur in Domino, non dabat ei Dominus petitiones cordis sui, cum ter rogaverit, « ut auferretur ab eo stimulus carnis, » et non impetraverit, II *Cor.* XII. Respondeo maximam partem illorum, qui in summa egestate versantur, non sperare in Domino sicut oportet, nec observare mandata ejus, ut ipse jubet; multo etiam minus delectari in Domino : nam præter promissiones hujus Psalmi, Christus ipse *Matth.* VI, apertissime dicit : « Respicite volatilia cæli, quæ non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, et Deus pascit illa : nonne vos magis pluris estis illis ? » et infra : « Quærite primum regnum Dei, et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis. » Itaque dubium esse non potest, Deum provisurum suis omnia necessaria, si serio illi confidant in Deo, et mandata ejus observent. Quod si aliquando id non fiat, ut dicebatur de Apostolo, ratio est, quia Deus dat illis aliquid melius, et quo illi magis contenti sunt, id est, meritum ingens patientiæ. Idem enim B. Paulus, qui scripsit suam egestatem aliasque tribulationes, scripsit etiam : « Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra, » II *Cor.* VII. Et si non dedit ei Dominus petitionem cordis sui, ut auferret stimulum carnis; dedit ei gratiam abundantem, per quam stimulus ille converteretur in instrumentum triumphi. Itaque non dedit rem parvam, ut daret rem magnam, quam sciebat esse veram petitionem cordis ipsius.

Justi enim aliquando gravi prementur inopia?

vers. 5.

5. *Ghimel.* REVELA DOMINO VIAM TUAM, ET SPERA IN EO, ET IPSE FACIET.

6. ET EDUCET QUASI LUMEN JUSTITIAM TUAM, ET JUDICIUM TUUM TANQUAM MERIDIEM.

Propinavit Propheta, ut bonus medicus, pharmacum contra morbum interiorem famis, sitis et

similium malorum : nunc proponit aliud contra morbum exteriorem persecutionum et calumniarum. Quando enim ista nobis eveniunt, non prohibemur nos defendere, et calumnias propulsare, sed præcipuum remedium esse debet oratio ad Deum, et fiducia in Deo : quod observavit Susanna, quæ condemnata ad mortem per calumniam, flens suspexit ad cælum, inquit Scriptura *Daniel.* XIII : « Erat enim cor ejus fiduciam habens in Domino. » « Revela, inquit David, Domino viam tuam, et spera in eo, » id est, aperi in oratione coram Deo opera tua, et confide in Domino, committens illi causam tuam; « et ipse faciet, » nimirum judicium et justitiam. Ipse inveniet rationem, qua detegatur falsitas testium, qui adversus te dixerunt testimonium, et qua innocentia tua manifesta fiat. Id quod clarius habetur in sequenti versiculo : « Et educet quasi lumen justitiam tuam, » id est, Deus admirabili providentia sua faciet, ut justitia tua, id est, jus tuum, quod erat quasi in tenebris sepultum propter calumnias persecutorum, emergat et clarissime conspiciatur, quo modo lumen cernitur, cum candela accenditur, vel cum profertur ex clausa et obscura laterna. Et repetens idem aliis verbis, addit : « Et judicium tuum tanquam meridiem, » id est, producat in apertum, et clarum idem jus tuum, ut luceat, et conspiciatur ab omnibus, ut conspiciatur sol meridianus. Quod quidem in Susannæ judicio manifeste apparuit. Nam sicut initio justitia et innocentia Susannæ in tenebris erat, quando a duobus testibus, contestibus, et omni exceptione majoribus convicta erat : ita paulo post, providentia Dei excitante spiritum Danielis, et per eum demonstrata falsitate testium ex ore proprio ipsorum, tam clare apparuit innocentia Susannæ, et iniquitas testium, ut continuo et ipsa liberata fuerit, et illi damnati a populo mala morte perierint. Quod attinet ad verba, illud, *revela*, S. Hieronymus et Judæorum magistri ex hebræo vertunt *olve*, sive *revolve*, ut sensus sit : Rejice in Deum causam tuam, juxta illud *Psal.* LIV : « Jacfa cogitatum in Dominum. » Sed *revela*, quod nos habemus ex versione Septuaginta Interpretum, non repugnat hebraicæ voci *גל* *gol*, quod significat *revolve*; nam et revolvitur quod in alium rejicitur, et revolvitur etiam quod aperitur et explicatur, ut cernatur : quod coincidit cum *revela*, sive *aperi*. Utraque expositio vera est, sed nos latinam editionem et commentarios græcorum et latinorum Patrum sequi debemus, qui *revela*, non *rejice*, exposuerunt. Porro cum revelare aliquid jubemur Deo, non ideo jubemur, quia Deus aliquid nesciat; sed quia vult orari a nobis, et per orationem explicari, quæ volumus, ut nos ipsi intelligamus, qua de causa divino auxilio egeamus. De vocibus, *justitia* et *judicium* notum est, illa varie in variis locis accipi. Sed hoc loco justitiam certum est accipi pro jure; judicium autem vel accipiendum est etiam

Susanna exemplum singulare providentia Dei in suis.

pro jure, cum eadem res agatur; vel pro justa sententia, quæ juri debetur: judicium enim actus justitiæ est.

Daleth. SUBDITUS ESTO DOMINO, ET ORA EUM.

Vers. 7. 7. NOLI ÆMULARI IN EO, QUI PROSPERATUR IN VIA SUA, IN HOMINE FACIENTE INJUSTITIAS.

Verba illa, *subditus esto Domino, et ora eum*, in editione græca et latina pertinent ad versiculum superiorem; in hebræo vero codice sunt initium versiculi, ut manifeste apparet ex littera quarta alphabeti, quæ hic habetur. Nos ut ostenderemus Psalmum esse *alphabeticum*, posuimus ea verba sub littera *daleth*, et tamen non adjunximus illi numerum versiculi septimi, ne mutaremus distinctionem versiculorum, quam in editione latina habemus, et juxta quam distinctionem Psalmi canuntur in Ecclesia. Sensus hujus sententiæ, quæ quartus aphorismus spiritualis numerari potest, hic est: Vide ut sis semper Deo ad nutum obediens, et ora eum assidue, ne forte si videris hominem felicem in sæculo, et simul injustum, ejus felicitas tentet te, et inducat ad injustitiam. Vere enim magna tentatio est felicitas iniquorum; sed facile superatur, cum quis habet Deum semper ante oculos cordis, et illi per obedientiam et orationem adhæret. Nam qui Deo ita adhæret, respicit quasi ex alto felicitatem iniquorum, et videns eam modicam et fugacem, facile contemnit ac despicit. Ait igitur: «Subditus esto Domino, et ora eum,» id est, exhibe Deo puram ac simplicem obedientiam, et cum illo per orationem frequenter versare et colloquere. S. Hieronymus ex hebræo vertit, *tace Domino, et exspecta eum*; sed idem est sensus, quem Septuaginta Interpretes pluribus verbis explicare voluerunt. Illud igitur, *tace Domino*, quod est in hebræo, significat: non murmures contra Deum, etiamsi nescias, cur ille aliquid jubeat, vel faciat, sed, ut subditum decet, silens obediens in omnibus. Illud autem, *exspecta eum*, significat: pete in oratione, et patienter exspecta. Dabit enim Dominus, quod petis, sed quando opportunum judicabit. «Noli æmulari in eo qui prosperatur in via sua, in homine faciente injustitias,» id est, noli fieri æmulus, et quasi rivalis hominis, qui in via sua, id est, in actionibus suis prosperatur; hominis, inquam, injusti et iniqui, qui malefaciendo prosperatur. S. Hieronymus ex hebræo vertit, *qui facit quæ cogitat*, pro eo quod nos ex græco habemus, *faciente injustitias*. Sed vox מְזַמְּמִים *mezimmoth*, quamvis descendat a verbo זָמַח *zamaḥ*, quod est cogitare, tamen significat etiam *scelera*, ut idem S. Hieronymus eandem vocem interpretatur in *Psalm. xxv*, vers. 12, et *Jerem. xi*, vers. 15.

Vers. 8. 8. *He.* DESINE AB IRA, ET DERELINQUE FUREM, NOLI ÆMULARI, UT MALIGNERIS.

Vers. 9. 9. QUONIAM QUI MALIGNANTUR EXTERMINABUNTUR, SUSTINENTES AUTEM DOMINUM, IPSI HÆREDITABUNT TERRAM.

TUR, SUSTINENTES AUTEM DOMINUM, IPSI HÆREDITABUNT TERRAM.

Hæc sententia est quasi repetitio et declaratio primæ sententiæ; in toto enim Psalmo res eadem sæpe repetitur et inculcatur, ut illustrior fiat, et memoriæ magis inhæreat. In primo versu dixerat: «Non zelaveris facientes iniquitatem;» idipsum nunc dicit clarius, cum ait: «Desine ab ira, et derelinque furem,» id est, cum videris impium in terra florere, non irascaris, neque incipias furere, et dicere: Quare iste iniquus prosperatur, ubi est justitia Dei? ubi providentia illius? Item in primo versu dixerat: «Noli æmulari, ut maligneris,» id est, noli æmulando malignos fieri socius malignantium; noli imitari opera injusta eorum quorum felicitati invides, et addit: «Quoniam qui malignantur, exterminabuntur,» ut declaret quod antea dixerat, «quoniam tanquam fœnum velociter arescent.» Adjungit postea: «Sustinentes autem Dominum, ipsi hæreditabunt terram,» ut repetat et declaret quod ibi dixerat: «Spera in Domino, et inhabita terram.» Sustinent enim Dominum, qui patienter expectant promissiones ejus, et securi expectant; quoniam fidelis et potens est Dominus, qui promisit. Et ideo sine ullo dubio, qui malignantur, etiamsi ad tempus florere videantur, non diu floreant, sed exterminabuntur de terra, et in gehennam ad æternam infelicitatem detrudentur: qui autem abstinent se ab iniquitate, et a Domino mercedem suam sperant, «ipsi hæreditabunt terram,» id est, ipsi stabili possessione terram obtinebunt, quasi propriam hæreditatem quæ ab eis nunquam auferetur. Vere enim homines pii cum migrant ad Deum, non amittunt possessionem terræ, sed acquirunt cælum et terram, cum dicatur de eis: «Super omnia bona sua constituet eos,» *Matth. xxiv*.

10. *Vau.* ET ADHUC PUSILLUM, ET NON ERIT PECCATOR, ET QUÆRES LOCUM EJUS, ET NON INVENIES.

11. MANSUETI AUTEM HÆREDITABUNT TERRAM, ET DELECTABUNTUR IN MULTITUDINE PACIS.

Quia dixerat: «Malignantes exterminabuntur,» addit hoc brevi futurum. «Et adhuc, inquit, pusillum» temporis pertransibit, et «peccator,» qui videbatur felix, non apparebit in terra; «et quæres locum ejus inter homines, et non invenies,» quia videlicet periit omnino, et quasi arbor infructuosa radicibus evulsus est. «Mansueti autem,» id est, illi qui non indignantur, nec irascuntur Deo, cum vident impios prosperari, sed patienter ferunt, et tolerant id quod Deo placet, «hæreditabunt terram,» non solum hanc ubi peregrinamur, sed etiam illam viventium quæ sola proprie terra est, id est, firma et stabilis; unde et Dominus ait *Matth. v*: «Beati mites, quo-

niam ipsi possidebunt terram; » et quia terra illa dicitur Jerusalem, id est, visio pacis, cum omnes inimici longissime ab illa absint, ideo « delectabuntur in multitudine pacis, » id est, fruentur pace multa, quia pax illa erit cum multitudine magna incoletium terram illam, et durabit multo tempore, vel potius æterno tempore, et sic delectationem habebunt, quam pax adferre secum solet.

Vers. 12. 12. *Zain.* OBSERVABIT PECCATOR JUSTUM, ET STRIDEBIT SUPER EUM DENTIBUS SUIS.

Ver. 13. 13. DOMINUS AUTEM IRRIDEBIT EUM : QUONIAM PROSPICIT, QUOD VENIET DIES EJUS.

Monet S. Propheta justum, ut non multum formidet insidias iniquorum, quia Deus vigilat ad custodiam ejus. « Observabit, inquit, peccator justum. » id est, attente respiciet peccator omnes actiones justis, ut inveniat aditum ad eum perdendum. « Et stridebit super eum dentibus suis, » id est, instar famelici canis desiderabit interitum ejus, ac præ iracundia et indignatione dentibus frendebit. « Dominus autem irridebit eum, » id est, Dominus, qui omnia prospicit, et in cujus manu sunt omnia, ita ut non cadat folium in terram, nisi ipso jubente, vel permittente, « irridebit eum. Quoniam prospicit quod veniet dies ejus, » id est, irridebit eum, quoniam videt instare diem interitus ejus, et illum ante rapiendum, quam justo nocere potuerit. Nam etiamsi forte Deus permittat justum a peccatore occidi, tamen prius peccator animam suam occidit, quam justis corpus occidat; et quoniam mors justis pretiosa est in conspectu Domini, et lucrum est, non detrimentum, mors autem peccatorum pessima, et ad mortem sempiternam peccatorem detrudit, ideo semper ante rapitur peccator, quam justo nocere potuerit. Proinde irridendus merito est, quia dum alterius interitum procurat, imminet interitum suum non videt.

Vers. 14. 14. *Chet.* GLADIUM EVAGINAVERUNT PECCATO- RES, INTENDERUNT ARCUM SUUM.

Vers. 15. 15. UT DEJICIANTE PAUPEREM ET INOPEM, UT TRUCIDENT RECTOS CORDE.

Vers. 16. 16. GLADIUS EORUM INTRET IN CORDA IPSORUM, ET ARCUS EORUM CONFRINGATUR.

Declarat hic Propheta, quod obscurius dixerat in superioribus versiculis litteræ *zain*. Quod enim ibi dixit, *observat peccator justum*, hic declarat, dicens : « Gladium evaginaverunt peccatores, intenderunt arcum suum, » id est, stant peccatores armati districtis gladiis, et arcibus extensis, observantes quando sit tempus occidendi justum, ut videlicet tunc dejiciant arcu, et trucident gladio justum, qui pauper et inops est, et rectus corde. Sed Deus, qui prospicit omnia ex alto, facit ut gladius convertatur in corda ipsorum, et arcus eorum conteratur, et ipsis solis noceat, et

sic irridebit eos. Observandum hoc loco est, quod hic dicitur de gladio et arcu, posse intelligi tum de arcu, et gladio ferreo, tum de gladio, et arcu linguæ. Sæpe enim peccatores occidunt justos, vel certe conantur occidere calumniis et falsis testimoniis, sæpe etiam vero gladio et arcu. Item notandum est verbum illud, *ut dejiciant*, recte sic positum esse in editione Sixti V Pontificis, cum antea haberetur in codicibus vulgatis, *ut decipiant* : nam, cum in hebraico et græco codice habeatur *להפיל lehappil*, *dejiciant*, et sic legerint veteres Patres, et hoc requirat conjunctio cum arcu et gladio, et denique non deessent codices antiqui latini manuscripti qui haberent, *ut dejiciant*, facile dijudicari potuit, errore librario- rum, ob litterarum similitudinem, irrepsisse *decipiant*, pro *dejiciant*. Rursum considerandum est justum hoc loco dici *rectum corde*, vel, ut est in hebræo, *ישר דרך*, *rectum via*, quia justus cor habet conforme legi Dei, quæ est rectissima; et quia eadem lex est via recta, per quam ambulare debemus, dum operamur; ideo rectus corde dicitur etiam rectus via, quia nunquam aberrat a recta via, quæ est lex Domini. Præterea notandum hoc loco, justum dici pauperem et inopem, vel quia omnes justis sunt pauperes spiritu; et licet interdum divitiis abundent, intelligunt eas divitias non esse proprie suas, cum de eis rationem reddituri sint Deo; vel certe non loquitur David de omnibus justis, sed solum de pauperibus et abjectis, qui a potentibus opprimuntur. Porro inter *pauperem* et *inopem* hoc interest quoad voces hebraicas, quod *עני*, pro qua habemus *pauperem*, significat *humilem*, *afflictum*, *mitem*; *אביון*, pro qua voce habemus, *inopem*, significat proprie *egenum*, quia omnia desiderat, qui omnibus caret. Denique illa imprecatio, *gladius eorum intret in corda ipsorum*, est prædictio potius, quam imprecatio. Tunc autem gladius peccatoris, extensus adversus justum, intrat in corda peccatoris, quando peccator, dum nocere intendit justo, sibi ipse magis nocet : dum enim forte spoliat justum pallio, se ipse spoliat fide et charitate; et dum justum privat vita carnis, se ipse privat gratia Dei, quæ est vita animæ; et dum justum calumniis suis trudit in carcerem, se ipse præcipitat in gehennam.

Peccator dum nocere vult justo, sibi ipse magis nocet.

17. *Teth.* MELIUS EST MODICUM JUSTO SUPER DIVITIAS PECCATORUM MULTAS. Vers. 17.

18. QUONIAM BRACHIA PECCATORUM CONTERENTUR, CONFIRMAT AUTEM JUSTOS DOMINUS. Vers. 18.

Ne justis pauperes iniquis divitiis invideant, et dimissa justitia ad perpetrandam iniquitatem accedant, munit eos David his duobus versiculis : « Melius, inquit, est modicum justo super divitias peccatorum multas, » id est, plus prodest justo modica substantia, quam peccatori ingentes divitiæ : proinde felicior est justus tenuis, quam peccator locuples; et ideo magis expetenda est jus-

titia cum parvis opibus, quam multæ copię cum justitia. Ratio est, quia justus dirigitur a Deo, ut sciat uti divitiis; non est avarus, non est prodigus, ac propterea non eget, neque gravatur ære alieno, neque retinet otiosas opes, unde vel in superbiam erigatur, vel ad luxuriam provoetur. Peccator autem superbus et prodigus est, nec scit uti divitiis; inde semper eget, semperque debet, nec diu statum suum conservare potest. Atque hoc est quod sequitur: « Quoniam brachia peccatorum conterentur, confirmat autem justos Dominus; » id est, potentia et fortitudo peccatoris facile deficient, quia nititur brachio carnis, nec divitiæ illum juvare poterunt. Justo autem fortitudo et potentia non potest deficere, quia nititur brachio Dei; Deus etiam, qui amicus justorum est, illum confirmat, vel, ut clarius rem explicat vox hebraica סִוֵּךְ, *sustentat*. Denique peccator non obstantibus maximis suis divitiis, non effugiet æternum interitum, quia cum morietur nihil secum asportabit, neque descendet cum eo gloria ejus. Justus autem, qui non in divitiis terrenis, sed in Deo confidit, in sempiternum vivet.

Vers. 19. 19. *Iod.* NOVIT DOMINUS DIES IMMACULATORUM, ET HEREDITAS EORUM IN ÆTERNUM ERIT.

Vers. 20. 20. NON CONFUNDENTUR IN TEMPORE MALO, ET IN DIEBUS FAMIS SATURABUNTUR.

Confirmat Propheta quod paulo ante dixit de felicitate justorum, etiamsi modicas opes habeant: « Novit, inquit, Dominus dies immaculatorum, » id est, approbat Dominus vitam justorum, eisque favet, et benedicit, et ideo dies eorum diuturni erunt, et hæreditas eorum cum ipsis diutissime conservabitur. « Non confundentur in tempore malo, » id est, tempore sterilitatis et penuriæ non confundentur, quia non cogentur erubescere mendicando panem; « et in diebus famis saturabuntur, » id est, non solum non erubescunt mendicando tempore communis famis, sed etiam habebunt ex suis copiis, unde comedant ad satietatem. Sed hæc interdum implentur in hoc sæculo, semper autem implebuntur in futuro. Ventura enim est post hanc vitam incredibilis quædam sterilitas, quando nemo poterit serere, vel metere, et dives in inferno guttam aquæ desiderabit, nec obtinebit. Tunc igitur immaculati, qui nihil dimiserunt in terra, sed in cælum omnia transtulerunt, invenient æternam hæreditatem, neque confundentur mendicando cum stultis virginibus: « Date nobis de oleo vestro, » *Matth.* xv; satiabuntur, cum apparuerit gloria Domini.

Caph. QUIA PECCATORES PERIBUNT.

Vers. 21. 21. INIMICI VERO DOMINI MOX UT HONORIFICATI FUERINT, ET EXALTATI, DEFICIENTES QUEMADMODUM FUMUS DEFICIENT.

Tres primæ dictiones pertinent ad versiculum

superiorem in editione græca et latina; sed voluimus eas hoc loco ponere, ut appareat artificium Prophetæ, qui per litteras alphabeti Psalmum digessit. Nam in illa particula, *quia*, posuit litteram *caph*, quæ in alphabeto sequitur; et inde incipit in hebræo novus versus. Ergo illa verba: « Quia peccatores peribunt, » reddunt rationem, cur immaculati pacifice possidebant hæreditatem in terra, et in tempore famis saturabuntur. Id enim fiet, quia « peccatores, » qui eos perturbare, eisque bona sua diripere solebant, « peribunt. » Quod autem sequitur: « Inimici vero Domini mox ut honorificati fuerint, et exaltati, deficientes, quemadmodum fumus deficient, » respondet duobus versiculis superioribus, ut hic sit sensus: Immaculati homines, tanquam amici Dei habebunt æternam hæreditatem, et in tempore malo non confundentur; « inimici vero Domini, » quales sunt omnes peccatores, e contrario habebunt brevissimam felicitatem; statim enim atque exaltari cœperint, evanescent instar fumi, qui dum exaltatur consumitur, neque vestigium ullum post se relinquit. Illud verbum, *exaltati*, a S. Hieronymo legitur, *sicut monocerotes*; ab aliis, *agni*, quæ sunt res diversissimæ. In hebræo nunc habetur *carim*, quod proprie *agnos* significat, et ad sententiam hujus loci nihil facit. S. Hieronymus videtur legisse *carem*, et ideo vertit, *sicut monocerotes*; nam monocerotes in libro *Num.* cap. xxiii et xxiv, dicitur *reem*, et in lib. *Judic.* cap. xxxviii, dicitur *rem*, et tunc sensus est, quod *inimici Domini cum honorificati*, et gloriantes fuerint *sicut monocerotes, tanquam fumus consumuntur*. Sed Septuaginta Interpretes non legunt *carim*, neque *carem*, sed *carum*, et ideo recte verterunt, *cum exaltati fuerint*, quæ lectio optima est, eamque noster Interpres etiam secutus est, et tota frequentat Ecclesia.

22. *Lamed.* MUTUABITUR PECCATOR, ET NON SOLVET: JUSTUS AUTEM MISERETUR, ET TRIBUET.

23. QUIA BENEDICENTES EI HEREDITABUNT TERRAM, MALEDICENTES AUTEM EI DISPERSIBUNT.

Confirmat quod supra dixerat: « Melius est modicum justo super divitias peccatorum multas. » Nam sæpissime accidit ut peccator, quamvis ditissimus, mutuo accipiat pecuniam, et tamen non restituat; quia volunt peccatores supra censum laute vivere, vel superbe vestiri, aut habitare: inde semper laborant ære alieno gravati; justus autem, qui, ut supra diximus, scit uti divitiis, etiamsi modicum habeat, tamen ex modico illo habet, unde misereatur pauperum, et retribuat sine spe recuperandi. « Quia benedicentes ei, » Deo videlicet, ut Augustinus exponit, « hæreditabunt terram, » et sic semper habebunt unde tribuant; « maledicentes autem ei, » tanquam blasphemi et ingrati, « dispersibunt, » ut etiamsi velint tribuere, non possint. S. Hieronymus legit passive, *quia benedicti ab eo*, nimirum a Deo, hære-

ditabunt terram, maledicti ab eo disperibunt. Et quidem verba hebraica, modica facta mutatione punctorum, tam active quam passive exponi possunt, et una sententia aliam infert. Qui enim Deum in omnibus rebus benedicunt, ab eo quoque benedicuntur; et qui Deo maledicunt, maledictionem ipsius consequuntur.

vers. 24. 24. Mem. APUD DOMINUM GRESSUS HOMINIS DIRIGENTUR, ET VIAM EJUS VOLET.

vers. 25. 25. CUM CECIDERIT NON COLLIDETUR, QUIA DOMINUS SUPPONIT MANUM SUAM.

Incipit hoc loco Propheta exponere singularem Dei providentiam erga justos, ut tanto magis eos confirmet, ne forte prosperitas impiorum eos alliciat ad peccandum. Dicit igitur vitam justorum a Domino dirigi et custodiri. « Apud Dominum, inquit, gressus hominis » justi, id est, ille diriget actiones et opera justus, qui justum fecit. « Et viam ejus volet, » id est, hinc fiet, ut justus viam Domini velit, diligat, libenter sequatur: vel, *Deus volet viam justus*, id est, approbat actiones et opera ejus. Prior explicatio S. Augustini, posterior Euthymii est. Illud, *apud Dominum*, in textu originali est מִפְּנֵי ה', a Domino, et sic legunt S. Augustinus et græci Interpretes; sed verba nostræ editionis, ut non dissentiant a textu originali, sic explicanda sunt: « Apud Dominum, » id est, in secreto consilio Domini « dirigentur. » Sequitur: « Cum ceciderit, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam. » Potest hoc referri ad miseras corporales, et etiam ad miseras animæ. Nam si justus ceciderit in aliquam afflictionem et tribulationem, quæ sunt quasi foveæ, vel saxa, vel lutum in via vitæ hujus, « non collidetur, » id est, non omnino succumbet, aut opprimetur, « quia Dominus supponit manum suam, » ne lædatur, vel, ut est in hebræo, *quia Deus sustentat eum manu sua*, id est, auxilio et providentia sua. Et si forte ceciderit in tentationem peccati, non collidetur, id est, non perveniet ad consensum culpæ lethalis, nec amittet patientiam, aut fidem, aut aliam virtutem, quia Dominus auxilio gratiæ suæ sustentabit eum.

vers. 26. 26. Nun. JUNIOR FUI, ETENIM SENUI, ET NON VIDI JUSTUM DERELICTUM, NEC SEMEN EJUS QUÆRENS PANEM.

vers. 27. 27. TOTA DIE MISERETUR ET COMMODAT, ET SEMEN ILLIUS IN BENEDICTIONE ERIT.

Probat ab experientia sua, quod supra dixerat, justos in tempore malo non confundendos, et in diebus famis saturandos. « Junior fui, » inquit, vel, ut expressius habetur in hebræo נָקְרִי זָרִי, *puer fui*, et postea senni, et in tam longo tempore « nunquam vidi justum derelictum a Deo, » ita ut inopia premeretur; nec vidi semen ejus, id est filios ejus, quærentes et mendicantes panem. Sed contra potius vidi, quod justus « tota

die miseretur et commodat, » id est, omni tempore ita abundat, ut vel ex misericordia donet, vel certe mutuo, aut commodato det proximis de facultatibus suis. Quare « semen illius, » id est, filii ejus non solum non mendicabunt panem, sed « in benedictione erunt, » id est, benedicti a Deo copiis abundabunt, vel ab omnibus benedicentur, tanquam filii optimorum parentum. Observa circa verba, illud *etenim* in hebræo esse מְּגַמ, quod significat *etiam*, ut sensus sit, *puer fui, et etiam senni*. In græco quidem habetur *καὶ γὰρ, etenim*; sed accipi potest pro *etiam*. Observa præterea non repugnare hanc sententiam veritati, etiam si videamus in Ecclesia multos fideles mendicantes panem. Nam mendicantes religiosi sponte mendicant amore paupertatis, non necessitate inopiæ, neque derelicti dici possunt, cum Deus eos mirabili providentia sua alat et sustentet. Cæteri mendicantes, ut plurimum non sunt filii eorum, qui consueverint misereri aliorum, et donare: ad hos enim proprie hæc promissio pertinet. Sæpe etiam neque justus sunt ipsi, neque filii justorum. Denique, ut supra diximus, si qui vere justus, et sperantes in Domino derelicti videntur, et quærentes micæ panis, ut Lazarus de Evangelio *Luc. XVI, ii* melius aliquid a Domino acceperunt, quam sit copia rerum temporalium: neque mutarent meritum patientiæ cum omni temporali felicitate.

Mendicantes religiosi non repugnant huic sententiæ.

28. Samech. DECLINA A MALO, ET FAC BONUM, Vers. 28. ET INHABITA IN SECULUM SEculi.

29. QUIA DOMINUS AMAT JUDICIUM, ET NON DERELINQUET SANCTOS SUOS: IN ÆTERNUM CONSERVABUNTUR. Vers. 29.

Ex iis quæ dixit paulo ante, se fuisse expertum a pueritia usque ad senectutem, concludit per modum adhortantis, ac dicit: « Declina a malo, et fac bonum, » quæ sunt duo prima præcepta justitiæ; « et inhabita in seculum sæculi, » id est, vide ut justus sis, et securus inhabitabis terram usque in sempiternum. Et reddit rationem, cur justus terram perpetuo habitaturi sunt. « Quoniam, inquit, Dominus amat judicium, » id est, justos servos suos; ideo affirmo, quod « in æternum conservabuntur. » Hæc promissio pertinet quidem aliquo modo ad hanc vitam, in qua per varias successiones justus longo tempore terram inhabitare solent: sed absolute et proprie pertinet ad vitam futuram, quæ in terra viventium sempiterna erit.

30. Ain. INJUSTI PUNIENTUR, ET SEMEN IMPIORUM PERIBIT. Vers. 30.

31. JUSTI AUTEM HEREDITABUNT TERRAM, ET INHABITABUNT IN SECULUM SEculi SUPER EAM. Vers. 31.

Hoc loco desunt in hebræo duæ primæ dictiones, videlicet, *injusti punientur*, quæ apertissime leguntur in textu græco: et hinc factum est ut

non appareat littera *ain* initio horum duorum versiculorum, ut numerus et ordo litterarum alphabeti postulabant. Sed vox *injusti*, quæ est apud Græcos et Latinos, apud Hebræos esset יְרִיבֵי , quæ incipit per *ain*. Itaque si addatur ad hebræum textum : « Injusti punientur, » vocibus hebraicis constabit ratio alphabeti. Sententia autem horum versiculorum clarissima est, ut explicatione non egent.

Vers. 32. 32. *Phe.* OS JUSTI MEDITABITUR SAPIENTIAM, ET LINGUA EJUS LOQUETUR JUDICIUM.

Vers. 33. 33. LEX DEI EJUS IN CORDE IPSIUS, ET NON SUPPLANTABUNTUR GRESSUS EJUS.

Dixit paulo ante divinam providentiam vigilanturam, ne justus ab impiis opprimatur : nunc addit justos quoque per sapientiam suam, quæ est etiam Dei donum, effecturos, ut non supplantentur a malitia iniquorum. « Os justus meditabitur sapientiam, » id est, justus sapienter loquetur, ut non possit capi in sermone : meditari enim sapientiam ore, nihil est aliud, nisi exercere sapientiam inter loquendum, ut alibi diximus; et ipsum repetit David cum addit : « Et lingua ejus loquetur judicium, » id est, lingua justus non temere profundet verba, sed loquetur quod justum est, et quod pro tempore dici debet, quod est sapienter loqui. Addit rationem, dicens : « Lex Dei ejus in corde ipsius, » id est, sermo justus sale sapientiæ conditus erit, quia justus habet in corde legem Dei, et propterea dum loquitur, cogitat mandata Dei, ut non delinquat in lingua sua; et propterea « lex est lux, » ut ait Salomon *Proverb.* vi; et, ut idem David ait *Psal.* xviii : « Lex Domini illuminat corda, et sapientiam præstat parvulis; » et ideo non est mirum, si justus qui habet legem in corde, eamque cogitat et diligit, sapienter loquatur. Ex his colligit Propheta : « Et non supplantabuntur gressus ejus, » id est, quia justus semper loquitur, nemo illum supplantando impellet ad casum. Supplantare dicitur, qui plantam alterius tenendo vel impediendo, cadere illum cogit, præsertim quando id astutia potius, quam violentia fit. Ergo non supplantabuntur pedes ejus, ac per hoc non impelletur justus ad casum dolo alicujus iniqui circumventus.

Vers. 34. 34. *Zade.* CONSIDERAT PECCATOR JUSTUM, ET QUÆRIT MORTIFICARE EUM.

Vers. 35. 35. DOMINUS AUTEM NON DERELINQUET EUM IN MANIBUS EJUS : NEC DAMNABIT EUM, CUM JUDICABITUR ILLI.

Declarant hi duo versiculi versiculos duos superiores. « Considerat, inquit, peccator justum, » nimirum observans diligenter quid loquatur, et quid agat, ut supplantet eum; « et quærit mortificare eum, » id est, quærit supplantando illum occidere. Quod quidem præcipue fieri solet in

judiciis; cum judex, vel accusator iniquus innocentem aliquem circumvenire et perdere cupit. « Dominus autem non derelinquet eum in manibus ejus, » id est, Dominus non permittet ut peccator habeat justum in potestate, et ideo inspirabit illi sapientiam, ut cognoscat fraudes inimicorum, et sapienter loquendo evitet supplantationes eorum. « Nec damnabit eum, cum judicabitur illi, » id est, judex non damnabit justum, cum tempore judicii ejus advenerit, quia Deus non permittet obscurari justitiam. Verba illa, *cum judicabitur illi*, clariora sunt in textu originali, בְּהִשְׁאָפְטוֹ *behiscapto*, et nihil aliud significant, nisi *cum ille*, justus videlicet, *judicandus erit*; sive, *cum fiet ei judicium*; sive, *cum judicabitur*. Habentur eadem fere verba vers. 42 : « Observabit peccator justum, et stridebit dentibus in eum, » etc.; sed ibi de violentia agitur, hic de astutia.

36. *Coph.* EXPECTA DOMINUM, ET CUSTODI VIAM EJUS : ET EXALTABIT TE, UT HÆREDITATE CAPIAS TERRAM; CUM PERIERINT PECCATORES, VIDEBIS. Vers. 3

Hortatur Propheta justum, ut speret in Deo, et perseveret in justitia. « Expecta Dominum, » id est, spera in Deo, si forte differri tibi videtur promissio ejus; « et custodi viam ejus, » id est, observa legem ejus, et non declines a via jam inchoata sanctitatis et justitiæ, « ut hæreditate capias terram, » id est, ut cum implebitur promissio ejus, possideas quasi propria hæreditate terram viventium. « Cum perierint peccatores, videbis, » id est, cum peccatores omnes judicio divino condemnati perierint, tunc videbis quod nunc speras.

37. *Resch.* VIDI IMPIUM SUPEREXALTATUM, ET ELEVATUM SICUT CEDROS LIBANI. Vers. 1

38. ET TRANSIVI, ET ECCE NON ERAT; QUÆSIVI EUM, ET NON EST INVENTUS LOCUS EJUS. Vers. 2

Quia dixerat : « Cum perierint peccatores videbis, » poterat justus quærere, quando hoc erit; ideo nunc addit brevi hoc futurum esse. Nam « vidi, inquit, impium superexaltatum, et elevatum sicut cedros Libani, » id est, positum in altissimo gradu dignitatis et potestatis, et radicatum ac fundatum opibus, clientelis, et similibus rebus, ut videretur æterna futura ejus felicitas : et tamen vix « pertransii, et ecce non erat, » id est, transiens vidi hominem illum elevatum et radicatum, ut cedros Libani, et vix illum pertransii, et ecce respicio post me, et evanuerat; « quæsi » ubi fuisset, et an vestigia remanerent tantæ magnitudinis, « et non est inventus locus ejus » quasi nunquam ibi fuisset. Hæc verissima esse quotidiana experientia docet. Ubi enim nunc sunt potentissimi illi monarchæ, et de minoribus taceam, Assyriorum, Persarum, Græcorum et Romanorum? Certe nisi aliquid in libris historicorum legeremus, ignorarem illos unquam fuisse. Ita nulla supersunt vestigia tantæ

Quid sit
meditari
sapientiam
ore.

Humana
superbia
non vi-
et, quæ
tangi
possunt.

potentiæ et tamen humana superbia mortali-
bus oculos perstringit, ut videre non possint,
quæ tangunt manibus, et credere nolint, quæ vel
inviti sentire et experiri coguntur. Quod attinet
ad verba, in hebræo habetur, *vidi impium ro-
bustum, fortissimum, sicut indigenam virentem.*
Sed Septuaginta Interpretes respicientes ad si-
militudinem cedri, ut rem magis explicarent,
dixerunt, *superevultatum, et elevatum; ex quo ta-
men sequitur ut robustus et fortissimus esset :
cedri enim altissimæ, et robustæ, et fortissimæ
sunt. Et pro illo, sicut indigenam virentem, verle-
runt Septuaginta; sicut cedros Libani, quia non
legerunt, ut nunc habemus, כארז, sicut indige-
nam, sed una littera transposita, כארזי, sicut
cedros; et quia cedri virentes in monte Libano
potissimum inveniuntur, ideo pro cedros virentes,
posuerunt cedros Libani. Porro ubi nos legimus,
et transivi, in hebræo est ויעבר, et transivit; sed
credibile est hebraicam vocem incuria librario-
rum esse corruptam unius litteræ mutatione. Nam
non solum Septuaginta Interpretes verterunt in
prima persona, sed etiam S. Hieronymus.*

40. INJUSTI AUTEM DISPERIBUNT SIMUL, RELI-
QUÆ IMPIORUM INTERIBUNT. Vers. 40.

Pergit Propheta in adhortatione, et ait: « Custodi innocentiam, et vide æquitatem, » id est, conserva innocentiam erga te ipsum, « et vide æquitatem, » id est, judica quod rectum est erga proximos. « Quoniam sunt reliquæ homini pacifico, » id est, quia dabit Deus in præmium homini pacifico, ut relinquat filios post se. Vel altiore sensu, quia multa bona reliqua sunt homini pacifico post mortem ejus. « Opera enim bona sequuntur illos, qui in Domino moriuntur, » ut dicitur Apoc. XIV. « Injusti » autem e contrario « peribunt, » ipsi simul omnes nullo excepto, « et reliquæ peribunt cum eis, » quia nec filios in hoc sæculo relinquent, nec boni aliud eis reliquum erit, cum omnia in concupiscentiis suis sceleribusque consumpserint.

41. THAU. SALUS AUTEM JUSTORUM A DOMINO, Vers. 41.
ET PROTECTOR EORUM IN TEMPORE TRIBULATIONIS.

42. ET ADJUVABIT EOS DOMINUS, ET LIBERABIT Vers. 42.
EOS, ET ERUET EOS A PECCATORIBUS, ET SALVABIT
EOS, QUI SPERAVERUNT IN EO.

Hæc est quasi recapitulatio Psalmi totius, et satis aperta et perspicua.

ira. 39. 39. *Schin.* CUSTODI INNOCENTIAM, ET VIDE
ÆQUITATEM, QUONIAM SUNT RELIQUÆ HOMINI PA-
CIFICO.

PSALMUS XXXVIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Psalmus David, in rememoratio-
nem de Sabbato.*

2. Domine, ne in furore tuo arguas me, ne-
que in ira tua corripas me.

3. Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, et
confirmasti super me manum tuam.

4. Non est sanitas in carne mea a facie iræ
tuæ; non est pax ossibus meis a facie peccato-
rum meorum.

5. Quoniam iniquitates meæ supergressæ
sunt caput meum, et sicut onus grave gravatæ
sunt super me.

6. Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices
meæ, a facie insipientiæ meæ.

7. Miser factus sum et curvatus sum usque
in finem; tota die contristatus ingrediebar.

8. Quoniam lumbi mei impleti sunt illusio-
nibus, et non est sanitas in carne mea.

9. Afflictus sum, et humiliatus sum nimis;
ruebam a gemitu cordis mei.

10. Domine, ante te omne desiderium

V. s. h. — *Canticum [h. Psalm.] David in
commemoratione.*

Domine, ne in ira [h. indignatione] tua ar-
guas me, neque in furore tuo [h. ira tua] cor-
ripas me :

Quia sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, et tetigit
[h. terruit] me manus tua.

Non est sanitas in carne mea a facie indigna-
tionis tuæ : non est pax [al. add. in] ossibus
meis a facie peccati mei.

Quia iniquitates meæ transierunt caput
meum : quasi onus grave aggravatæ sunt super
me.

Computruerunt, et tabuerunt cicatrices meæ,
a facie insipientiæ meæ.

Afflictus sum, et incurvatus sum nimis : tota
die mœrens ambulabam.

Quia lumbi [al. renes, h. ilia-mea] mei re-
pleti sunt ignominia [h. vilitate], et non est sa-
nitas in carne mea.

Evigilavi, et afflictus sum nimis : ruebam
a gemitu cordis mei.

Domine, in conspectu tuo [h. coram te] omne

meum, et gemitus meus a te non est absconditus.

11. Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea, et lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum.

12. Amici mei, et proximi mei adversum me appropinquaverunt, et steterunt.

Et qui juxta me erant, de longe steterunt :

13. Et vim faciebant qui quærebant animam meam.

Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates, et dolos tota die meditabantur.

14. Ego autem tanquam surdus non audiebam, et sicut mutus non aperiens os suum.

15. Et factus sum sicut homo non audiens et non habens in ore suo redargutiones.

16. Quoniam in te, Domine, speravi : tu exaudies me, Domine Deus meus.

17. Quia dixi : Nequando supergaudeant mihi inimici mei; et dum commoventur pedes mei, super me magna locuti sunt.

18. Quoniam ego in flagella paratus sum, et dolor meus in conspectu meo semper.

19. Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, et cogitabo pro peccato meo.

20. Inimici autem mei vivunt, et confirmati sunt super me, et multiplicati sunt qui oderunt me inique.

21. Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem.

22. Ne derelinquas me, Domine Deus meus, ne discesseris a me.

23. Intende in adjutorium meum, Domine Deus salutis meæ.

desiderium meum, et gemitus meus a te non est absconditus.

Cor meum fluctuabat, dereliquit me fortitudo mea : et lux oculorum meorum etiam ipsa non est mecum.

Chari mei, et amici [*h. sodales*] mei contra lepram meam steterunt, et vicini [*h. propinqui*] mei longe steterunt.

Et irruerunt quærentes animam meam : et investigantes mala mihi loquebantur insidias, et dolos tota die meditabantur.

Ego autem quasi surdus non audiebam, et quasi mutus qui non aperit os suum.

Et eram quasi homo [*h. vir*] non audiens, nec habens in ore suo redargutiones.

Te enim, Domine, expectabam, tu exaudies, Domine Deus meus.

Quia dixi, ne forte insultent mihi, et cum vacillaverit pes meus, super me magnificentur.

Quia ego ad plagam [*al. plagas*] paratus sum, et dolor meus contra me [*al. add. est*] semper.

Quia iniquitatem meam [*al. add. ego*] annuntio et contristabor pro peccato meo.

Inimici autem mei viventes confortati sunt, et multiplicati sunt odientes me mendaciter.

Et qui reddunt malum pro bono, adversabantur mihi, quia sequebar bonum.

Ne derelinquas me, Domine : Deus meus, ne elongeris a me.

Festina in auxilium meum, Domine [*al. add. Deus*] salutis meæ.

Argumentum. — Querela animo et corpore graviter affecti, vers. 2-9; et ab amicis deserti, simulque ab hostibus afflicti, vers. 10-15; quas quidem ærumnas etsi peccatis suis commeruisse fatetur, attamen Deum auxilium suum ei non prorsus subtracturum esse et sperat et optat, vers. 16-23. Hinc strophæ tres.

1. Carmen Davidis, ad revocandum *se Jovæ* in memoriam.

2. Jova, ne in ira tua corripias me, et *ne* in æstu tuo castiges me.

3. Nam sagittæ tuæ demissæ (conjectæ) sunt in me, et descendit super me manus tua.

4. Nihil integri *est* in carne mea propter indignationem tuam, nihil pacis (quietis) in ossibus meis propter peccatum meum.

5. Iniquitates enim meæ transeunt (superando) caput meum, ut onus grave graviores sunt me.

6. Fœtent, sanie difflunt ulcera mea (tumores mei), propter stultitiam meam (qua peccavi).

7. Incurvatus sum, demissus admodum,
tota (et omni) die atratus incedo.
8. Nam lumbi mei pleni sunt inflammatione,
et nihil integri est in carne mea.
9. Torpeo et contusus sum vehementer,
rugio præ fremitu (ob gemitus tumultuantes) cordis mei.

10. Domine, coram te (tibi notum est) omne desiderium meum,
et gemitus meus te non latet.
11. Cor meum palpitatur vehementer,
deseruit me robur meum,
et lux oculorum meorum, etiam illi non sunt mecum.
12. Amici mei et socii mei e regione (procul) plagæ meæ consistunt,
et propinqui mei e longinquo sistunt.
13. Et laqueos ponunt qui appetunt vitam meam;
et qui quærent malum meum, loquuntur perniciosam,
et fraudes per totum diem meditantur.
14. At ego, velut surdus, nihil audio;
ac ceu mutus sum, qui non aperit os suum.
15. Et sum ut homo qui non audit,
et cuius in ore non sunt redargutiones.

16. Nam te, Jova, exspecto;
tu exaudies, Domine, mi Deus.
17. Nam dixi (precibus ad te fuis) : Ne lætentur de me *hostes!*
Cum nutat pes meus, contra me fastuose agunt.
18. Nam ego ad lapsum (propr. *claudicationem*) paratus (proximus),
et dolor meus (e peccatis) continuo coram me est.
19. Nam iniquitatem meam confiteor,
sollicitus sum ob peccatum meum.
20. Et hostes mei vivunt (valentque) et potentes sunt,
et multi sunt osores mei immeriti.
21. Et rependentes malum pro bono
adversantur mihi, pro eo quod persecutus sum bonum.
22. Ne derelinquas me, Jova;
Deus meus, ne sis longinquus a me.
23. Festina ad auxilium meum,
Domine, salus mea.

NOTÆ.

Vers. 4. *Pacis*; Maurer, *sanitatis*. Quæ inde ab hoc versu usque ad 11 proferuntur, de morbo videntur intelligenda, quanquam ea improprie accipienda esse quidam monent. — Vers. 5. Pro *iniquitates* Maurer vertit *miseriæ*, i. e. iniquitatum *pœnæ* per metonym. : non male. — Vers. 7. *Atratus*, et squalidus, lugentium more. — Vers. 8. *Inflammatione*. Quia vero קלל et *vilipendendi* notionem habeat, hinc Vulgatus vertit, *illusionibus*, quasi vates diceret, se execrabili morbo in ea corporis parte laborare, ita ut illudi et ab inimicis irrideri posset propter ejus ignominiam. — Vers. 11. *Illi* pro *illa* lux. Ubi enim subjectum efficiunt duo nomina, quorum prius est constructum, ibi prædicatum, si fieri potest per sensum, i. e. si vis subjecti primaria posita est in nomine posteriore, interdum refertur ad nomen posterius. *Non sunt*, præ

morbo, aut lacrymis. — Vers. 17. Alii cum priori membro jungunt posterius ita : *hostes*, qui, cum nutat pes meus, contra me, etc. — Vers. 20. *Potentes*, viribus puta; Ewaldus, *numero*. — Versum 21 cum præcedenti jungit Rosenmullerus : *qui rependunt... qui adversantur*, etc.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXXVII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus David, in rememorationem de Sabbato.

Titulus hujus Psalmi in hebræo codice non facit mentionem *Sabbati*, sed solius *rememorationis*; tamen placuit Interpretibus Septuaginta, viris gravissimis, explicandi gratia, addere vocem *Sabbati*. Videtur autem satis apta esse explicatio S. Augustini, quam etiam sequitur S. Gregorius, ut hic Psalmus, qui unus est ex iis, qui proprie ad pœnitentiam pertinent, compositus sit a pœnitente Davide, in rememorationem *Sabbati*, id est, quietis amissæ in statu innocentiae, vel promissæ in resurrectione justorum. Posset etiam intelligi de Sabbato quod agit bona conscientia, dum gratia Dei fruitur; et quod amittit, qui peccat; et cujus cum gemitu recordatur, qui veram pœnitentiam agere incipit. Argumentum Psalmi est oratio pœnitentis, similis illi quæ habetur in Psalmo VI, qui idem omnino principium habet, et valde probabile est compositam fuisse hanc orationem eo tempore, quo David fugit de Jerusalem ob persecutionem Absalonis.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. DOMINE, NE IN FURORE TUO ARGUAS ME, NEQUE IN IRA TUA CORRIPIAS ME.

Precaetur David pœnitens, ut Deus eum non puniat in ira et furore suo, ut iudex cum reis facit, sed in misericordia, ut medicus cum ægrotis se gerit. Vide quæ diximus ad initium *Psalm. VI*, ubi ostendimus nihil interesse hoc loco inter furorem et iram, et inter arguere et corripere. Si tamen placet discrimen admittere, poteris cum S. Augustino et S. Gregorio dicere, illos argui in furore, qui damnantur ad gehennam; illos in ira corripiri, qui post mortem in igne purgatorii cruciantur: Prophetam autem precari Deum, ut hic illum puniat pro peccatis admissis, non in purgatorio, vel gehenna. Monet autem S. Augustinus non esse contemnendum ignem purgatorii, quoniam gravior est ille ignis, quam quicquid pati potest homo in hac vita. Illud quoque addendum est, quamvis hoc loco, et in *Psalm. II*, vers. 5, et *Psalm. VI*, vers. 1, accipiatur ira Dei pro damnatione ex justitia, tamen alibi accipi aliquando pro zelo patris, qui irascitur filiis, non ut perdat, sed ut custodiat.

Ignis purgatorii non contemnendus.

Vers. 2. 2. QUONIAM SAGITTÆ TUÆ INFIXÆ SUNT MIHI, ET CONFIRMASTI SUPER ME MANUM TUAM.

Quia noverat Propheta nihil esse utilius ad veniam peccatorum impetrandam, quam plene cognoscere miseriam peccati, et eam cum Domino deplorare; deflet in hoc versiculo et aliquot sequentibus infelicitatem, quam secum adfert lethale peccatum. Ait igitur: « Non arguas me in ira tua, » quoniam ea gravissima est, ut jam experientia didici. Siquidem « sagittæ tuæ infixæ

sunt mihi, » id est, multæ tribulationes, te puniente peccatum meum, acciderunt mihi; « et confirmasti super me manum tuam, » id est, sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, et non leviter tantum tetigerunt, quia tu manum tuam aggravasti super me, ut sagittæ profundius penetrarent. Videtur autem per has tribulationes et supplicia intelligere mortem filii ex Bethsabea suscepti, stuprum filii a proprio ejus fratre illatum, cædem Ammonis filii, incestum et adulterium uxorum suarum a proprio filio patratum, expulsionem suam a regno, et alia id genus, quæ propter peccatum suum, Domino ulciscente, perpessus est. Fortasse etiam sagittas vocat verba illa increpatoria et comminatoria, quæ a Nathan Dei nuntio audivit, II Reg. XII: « Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego unxi te in regem super Israel, et ego erni te de manu Saul, et dedi tibi domum Domini tui, et uxores Domini tui in sinu tuo, dedique tibi domum Israel et Juda. Quare ergo contempsisti verbum Domini, ut faceres malum in conspectu meo? Uriam Ethæum percussisti gladio, et uxorem illius accepisti in uxorem tibi. Quamobrem non recedet gladius de domo tua usque in sempiternum, » etc. Certe ista exprobratio beneficiorum, et comminatio pœnarum pupugit sine dubio gravissime animum Davidis, et verecundia, timore et dolore vehementissimo illum affecit.

Ob adteriu quot quant passis sit I vid.

Vers. 3. 3. NON EST SANITAS IN CARNE MEA A FACIE IRÆ TUÆ, NON EST PAX OSSIBUS MEIS A FACIE PECCATORUM MEORUM.

Describit effectum sagittarum Domini, ac dicit se vehementer conturbari, nec requiescere posse, dum iram Dei et peccata sua recogitat, que iram

illam meruerunt. « Non est sanitas, inquit, in carne mea a facie iræ tuæ, » id est, aspectus iræ tuæ, quæ mihi semper ante oculos mentis versatur, carnem meam mœrere et tabescere facit. Dolor enim animi carnem quoque affligit et extenuat, pallere et languere cogit. « Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum, » id est, aspectus deformitatis et gravitatis culpæ meæ ita me conturbat, ut nulla mihi sit requies, et ipsa etiam ossa mea contremiscant.

Ver. 4. 4. QUONIAM INIQUITATES MEÆ SUPERGRESSÆ SUNT CAPUT MEUM, ET SICUT ONUS GRAVE GRATAE SUNT SUPER ME.

Reddit rationem cur tantopere conturbetur, dum respicit peccata sua, et dicit rationem esse, quia peccata sunt multa et magna. De multitudine dicit: « Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, » id est, in tantum cumulum creverunt, ut me quasi obruant: quomodo obruitur aquis, qui ita profundum fluvium ingreditur, ut aquæ supergrediantur caput ejus. De magnitudine dicit: « Et sicut onus grave gravatæ sunt super me, » id est, peccata mea quasi pondus importabile gravant humeros animæ meæ, quia super vires meas est, pro tam gravi debito satisfacere. Id clarius est in textu hebraico, ubi illud, *super me*, significat proprie, *super vires meas*, sive gravius quam ferre possim. Peccatum Davidis fuit adulterium cum homicidio conjunctum, sed verus pœnitens multas valde deformitates in eo considerat. Nam offendit David servum fidelem, cui uxorem et vitam eripuit: offendit Bethsabeam, quam ad peccandum induxit, et spiritaliter interfecit: offendit uxores proprias, quibus fidem non servavit: offendit populum universum, imo etiam infideles ipsos malo exemplo, unde Nathan dixit III Reg. XII: « Blasphemare fecisti inimicos nomen Domini; » offendit denique Deum, cujus leges aperte prævaricatus est. Itaque si numerentur tot offensiones et tot delicta, quot personas illo suo peccato David offendit, non sine causa dicere poterit idem David: « Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum. » Deinde gravitas peccati ex circumstantiis cognosci potest; nam occidit David Uriam, primo innocentem, secundo fidelissimum, tertio qui tum Davidi militabat, quarto quia uxorem ejus polluerat per adulterium, quasi vellet, quia injuria illum affecerat, majori adhuc injuria afficere; quinto, quia ipsum eundem ministrum suæ mortis esse voluit; sexto, quia cum scripsit ad Joab, ut Uriam occideret, credi voluit, illum magni alicujus criminis reum esse, et eo modo famam ejus maculavit. Sed ingratitude erga Deum præcipua causa est gravitatis peccati Davidis. Deus enim in unum Davidem omnia fere dona temporalia et spiritualia abundantissime contulit. Illum enim regem magnam, prophetam eximium, imperatorem fortis-

simum fecit; donavit prudentia, robore, pulchritudine, divitiis, omnibus bonis, quæ ab hominibus expeti possunt: quæ certe omnia gravissimum reddebant peccatum ejus, quod cum ipse appenderet in statera diligentissimæ considerationis, merito dicebat: « Iniquitates meæ sicut onus grave gravatæ sunt super me. » Atque hæc est causa cur sensum doloris, quem par esset, ex peccatis suis pauci percipiant, quia peccati magnitudinem pauci in statera seriæ considerationis appendunt.

5. PUTRERUNT ET CORRUPTÆ SUNT CIGATRICES MEÆ, A FACIE INSIPIENTIÆ MEÆ. Vers. 5.

Hæc pertinent ad tempus illud, quod intercessit inter peccatum adulterii, et admonitionem Nathan prophetæ, quod fuit plusquam novem mensium. Siquidem Nathan Davidem corripuit, postquam natus fuerat puer ex adulterio illo conceptus, ut dicitur II Reg. XII. Toto igitur illo tempore distulit David curare vulnera peccati sui per pœnitentiam. Interim autem obducta erat quædam quasi cicatrix oblivionis, quæ non sinebat vulnus agnoscere; sed revera cicatrices illæ putrescebant, et vulnera graviora, magisque incurabilia fiebant, atque hoc est, quod nunc deplorat, dicens: « Cicatrices meæ, » non ex arte medici curantis, sed ex negligentia et oblivione superinductæ, « putraverunt, et corruptæ sunt a facie insipientiæ meæ, » id est, insipientia mea, quæ causa fuit, ut vulnera mea non adverterem, eadem fuit etiam causa, ut ipsa vulnera putrefacta fetorem scandali latius longiusque diffunderent. Per cicatrices hoc loco non intelliguntur signa, quæ remanent post curationem plagæ, sed intelligitur plaga non curata, quæ solet claudi ad modum cicatricis, et quia non est expressus sanguis corruptus ex ea, « neque ipsa fota oleo, aut circumligata, » ut dicitur Isai. I: ideo putrescit, et corrumpitur. Id colligitur ex textu originali, ubi habetur vox *חבורתי chaburoth*, quæ non significat cicatrices proprie dictas, sed livorem, et plagam tumentem: quare vel in latina editione accipiuntur cicatrices pro plagis, vel, ut diximus, pro cicatricibus, quæ per se fiunt, dum vulnus non curatur, sed per se clauditur, et plaga negligitur et corrumpitur.

6. MISER FACTUS SUM, ET CURVATUS SUM USQUE IN VINEM: TOTA DIE CONTRISTATUS INGREDIAR.

Ex corruptione illa factum est, ut David miser et curvus fieret; quod potest intelligi duobus modis, primo de culpa, secundo de pœna. Nam qui graviter peccat, præsertim peccato luxuriæ, hoc ipso fit miser, quia relicto Deo, in quo est nostra beatitudo, curvatur ad terram, et fit jumentis similis, ac per hoc miser, et miser valde: et hoc significat illud, *usque in vinem*, nimirum, miser et curvatus sum adeo, ut miserior et magis curvatus fieri non potuerim, cum a delectatione an-

Peccatum luxuriæ reddit hominem curvum et valde miserum.

Peccatum Davidis quam grave fuerit.

gelorum curvatus sim ad voluptates pecorum. Id colligitur ex textu hebraico, ubi habetur, כָּרְוָהוּ עַד כְּאֵדָר מִסָּר, miser et curvatus sum usque valde. Proinde illud, in finem, non significat, usque ad finem vitæ, vel usque ad finem temporis, vel usque in æternum, sed usque ad finem curvationis, ut magis curvari nequeam. Nam versu octavo ubi legimus: « Humiliatus sum nimis, » eadem est vox hebraica, quam Interpres nunc vertit, usque in finem, nunc nimis, aut valde. Potest etiam intelligi de pœna; nam qui peccat peccato luxuriæ, miser efficitur, et curvatus valde propter conscientia remorsum, timorem iræ divinae, et verecundiam humiliantem et confundentem, ut non audeat talis homo ad cælum oculos levare. Sed potest etiam utraque intelligentia simul conjungi, ut sensus sit: Miser factus sum miseria culpæ et pœnæ, et curvatus valde, tum quia faciem animæ, quam defixam in Deo habere debui, converti ad carnales et infimas voluptates; tum quia pudore cælum aspicere non possum, et humilis atque abjectus terram aspicere cogor; et propter hæc omnia, « tota die contristatus ingrediebar, » id est, semper conscientia mordente et accusante, tristis ac mœrens incedebam: quæ enim lætitia esse potest homini misero, si miseriam suam agnoscat?

Vers. 7.

7. QUONIAM LUMBI MEI IMPLETI SUNT ILLUSIONIBUS, ET NON EST SANITAS IN CARNE MEA.

Vers. 8.

8. AFFLICTUS SUM, ET HUMILIATUS SUM NIMIS: RUGIEBAM A GEMITU CORDIS MEI.

Transit Propheta a peccato suo particulari ad corruptionem generalem, quam in carne sua experiebatur ex peccato primi parentis, unde peccatum illud suum particulare tanquam ex fonte manaverat: et ex ea corruptione dicit se affligi et humiliari, et continuo gemere et rugire. « Quoniam, inquit, lumbi mei, » hoc est, pars illa bestialis et concupiscens, disrupto freno justitiæ originalis, parit perpetuo desideria ignominiosa et turpia, et ideo repletur illusionibus spirituum malignorum; « et non est sanitas in carne mea, » quia non habitat in ea bonum, sed malum passionum variarum, quæ illam infirmam reddunt; ideo « afflicto sum et humiliatus sum nimis, » quia pudet me hominem ratione præditum, ejusmodi bestialibus motibus non posse carere; et ideo « rugiebam » præ dolore, « a gemitu interiore cordis mei » provocatus ad rugitum et clamorem exteriorem. Scio Rabbinos, et qui eos sequuntur, fabulari nescio quid de morbo corporali et fœtente, quo David laboraverit in partibus corporis pudendis; sed SS. Patres nostri Ambrosius, Hieronymus, Augustinus et Gregorius in commentariis hujus loci referunt hos versiculos ad carnalem concupiscentiam, ut similis sit hæc Davidis querimonia illi, quæ legitur apud Apostolum Rom. vii: « Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati. Infelix ego homo, quis me li-

berabit? » etc. S. Ambrosius et S. Augustinus legunt, anima mea impleta est illusionibus, ubi nos legimus, lumbi mei impleti sunt illusionibus. Sed accidit hoc, quia apud Græcos lumbi dicuntur ψυαί, et animæ dicuntur ψυχαι, unica littera addita. Proinde facile fuit corrumpi græcum textum, ob litterarum similitudinem, quæ nulla est in textu hebraico. Itaque lectio ea est quæ cum textu hebraico et latino concordat. Quod autem vox hebraica, pro qua habemus illusionibus, significare videatur proprie ignominiam, ut Hieronymus vertit, non variat sensum: nam qui repletus est ignominia, ille derisioni expositus est. Quod vero S. Hieronymus vertit *evigilavi*, pro eo quod nos habemus *afflictus sum*, non video quid secutus sit. Vox enim quam nunc habemus in textu hebraico, *debilitari* proprie significat; debilitari autem et affligi pro eodem accipi possunt.

9. DOMINE, ANTE TE OMNE DESIDERIUM MEUM, Vers. 9.
ET GEMITUS MEUS A TE NON EST ABSCONDITUS.

Quia dixerat gemitum cordis sui excitare rugitum, declarat ad quem gemat corde, ac dicit gemere se ad illum, qui scrutatur corda, et scit quid desideret spiritus. « Domine, inquit, ante te omne desiderium meum, » id est, tu, Domine, solus vides omne desiderium meum, quod non est aliud, nisi ut aliquando liberer a concupiscentia mala, ut perveniam ad sabbatum perfectæ quietis; et de hac re « gemitus meus » interior « tibi non est absconditus. » Simile quid Apostolus dicit, cum ait Rom. viii: « Et ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei expectantes redemptionem corporis nostri. »

10. COR MEUM CONTURBATUM EST, DERELIQUIT Vers. 10
ME VIRTUS MEA, ET LUMEN OCULORUM MEORUM, ET IPSUM NON EST MECUM.

Pergit describere corruptionem naturæ humanæ, ac dicit: « Cor meum conturbatum est, » quod significat bellum intestinum ex rebellionem partis inferioris a superiore, et addit: « Dereliquit me virtus mea, » quia nata ex illa rebellionem tanta infirmitas, ut homo velit, nolit, patiatu desideria mala, et dicat cum Apostolo Rom. vii: « Velle adjacet mihi, perficere autem non invenio. » Addit postremo: « Et lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum, » quia non solum infirmitas in voluntate, sed etiam ignorantia in mente ex eadem rebellionem orta est. Sæpe enim de rebus judicamus, non ut sunt, sed ut nobis male affectis videntur, quomodo febricitantes, quod dulce est, amarum judicant, et quod amarum dulce. Itaque non ait: « Lumen oculorum meorum extinctum est, » sed « non est mecum; » nam lumen intelligentiæ et orationis est quidem in anima rationali; sed quia corpus quod corrumpitur, aggravat animam, sæpe impeditu carnalibus passionibus, illo non possumus uti, ideo dicit: « Et lumen oculorum meorum, et ipsum,

Mala quæ peccatum luxuriæ sequuntur.

inquam, lumen oculorum meorum, » interiorum videlicet, « non est mecum, » dum operor, licet in me sit. Proinde est in me quoad essentiam, non est mecum quoad usum.

Vers. 11. 11. AMICI MEI ET PROXIMI MEI ADVERSUM ME APPROPINQUAVERUNT, ET STETERUNT.

Posteaquam descripsit bellum intestinum, quod intra hominem continuo geritur, describit etiam bella externa, persecutiones et detractiones, quæ omnia peccatorum pœnæ sunt. Ac primum queritur quod amici et proximi facti sint illi inimici, quod accidit præcipue in rebellione Absalonis filii, cum quo multi amicorum et proximorum Davidis adversus eum conspirarunt. Sed moderni expositores ex textu hebraico longe aliter exponunt, quam veritas Vulgatæ editionis habeat; textus hebraicus nunc habet, אֲדֹנָי וְרֵעֵי כֹנֵנְד נֹעֵי, *amici mei et proximi mei e regione lepræ meæ steterunt*. Quomodo etiam fere vertit S. Hieronymus, ex quo multi colligunt, hoc loco tantum significari amicos et proximos Davidis, non quidem factos esse illi inimicos, sed non fuisse ausos accedere ad eum juvandum, vel consolandum; et ideo e regione procul stetisse. At cum versio Septuaginta Interpretum habeat ἄγιστοι, et latinus Interpres antiquus reddiderit, *appropinquaverunt*, certe nimis durum videtur dicere, non *appropinquaverunt*, sed *longe steterunt*; neque obstat vox hebraica: nam illud, נֹעֵי, quod vere significat *lepræ meæ*, vel *plagæ meæ*, Septuaginta Interpretes, qui habuerunt codices correctiores, legerunt ἄγιστοι, *appropinquaverunt*. Sunt enim litteræ eadem, excepta ultima, quæ facillime mutatur in alteram, cum non differant, nisi quod una est paulo major, quam altera. *Iod* enim si paulum extendatur, efficitur *vau*, et ideo vitio librariorum facillime contigit, ut a poneretur pro alia. At, inquit, in versiculo sequenti dicitur, « de longe steterunt. » Verum est, sed non est sermo de iisdem personis, ut jam dicemus.

Vers. 12. 12. ET QUI JUXTA ME ERANT DE LONGE STETERUNT, ET VIM FACIEBANT QUI QUÆREBANT ANIMAM MEAM.

Dixit amicos et proximos, ut Absalonem et socios ejus, factos esse inimicos, et adversum se appropinquasse et stetisse, ut nocerent; nunc dicit alios, qui juxta eum esse solebant, ut milites, aut servos, longe recessisse, nec adesse voluisse tempore persecutionis; et interim inimicos vi magna conatos esse vitam illi adimere, I *Reg. II*. Neque solum habuit David, « qui quærerent animam ejus, » id est, qui quærerent eum occidere, ut milites Absalonis; sed habuit etiam, qui detraherent honori et famæ ejus, ut Semei, « qui maledixit ei maledictione pessima, » et alios, qui consilia dolosa contra eum dabant, ut Achitophel et alios; ideo subjungit:

13. ET QUI INQUIREBANT MALA MIHI, LOCUTI SUNT VANITATES, ET DOLOS TOTA DIE MEDITABANTUR.

14. EGO AUTEM TANQUAM SURDUS NON AUDIEBAM, ET SICUT MUTUS NON APERIENS OS SUUM.

15. ET FACTUS SUM SICUT HOMO NON AUDIENS, ET NON HABENS IN ORE SUO REDARGUTIONES.

Hæc perspicua sunt et verissima, quod præcipue intelligi potest ex lib. II *Reg. cap. XVI*, ubi cum Semei malediceret Davidi, eumque virum Belial appellaret, et regni invasorem, David incredibili patientia eum sustinuit, neque permisit ut ullus ei noceret eumve reprehenderet; sic « factus est quasi surdus, et non audiens, et tanquam mutus, et non habens in ore suo redargutiones. »

16. QUONIAM IN TE, DOMINE, SPERAVI; TU EXAUDIES ME, DOMINE DEUS MEUS.

Reddit tres rationes, cur ita absurderit et obmutuerit: prima est, quia utilius sibi existimavit sperare in Domino, quam in sua propria defensione. Ait igitur: Obmutui, « quoniam in te, Domine, speravi; » non attendi quanta illi falsa et vana in me jactarent, quoniam sciebam a te omnia audiri et cognosci, in quo semper speravi, qui es iudex justus, et reddens unicuique secundum opera sua; et quia « in te speravi, tu exaudies me, Domine Deus meus, » et liberabis a labiis iniquis, et a lingua dolosa.

17. QUIA DIXI, NEQUANDO SUPERGAUDEANT MIHI INIMICI MEI: ET DUM COMMONENTUR PEDES MEI, SUPER ME MAGNA LOCUTI SUNT.

Hæc est altera ratio, cur elegerit absurdescere et obmutescere: « Quia dixi, » inquit, apud me: « Nequando supergaudeant mihi inimici mei, » id est, bonum est mihi patientiam habere, et sperare in adiutorio Domini, ne forte si impatiens fuero, et reddam maledictum pro maledicto, Deus derelinquat me, et gaudeant inimici mei super me, id est, super ruina mea lætentur. « Et dum commoventur pedes mei super me magna locuti sunt, » id est, non sine causa metuo, ne de exitio meo lætentur inimici; nam « dum commoventur pedes mei, » id est, dum incipiunt nutare pedes mei, et ego inclino ad casum (quod factum est, quando fuit in periculo regni amittendi) « inimici mei magna locuti sunt super me, » comminantes mihi, et prædicantes extremum exitium. Est autem hoc loco observandum, particulam *et sæpe* in Scripturis poni pro *quia*, ut *Isai. LXIII*: « Tu enim pater noster es, et Abraham nescivit nos, et Israel ignoravit nos, » id est, tu solus, Domine, pater noster es: nam Abraham et Jacob, qui videbantur patres nostri esse, non agnoscunt nos pro filiis. Sic etiam *cap. LXIV, 5*: « Tu iratus es, et peccavimus tibi, » id est, quia peccavimus tibi. Ita igitur hoc loco dicitur: « Et dum commoven-

Et pro
quia in
Scriptu-
ra fre-
quens.

tur pedes mei, » illud et ponitur pro quia, ut sensus sit: nequando gloriantur super me inimici mei. « Et dum commoventur pedes mei, » id est, quia dum commoventur pedes mei, etc. Illud etiam, dum commoventur, positum est pro dum commoverentur. Siquidem in hebraico et græco textu habetur per infinitivam, in commoveri pedes meos, quod potest verti, dum commoventur, et dum commovebantur, et dum commoverentur; proinde debet exponi juxta exigentiam verbi sequentis, ut oratio cohereat.

Vers. 18. 18. QUONIAM EGO IN FLAGELLA PARATUS SUM, ET DOLOR MEUS IN CONSPECTU MEO SEMPER.

Addit tertiam rationem, cur voluerit obsurdescere et obtumescere coram adversariis: « Quoniam, inquit, ego » propter peccata mea « paratus sum flagelli, » non solum flagellis verborum et detractionum, sed etiam flagellis verberum et plagarum. Nam dolor quem merui, semper ante oculos mentis meæ versatur, vel quia dolor meus, id est peccatum meum, quod mihi doloris continui causa est, nunquam ab oculis cordis mei recedit. In hebræo est vox צלע, quam aliqui verterunt claudicationem; alii putant legi debere צרע, id est lepram; nos habemus flagella, ex græco; sed nulla est difficultas: nam vox illa צלע communiter significat latus, sive costam; sed traducitur ad significandam claudicationem, quia claudi dum ambulant, declinant ad unum latus, et non recti incedunt. Traducitur etiam ad significandam plagam, vel attritionem, ac per hoc etiam flagellum, quia flagellis accipiuntur plagæ. Itaque S. Hieronymus vertit: Ego ad plagas paratus sum, et Septuaginta Interpretes: Ego autem in flagella paratus sum.

Vers. 19. 19. QUONIAM INIQUITATEM MEAM ANNUNTIABO, ET COGITABO PRO PECCATO MEO.

Reddit rationem cur in flagella paratum se dixerit: « Quoniam, inquit, iniquitatem meam annuntiabo, » id est, quoniam agnosco et confiteor me peccasse, et flagella commeruisse; « et cogitabo pro peccato meo, » expiando videlicet. Significantius ex hebræo vertit S. Hieronymus: Et sollicitus ero pro peccato meo, id est, diligenter et anxie cogitabo, quo modo possim Domino satisfacere ac plenam indulgentiam obtinere. Quod quidem salutare documentum est pro pœnitentibus, ut solliciti sint pro expiatione peccati, et libenter accipiant occasiones a Deo oblatas patientiam exercendi.

Vers. 20. 20. INIMICI AUTEM MEI VIVUNT, ET CONFIRMATI SUNT SUPER ME, ET MULTIPLICATI SUNT, QUI ODERUNT ME INIQUE.

Posteaquam Propheta exposuit rationes, cur obsurderit et obmutuerit coram adversariis suis, ut per patientiam Deum placaret, opponit patientiæ suæ contrariam adversariorum malitiam. Cum

enim ipse non redderet malum pro malo, illi e contrario retribuiebant mala pro bonis: et tamen vivebant, et exultabant, et roborabantur. Quæ ad eum finem commemorantur a Davide, ut facilius Deum ad misericordiam inclinet. « Inimici autem mei vivunt, et confirmati sunt super me, » id est, ego quidem humiliatus sum et afflictus, et tamen patientiam servo, ac si surdus et mutus essem: interim autem « inimici mei vivunt, » id est, alacres sunt et exultant, « et confirmati sunt super me, » id est, robustiores et fortiores evaserunt, « et multiplicati sunt, » id est, et creverunt etiam quoad numerum, « qui oderunt me inique, » id est, illi vivunt, et roborati sunt, « et multiplicati, qui oderunt me, » sine ulla justa causa. In hebræo est שָׂנְאִי סָקֵר, qui oderunt me mendaciter, id est, ob causam falsam et ementitam. Videntur enim hæc referri ad conjurationem Absalonis, qui mendacio suo persuaserat populis, regem non constituisse aliquos, qui juste judicarent; se autem justissime judicaturum, si rex constitueretur. Hinc enim factum est ut populus rebellaret, et toto corde sequeretur Absalonem, ut dicitur lib. II Reg. cap. xv.

21. QUI RETRIBUUNT MALA PRO BONIS, DETRAHEBANT MIHI, QUONIAM SEQUEBAR BONITATEM.

Probat quod dixit, sine justa causa se odio habitum fuisse ab inimicis, dicens: « Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi, » quasi dicat: Vere oderunt me inique inimici mei; nam illi detrahebant mihi, qui retribuunt mala pro bonis, quales fuerunt Absalon filius, et Achitophel consiliarius. Absalon enim plurima bona a Davide acceperat, et paulo ante obtinuerat indulgentiam fratricidii, et tamen detrahebat Davidi patri suo tanquam negligenti et injusto, dicens iis, qui veniebant ad iudicium regis: « Videntur mihi sermones tui justi et boni, sed non est, qui te audiat constitutus a rege, » II Reg. xv. Sic etiam Achitophel acceperat a Davide magnum honorem, ut esset principalis regni consiliarius, et tamen oblitus beneficii defecit a Davide ad Absalonem, et consilia iniquissima contra eundem Davidem Absaloni dedit, II Reg. xvi et xvii. Nec solum detrahebant mihi, qui retribuunt mala pro bonis, sed etiam (quod gravius est) « detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem, » id est, quia sincero corde et bona voluntate cum omnibus agebam, et eo modo contrarius eram iniquis eorum desideriis et operibus.

22. NE DERELINQUAS ME, DOMINE DEUS MEUS, NE DISCESSERIS A ME.

23. INTENDE IN ADJUTORIUM MEUM, DOMINE DEUS SALUTIS MEÆ.

Concludit ex iis quæ dixit, Deumque precatur, ut protectione sua illi adsit, et quasi idem repetit, quod in principio Psalmi dixit: tunc

enim Deus in ira, vel furore suo gravissime punit aliquem, cum illum gratia sua destituit, et tanquam ab inimico recedit, et inter hostes nudum adjutorio suo constituit. Sicut igitur dixerat initio Psalmi: « Domine, ne in furore tuo arguas me, » ita nunc in fine concludit: « Ne derelinquas me, Domine Deus meus, » id est, ne deserat me gratia tua, quandoquidem tu es Dominus meus, qui me condidisti, et Deus meus, qui ad te summum bonum me fecisti. « Ne discesseris a me, » tanquam ab inimico; sed potius, ut pater, « intende in adjutorium meum, » id est, diligenter incumbe in auxilium meum, tu « Domine Deus salutis meæ, » id est, tu qui auctor es salutis meæ, a quo solo salutem exspecto, et in quo solo confido.

Et hic quidem mihi visus est hujus Psalmi sensus litteralis: tamen quoniam SS. Patres Chrysostomus, Augustinus, Hieronymus et Gregorius vel totum Psalmum, vel certe a medio usque ad finem de Christo exponunt; sciendum est posse totum Psalmum de Davide explicari: primum, ut David personæ proprie convenit, deinde ut David personam Christi gerebat. Spiritus enim Sanctus plura simul intendere potest in verbis iisdem, nimirum narrare tribulationes Davidis, et simul prædicere Christi passiones, qui Davidis filius secundum carnem futurus erat. Cum igitur de persona Davidis Psalmum exposuerimus, indicemus etiam breviter quemadmodum ad Christum idem Psalmus applicari possit.

Psalmus hic David ut personam Christi gerebat convenit.

ALIA EXPLICATIO EJUSDEM PSALMI.

Ver. 1. 1. DOMINE, NE IN FURORE TUO ARGUAS ME, NEQUE IN IRA TUA CORRIPIAS ME.

Christus pro corpore suo loquitur, quod est Ecclesia, eique postulat liberationem.

Ver. 2. 2. QUONIAM SAGITTÆ TUÆ INFIXÆ SUNT MIHI, ET CONFIRMASTI SUPER ME MANUM TUAM.

Dicit juste se petere Ecclesiæ liberationem, quoniam sagittas iræ Dei, quæ ad illam pertinebant, in se suscepit.

Ver. 3. 3. NON EST SANITAS IN CARNE MEA A FACIE IRÆ TUÆ, NON EST PAX OSSIBUS MEIS A FACIE PECCATORUM MEORUM.

Describit passionem suam generatim, ob quam a planta pedis usque ad verticem capitis non fuit in eo sanitas. Quod autem dicit: a facie peccatorum meorum, intelligitur de peccatis, non quæ ipse fecit, sed quæ in se punienda suscepit.

Ver. 4. 4. QUONIAM INIQUITATES MEÆ SUPERGRESSÆ SUNT CAPUT MEUM, ET SICUT ONUS GRAVE GRAVATÆ SUNT SUPER ME.

Dicit ideo in carne sua non fuisse sanitatem a planta pedis usque ad verticem capitis, quoniam peccata, quæ suscepit expianda, tam multa sunt, et tam gravia, ut supergressa sint caput ejus multitudine sua, et instar plumbi fuerint ob gravitatem suam.

Ver. 5. 5. PUTRUERUNT, ET CORRUPTÆ SUNT CICATRICES MEÆ A FACIE INSIPIENTIÆ MEÆ.

Ver. 6. 6. MISER FACTUS SUM, ET CURVATUS SUM USQUE IN FINEM, TOTA DIE CONTRISTATUS INGREDIERAR.

Ver. 7. 7. QUONIAM LUMBI MEI IMPLETI SUNT ILLUSIONIBUS, ET NON EST SANITAS IN CARNE MEA.

Hæc dicit pro corpore suo, deplorans corruptionem generis humani, quomodo quando quis dicit: Doleo pedes, manus, vel stomachum; caput est quod loquitur, sed non loquitur de dolore,

quod in se patitur, sed quod in membris, et in corpore suo habeat.

8. AFFLICTUS SUM, ET HUMILIATUS SUM NIMIS, RUGIEBAM A GEMITU CORDIS MEI.

Hic incipit ordine recensere passionem suam. Pertinent enim hæc verba ad orationem in horto habitam.

9. DOMINE, ANTE TE OMNE DESIDERIUM MEUM, ET GEMITUS MEUS A TE NON EST ABSCONDITUS.

10. COR MEUM CONTURBATUM EST, DERELIQUIT ME VIRTUS MEA, ET LUMEN OCULORUM MEORUM, ET IPSUM NON EST MECUM.

Ad eandem orationem pertinent, in qua desideravit calicem transire, et cœpit turbari, pavere, tædere, et mœstus esse. Et ut experiretur amaritudinem imminentis passionis, noluit virtutem et lumen divinæ consolationis in partem inferiorem influere, ita ut etiam angelus de cœlo appa-ruerit confortans eum.

11. AMICI MEI, ET PROXIMI MEI ADVERSUM ME APPROPINQUAVERUNT, ET STETERUNT.

Hoc impletum est in Juda amico, et Judæis proximis, quando comprehenderunt eum.

12. ET QUI JUXTA ME ERANT, DE LONGE STETERUNT.

Hoc impletum est in Apostolis, qui fugerunt, et in Petro, qui sequebatur a longe.

ET VIM FACIEBANT, QUI QUEREBANT ANIMAM MEAM.

Impletum est in concilio sacerdotum, sollicitè quærentium falsa testimonia, ut eum perderent.

13. ET QUI INQUIREBANT MALA MIHI, LOCUTI SUNT VANITATES, ET DOLOS TOTA DIE MEDITABANTUR.

Ad idem concilium pertinent.

Vers. 14. 14. EGO AUTEM TANQUAM SURDUS NON AUDIEBAM, ET SICUT MUTUS NON APERIENS OS SUUM.

Vers. 15. 15. ET FACTUS SUM SICUT HOMO NON AUDIENS, ET NON HABENS IN ORE SUO REDARGUTIONES.

Ad litteram impleta sunt in Christo, qui coram Caipha primum, deinde coram Pilato et Herode nullam attulit defensionem, sed sicut agnus coram tondente se obmutuit, ut etiam prædixit Isaias cap. LHI.

Vers. 16. 16. QUONIAM IN TE, DOMINE, SPERAVI, TU EXAUDIES ME, DOMINE DEUS MEUS.

Ad idem silentium pertinet; ideo enim siluit coram hominibus, quoniam non tacebat coram Deo, a quo exspectabat remunerationem, salutem populi sui.

Vers. 17. 17. QUIA DIXI, NEQUANDO SUPERGAUDEANT MIHI INIMICI MEI, ET DUM COMMOVENTUR PEDES MEI, SUPER ME MAGNA LOCUTI SUNT.

Servavit Christus invictam patientiam, ne de impatientia gauderent inimici, qui, dum commovebantur pedes ejus, id est, dum infirmitas ejus ad tempus ostendebatur, magna loquebantur super eum, dicentes, *Joan. XIX, Luc. XXIII*: « Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum; » et: « Hunc invenimus subvertentem gentem nostram. »

Vers. 18. 18. QUONIAM EGO IN FLAGELLA PARATUS SUM, ET DOLOR MEUS IN CONSPECTU MEO SEMPER.

Ad litteram impletum scimus in flagellatione, et colaphizatione, et spinarum coronatione.

Vers. 19. 19. QUONIAM INIQUITATEM MEAM ANNUNTIABO, ET COGITABO PRO PECCATO MEO.

Dicit se annuntiaturum peccatum suum, quod,

ut dictum est, non fecit, sed expiandum suscepit: et cogitaturum, id est, sollicitum futurum pro eo penitus delendo; quod fecit cum « peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum, » ut S. Petrus scribit in *Epist. I, cap. II*.

20. INIMICI AUTEM MEI VIVUNT, ET CONFIRMATI SUNT SUPER ME, ET MULTIPLICATI SUNT, QUI ODERUNT ME INIQUE. Vers. 20

Hoc impletum est, cum principes et sacerdotes existimantes se jam victoriam obtinuisse exultabant, et crucifixo insultabant.

21. QUI RETRIBUUNT MALA PRO BONIS DETRAHENT MIHI, QUONIAM SEQUEBAR BONITATEM. Vers. 21

Quando videlicet pendenti in cruce dicebant: « Vah! qui destruis templum Dei; » et: « Descendat nunc de cruce, » etc., *Matth. XXVII*.

22. NE DERELINQUAS ME, DOMINE DEUS MEUS, NE DISCESSERIS A ME. Vers. 22

Hoc disertis verbis in cruce Dominus locutus est, cum ait: « Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? » *Matth. XXVII*. Quasi dicat: Si dereliquisti ad tempus, quoad consolationem, non derelinquas quoad resurrectionem.

23. INTENDE IN ADJUTORIUM MEUM, DOMINE, DEUS SALUTIS MEÆ. Vers. 23

« Non derelinquas in inferno animam meam, neque des sanctum tuum videre corruptionem; » sed « intende in adjutorium meum, ostendens mihi vias vite, et adimplens me lætitia cum vultu tuo, » *Psalm. XV*.

PSALMUS XXXIX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, ipsi Idithum, Canticum David.

2. Dixi: Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea.

Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator adversum me.

3. Obmutui, et humiliatus sum, et silui a bonis, et dolor meus renovatus est.

4. Concaluit cor meum intra me, et in meditatione mea exardescet ignis.

5. Locutus sum in lingua mea: Notum fac mihi, Domine, finem meum,

V. s. H. — Victori Idithum, canticum [h. Psalm.] David.

Dixi: Custodiam vias meas, ne peccem in lingua mea.

Custodiam os meum silentio, donec est impius contra me.

Obmutui silentio, tacui de bono, et dolor meus conturbatus est.

Incaluit cor meum in medio mei, in meditatione mea incensus sum igne: locutus sum in lingua mea.

Ostende mihi, Domine, finem meum, et mensuram dierum meorum quæ sit,

Et numerum dierum meorum quis est, ut sciam [alias, *ut sciam*] quid mihi desit.

6. Ecce mensurabiles posuisti dies meos; et substantia mea tanquam nihilum ante te.

Verumtamen universa vanitas, omnis homo vivens.

7. Verumtamen in imagine pertransit homo; sed et frustra conturbatur.

Thesaurizat, et ignorat cui congregabit ea.

8. Et nunc quæ est expectatio mea? nonne Dominus? et substantia mea apud te est.

9. Ab omnibus iniquitatibus meis erue me: opprobrium insipienti dedisti me.

10. Obmutui, et non aperui os meum, quoniam tu fecisti.

11. Amove a me plagas tuas.

12. A fortitudine manus tuæ ego defeci in increpationibus: propter iniquitatem corripuisti hominem.

Et tabescere fecisti sicut araneam animam ejus: verumtamen vane conturbatur omnis homo.

13. Exaudi orationem meam, Domine, et deprecationem meam: auribus percipe lacrymas meas.

Ne sileas, quoniam advena ego sum apud te, et peregrinus, sicut omnes patres mei.

14. Remitte mihi, ut refrigerer priusquam abeam, et amplius non ero.

Ecce breves posuisti dies meos, et vita mea quasi non sit in conspectu tuo: omnia enim vanitas, omnis homo subsistens. SEMPER.

Tantum in imagine ambulat homo [*h. vir*], tantum frustra conturbatur: congregat et ignorat cui dimittat [*h. congregat*] ea.

Nunc ergo quid exspecto, Domine? præstatio mea tu es [*h. ad te est*].

Ab omnibus iniquitatibus [*h. erroribus*] meis libera me: opprobrium stulto ne ponas me.

Obmutui, non aperui [*al. aperiam*] os meum: quia tu fecisti.

Tolle a me plagas [*h. lepras*] tuas: a contentione manus tuæ ego consumptus sum.

In increpationibus pro iniquitate [*al. propter iniquitatem*] corripuisti virum;

Et posuisti quasi tineam desiderabilia ejus: verumtamen vanitas omnis homo. SEMPER.

Audi orationem meam, Domine, et clamorem meum exaudi [*h. auribus percipe*].

Ad lacrymam meam ne obsurdescas, quia advena ego sum apud te, peregrinus sicut omnes patres mei.

Parce mihi, ut rideam, antequam vadam, et non subsistam.

Argumentum. — Carmen hocce est ejusdem fere cum superiore argumenti, sed majori vi, magisque incitato animo fusum. Strophæ tres. Vers. 2-7, canit vates, ut acerbissimis doloribus exagitatur, contineret tamen se, ne indigna, præsertim audientibus improbis, efflaret querendo; vers. 8-12, Jovam, ut ipsum ærumnis, quanquam castigatione haud indignum, liberet, perturbatus adhuc, deinde sedatori animo in strophe ultima precatur. Hunc Psalmum pulcherrimam psalterii elegiam vocat Ewaldus, eumque cum libro *Job* confert.

1. Præcentori, Jedithuno, carmen Davidis.

2. Dixi (apud me statueram): « Custodiam vias meas, ne peccem lingua mea; custodiam ori meo capistrum, dum improbus coram me erit. »

3. Obmutui silentio, conticui de bono; at dolor meus perturbatus (gravius commotus) est.

4. Incaluit cor meum intra me, in fervore meo exarsit ignis (indignationis), loquutus sum lingua mea:

5. « Fac me scire, Jova, finem meum, et mensura dierum meorum quænam sit; sciam, quæso, quam caducus ego sim.

6. En palmas fecisti dies meos,
et ævum meum instar nihili *est* coram te ;
nil nisi merus halitus omnis homo constitutus est (in hoc mundo).
7. Nonnisi tanquam umbra ambulat (degit) homo,
nonnisi inania strepunt (satagunt mortales) ;
coacervat, nec scit quis collecturus ea. »
8. Et nunc, quid spero, Domine?
præstolatio mea ad te est *directa*.
9. Ab omnibus delictis meis eripe me,
contumeliam stulti ne facias me.
10. Obmutesco, nec os aperio,
nam tu *id* fecisti!
11. Remove a me plagam tuam ;
ab iracundia (vel *exagitatione*) manus tuæ ego consumer.
12. Pœnis ob culpam *si* castigaveris hominem,
et (utique) dissolvis, ut tineam, desiderabile ejus.
13. Audi preces meas, Jova, et clamorem meum auscultam ;
ad lacrymas meas ne sileas :
nam peregrinus ego *sum* apud te,
advena, ut omnes patres mei.
14. Oculos *iratos* averte a me, ut exhilarem *vultum meum*,
antequam abeam, et esse desinam.

NOTE.

Vers. 1. Est Jeditunus is qui I *Chron.* xvi, 41 ; II *Chron.* v, 12, commemoratur. Maurer, *ad modum* instrumenti *Jeditun* dicti, ita autem dictum ab ejusdem nominis præfecto musicis. — Vers. 2. *Coram me*, fortunatus scilicet, meque sua felicitate pungens. Maurer : « Quod subdit de *præsentibus improbis*, ratio est, quod timebat, ne qui ipsum, quod a Deo esset castigatus, tanquam frustratum spe sua ludibrio haberent improbi. — Vers. 3. *De bono* ; Ewaldus, *felicitate*, non importune postulans meliorem statum ; alii, *a bono*, puta semotus, in malis versans : quod languet ; alii, *de bono*, i. e. ut ne de bonis quidem rebus aliquid loquerer ; alii, *a bono* usque ad malum, i. e. nil omnino dixi : dura ellipsis ; alii, *a bono*, i. e. meis benefactis, non excusavi me, qui potuissem ; Maurer, *ab homine felice*, silui fugiens eorum adspectum, ne conspecta eorum felicitate in querelas de mea miseria raperer. Ego, si liceat, meam sententiam proponam : *de bono*, i. e. omnino, gall. *tout de bon*. — Vers. 4. *Fervore*, seu *æstu animi*, multis cogitationibus agitati. *Locutus sum*, jam non potis me amplius continere. — Vers. 5. *Quam caducus* ; Crelier, *quando cessabo*, puta vitam meam, propr. *quid desinens ego sim*. Maurer : « Quorum verborum hic est sensus atque nexus : Talia cum mihi patienda sint, qui tandem vitæ meæ est modus ? Si longa sit vita, ferre potero quibus nunc crucior mala, spe erectus temporum lætiorum. At tu brevissimam mortalibus vitam admensus es ; itaque eripe me ex malis, priusquam vivere desinam. » Cf. *Job.* vi, 7 ; vii, 7 ; xvi, 22. Non male Vulgatus, *quid desit mihi*, quod mihi vitæ sit reliquum. — Vers. 6. *Palmas*, i. e. palmares, i. e. perbreves, minutissima mensura, scilicet quatuor digitorum, vitam meam mensus est ; Græci quoque dicere solent : *σπυγνὴ τῷ βίω*. *Constitutus est* : ita Maurer ; alii, *consistens*, i. e. florens licet et vegetus. — Vers. 7. *Umbra inanis*, ceu *imago* descripta lineolis, nec quidquam habens solidi. — Vers. 8. *Nunc*, quum res humanæ tam fluxæ sint, quæ mihi spes superest ? — Vers. 9. *Delictis*, eorumque pœnis. *Stulti* irrident pios calamitate pressos. — Vers. 12. *Desiderabile*, omne robur, omnem vigorem, i. e. vitam. — Vers. 13. *Peregrinus* : sicut miser peregrinus ad aliquem opulentum civem aut indigenam confugiens, omnia ab eo solo exspectat, totusque inde pendet. Alii : advenas et peregrinos ne quis violaret, lege sanxisti (*Exod.* xii, 48 ; *Levit.* xix, 33 ; xix, 35, 47, etc.) ; eadem ut lege mecum agas, oro, qui in terra possessionis tuæ advena sum et colonus tuus (*Levit.* xiv, 23). Sed prior sensus confirmatur loco parallelo I *Paral.* xix, 14, 15.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXXVIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, ipsi Idithum, Canticum David.

Titulus demonstrat Psalmum compositum esse a Davide, sed datum ipsi Idithum ad canendum. Erat enim Idithum unus ex tribus principibus Cantorum, ut habemus lib. I *Paralip.* cap. xvi, et lib. II, cap. v. Quid autem sit *in finem*, vel *pro victoria*, ut ex hebræo S. Hieronymus vertit, diximus in explicatione Psalmi iv. Sed hoc loco convenit materiæ de qua agitur, tum *in finem*, tum *pro victoria*. Quamvis enim Rabbinii et recentiores aliqui doceant Davidem egrotum corporali morbo optasse finem vitæ et miseriarum, et hæc a Domino petere in præsentem Psalmo, nos tamen secuti veteres Patres, existimamus longe altiore doctrinam in hoc divino Spiritus Sancti cantico per Prophetam edito contineri. Nimirum censemus hic describi brevitatem præsentis vitæ, ut intelligamus spem nostram non in hac vita, sed in Deo, in quo vita æterna est, esse ponendam; et ideo dandam esse operam patientiæ, et paci cum omnibus hominibus, et præcipue linguam esse custodiendam ab omni rixa, et jurgio, et contentione, ut non impediamur a cursu ad bravium supernæ vocationis. Certe enim qui ad bravium maximi pretii currit, si in medio cursu videret sibi litem pro pallio moveri, pallium potius dimitteret, quam se a cursu impediri pateretur. Neque litigant, aut contendunt homines in terris, nisi pro temporalibus rebus. Itaque Psalmus præsens doctrinam evangelicam et apostolicam continet. Nam et Dominus docuit, « ut percipienti maxillam, præbeamus etiam alteram, et volenti pallium nobis eripere, demus illi et tunicam, » *Matth.* v; et Apostolus dicit: « Delictum est in vobis, quod lites habetis inter vos: cur non magis fraudem patimini? » *I Cor.* vi. Hic igitur Psalmus, propter doctrinam tam sublimem, cani debet *in finem*, id est *semper*, usque ad mundi finem; et non solum tempore illo Davidis et Idithum. Idem etiam Psalmus recte inscribitur, *pro victoria*, quia nulla esse potest victoria nobilior, quam per patientiam vincere in bono malum, et sibi ipsi hominem imperare.

EXPLICATIO PSALMI.

VERS. 1. 1. DIXI: CUSTODIAM VIAS MEAS, UT NON DELIN-
QUAM IN LINGUA MEA.

Sollicitus erat David de vero bono non amittendo; ideo deliberavit, ac firmiter apud se constituit, magna circumspectione uti in omnibus actionibus suis, ut si fieri posset, ne in verbo quidem offenderet, quasi audivisset ab Apostolo: « Videte quomodo caute ambuletis, » *Ephes.* v; et a B. Jacobo: « Qui non offendit in verbo, hic perfectus est vir, » *Jacob.* iii. Ait igitur: « Dixi, » nimirum apud me statui, decrevi, legem mihi ipse posui, « ut custodiam vias meas, » ut cautiissime ambulem in via vitæ hujus, et diligenter attendam, ubi gressum pono, ne forte in foveam cadam, vel offendam ad lapidem, vel lutosam viam pro munda eligam, vel certe deviam ab itinere recto, id est, deliberavi, et statui considerare omnes actiones meas. Et quoniam nihil est facilius, neque periculosius, quam verbo offendere, cum ex verbis inconsiderate prolatis oriantur rixæ, contentiones, jurgia, et alia mala tam multa, ut S. Jacobus dixerit, « linguam esse universitatem iniquitatis, » *Jacob.* iii; ideo singulariter addit Propheta: « Ut non delinquam in lingua mea, » id est, ad hoc potissimum custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea: sic enim infinita mala effugiam.

VERS. 2. 2. POSUI ORI MEO CUSTODIAM, CUM CONSISTERET
PECCATOR ADVERSUM ME.

Nunquam est periculum majus delinquendi per

linguam, quam cum ab aliquo detractore, vel contumeliam faciente provocamur: ideo dicit Propheta, « Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator adversum me, » id est, cum aliquis iniquus forte irritaret me convicio, aut detractione, aut alio injurioso verbo, tum maxime custodivi os meum, ne prorumperet in aliquod verbum, cujus postea poenitentiam agere deberem.

**3. OBMUTUI, ET HUMILIATUS SUM, ET SILUI A
BONIS, ET DOLOR MEUS RENOVATUS EST.**

Declarat quam custodiam ori suo adhibuerit, dicens: « Obmutui, » id est, silui omnino, ac si mutus essem; « et humiliatus sum, » id est, humiliter patientiam habui; et « silui a bonis, » id est, abstinui etiam a justa defensione, et a debita reprehensione; et « dolor meus renovatus est, » propter hoc ipsum, quod silui a bonis. Nam dolueram primo propter acceptam injuriam, sed mitigaverat dolorem præmium patientiæ: iterum ergo dolor renovatus est, quia « silui a bonis, » et proximum meum debita correptione fraudavi. Ita S. Augustinus; sed posset etiam ita exponi: « Dolor meus renovatus est, » quia dolueram ex passione mea, sed « dolor renovatus est, » ex compassione fratris, quem vidi tam graviter ægrotare, ut medicina correptionis nihil ei profutura videretur, propter quod etiam « silui a bonis. »

**4. CONCALUIT COR MEUM INTRA ME, ET IN MEDI-
TATIONE MEA EXARDESCET IGNIS.**

Exponit quid ille dolor renovatus effecerit, ac

dicit : « Concaluit cor meum intra me, » id est, ex dolore illo compassionis calefactum est cor meum dilectione, et in demeditari cœpi de miseria humana, de misericordia Dei, de ingratitude hominum, de abundantia charitatis Dei erga ingratos et malos, et alia id genus multa. « Et in meditatione mea exardescet ignis, » ille, inquam, ignis, de quo dicebant duo illi discipuli apud Lucam cap. xxiv : « Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, et aperiret nobis Scripturas? » Diligens enim et intenta meditatio rerum cœlestium ordinaria via est ad accendendum ignem actualis charitatis Dei. Scio alios aliter exponere istum ignem ex meditatione exardescentem, de igne videlicet iracundiæ et indignationis : sed nos S. Ambrosium secuti sumus, et rationem connexionis, et lectoris ædificationem.

Vers. 5. 5. LOCUTUS SUM IN LINGUA MEA, NOTUM FAC MIHI, DOMINE, FINEM MEUM.

Vers. 6. 6. ET NUMERUM DIERUM MEORUM QUIS EST, UT SCIAM QUID DESIT MIHI.

Ex illo æstu interiore « locutus sum, inquit, in lingua mea, » id est, non sum locutus in lingua, quam omnes intelligunt, sed in lingua mihi nota, quasi dicat: Ego scio quid voluerim dicere. « Notum fac mihi, Domine, finem meum, » etc.; videtur sensus esse, quod cupiat scire finem vitæ suæ, id est, « numerum annorum, et dierum quibus victurus sit super terram, » ut sciat quantum ei temporis supersit usque ad mortem; sed non hoc voluit dicere : ista enim curiositas vitiosa, et temeritas quædam fuisset; ideo præmisit : « Locutus sum in lingua mea, » in sensu meo, sermone mihi noto. Illud igitur significare voluit, vitam humanam esse brevissimam, et quasi quoddam nihil. Sed quoniam hanc veritatem, quamvis alloqui clarissimam, et experimento notissimam, pauci bene norunt, ideo precatur Deum, ut non sinat se decipi, ut plurimi decipiuntur, ut existimet diuturnum quod est brevissimum. Cur enim maxima pars hominum tota intenta est in cumulandis opibus terrenis, proque iis pugnat, et contendit acerrime, et bona futura contemnit et negligit, nisi quia non cogitat, vel non credit, vitam præsentem fugere velut umbram? Ait igitur : « Notum fac mihi, Domine, finem meum, » id est, fac, Domine, per gratiam tuam, ut illustrentur oculi mentis meæ, et aperte cognoscam finem vitæ meæ jam prope adesse. « Et numerum dierum meorum, quis est, ut sciam quid desit mihi, » id est, fac ut attenda cogitatione penetrem quam sit brevis numerus dierum meorum, et sciam quam parum temporis mihi supersit. Hanc esse veram ex positionem sequentes versiculi docebunt. Nam exauditus a Domino non refert præcise numerum annorum, qui sibi supererant, sed variis modis ostendere nititur tempus humanæ vitæ brevissi-

Vita humana brevissima, et quasi quoddam nihil.

num esse, præsertim si ad æternitatem Dei et futuri sæculi conferatur.

7. ECCE MENSURABILES POSUISTI DIES MEOS, ET Vers. 7. SUBSTANTIA MEA TANQUAM NIHILUM ANTE TE.

Edoctus a Domino, quod postulaverat, dicit, *mensurabiles esse dies suos*, id est, tam brevem esse durationem vitæ suæ, ut facillime mensurari possit. Sed observandum est S. Hieronymum ex hebræo, *הנה שפחות נתת ימי*, vertisse, *ecce breves posuisti dies meos*; S. Augustinum cum aliis legisse, *ecce palastras posuisti dies meos*; denique Chrysostomum et alios legisse, *ecce palmares posuisti dies meos*. Sed hæc omnia in idem recidunt; vox hebraica שפחות significat *res palmares*, id est, palmo uno mensurabiles : nam vox שפח significat *mensuram palmi quatuor digitorum*, quod idem significat vox græca *πάλαιον*, quam habemus in editione Septuaginta Interpretum. Igitur S. Hieronymus recte vertit, *breves dies*; breves enim sunt, qui mensura brevissima mensurari possunt. S. Augustinus, et alii qui legerunt, *veteres dies*, fortasse habuerunt in græco textu *πάλαιον* pro *πάλαιον*; sed tamen *dies veteres* recte dicuntur dies vitæ nostræ, quoniam, ut Apostolus ait *ad Hebr. viii* : « Quod antiquatur et senescit, prope interitum est. » Et novimus vestes veteres, et domos veteres, et similia vetera non diu durare. S. Ambrosius vocem græcam non a mensura, sed a palaestra deduxit : tamen aptissima similitudine explicuit cursum velocissimum et brevissimum, et simul laboriosissimum vitæ nostræ. Qui enim in palaestra currunt vel dimicant, tempus habent brevissimum, sed laboriosissimum, ut notum est. Nostra editio recte posuit, *mensurabiles dies*; id est, qui tam breves sunt, ut nullo negotio mensurari possint : quod idem significat *dies palmares*, ut Chrysostomus ex interpretatione Symmachi legit. Sed Propheta non contentus dixisse, *dies suos breves et mensurabiles esse*, addidit quasi corrigendo : « Et substantia mea, tanquam nihilum ante te, » quasi dicat : Parum dixi, dies breves esse; nam *substantia mea*, id est, subsistentia mea, hoc ipsum quod sum et subsisto, nihil est ante te. Est quidem aliquid ante oculos hominum, qui non vident nisi præsentia, sed *ante te*, qui vides futura, et intueris æternitatem, quæ omni caret mensura, nihil omnino est. Quid enim sunt pauci anni, qui velocissime transeunt, ad infinitam durationem? Nomen *substantia* hoc loco non significare aliud quam *subsistentiam* et spatium vitæ, intelligi potest ex voce hebræa *היה*, quæ significat proprie *tempus*, sive *sæculum*, ut sensus sit : *Tempus meum*, vel, ut S. Hieronymus reddidit, *vita nihil est coram te*.

Dies vitæ nostræ recte dicitur dies veteres.

8. VERUMTAMEN UNIVERSA VANITAS OMNIS HOMO Vers. 8. VIVENS.

Adhuc magis declarat, et nobis persuadere nititur, quod ipse plane perspexit. Non solum, in-

quit, tempus vitæ nostræ brevissimum est, sed *omnis homo*, quicumque ille sit, etiam rex et monarcha, quem omnes mirantur, et cui cæteri omnes invident, ille, inquam, etiam *dum vivit*, id est, dum viget, et floret, et in optimo statu est, vel, ut est ad verbum in hebræo מִיִּסָב *mitsab, dum stat, dum firmiter consistit*, et radicans videtur in terra, nihil est aliud, nisi universa vanitas, sive universitas vanitatis. Quidquid enim in illo est, sive sanitas, sive robur, sive pulchritudo, sive divitiæ, sive dignitas, sive potentia, totum fragile et momentaneum est.

Ver. 9. 9. VERUMTAMEN IN IMAGINE PERTRANSIT HOMO, SED ET FRUSTRA CONTURBATUR.

Videbat Propheta tam alto sopore depressum esse genus humanum, ut non contentus tonitruis verborum, quibus hactenus usus est ad homines excitandos, addat aliud adhuc vehementius percellens humanas mentes, si forte somno discusso vigilare incipiant. Quoniam igitur poterat aliquis dicere, non videri verum, vitam hominum nihil esse, cum videamus tam multis bonis vitam hominum circumfluere, opibus, honoribus, sanitate, robore, et similibus; ideo nunc dicit Propheta ista non esse vera bona, sed imagines et umbras rerum bonarum; et ideo frustra turbari homines, cum ista vel non possunt acquirere, vel acquisita coguntur amittere. Quomodo frustra rex conturbaretur ob amissam imaginem ligneam, vel papyraceam regni, quando regnum verum illi maneret. « Verumtamen, inquit, in imagine pertransit homo, » id est, homo pertransit, et perambulat viam vitæ hujus in imagine rerum, non in rerum veritate, habens videlicet ante oculos in toto hoc itinere non res veras, sed rerum umbras, atque imagines. Vita enim quam hic habemus imago est vitæ beatæ, quæ sola vera est vita; sanitas hujus temporis, imago est immortalitatis, quæ sola vera est sanitas; pulchritudo, quam hic videmus, vix umbra quædam est pulchritudinis illius quam habebimus, cum « justi fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum, » ut dicitur *Matth. XIII*. Divitiæ terrenæ non sunt divitiæ, sed illarum divitiarum imagines, quas habebimus, cum nulla omnino re indigebimus, sed erit Deus omnia in omnibus. Idem dici potest de sapientia, de gloria, de celsitudine et de cæteris, quæ hic dicuntur bona. Porro phrasid illa, *in imagine pertransit*, sive *perambulat homo*, similis est illis phrasibus in Scriptura sacra frequentibus, *ambulare in luce, in tenebris, in fide, in timore, in dilectione*, et quæ est bis, terve in secunda et tertia epistola apostoli Joannis, *ambulare in veritate*; cui potest opponi, *ambulare in imagine*, quatenus imago opponitur veritati. « Sed et frustra conturbatur, » id est, sine ulla causa conturbatur homo in rebus temporalibus anxie quærendis, vel conservandis; frustra lætatur in earum lucro, et frustra

plorat in earum jactura, quasi res solidæ et veræ, ac permanentes essent: cum imaginariæ, fragiles et caducæ sint. S. Joannes Chrysostomus, quem Theodoretus et Euthymius sequuntur, exponit illud, *in imagine pertransit homo*, ac si dictum esset, *instar imaginis pertransit homo*, ut non solum res humanæ sint imagines rerum verarum, sed ipse etiam homo non tam sit homo, quam hominis imago in tabella depicti.

10. THESAURIZAT, ET IGNORAT CUI CONGREGA- Ver. 10.
BIT EA.

Probat unico exemplo, frustra conturbari homines in opibus quærendis, augendis, conservandis: quoniam nesciunt cui laborent. Existimant illi quidem se filii, aut nepotibus, qui grati memoriæ parentum futuri sint, thesaurizare; sed accidit sæpissime ut filii vel nepotes continuo moriantur, et hæreditas ad ignotos, vel inimicos perveniat; vel certe ut filii vel nepotes dissipent brevissimo tempore, quæ pater vel avus magno labore, et longissimo tempore acquisivit; vel denique ut hæredes ingrati sint, et reddant mala pro bonis; detrahentes industriæ et laboribus majorum suorum; quæ si prævidere homines illi potuissent, thesaurizassent potius sibi thesauros in cælo, et sine turbatione vitam istam traduxissent. Vide similes sententias in *Eccles. cap. II, IV, V et VI*.

11. ET NUNC QUÆ EST EXPECTATIO MEA? NONNE Ver. 11.
DOMINUS? ET SUBSTANTIA MEA APUD TE EST.

Ex brevitate et vanitate vitæ præsentis tam clare perspecta, concludit se quidem spem suam in solo Deo ponere constituisse. « Et nunc, » inquit, his ita se habentibus, « quæ expectatio mea? » quid spero? quid quæro? quid opto? « nonne Dominus » expectatio et spes mea est? Denique conversus ad ipsum Deum dicit: « Substantia mea apud te est, » id est, vita mea et opes meæ apud te sunt, nihili facio cunctas res creatas, te unum pro rebus omnibus habere cupio, quia in te sunt omnia. In hebræo ad verbum habetur: *Et nunc quid exspecto, Domine? expectatio mea tibi ipsa*. Ex quo intelligere possumus hebraicæ lectioni respondere illa tantum: *Et nunc quæ est expectatio mea? nonne Dominus? Illa vero, et substantia mea apud te est*, videntur addita explicandi gratia a Septuaginta Senioribus, quæ a nostro latino Interprete fideliter reddita sunt. Itaque non oportet quærere, ut multi faciunt, cur *substantiam* latinus Interpres posuerit pro voce hebraica תְּהוֹלָתִי *thoalthi*, quæ *spem* vel *expectationem* significat. Latinus enim Interpres non *substantiam* pro *expectatione* posuit; sed addidit ad verba hebraica, id quod Septuaginta Interpretes addiderunt. Simile est in *Psal. XXI*, ubi legimus: « Deus, Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti? » illud enim, *respice in me*, non habetur in hebræo codice, sed additum est a Septuaginta Interpre-

ita hæc
cætera
ni num-
ra et
imago
ultra.

tibus, et inde translatum est ab Interprete latino in editionem Vulgatam.

Vers. 12. 12. AB OMNIBUS INIQUITATIBUS MEIS ERUE ME, OPPROBRIUM INSIPIENTI DEDISTI ME.

Quoniam dixit se terrena contemnere, et solum Deum expectare, et in eo spes suas omnes collocasse, consequenter adjungit de peccatis in Deum sollicitum se esse, non autem de opprobriis hominum. « Ab omnibus, inquit, iniquitatibus meis erue me, » id est, quia sola peccata sunt, quæ mihi ad te viam impedire possunt, et quæ sola vera sunt mala; ideo precor ut ab illis me liberet, et quidem omnibus, non præteritis tantum, sed etiam futuris, illa delendo, ista impediendo. Quo loco notandum est viros etiam perfectos, qui terrena despiciunt, et ad Deum toto corde anhelant, habere semper aliquid, quod sibi petant ignosci, et sollicitos esse debere pro quotidianis peccatis quotidianas Deo preces offerre. « Opprobrium insipienti dedisti me. » Hæc pars versiculi conjungitur cum sequentibus hoc modo: Tu quidem opprobrium insipienti dedisti me, ego autem obmutui, et non aperui os meum. Significat autem se, propterea quod diceret vana esse et contemnenda præsentia, et in solo Deo spem esse ponendam, derideri solitum ab insipientibus, qui non capiunt quæ Dei sunt. Quomodo etiam dicit Evangelium de Christo Domino *Luc. xvi*: « Audiebant hæc omnia Pharisei, qui erant avari, et deridebant illum. » In hebræo habetur contraria sententia, nimirum, *opprobrium insipienti non ponet me*. Sed anteposenda est lectio Septuaginta Interpretum, ut S. Ambrosius admonet, quoniam sequentia verba: « Obmutui, et non aperui os meum, » manifeste docent Davidem audivisse opprobria insipientium, et sic etiam legunt et exponunt Augustinus, Chrysostomus, et alii veteres Patres. Ipse etiam S. Hieronymus, qui in versione ex hebræo posuit particulam negantem, tamen in Commentario legit et exponit hunc locum sine tali particula. Proinde videtur ea particula irrepsisse in textum hebraicum post tempora Septuaginta Interpretum.

Vers. 13. 13. OBMUTUI, ET NON APERUI OS MEUM, QUONIAM TU FECISTI, AMOVE A ME PLAGAS TUAS.

Cum opprobria ab insipientibus audivi, non respondi, neque defendi me, sed « obmutui, » id est, ita me gessi, ac si mutus fuisset; imo etiam « non aperui os meum, » sed ita me gessi, ac si surdus fuisset, neque opprobria illa audivissem. Qui enim muti sunt, et non surdi, aperiant os suum, et conantur respondere, cum aliquid audiunt; qui autem surdi sunt et muti, neque loquuntur, neque aperiant os suum. Reddit autem rationem, cur obmutuerit, et non aperuerit os suum. « Quoniam, inquit, tu fecisti, » nimirum, ut opprobria in me jactarentur: tu enim es qui posuisti me opprobrium insipientibus. Et hanc

eandem rationem reddidit idem David, quando obmutuit ad maledictionem Semei, *II Reg. cap. xv*: « Sinite, inquit, illum ut maledicat; Dominus enim præcepit ei ut malediceret David, et quis est, qui audeat dicere quare sic fecerit? » Ubi tamen observandum est Deum non præcepisse Semei, ut malediceret Davidi præcepto ejusmodi, ubi obedientia laudaretur: scimus enim Semei graviter peccasse maledicendo Davidem, et propter hoc postea fuisse a Salomone punitum; sed dicitur Deus præcepisse Semei, ut malediceret, quoniam videns malam Semei voluntatem, usus est mala voluntate, quam ipse non fecerat, ad humiliandum et corripiendum Davidem. De qua re vide S. Augustinum, lib. *De Gratia et libero arbitrio*, cap. ii et seq.; vel si vis fusius aliquid tractatum legere, vide in *Controversiis nostris* lib. ii *De amissione gratiæ, et statu peccati*, cap. xiii et seq. « Amove a me plagas tuas, » quasi dicat: Libenter accipio contumelias et opprobria insipientium, quæ tu ad meam humiliationem paternam severitate ordinasti; sed plagas tuas ferre non possum: ideo precor ut eas a me omnino removeas. Vocat enim, *plagas Dei*, flagella et supplicia, quæ Deus iratus immittit, non ut pater aut medicus, sed ut judex, de quibus in Psalmo superiore dixit: « Domine, ne in furore tuo arguas me. » Tales plagæ sunt excæcatio, obduratio, sensus reprobus, et ipsa damnatio ad ignem sempiternum: *

Vers. 14. 14. A FORTITUDINE MANUS TUÆ EGO DEFECI IN INCREPATIONIBUS, PROPTER INIQUITATEM CORRUPISTI HOMINEM.

Vers. 15. 15. ET TABESCERE FECISTI SICUT ARANEAM ANIMAM EJUS, VERUMTAMEN VANE CONTURBATUR OMNIS HOMO.

Explicat cur tantopere cupiat a se removeri plagas Dei, et dicit causam esse, quoniam expertus est in seipso, et in aliis, quam intolerabiles sint ejusmodi plagæ. De se primum ita dicit: « A fortitudine manus tuæ ego defeci in increpationibus, » id est, ego ipse fortitudinem et potentiam, sive gravitatem manus tuæ percipientis expertus defeci, et plane consumptus sum, et perii « in increpationibus, » id est, in illa crudeli increpatione, quando in furore tuo arguisti me. Hoc autem Davidi contigit, quando ob peccatum adulterii commissum Deus in penam hujus permisit, illum cadere in peccatum homicidii, quod est gravius, et in tantam cæcitatem, ut per multos menses non redierit ad se, neque statum suum, id est mortem animæ suæ, cognoverit: nullum enim est supplicium gravius, quam quando pœna peccati est aliud peccatum. Quod enim peccatum sit aliquando pœna peccati, et quidem pœna horribilis, et timenda super omnes pœnas, docet Apostolus *Rom. i*: « Qui cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt: propterea tra-

Quomodo
Deus
præcepit
Semei
ut maledicere
David.

Peccata
sola sunt
vera mala.

Nullum
est gravius
peccatum
supplicium
quam
cum peccati pœna

est aliud
peccatum.

didit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora sua; » et infra : « Propterea tradidit illos Deus in passionem ignominiae; » et infra : « Et sicut non probaverunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea, quæ non conveniunt. » Vide de hoc flagello S. Augustinum, lib. V *ad Julianum*, cap. III. Deinde addit Propheta de aliis peccatoribus, hac plaga crudeli a Deo punitis : « Propter iniquitatem corripuisti hominem, et tabescere fecisti sicut araneam animam ejus, » id est, propter peccata præcedentia corripuisti in furore tuo hominem peccatorem, et fecisti ut anima ejus contabesceret instar aranæ, quæ laborat in texenda tela, ut capiat muscas, et interim ipsa exsiccat et consumitur. Sic enim animæ hominum carnalium, justo Dei judicio, perpetuo laborant in rebus temporalibus acquirendis, et in eo labore consumunt ingenium et mentem, et inde anima exsiccat omni humore gratiæ, ut ne cogitet quidem de salute sua, neque ullo desiderio teneatur veræ felicitatis. Contra quam animæ ariditatem desiderabat in alio Psalmo LXII idem Propheta adipem et pinguedinem spiritualem, dicens : « Sicut adipe, et pinguedine repleatur anima mea. » Concludit Propheta : « Verumtamen vane conturbatur omnis homo, » id est, omnis homo, cujus anima tabescit sicut aranea, vane conturbatur, frustra laborat, sine ulla causa contentionibus agitur. « Quid enim prodest homini, si universum mundum lucretur; animæ vero suæ detrimentum patiat? » *Matth. XVI.* Sed hoc loco multa observanda sunt : primo, verba illa, in *inreparationibus*, in textu hebraico et græco, et apud Ambrosium et Hieronymum, conjungi cum verbis sequentibus, nimirum sic : *In increpationibus propter iniquitatem corripuisti hominem*; tamen apud Augustinum, et in nostris communibus libris, conjungi cum superioribus, nimirum cum illis : *A fortitudine manus tuæ ego defeci in increpationibus*; sed utroque modo sensus constat. *Secundo*, nota S. Hieronymum ex hebræo non vertere, *araneam*, sed *lineam*; sed credibile est vocem hebraicam utrumque significare. Certe similitudo magna est inter araneam et tineam; ut enim aranea texendo telam se exsiccat, ita etiam tinea rodendo pannum se ipsa interimat. *Tertio*, nota, ubi nos habemus ex græco textu, *animam ejus*, in hebraico haberi, *חַמּוּדוֹ chamudo*, *desiderabile ejus*; proinde Septuaginta Interpretes non tam verba reddiderunt, quam exposuerunt. Vere enim anima ratione prædita est id quod in homine est maxime pulchrum, pretiosum et desiderabile; ipsa enim imago Dei est, ipsa æterna est, ipsa capax est æternæ felicitatis, et per illam communicamus cum angelis, ut per carnem communicamus cum bestiis; proinde incredibile cæcitas est, propter explendas carnis appetitiones, perdere quod in nobis est summe pre-

...ima
...mana
...stantia.

tiosum et desiderabile. *Quarto*, nota non haberi in hebræo vel græco textu verbum *conturbatur*, sed solum *vane omnis homo*, sive *vanitas omnis homo*. Cæterum latinus Interpres addidit verbum explicationis gratia, et addidit illud quod supra habetur vers. 9. Nota ultimo, non deesse, qui hos duos versus exponant, vel de flagello temporalis calamitatis, vel de paterna correptione, quæ facit homines, qui antea dura cervice erant, molles, ut araneas, id est, humiles et contritos. Sed in his, quæ non sunt contra fidem, et obscurissima sunt, licet unicuique abundare in sensu suo. Nobis illa verba, *amove a me plagas tuas*, facile persuaserunt hic non agi de flagello temporali, cum Psalmo superiori dixerit idem David : « Ego in flagella paratus sum; » neque de paterna correptione, sed de correptione illa terribili, quam justii maxime horrent : paternam enim correptionem, quæ humiles et contritos reddit, justii diligunt et expetunt, non horrent aut fugiunt. Similitudo quoque aranæ tabescentis nihil boni nobis significare visa est. Non tamen reprehendimus, sed laudamus potius explicationes aliorum, quæ prosunt ad ædificationem, quamvis non videantur nobis litterales.

16. EXAUDI ORATIONEM MEAM, DOMINE, ET DEPRECATIONEM MEAM; AURIBUS PERCIPE LACRYMAS MEAS. Vers. 16.

Magno affectu Psalmum concludit orans Deum; quid autem oret, paulo post explicabitur. Interim illud sciendum est, per *orationem* intelligi simplicem petitionem; per *deprecationem* autem vehementem clamorem, ut vox hebraica *שְׁדַעְתִּי* demonstrat; per *lacrymas* autem affectum, cujus vox magis resonat coram Deo, quam ulla verba. In hebræo et græco, ut nunc se habent, continuantur cum hoc versiculo verba illa, *ne sileas*, quæ nos habemus in sequenti versu; et eo modo tribus nominibus tria verba respondent hoc modo: *Exaudi orationem meam, deprecationem meam auribus percipe, et lacrymas meas ne sileas*. Cæterum nostram lectionem habent veteres Patres, Ambrosius, Hieronymus et Augustinus in Commentariis hujus loci, et verba hebraica remotis distinctionibus, quas Rabbini addiderunt, optime distinctionem librorum nostrorum recipiunt.

17. NE SILEAS, QUONIAM ADVENA EGO SUM APUD TE, ET PEREGRINUS SICUT OMNES PATRES MEI. Vers. 17.

Adhuc postulat exauditionem, et nondum explicat petitionem; sed loquitur ad eum, qui scit quid desideret spiritus. « Ne sileas, » inquit, id est, responde petenti, ne despice clamantem; qui enim silet audita petitione, idem facit, ac ille qui non vult concedere quod petitur. Reddit autem causam, cur debeat audire, dicens : « Quoniam advena sum apud te, et peregrinus sicut omnes patres mei, » id est, quoniam tu nosti, et apud notitiam tuam est, quod ego non sim civis hujus

mundi, sed advena et peregrinus, ac per hoc civis civitatis supernæ Jerusalem, quamvis hic interim degam; decet autem ut audias civem civitatis tuæ in exilio positum, et ex peregrinatione sua ad te clamantem. Notat hoc loco S. Joannes Chrysostomus, magnum virum et spiritualem fuisse Davidem, qui cum regni gloria et opibus terrenis abundaret, tamen vere agnovit se advenam et peregrinum in terra.

Vers. 18. 18. REMITTE MIHI, UT REFRIGERER PRIUSQUAM ABEAM, ET AMPLIUS NON ERO.

Hic jam exponit petitionem suam, et est illa, de qua dicitur in *Psal.* xxxi: « Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. » Petit igitur cum clamore et lacrymis veniam peccatorum, ut pacata conscientia, de peregrinatione ad patriam lætus perveniat, atque in summa gratiam et gloriam petit; quæ est illa petitio, quam soli, et omnes illi toto corde Deo proponunt, qui mundi vanitatem agnoscunt. Ait igitur: « Remitte mihi; » vel, ut S. Hieronymus vertit, *parce mihi*;

vel, ut ad verbum ex hebræo verti posset, *desine a me*, id est, ne sis durus exactor, non instes pro solutione debitorum, desine a me repetere quæ male dissipavi. « Ut refrigerer priusquam abeam, » id est, ut ante discessum ex hac vita refrigerer, intelligens mihi peccata esse remissa: nisi enim hic remiseris, non ibo ad requiem, sed ad carcerem. Dic igitur animæ meæ: Salus tua ego sum, antequam de corpore egredi jubeatur. « Et amplius non ero, » advena videlicet, et peregrinus, sed civis Sanctorum, et domesticus Dei. Vel, antequam « abeam, et amplius non ero, » id est, antequam discedam ex hac vita, et amittam omnem vitam: qui enim post hanc vitam non habet æternam vitam, consequenter habet æternam mortem, et quoddam non esse, cum longissime absit ab eo qui est. Sunt enim et vivunt, qui damnati sunt ad inferos; sed dicuntur non esse, nec vivere, quoniam ideo solum habent esse, et vivere, ut semper moriantur, et non esse desiderent. Posteriores sensum habet S. Augustinus, utrumque autem attingit S. Ambrosius.

PSALMUS XL

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, Psalmus ipsi David.

2. Expectans expectavi Dominum, et intendit mihi.

3. Et exaudivit preces meas, et eduxit me de lacu miseriæ, et de luto fæcis.

Et statuit super petram pedes meos, et direxit gressus meos.

4. Et immisit in os meum canticum novum, carmen Deo nostro.

Videbunt multi et timebunt, et sperabunt in Domino.

5. Beatus vir, cujus est nomen Domini spes ejus, et non respexit in vanitates et insanias falsas.

6. Multa fecisti tu, Domine Deus meus, mirabilia tua, et cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi.

Annuntiavi et locutus sum; multiplicati sunt super numerum.

7. Sacrificium et oblationem noluisti; aures autem perfecisti mei.

Holocaustum et pro peccato non postulasti.

8. Tunc dixi: Ecce venio.

In capite libri scriptum est de me,

9. Ut facerem voluntatem tuam: Deus meus, volui, et legem tuam in medio cordis mei.

V. s. H. — Victori David canticum [h. Psalm.]

Expectans expectavi Dominum: et inclinatus est ad me, et audivit clamorem meum.

Et eduxit me de lacu sonitus, de luto cœni: et statuit super petram pedes meos, stabilivit gressus meos.

Et dedit in ore meo canticum novum, laudem Deo nostro.

Videbunt multi, et timebunt, et sperabunt in Domino.

Beatus vir, qui posuit Dominum confidentiam suam, et non est aversus ad superbias pompasque mendacii [al. *mendaces*].

Multa fecisti tu, Domine Deus meus, mirabilia tua, et cogitationes tuas pro nobis.

Non invenio ordinem coram te: si narrare voluero, et numerare, plura sunt quam ut narrari queant.

Victima et oblatione non indiges [h. *non voluisti*], aures fodisti mihi: holocaustum et pro peccato non petisti.

Tunc dixi: Ecce venio: in volumine libri scriptum est de me,

Ut facerem placitum tibi [al. *tuum*], Deus meus, volui, et legem tuam in medio ventris [al. *cordis*] mei.

10. Annuntiavi justitiam tuam in ecclesia magna, ecce labia mea non prohibebo : Domine, tu scisti.

11. Justitiam tuam non abscondi in corde meo : veritatem tuam et salutare tuum dixi.

Non abscondi misericordiam tuam, et veritatem tuam, a concilio multo.

12. Tu autem, Domine, ne longe facias miserationes tuas a me; misericordia tua et veritas tua semper susceperunt me.

13. Quoniam circumdederunt me mala, quorum non est numerus : comprehenderunt me iniquitates meae, et non potui ut viderem.

Multiplicatae sunt super capillos capitis mei, et cor meum dereliquit me.

14. Complaceat tibi, Domine, ut eruas me : Domine, ad adiuvandum me respice.

15. Confundantur et revereantur simul, qui quaerunt animam meam, ut auferant eam.

Convertantur retrorsum, et revereantur, qui volunt mihi mala.

16. Ferant confestim confusionem suam, qui dicunt mihi : Euge, euge.

17. Exultent et laetentur super te omnes quaerentes te, et dicant semper : Magnificetur Dominus, qui diligunt salutare tuum.

18. Ego autem mendicus sum et pauper; Dominus sollicitus est mei.

Adjutor meus, et protector meus tu es : Deus meus, ne tardaveris.

Annuntiavi justitiam in ecclesia multa; ecce labia mea non prohibebo : Domine, tu nosti.

Justitiam tuam non abscondi in medio cordis mei, fidem tuam et salutare tuum dixi : non abscondi misericordiam tuam, et veritatem tuam in ecclesia multa.

Tu, Domine, non prohibeas [al. *prohibebis*] misericordias [h. *pietates*], tuas a me : misericordia tua et veritas tua jugiter servabunt me.

Circumdederunt enim me mala, quorum non est numerus; comprehenderunt me iniquitates meae, et non potui videre :

Plures factae sunt, quam capilli capitis mei, et cor meum dereliquit me.

Placeat tibi, Domine, ut liberes me : Domine, ad adiuvandum me festina.

Confundantur et revereantur simul quaerentes animam meam, ut auferant eam.

Convertantur retrorsum, et confundantur, qui volunt mala mihi.

Pereant post confusionem suam, qui dicunt mihi Vah : vah!

Gaudeant, et laetentur in te omnes qui quaerunt te :

Dicant jugiter : Magnificetur Dominus, qui diligunt salutare tuum.

Ego autem sum egenus et pauper : Dominus sollicitus erit pro me.

Auxilium meum et salutare meum tu, Deus meus, ne moreris.

Argumentum. — Cum gratiarum actione preces junctae sunt in hoc Psalmo, qui duabus absolvitur strophis sic inter se cohaerentibus: vers. 2-11, qui e maximis periculis me meosque eripuisti, eoque pietatis in te hoc carmine testandae occasionem mihi fecisti; vers. 12-18, ab iis etiam quae nunc patior gravissimis malis me libera, o Jova. Ex hoc Psalmo precandi formula in usum sacrum excepta est, ac denuo edita nonnullis mutatis: legitur enim iisdem fere verbis in Ps. LXX. Patres fere omnes plurimique interpretes, loco epist. ad Hebr. x, 5, adducti, hoc carmen ad Christum in sensu *literal* referunt. Quibus objicit Meignan: a) loca Vet. Testamenti a Novi Testam. scriptoribus ad Christum *directe* saepius referri, quae tamen in sensu spirituali tantum et typico illi conveniunt; b) Christo minus convenire verba vers. 13, quae peccatorum *suorum* confessionem continent; c) SS. Patres in suam sententiam potius versione Alexandrina, quam textu genuino fuisse adductos; d) denique vel inter catholicos non deesse interpretes, v. g. Calmet, Allioli, etc., qui Psalmum xl. in sensu spirituali tantum Christo referunt.

1. Praecentori, Davidis carmen.

2. Confidenter (propr. *expectando*) expectavi Jovam, et inclinavit ad me (se, vel *aurem*), et audivit vociferationem meam.

3. Et adscendere me fecit e fovea vastitatis (vasta), e caeno luti; et statuit in rupe pedes meos, stabilivit gressus meos.

4. Et dedit in os meum canticum novum, laudem Deo nostro; videbunt multi, et timebunt (Jovam).

5. Beatus vir qui Jovam facit fiduciam suam,
nec convertit se ad feroces (superbos) et declinantes ad mendacium.
6. Multa fecisti tu, Jova, mi Deus,
mirabilia tua et consilia tua in nos :
nihil est comparandum tibi;
si velim nuntiare *ea* et eloqui,
plura sunt, quam ut enarrem.
7. Victima et oblatione (incruenta) non delectaris;
aures ferasti mihi :
holocaustum et victimam pro peccato non postulas.
8. Tunc dixi : « Ecce venio
cum volumine libri præscripti mihi.
9. Facere voluntatem tuam, mi Deus, *hoc* delector,
et lex tua *est* in mediis visceribus meis *infixa*. »
10. Prædico justitiam (*tuam* erga pios) in concione magna;
ecce, labia mea non cohibeo :
Jova, tu nosti.
11. Justitiam tuam non celo in medio cordis mei,
fidem tuam et auxilium tuum nuntio ;
non occulto gratiam tuam et fidem tuam concioni magnæ.
12. Tu, Jova, non retinebis misericordiam tuam a me ;
gratia tua et fides tua continuo custodiant (alii, *custodiunt*) me.
13. Nam circumdant me mala usque ad non numerum (infinita);
prehendunt me delicta mea (eorum pœnæ), nec possum videre ;
plura sunt præ capillis capitis mei,
et cor meum (vigor) deseruit me.
14. Placeat tibi, Jova, liberare me ;
Jova, ad auxilium meum festina.
15. Pudore afficiantur et erubescant ad unum omnes,
qui appetunt vitam meam ut auferant eam ;
cedant retro et contumelia afficiantur,
qui volunt malum meum.
16. Obstupescant propter sui confusionem,
qui dicunt ad me : Eia ! eia !
17. Exsultent et lætentur de te,
quicumque te quærunt (precibus adeunt) ;
dicant continuo : Magnus est (alii, *sit*) Jova !
qui amant auxilium tuum.
18. Et ego afflictus *sum* et miser,
sed Jova cogitabit de me (consulet mihi) ;
auxilium meum et liberator meus *es* tu.

NOTÆ.

Vers. 3. *Vastitatis* : alii, *perniciei* ; alii rectius, *fovea strepitus*, in qua delapsæ aquæ perstrepunt.
Fovea et *cœnum* imagines periculorum. Simile in Plauto extat, *Bacchid.* Act. III, scen. I, vs. 17 :

Ut eum ex lutulento cœno prope hinc ejiciat foras.

— Vers. 4. *Nocturn*, materiam nova ipsum laude celebrandi. *Videbunt*; alii, *viderunt*. Cæterum *canticum*, de quo h. l., est illud ipsum quod tractamus, quanquam censet Ewaldus illud esse tantum fragmentum, quod verbis *laudem Deo* incipit, et usque ad vers. 6 extenditur. — Vers. 7. Nexus: quas tibi persolvam gratias? *forasti*, i. e. *aperuisti*, et ad auscultandum tibi ac prompte obsequendum, *aptasti*. Cf. *Isai.* I, 4; *I Sam.* XI, 2. Reinke restringit sensum: hanc saniozem sacrificiorum æstimationem tu me docuisti. Alii: addixisti me tibi servum in perpetuum. Cf. *Exod.* XXI, 6; *Deut.* XV, 17. Sed de illa, quæ servis fiebat, auris perforatione verbum *אָזְנֵי* adhibetur, nec *duæ aures* perforabantur. Difficile dictu est, cur Alexandrinus pro *aures* habeat *אָזְנֵי*: videtur librariorum incuria ortum esse ex *אָזְנֵי*; nisi putes, quod placet, existisse in synagogis oralem traditionem, fore ut sacrificia Mosaicæ legis cessarentur, postquam Messias corpus suum immolasset. Cf. *Hebr.* I, 8. — Vers. 8. *Tum*, de sacrificiis saniora edoctus. *Venio*, frequento templum tuum, non ut offeram sacrificia. *Libri*, puta legis, ut ex ea me aliosque ad te recte colendum instituam. Alii, *scripti in me*, i. e. cum lege inscripta animo meo. Alii, *in volumine legis præscriptum est mihi*, hoc scil., ut animum potius quam pecudum hostias offeram. Alii, *in... præscriptum est de me*, scil. Messia: non male. — Vers. 11. *נִדַּח* negare quod verum est, *כִּזְבוּ* quod falsum asserere. — Vers. 13. *Videre*, absolute positum, hoc sensu: delicta mea circumdant me et visum obstrudunt. Alii, *videre eorum numerum*, vel terminum. — Vers. 14. *Præ capillis*. Quidam volunt sensum esse: superant altitudinem (non numerum) capillorum, etc.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXXIX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In Anem, Psalmus David.

In titulo nihil est novi. Psalmum hunc nonnulli ex recentioribus nimis humiliter exponunt, referentes eum ad morbum corporalem Davidis; de quo morbo nihil legimus in Scripturis, sed tantum in fabulis Rabbinarum. B. Paulus ad *Hebr.* X, de Christo exponit nonnulla, quæ in hoc Psalmo dicuntur, quæ Davidi non conveniunt ullo modo. Quædam etiam alia sunt, quæ ad Davidem accommodari non possunt, ut illa: « In capite libri scriptum est de me; » et illa: « Ego autem mendicus sum, et pauper. » Recte igitur S. Hieronymus, S. Ambrosius, S. Augustinus et Euthymius Psalmum hunc totam de Christo et Ecclesia exponunt, id est, de capite et corpore, ita ut Christus semper loquatur; sed primo in persona corporis sui, deinde in persona sua.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. EXPECTANS EXPECTAVI DOMINUM, ET INTENDIT MIHI.

Christus in persona populi sui exponit longam expectationem redemptionis. Expectavit enim supra quatuor annorum millia, dum interim per Patriarchas et Prophetas, partim figuris, partim oraculis promitteretur liberatio a miseriis, in quas per peccatum primi hominis genus humanum ceciderat. « Expectans, inquit, expectavi Dominum, » id est, longo tempore, sine intermissione expectavi Dominum miserantem, visitantem, et liberantem populum suum; « et intendit mihi, » id est, et tandem a mea spe fraudatus non fui: nam ad me audiendum intendit aures suas. Ex hebræo *אָזְנֵי אֵלַי* colligitur illud, *intendit mihi*, proprie significare, *inclinavit se ad me*, sive *extendit se ad me*, nimirum audiendum.

Vers. 2. 2. ET EXAUDIVIT PRECES MEAS, ET EDUXIT ME DE LACU MISERIE, ET DE LUTO FÆCIS.

Explicat quod dixit, *intendit mihi*, dicens: *Intendit mihi*, nam « exaudivit preces meas; » et ef-

fectus exauditionis fuit, quod « eduxit me de lacu miseriæ, et de luto fæcis. » Per lacum miseriæ intelligitur profunda fovea; nam vox hebraica *בֹּר* *bor* significat *cisternam*, et vox hebraica *סֻאָן* *suan* significat *tumultum*, *confusionem*, *desolationem*, et similia. Describitur igitur locus profundus, carens lumine, et luto putrido plenus, in quem multi deciderint, ex quorum motu et ejulatu existat tumultus, et confusio magna, quam Septuaginta Interpretes generatim miseriam appellarunt. Hic status est impiorum, qui carent lumine notitiæ Dei, et mandatorum ejus, et infixi sunt in limo carnalium cupiditatum; ex quibus non solum fit ut non possint ambulare ad æternam felicitatem, sed perpetuo inter se tumultuantur et contentant. Ab hoc profundo liberat nos gratia Redemptoris, cum incipimus per fidem cognoscere verum Deum, et vera ac sempiterna bona, et per spem et charitatem liberari a cupiditatibus terrenis, et pacem Dei, atque animæ tranquillitatem possidere. Illud autem observandum est cum S. Augustino, eum qui exauditus dicitur, ut educeretur de lacu, jam caput sustulisse, et agno-

Sine prae-
veniente
gratia
nemo cla-
maret.

visse miseriam suam, et ideo de profundo clamare cœpisse; Deus enim inspirat electis suis, adhuc in peccato manentibus, spiritum fidei, et timoris, et invocationis, sine qua praeveniente gratia nemo unquam de profundo clamaret, sed contemneret potius Deum et salutis monita, juxta illud *Proverb. XVIII*: « Impius cum in profundum malorum venerit, contemnit. »

Vers. 3. 3. ET STATUIT SUPRA PETRAM PEDES MEOS, ET DIREXIT GRESSUS MEOS.

Ille qui ceciderat in lacum miseriae, de via ceciderat, in qua posuerat eum Deus initio creationis, ut per eam recto et facili tramite perveniret ad regnum: ideo qui postea illum eduxit de lacu miseriae, et luto faecis, in viam restituit, in viam stabilem ac firmam, nec minus rectam et planam; atque hoc est quod ait: « Et statuit supra petram pedes meos, » id est, pedes meos, quos de profundo et luto lacu eruit, statuit supra altam et firmam petram; « petra autem erat Christus, » I *Corinth. X*, qui de se ait, *Joan. XVI*: « Ego sum via, veritas et vita; » itaque statuit supra fidem et doctrinam, atque exempla Christi, pedes justificatorum, ut sequantur vestigia ejus. « Et direxit gressus meos, » id est, non solum constituit pedes meos in via lapidibus strata, sed etiam in via recta, et sic direxit gressus meos in viam pacis.

Vers. 4. 4. ET IMMISIT IN OS MEUM CANTICUM NOVUM, CARMEN DEO NOSTRO.

Ex eo quod constituit Deus me in via firmissima et rectissima, factum est ut cœperim cantare *canticum novum*: antea siquidem, ut eram homo vetus, ita cantabam cantica vetera de amoribus mundi; sed renovatus spiritu mentis meae, cœpi cantare canticum novum de amore Dei: quod canticum ipse Deus immisit in os meum, et ipsum idem est carmen Deo nostro jucundissimum. In hebræo pro *carmen Deo nostro*, habetur, *laudem Deo nostro*. Itaque *carmen Deo nostro* debet intelligi, *carmen laudis Dei nostri*; et hoc est canticum novum, de quo diximus supra: qui enim canit amores mundi, mundum sine dubio laudat; et qui canit amores Dei, Deum sine dubio laudat.

Vers. 5. 5. VIDEBUNT MULTI, ET TIMEBUNT, ET SPERABUNT IN DOMINO.

Populus Dei jam liberatus a lacu miseriae, sive idem Christus in persona populi jam liberati, praedicat multos ad eorum exemplum liberandos. « Multi, inquit, videbunt » lacum miseriae et liberationem aliquorum, « et timebunt, » et « sperabunt in Domino, » id est, timebunt lacum, et sperabunt in liberatore. Hoc enim est initium salutis, cum Deus per gratiam suam incipit aperire oculos interiores hominibus peccatoribus, ut videant statum peccati miserrimum, et simul cognos-

Initium
salutis
unde ait?

cant a quo liberari possint, et inde timere et sperare incipiunt.

6. BEATUS VIR, CUIUS EST NOMEN DOMINI SPES EJUS, ET NON RESPEXIT IN VANITATES ET INSANIAS FALSAS.

Hæc est quasi adhortatio, et laudatio invitans homines ad imitandos liberatos. « Beatus vir, cujus est nomen Domini spes ejus, » id est, ille vere felix est, qui spem suam vere ponit in Domino, qui solus omnipotens et misericors est, et ideo potest et vult de omni miseria liberare eos qui sperant in se. Illud, *nomen Domini*, significare potest invocationem, sive notitiam familiaritatis, sive potentiam et auctoritatem, sive simpliciter ipsum Deum. Addit ad majorem explicationem: « Et non respexit in vanitates et insanias falsas, » id est, non respexit ad auxilium alicujus alterius, ac praesertim non respexit ad auxilium rerum vanissimarum et fallaciarum, quæ salvare non possunt, ut respiciunt homines vani et stulti. Nonnulli, ut Euthymius et aliqui moderni, referunt vanitates ad idola gentium, et insanias falsas ad vaticinia oraculorum gentilium. S. Hieronymus vertit ex hebræo, *ad superbias et pompas mendaciarum*; sed communis explicatio SS. Ambrosii, Hieronymi, Augustini, et Chrysostomi in commentario hujus loci, generalis est, ut per *vanitates* intelligantur omnia vana auxilia, sive in hominibus, sive in rebus aliis creatis; et per *insanias falsas* intelligantur eadem falsa, sive fallacia auxilia, quæ etiam insaniae dici possunt, id est res insanæ, quæ non eligerentur nisi ab insanis. Ejusmodi sunt præter cætera, prædictiones astrologorum; vel incantationes necromanticorum, vel observationes et auguria, quibus multi credunt et confidunt, sed vanissimi ac stultissimi sunt.

7. MULTA FECISTI TU, DOMINE, DEUS MEUS, MIRABILIA TUA, ET COGITATIONIBUS TUIS NON EST QUI SIMILIS SIT TIBI.

Transit nunc ad explicandum mysterium altissimum redemptionis humanæ, per quod educti sunt, et educuntur plurimi de lacu miseriae et luto faecis, et primo generatim significat mirabilia esse opera Dei. « Multa, inquit, fecisti tu, Domine, mirabilia tua, » id est, multiplicasti mirabilia tua; « et cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi, » id est, et in cogitationibus, sive in adinventio-nibus sapientiæ tuæ non est qui tibi perfecte similis sit, ita ut tibi comparari possit. S. Hieronymus ex hebræo vertit, *non invenio ordinem coram te*, pro eo quod nos habemus: *Non est qui similis sit tibi*, sed Septuaginta Interpretes clarius interpretati sunt verba hebraica: nam verbum עָרַךְ non significat solum *ordinare*, sed etiam *æstimare, æquare, comparare*. Itaque recte ad verbum sic vertemus: *Non est qui tibi comparari, vel æquari possit*; quod idem est cum eo quod nos habemus in græco, *οὐκ ἔστιν τις ὁμοιωθήσεται σοι, non est qui similis sit tibi*.

Vers. 8. 8. ANNUNTIAVI, ET LOCUTUS SUM : MULTIPLICATI SUNT SUPER NUMERUM.

Reddit rationem, cur nemo possit cum Deo comparari, quoad opera mirabilia et cogitationes profundas, et ait: «Annuntiavi, et locutus sum,» id est, manifestavi aliqua ejusmodi opera per Prophetas, per sapientes homines, per ipsa elementa mundi: nam «coeli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiat firmamentum,» ut legitur *Psalm. viii*; sed «multiplicata sunt super numerum,» id est, tam multa sunt, ut numerari non possint, proinde neque annuntiari et manifestari omnia possunt. Ex hebræo posset etiam hic esse sensus: Majora sunt, quam ut enarrari queant; nam ad verbum sic habetur, רבבתי מנצח, *roborata sunt præ enarrari, sive præ numerari*: idem enim verbum significat *numerare* et *narrare*; et fortasse de industria posuit Propheta verbum ambiguum, ut ad utramque significationem referretur. Vere enim opera Dei, etiam si solum naturalia respiciamus, roborata sunt, sive creverunt, tam quoad magnitudinem, quam multitudinem, ut neque narrari, neque numerari possint: nam in singulis rebus etiam minimis, ut in una arbuscula, in uno animalculo, in uno flosculo tot sunt mirabilia, ut ne summi quidem philosophi eorum rationem investigare potuerint. Sed hoc loco illud est observandum, quod cum hæc verba referuntur ad Christum, intelligendum est mirabilia Dei non esse inanarrabilia, vel innumerabilia respectu ipsius Christi, sed respectu nostri: ipse enim, qui fecit opera illa mirabilia, novit exactissime magnitudinem et multitudinem ipsorum; sed mortales homines capaces non sunt tantæ scientiæ. SS. Patres Ambrosius, Hieronymus et Augustinus in Commentariis, quia legerunt ut nos nunc habemus, «multiplicati sunt super numerum,» retulerunt hunc totum versiculum ad conciones Christi, et audientium persuasionem, ut sensus sit: *Annuntiavi, et locutus sum mirabilia tua, et multiplicati sunt, qui crediderunt super numerum, id est, innumerabiles crediderunt, posito numero infinito pro finito per hyperbolem, vel, crediderunt multi super numerum præordinatorum ad vitam æternam, quia multi reprobi cum electis in aream Domini, sive in rete dominicum intraverunt. Et potest ad hunc sensum non difficulter accommodari codex hebraicus: nam ubi habemus præ numerari, mutatis punctis, potest fieri, præ numero, ut notum est intelligentibus. Et quidem hæc explicatio vera est, sed non ita perfecte respondet textui originali, neque tam apte connectit hunc versiculum cum superiori, ut expositio prior, quæ est Euthymii et aliorum, et est conformis versioni S. Hieronymi, neque contraria est editioni nostræ Vulgatæ: illud enim multiplicati sunt, vel est error librorum, ut multi suspicantur; et scriptum est multiplicati, pro multiplicata, id est cogitationes, aut multipli-*

Opera Dei sunt inanarrabilia.

cata, id est opera mirabilia; vel certe ipse Interpres posuit genus masculinum, dicens: Multiplicati sunt, quia respexit ad nomen græcum, quo significantur cogitationes, quod est generis masculini, videlicet διαλογισμοί. Simile quid habemus Sep. i, 7: «Spiritus Domini replebit orbem terrarum, et hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis.» Ubi, illud hoc, et illud, quod, referuntur ad spiritum Domini, et debuisset scribi: Et hic qui continet omnia, secundum grammaticam latinam; sed Interpres posuit genus neutrum, quia spiritus græce est generis neutri, videlicet πνεύμα.

9. SACRIFICIUM ET OBLATIONEM NOLUISTI, AURES AUTEM PERFECISTI MIHI. Vers. 9.

10. HOLOCAUSTUM ET PRO PECCATO NON POSTULASTI, TUNC DIXI: ECCE VENIO. Vers. 10.

Mirabilia vere sunt omnia, quæ fecit Deus, et in omnibus relucet profundissimæ cogitationes ejus; sed omnibus aliis quasi in infinitum excellent opera redemptionis humanæ. Quid enim majus cogitari potest, quam Deum descendere ad formam servi, et fieri mendicum et pauperem, ut homo educatur de lacu miseriæ, et ad summum cælum evehatur? Eundem etiam Deum in forma servi virgis cædi atque inter latrones crucifigi, ut servos exaltet inter angelos ad consortium regni sempiterni? et hæc omnia justissime sapientissimeque sine ulla injuria, imo cum summa gloria Divinitatis fieri? Hoc igitur admirabile mysterium sequentibus versiculis Christus ipse per linguam et calamum Davidis exponit: «Sacrificium, inquit, et oblationem noluisti,» hoc est, non voluisti placari sacrificio pecorum, neque oblatione panum, vel thuris, sed victima infiniti pretii: ideo corpus mortale assumere me voluisti, ut per obedientiam usque ad mortem, expiarem primi hominis inobedientiam; et quoniam holocaustum pecorum, et sacrificium pro peccato non admisisti, idcirco dixi: Ecce venio,» ut ego ipse fiam sacerdos et sacrificium, quo placatus humano generi, educares homines de lacu miseriæ et de luto faciis. Multa sunt hoc loco notanda: primo, per sacrificium et oblationem non intelligi hoc loco actionem sacrificandi, vel offerendi, sed hostiam mactandam, ut agnum, aut vitulum, et donum offerendum, ut panem, vel quid aliud; nam in hebræo est זבח zebach, et מנחה minchah; et S. Paulus, *Hebr. i*, legit hostiam, pro eo quod nos habemus sacrificium. Notandum secundo, non esse contrarium quod hic dicitur, sacrificium et oblationem noluisti, tot præceptis Domini de sacrificiis offerendis, quæ habentur in Levitico; nam voluit quidem olim Deus sacrificia, oblationes et holocausta, et victimas pro peccato, sed voluit ad significandam, non ad faciendam expiationem; nam, ut docet Apostolus in epist. ad *Hebr. cap. x*: «Impossibile erat sanguine hircorum et vitulorum auferri peccata.» Tertio, notandum vulgatam latinam editionem, quæ habet: «Aures

Opus redemptionis humanæ operum omnium mirabilium mirabilissimum.

Quid per sacrificium et oblationem intelligatur?

autem perfecisti mihi, » non convenire cum hebraico textu, neque cum græco : nam in hebræo habetur, *aves autem fodisti mihi*; in græco vero, *σῶμα δὲ κάρησας μοι*, *corpus autem perfecisti mihi*. Sed lectio illa, quæ habet : *Corpus autem perfecisti mihi*, nullo modo rejici potest, quia non solum habetur in textu græco, et recipitur a Patribus latinis et græcis, ut Ambrosio et Augustino, Chrysostomo et Theodoro, sed etiam approbatur ab Apostolo *ad Hebr.* x, et fortasse in textu hebraico antiquo, quem habuerunt Septuaginta Interpretes, erat vox aliqua, quæ corpus significaret. Lectio quoque latinæ editionis : *Aures autem perfecisti mihi*, rejici non potest, tum quia lectio illa est etiam antiquissima, ut perspicuum est ex Chrysostomo in secunda expositione hujus Psalmi, et ex Hieronymo in commentario hujus Psalmi; tum quia latina vulgata editio approbata est in concilio Tridentino, et potest facile concordari cum lectione græca et hebraica. Nam verbum hebraicum *כָּרַח* *carah*, non solum significat *fodere*, sed etiam *præparare*, sive *apponere*, ut notum est lib. IV Reg. cap. vi, vers. 22, ubi *parare mensam*, et *appositio ciborum* significatur per hoc idem verbum. Idem autem est, *aurem apposuisti mihi*, et, *aurem perfecisti mihi*; neque diversa sunt, *corpus perfecisti mihi*, et, *aures perfecisti mihi*, nisi quod prior locutio est propria, posterior est figurata; qui enim dicit, *aures perfecisti mihi*, ex parte significat totum, et non sine causa per aures, potius quam per aliud membrum significatur hoc loco totum corpus, quoniam aures sunt instrumenta, per quæ accipiuntur præcepta superiorum, quibus debetur obedientia, juxta illud *Psalm.* xvii : « In auditu auris perfecisti mihi. » Christus autem ob id potissimum corpus humanum accepit, ut Patri Deo per obedientiam in forma servi obediret, et obediendo pro peccatis totius mundi satisfaceret. « Ego veni, inquit ipse *Joan.* v et vi, non ut faciam voluntatem meam, sed ejus qui misit me; » et *Joan.* iv : « Cibus meus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me; » et *Joan.* viii : « Quæ placita sunt ei facio semper. » Sola restat illa lectio : *Aures autem fodisti mihi*, quæ non videtur recipienda, ut neque expositio illorum, qui verba illa : *Aures autem perfecisti mihi*, significare volunt : *Aures purgasti*, sive *aperuisti*, ut idem sit, quod *fodisti*, id est *aperuisti*. Hæc enim lectio non habetur in commentariis ullius veteris Patris, quod ego sciam; et videtur repugnare veritati mysterii; qui enim dicit : *Aures fodisti*, vel *purgasti mihi*, significat se habuisse aliquando aures clausas, vel immundas. Christus autem, qui hic loquitur, semper habuit apertas et purgatissimas, ut nunquam vere potuerit dicere : *Aures fodisti*, vel *aperuisti*, vel *purgasti mihi*. Notandum quarto, illa verba : *Holocaustum et pro peccato*, non significare holocaustum esse sacrificium pro peccato; distinguuntur enim eo loco duo genera sacrificiorum, videlicet holocaustum, et sacrificium pro

peccato; nam in hebræo est, *עֹלָה וְחֹטְאָה* *holah vehataa*, *holocaustum et peccatum*; sed nomine peccati intelligitur sacrificium pro peccato, ut etiam apud Apostolum II *Cor.* v : « Qui peccatum non novit, pro nobis peccatum fecit. » Igitur sensus est, *holocaustum et sacrificium pro peccato non postulasti*. Meminit autem in his duobus versiculis omnium generum sacrificiorum veterum, ut ostendat omnia fuisse figuras sacrificii Christi. Nam, ut scribit S. Leo serm. 8 *De Passione Domini*, omnes differentias hostiarum una corporis et sanguinis Christi implet oblatio. Notandum quinto, illud : *Tunc dixi, ecce venio*, referri ad tempus, quo Deus decrevit, nolle admittere sacrificia veteris Testamenti pro expiatione; tunc enim ubi Deus hoc decrevit, dixit Filius Dei : « Ecce venio ego, » ut per sacrificium corporis et sanguinis mei reconciliatio impleatur.

11. IN CAPITE LIBRI SCRIPTUM EST DE ME, UT FACEREM VOLUNTATEM TUAM : DEUS MEUS, VOLUI, ET LEGEM TUAM IN MEDIO CORDIS MEI. Vers. 114

Exponit jam ad quid veniat, cum dixerit : « Ecce venio, » et ait : Venio ut faciam voluntatem Dei, sicut de me scriptum est. Voluntas autem Dei erat, ut per oblationem corporis sui ad passionem et mortem, sanctificaret nos. Sic enim hunc locum exponit Apostolus *ad Hebr.* x, ubi posteaquam citavit hunc locum Psalmi, addit : « In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel. » « In capite libri scriptum est de me. » S. Ambrosius intelligit per *caput libri*, initium libri Geneseos, cap. ii, ubi scriptum est : « Hoc nunc os ex ossibus meis, et relinquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ. » Quod exponit Apostolus *ad Ephes.* v : « Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, et in Ecclesia. » S. Augustinus exponit hoc dictum esse de principio libri Psalmorum, ubi dicitur de Christo : « In lege Domini voluntas ejus. » S. Joannes Chrysostomus, Euthymius et Theodoretus intelligunt generatim de libris Prophetarum, in quibus plurima de Christi passione scripta sunt : neque putant vim esse faciendam in illa voce, *in capite*, quoniam in hebræo non habetur, *in capite*, sed *בְּתוֹכָהּ* *bangillath sepher*, *in volumine libri*. S. Hieronymus in Commentario, ut etiam Chrysostomus in secunda expositione, intelligit per *caput libri* initium Evangelii secundum Joannem, ubi scriptum est : « In principio erat Verbum, » etc.; et infra : « Et Verbum caro factum est. » Non desunt, qui per *caput libri*, intelligant initium libri vitæ, de quo libro vitæ multa dicuntur in *Psalm.* lxxviii, *Daniel.* xii, *Luc.* x, *Philipp.* iv et *Apoc.* xx et xxi; et quadrat in hunc librum, quod dicitur hoc loco secundum hebraicas voces *in volumine libri*, sive, *in libro involuto*, et *clauso*. Liber enim vitæ, in quo scripta sunt nomina prædestinatorum, clausus est, quia non potest hoc tempore legi; sed constat tamen

Approbat
tur di-
versa lec-
tio hujus
loci.

Liber v
ta el
sus 68

in capite ejus libri, Christum scriptum esse, ejusque passionem et mortem. Hæc omnia probabilia sunt : sed videtur simplicissima et maxima literalis expositio, si nomine capitis intelligatur summa totius libri divinarum Scripturarum. Siquidem in textu hebraico, ideo non habetur, in qua parte libri hoc scriptum sit, sed dicitur : *In volumine libri scriptum est de me*, quasi dicat : In toto volumine, quia summa totius Scripturæ Christum loquitur ; Dominus enim dixit *Luc.* cap. ultimo : « Oportet impleri, quæ scripta sunt in lege Mosis, et Prophetis, et Psalmis de me ; » et ibidem : « Interpretabatur duobus discipulis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant, incipiens a Moyse, et omnibus Prophetis. » Et *Joan.* v, idem Dominus dixit in genere : « Scrutamini Scripturas, quia illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me. » Et quod habetur in textu græco, ἐν κεφαλῇ βιβλίου ; et latino, *in capite libri*, apte exponi potest, *in summa libri* : nam et græce et latine, dicitur caput non solum initium libri, sed etiam id quo omnia referuntur. Nam et recapitulare, est in summam redigere, et capita librorum distingui solent juxta ea, ad quæ revocantur partes principales librorum. Et hoc modo accipitur quod ait Apostolus *ad Hebr.* viii : « Capitulum super ea, quæ dicuntur, talem habemus Pontificem, » id est, summa eorum, quæ dicuntur, est, quod talem habemus Pontificem, etc. Quoniam igitur non ait hoc loco Dominus, *in capite primi libri*, vel *in capite primo libri*, sed generatim, *in capite libri*, recte dixerunt Chrysostomus, Theodoretus, et Euthymius hoc loco *in capite libri* significare totum volumen divinarum Scripturarum : id enim coincidit cum eo, quod nos dicimus, summam totius Scripturæ ad Christum pertinere ; ipse enim est finis legis, ex Apostolo *ad Rom.* x. Dicit igitur Dominus : « In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam, » id est, Scripturæ omnes testantur me ad hoc venturum fuisse in mundum, « ut facerem voluntatem tuam, » tibi per omnia accuratissime obediendo. Deinde conversus ad Patrem addit : « Deus meus, volui, » id est, libentissime acceptavi decretum tuum, « et legem tuam in medio cordis mei, » supple, posui, id est, nihil majori affectu desideravi, quam implere legem tuam. De justis dicitur in *Psal.* xxxvi : « Lex ejus in corde ipsius ; » sed de capite justorum, « legem tuam in medio cordis mei » posui. Et qui sunt Christi, spiritum hunc Christi habere debent, ut legem Domini rebus omnibus anteponan, eamque in medio memoriæ, in medio intelligentiæ, et in medio voluntatis semper habeant. Non multum refert quod in hebræo et græco est, *in medio ventris mei* : agitur enim de ventre animæ, non corporis ; in anima vero cor et venter idem omnino sunt.

Ver. 12. 12. ANNUNTIAMI JUSTITIAM TUAM IN ECCLESIA

MAGNA ; ECCE LABIA MEA NON PROHIBEBO, DOMINE, TU SCISTI.

Quamvis divinæ voluntatis finis præcipuus fuerit, ut Christus pro humano genere moreretur ; voluit tamen Deus Pater, ut Christus antea assidue prædicaret, et prædicatio veritatis esset quasi via ad passionem, et ipse non solum redemptor, sed etiam doctor et magister esset generis humani ; ideo nunc dicit : « Annuntiavi justitiam tuam, » *Matth.* iii et xvii, id est, prædicavi legem tuam justissimam, et etiam opera veræ justitiæ, quæ tu ab hominibus requiris ; et hoc prædicavi palam et publice audientibus innumerabilibus populorum turbis ; et tu, Domine, testis esse potes, quia id feci, et faciam deinceps. Et verè tota vita sua Christus prædicavit ; ab infantia prædicare cœpit exemplo suo contemptum rerum visibilibus, modestiam, temperantiam, humilitatem. Deinde a Baptismo, in quo dictum est a Patre : « Ipsum audite, » prædicare cœpit etiam verbo, neque cessavit usque ad mortem per se prædicare, et prædicationem postea per Apostolos continuavit, et continuabit usque ad mundi consumptionem per Apostolorum successores.

Christus non solum redemptor, sed etiam doctor et magister est generis humani.

13. JUSTITIAM TUAM NON ABSCONDI IN CORDE MEO ; VERITATEM TUAM, ET SALUTARE TUUM DIXI. Ver. 13

Multi prædicant, dum spes lucri adest, vel timor damni non terret, sed cessante spe, urgente timore, abscondunt in corde suo prædicationem veritatis, neque eam foris erumpere sinunt. Ab iis vitiis longissime Christus abfuit, et nos exemplo suo docet, ut idem faciamus ; ideo dicit : « Annuntiavi justitiam tuam, » et neque per negligentiam, neque per ullum timorem illam unquam abscondi in corde meo. Quod autem dixit de justitia, quam a nobis Deus exigit, videlicet quod eam annuntiaverit ; et non absconderit, idem nunc subjungit de justitia et misericordia, quæ est in ipso Deo : nam justitiam vocat veritatem, id est fidelitatem, per quam fideliter reddit unicuique secundum opera sua ; et misericordiam vocat salutem, id est, salutem, quam misericorditer præbet sperantibus in se. Ait igitur : « Veritatem tuam et salutare tuum dixi, » id est, annuntiavi quoque veritatem, quæ in te est, manifestans omnibus, quam fideliter reddas ineffabilia præmia justis, et horrenda supplicia injustis ; et simul annuntiavi salutare tuum, id est, quam misericorditer salves omnes, qui in te spem suam constituunt.

14. NON ABSCONDI MISERICORDIAM TUAM, ET VERITATEM A CONCILIO MULTO. Ver. 14

Quam paulo ante vocaverat salutem, nunc expressius vocat misericordiam, et cum veritate, id est cum justitia, conjungit. Dicit igitur : « Non abscondi, » propter ullum timorem, « a concilio multo, » id est, a multitudine populorum, « misere-

ricordiam et justitiam, » quæ in te sunt; sed eas publice et libere prædicavi. Hæc verissima esse manifeste colligimus ex Evangelio: nam *Matth.* cap. v, vi et vii, prædicavit Dominus justitiam, quam nos facere debemus; et in variis parabolis, *Matth.* xiii, xiv et xxv, prædicavit justitiam et misericordiam Dei.

Vers. 15. 15. TU AUTEM; DOMINE, NE LONGE FACIAS MISERATIONES TUAS A ME; MISERICORDIA TUA ET VERITAS TUA SEMPER SUSCEPERUNT ME.

Transit nunc a prædicatione ad passionem: et sicut ipse manifestavit hominibus justitiam et misericordiam Patris, ita nunc precatur Patrem, ut non differat misericordiam et veritatem suam in ipso, per resurrectionem celerem, ab omni passione et morte liberando. « Tu autem, Domine, inquit, ne longe facias miserationes tuas a me, » id est vides, Domine Pater, in quam acerbam passionem incidi, quia non tacui manifestare hominibus justitiam et misericordiam tuam: ideo tu quoque non longe facias miserationes tuas a me, celeriter resuscitando, sicut hactenus « misericordia tua et fidelitas tua semper susceperunt me. »

Vers. 16. 16. QUONIAM CIRCUMDEDERUNT ME MALA, QUORUM NON EST NUMERUS: COMPREHENDERUNT ME INIQUITATES MEÆ, ET NON POTUI, UT VIDEREM.

Vers. 17. 17. MULTIPLICATÆ SUNT SUPER CAPILLOS CAPITIS MEI, ET COR MEUM DERELIQUIT ME.

Passiones Christi fuerunt innumerabiles.

Reddit rationem, cur dixit: « Ne longe facias miserationes tuas a me; » et ait: « Quoniam circumdederunt me mala, quorum non est numerus. » Vere enim passiones Christi plurimæ fuerunt, et simul omnes quasi agmine facto in eum irruerunt. Cur autem tot fuerint ejus passiones, causa fuit, quoniam peccata nostra, quæ ipse super se accepit, innumerabilia sunt. « Comprenderunt me, ait, iniquitates meæ, » id est, iniquitates omnium hominum, quas Pater « super me posuit, » ut dicitur *Isai.* lxi, et quas proinde meas fecit, ut super lignum in corpore meo illas portarem, illæ, inquam, omnes comprehenderunt me. « Et non potui, ut viderem, » id est, tot sunt iniquitates, quæ me comprehenderunt, ut non prævaluerim videre quot sunt. Nam « multiplicatæ sunt super capillos capitis mei, » id est, superant multitudine sua numerum capillorum: capilli enim capitis tot sunt, ut numerari non possint; et ideo quasi obrutum multitudine tanta malorum defeci, « et cor meum dereliquit me, » id est, vigor ipse, et ipsa vita dereliquit me. Porro quod hic dicit Christus, « non potui ut viderem, » non est accipiendum proprie, quasi revera non potuerit Dominus videre numerum peccatorum, ob nimiam eorum multitudinem; nam sine dubio novit accuratissime numerum peccatorum præteritorum, præsentium et futurorum; sed lo-

Christus novit accuratissime numerum omnium peccatorum omnium hominum.

quitur more humano, et solum significare voluit peccata, quæ expiando suscepit, esse innumerabilia. Simile est quod dicitur *Marc.* cap. vi: « Et non poterat ibi virtutem ullam facere, et mirabatur propter incredulitatem eorum; » poterat enim, si voluisset, virtutes in eo loco facere; sed dicitur non potuisse, ut significaretur incredulitas illius populi, ob quam non volebat in eo loco miracula facere. Sicut etiam non proprie mirabatur, quia admiratio nascitur ex ignorance, quæ in Christo locum non habebat; sed dicebatur mirari, quia signum admirantis edebat, ut ostenderet, mirum esse, quod populus ille tanta incredulitate tenebatur. S. Augustinus versiculum hunc et duos superiores vult accipiendos esse in persona membrorum infirmorum Christi, id est fidelium imperfectorum: ejus nos sententiam non rejicimus, sed ostendere volumus quomodo sint exponendi tres isti versiculi, si accipiantur scripti in persona Christi, ut vere in persona Christi scripti sunt versiculi præcedentes, quos Apostolus allegavit ad Hebræos cap. x, cum quibus isti continuari videntur.

Christus non proprie mirabatur.

Vers. 18. 18. COMPLACAT TIBI, DOMINE, UT ERUAS ME; DOMINE, AD ADJUVANDUM ME RESPICE.

Redit ad orationem quam inchoaverat in versiculo quinto decimo, ac petit liberationem a tantis malis per celerem resurrectionem, ut supra diximus: « Complacat, inquit, tibi, Domine, » id est, placeat tibi Pater, quem etiam Dominum agnosco propter formam servi, quam accepi; placeat, inquam, « ut eruas me » de tot doloribus qui circumdederunt me. « Domine, ad adjuvandum me respice, » id est, videris quidem ad tempus me dereliquisse, et a me faciem avertisse, dum sinis me crucis tormenta sine ulla consolatione perpeti, sed jam « respice ad me adjuvandum, » ut brevi repleas me lætitia gloriosæ resurrectionis.

Vers. 19. 19. CONFUNDANTUR ET REVEREANTUR SIMUL, QUI QUÆRUNT ANIMAM MEAM UT AUFERANT EAM.

Ex Christi resurrectione secuta est maxima confusio adversariorum, qui eum plane a se extinctum existimabant. Id nunc prædicat per modum imprecationis: quæ forma loquendi frequens est apud Prophetas: « Confundantur, inquit, et reveantur, » id est, confusi erubescant, « qui quærunt animam meam, ut auferant eam, » id est, qui quærunt vitam meam auferre, me occidendo, et penitus exstinguendo: hoc enim erat votum Judæorum, et hoc se assecutos crediderunt, cum Christum cruci affixum viderunt; sed paulo post cum eum resurrexisse audierunt, et signis ac prodigiis maximis resurrectionem ejus confirmari, et a populis credi viderunt, confusione et erubescencia repleti sunt; sed multo majore confusione et verecundia replebuntur in die novissimo, cum eum Judicem suum justissimi-

Christi resurrectio maximam Judæis confusionem attulit.

mum esse videbunt, quem in concilio suo, falsis testibus inductis, judicare præsumpserunt.

Vers. 20. 20. CONVERTANTUR RETRORSUM, ET REVEREANTUR QUI VOLUNT MIHI MALA.

Idem repetit ad rem magis explicandam, vel confirmandam. « Convertantur, inquit, retrorsum, » id est, confusi recedant; « et revereantur, » id est, verecundentur et erubescant, « qui volunt mihi mala, » id est, non ii solum, qui quaerunt me interficere, sed etiam omnes alii, qui cupiunt confusionem et ignominiam meam. S. Augustinus exponit hunc versiculum in bonam partem, quasi Dominus precetur adversariis suis conversionem a peccatis ad Deum, ut jam non amplius superbe præcedant, sed humiliter subsequantur Dominum suum. Pia expositio; sed prior videtur magis litteralis, et facilius cum superiori versiculo continuatur.

Vers. 21. 21. FERANT CONFESTIM CONFUSIONEM SUAM, QUI DICUNT MIHI : EUGE, EUGE.

Idipsum tertio repetit, dicens : « Ferant confestim confusionem suam, » id est, non in longum tempus differatur eorum confusio; sed statim, post tridui videlicet brevissimum spatium, confusionem suam experiantur, « qui dicunt mihi : Euge, euge, » id est, qui de me quasi victo inter se gratulantur dicentes : « Euge, euge. » S. Hieronymus ex hebræo vertit, qui dicunt mihi : *Vah, vah*; quam vocem fuisse Judæorum deridentium Christum in cruce pendentem, in Evangelio legimus. Sed Septuaginta verterunt, *euge, euge*, Matth. XVII, et non dubium est, quin ipsi quoque recte intelligerent vim hebraicæ vocis, אָהָה אָהָה. Proinde illud pronomen *mihi* non ita accipiendum est, quasi adversarii Christo blandiri vellent, aut eum laudare, vel hortari, ut nos solemus cum alicui dicimus : « Euge, euge; » sed intelligendum est, adversarios inter se exultantes super Christi passionem dixisse : « Euge, euge, » ita ut illud *mihi*, accipiatur pro *de me*, vel *super me*. Paulo clarius idem legimus in Psalmo XXXIV : « Non dicant in cordibus suis : Euge, euge, animæ nostræ; nec dicant : Devoravimus eum; » ubi apparet illud, *euge*, dictum esse in cordibus eorum qui putabant se Christum jam devorasse. Quod autem nos habemus ex græco, *ferant*, S. Hieronymus ex hebræo vertit *pereant*. Sed credibile est Septuaginta non legisse אָהָה, a verbo אָהָה, quod est *desolare*, sed אָהָה *isshu*, unica littera mutata, a verbo אָהָה, quod est *ferre*. Denique quod nos habemus, *confestim*, S. Hieronymus vertit ex hebræo *post*. Cæterum verba hebraica אָהָה אָהָה, significant proprie *ad calcaneum*, sive *ad vestigium*, id est immediate, sive *confestim*, quod est idem; et ipse idem

S. Hieronymus hanc eandem vocem in Ps. LXIX vertit, *ad vestigium*. Recte igitur Septuaginta Interpretes reddiderunt verba hebraica, παραχρημα, et latinus Interpres fideliter verba græca.

Vers. 22. 22. EXULTENT, ET LÆTENTUR SUPER TE OMNES QUÆRENTES TE, ET DICANT SEMPER : MAGNIFICETUR DOMINUS, QUI DILIGUNT SALUTARE TUUM.

Sicut prædixit per modum imprecationis confusionem persecutoribus suis : ita nunc per modum precationis bonæ prædicit lætitiā sectatoribus suis. « Exultent, inquit, et lætentur super te, » id est, exultabunt et lætabuntur in Deo, divino videlicet et inenarrabili gaudio, « omnes qui quaerunt te, » id est, omnes qui quaerunt gloriam Dei, et qui diligunt Deum, et in eo spem suam ponunt. « Et dicant semper : Magnificetur Dominus, » id est, et non sibi tribuant, nec suis viribus aut virtutibus, bonum, quod habent; sed dicant : « Magnificetur Deus ab omnibus qui diligunt salutare tuum, » id est, qui diligunt Salvatorem quem risisti ad homines, Christum videlicet Jesum, sive, qui diligunt salutem quæ abs te est, id est, qui cupiunt veram atque æternam salutem, quam tu solus dare potes.

Vers. 23. 23. EGO AUTEM MENDICUS SUM ET PAUPER, DOMINUS SOLLICITUS EST MEI.

Revertitur ad statum suum, in quo erat tempore passionis, ac dicit : « Ego mendicus sum et pauper, » id est, egenus et destitutus humano auxilio. Sunt enim in hebræo duo vocabula, אָהָה et אָהָה; prius significat *egenum, inopem, mendicum*; posterius significat *afflictum, humilem, destitutum* : quæ omnia conveniebant Christo toto tempore suæ mortalitatis, sed præcipue quando nudus pendebat in cruce. Sed quamvis egenus et pauper esset quantum ad temporalia bona, tamen ditissimus erat protectione paterna; ideo subjungit : « Dominus sollicitus est mei, » vel, ut est in hebræo, *Dominus cogitat pro me*. Vocat autem Patrem Dominum, quoniam loquitur in forma servi, id est, ut filius hominis, secundum quam naturam pendebat in cruce.

Vers. 24. 24. ADJUTOR MEUS ET PROTECTOR MEUS ES TU, DEUS MEUS, NE TARDAVERIS.

Quod unico vocabulo dixerat : « Dominus sollicitus est, » id nunc duobus vocabulis exponit dicens : « Adjutor meus et protector meus es tu, » Deus enim Pater sollicitus erat Filii sui, illum adjuvando et protegendo, adjuvando in superandis malis presentibus, et protegendo in removendis futuris. Concludit postremo : « Deus meus, ne tardaveris, » nimirum eripe me ab omnibus malis per celerem resurrectionem.

PSALMUS XLI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *In finem, Psalmus ipsi David.*

2. Beatus qui intelligit super egenum et pauperem : in die mala liberabit eum Dominus.

3. Dominus conservet eum, et vivificet eum, et beatum faciat eum in terra, et non tradat eum in animam inimicorum ejus.

4. Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus; univsum stratum ejus versasti in infirmitate ejus.

5. Ego dixi : Domine, miserere mei; sana animam meam, quia peccavi tibi.

6. Inimici mei dixerunt mala mihi : quando morietur, et peribit nomen ejus?

7. Et si ingrediebatur ut videret, vana loquebatur, cor ejus congregavit iniquitatem sibi.

Egrediebatur foras, et loquebatur 8. in idipsum.

Adversum me susurrabant omnes inimici mei; adversum me cogitabant mala mihi.

9. Verbum iniquum constituerunt adversum me : Numquid qui dormit, non adjiciet ut resurgat?

10. Etenim homo pacis meæ, in quo speravi : qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.

11. Tu autem, Domine, miserere mei, et resuscita me, et retribuam eis.

12. In hoc cognovi quoniam voluisti me; quoniam non gaudebit inimicus meus super me.

13. Me autem propter innocentiam suscepisti; et confirmasti me in conspectu tuo in æternum.

14. Benedictus Dominus Deus Israel a sæculo, et usque in sæculum : Fiat, fiat.

V. s. h. — *Victori canticum [h. Psalmus] David.*

Beatus qui cogitat de paupere : in die malo liberabit [al. *salvabit*] eum Dominus.

Dominus custodiet eum et vivificabit eum : et beatus erit in terra, et non tradet [al. *tradat*] eum animæ inimicorum suorum.

Dominus confortavit eum in lecto infirmitatis : totum stratum ejus vertisti in ægrotatione sua.

Ego dixi, Domine, miserere mei, sana animam meam, quoniam peccavi tibi.

Inimici mei loquentur [al. *loquuntur*] malum mihi : quando morietur, et peribit nomen ejus?

Et si venerit ut videat, vana loquetur; cor ejus congregabit iniquitatem sibi, egrediens foras detrahet.

Simul adversum me murmurabant omnes odientes me : contra me [al. *tae. me*] cogitabant malum mihi.

Verbum [h. *Belial*] diaboli infundebant sibi : qui dormivit, non addet ut resurgat.

Sed et homo pacificus meus, in quo habui fiduciam, qui manducabat panem meum, levavit contra me plantam.

Tu autem, Domine, miserere mei : et leva me, et reddam eis.

In hoc cognovi quod velis me : quia non insultabit inimicus meus mihi.

Ego autem in simplicitate mea adjutus sum a te, et statues me ante faciem tuam in perpetuum [h. *sæculum*].

Benedictus Dominus Deus Israel a sæculo, et usque in sæculum, amen et amen.

Argumentum. — Insunt querelæ et preces hominis gravi morbo affecti, ejusdemque circumdati ab inimicis infidisque amicis ipsius mortem avidè expectantibus. Quæ de morbo dicuntur in hoc Psalmo, improprie intelligenda esse, Hengstenberg cum SS. Patribus asserit. Carmen durante morbo compositum fuisse cum hodiernis multis putat Maurer. Strophæ tres. Vers. 2-4, beatus, qui misericordia ductus, miseros curat juvatque; vers. 5-10, me graviter ægotantem tantum abest ut curent, ut mortem meam expectent non tantummodo inimici, sed etiam animi qui fuerunt; vers. 11-13, redde mihi sanitatem, o Jova, ut excidant spe sua, eisque ego debitam rependam gratiam : quod te facturum esse spero. — Fortasse hæc contigerunt circa ea tempora, quando jam Absalom pravis artibus magnatum et populi studia sibi conciliasset.

1. Præcentori, carmen Davidis.

2. Beatus *ille* qui attendit ad miserum (propr. *tenuem*) !
die mali liberabit eum Jova.
3. Jova custodiet eum et vivum conservabit eum ;
felix reddetur in terra ,
nec tradas eum, *Deus*, animæ (furori) hostium ejus.
4. Jova suffulciet eum in lecto ægritudinis ;
omnem cubationem tu mutas in morbo ejus.
5. Ego dico : Jova, miserere mei,
sana animam meam (me), quia in te peccavi.
6. Inimici mei loquuntur malum de me :
« Quando morietur, interibitque nomen ejus ? »
7. Et si quis venit ad *me* invisendum, falsa loquitur ;
cor ejus pravitatem colligit sibi ;
egressus foras, eloquitur.
8. Una contra me susurrant inter se omnes osores mei ,
contra me excogitant malum mihi.
9. « Exitiosum quid effusum est in eum ;
et qui jacet, non amplius surget. »
10. Etiam vir pacis meæ, cui confisus eram, qui comedit panem meum ,
effert contra me calcem.
11. Et (igitur) tu, Jova, miserere mei, et fac ut assurgam (ex morbo) ,
et ut rependam iis !
12. In hoc agnosco, te fovere mihi,
quod non exsultat hostis meus de me.
13. Et ego, in integritate (corporis) mea sustentas me ,
et colloces me coram te in perpetuum.
14. Laudatus sit Jova, Deus Israelis, ab æternitate ad æternitatem !
Amen, amen.

NOTE.

Vers. 2. *Attendit*, miseretur et curat. Hac sententia orditur vates, quia, cum ipse semper miseros adjuverit, hinc confidit se quoque a Deo curationem esse recepturum. Aliter Rosenmullerus : *attendit*, i. e. de misero et morbo afflicto homine non temere judicat, aut pro impio illum propter morbum habet. Cf. vers. 9. — Vers. 4. *Omnem cubationem*, etc. i. e. quotiescumque jacet, sanum eum reddis. Alii, *omne stratum* (gall. *sa couche*) *versas*, ut mollius cubet. — Vers. 5. *Dico* ; alii, *dixi*, vel *dicebam*, ita ut non ægro-tans, sed sanus factus loquatur vates. *Quia* : tu percussisti solus, solus idem sanare potes. — Vers. 7. *Falsa*, simulat se dolere meum morbum. *Pravitatem* : ex iis quæ circa me geruntur, calumniandi materiam colligit. *Eloquitur*, quas sibi, cum apud me esset, excogitavit malignas criminationes. — Vers. 9. *Exitiosum quid*, morbus lethifer ; german. *etwas heilloses* ; propr. *verbum Belial*, quod Rosenmullerus interpretatur, *scelus aliquod grande*, ultio grandis. Alii : consilium perniciosum nostrum. — Vers. 10. Cf. II Sam. ix, 11. *Cui confisus eram*, vel, *de quo confidebam*. Qui *comedit panem* alicujus, illius est convictor et *familiaris*. *Calcem*, etc. i. e. insidias et dolos mihi struxit ; imago petita est ab iis qui eum, quocum certant, supplantant. — Vers. 11. *Rependam*, puta dignam iis sua nequitia gratiam. Regem vindicta non dedecet. — Vers. 13. *Coram te*, i. e. tueberis me. — Vers. 14. Est doxologia libro qui hic finitur addita a collectore. Pari fere modo terminantur reliqui libri, excepto ultimo : conf. Ps. LXXII, LXXXIX, CVI,

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XL.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus ipsi David.

Videtur hic etiam Psalmus, ut præcedens, ad Christi passionem totus pertinere. Sic enim eum Patres accipiunt, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus et Chrysostomus, qui addit temerarium esse aliter exponere, cum citetur ab ipso Christo, *Joan. xiii*, unus versiculus ex Psalmo ad demonstrandum Judæ proditorem fuisse multo ante prædictam. De titulo nihil dicimus, quia nihil continet.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. BEATUS QUI INTELLIGIT SUPER EGENUM ET PAUPEREM: IN DIE MALA LIBERABIT EUM DOMINUS.

Christus pauper non necessitate, sed voluntate.

« Beatus qui intelligit super egenum et pauperem, » id est, beatus qui attente considerat Christum pauperem: inveniet enim esse pauperem, non necessitate, sed voluntate; et pauperem voluntate, ut nos sua inopia locupletaret. Item inveniet pauperem foris, sed intus divitem: in eo enim « absconditi sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ Dei, » ut scribit Paulus *Coloss. ii*. Denique inveniet pauperem in carne, ut dicit S. Ambrosius, sed divitem in regno: idem enim pauper erat, cum non haberet ubi caput reclinaret; et simul hæres erat universorum, Rex regum et Dominus dominantium. Præterea, « beatus est qui intelligit » super Christum pauperem, nūdum videlicet in cruce pendentem, id est, qui attente cogitat passionem ejus; nam et Jeremias antea dixerat: « Attendite et videte, si est dolor sicut dolor meus, » *Thren. i*; et Apostolus postea idem repetivit: « Recogitate eum, qui talem adversus semetipsum a peccatoribus sustinuit contradictionem, » *Hebr. xii*. Infinitus enim thesaurus paratus est Christi passionem, ut par est, intelligentibus et diligenter meditantibus. Denique beatus quoque est, qui intelligit super egenum et pauperem Christum in membris suis, de quibus dicturus est, *Matth. xxv*: « Quod uni ex fratribus meis minimis fecistis, mihi fecistis. » Sed non dicit Psalter: *Beatus qui dat eleemosynam pauperi, sed qui intelligit super egenum et pauperem*, id est, qui prudenter considerat pauperum necessitates, et dat cui, quando, quantum oportet, ex pura charitate et liberalitate, non ex inani gloria, vel spe retributionis. Hanc enim vim habet verbum hebraicum *מַשְׁכִּיל* *maschil*: significat enim attente cogitare, sive prudenter considerare. Sequitur: « In die mala liberabit eum Dominus. » Hæc est ratio, cur sit beatus dicendus qui intelligit super egenum, quia videlicet ipse ab egestate liberabitur: dies enim mala est dies penuriæ et sterilitatis. Sed hoc loco præcipue dicitur dies mala, dies ul-

timi iudicii, quæ erit dies solius justitiæ, ac per hoc erit in illa summa penuria miserationis et gratiæ. In illa igitur die securi erunt, qui Christi crucem amaverint, et qui propter Christum pauperibus benevoli fuerint; dicetur enim illis: « Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum. Esurivi enim, et dedistis mihi manducare, » etc. Sed etiam in hoc sæculo liberabit Deus viros misericordes in die mala, ut Psalmus trigesimus sextus antea nos docuit, dicens: « Non confundentur in tempore malo, et in diebus famis saturabuntur. » Mirifice enim delectatur Deus, cum videt filios suos, ad Patris imitationem, quæ ab illo liberaliter accipiunt, cum aliis quoque liberaliter communicare: et ideo eum fœnore reddit, quod pauperibus dat, juxta illud *Proverb. xix*: « Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis. »

2. DOMINUS CONSERVET EUM, ET VIVIFICET EUM; ET BEATUM FACIAT EUM IN TERRA, ET NON TRADAT EUM IN ANIMAM INIMICORUM EJUS.

Declarat quod dixit: « In die mala, liberabit eum Dominus; » et per modum bonæ imprecationis prædicat bona, quæ dabuntur intelligenti super egenum et pauperem. « Dominus, inquit, conservet eum, » id est, custodiat dum vivit; « et vivificet eum, » id est, post mortem iterum vivere faciat resuscitando eum cum justis. « Et beatum faciat eum in terra, » id est, et tunc vere perfecteque beatum reddat in terra viventium. « Et non tradat eum in animam inimicorum ejus, » id est, et neque in hoc sæculo, neque in futuro sinat eum subjici voluntati inimicorum, sive homines, sive demones sint. Vocat enim *animam*, voluntatem, sive desiderium. Codices græci variant hoc loco; nam alii habent, *in manus inimicorum*; alii, *in animam inimicorum*, ut notavit S. Ambrosius; sed sensus est fere idem, nisi quod videtur esse aliquid amplius tradi *in animam*, id est, in voluntatem, sive arbitrium, sive libidinem, quam tradi *in manus*, id est in potestatem; nam qui supplicio afficiendi sunt, traduntur in manus carnifi-

Tradi i animam plus est quam

radi in cum, sed non in voluntatem: quia possunt car-
 manus nifices eos interimere, non tamen eo modo, quo
 voluerint, sed eo tantum modo, quo leges præ-
 scribunt.

vers. 3. 3. DOMINUS OPEM FERAT ILLI SUPER LECTUM
 DOLORIS EJUS: UNIVERSUM STRATUM EJUS VERSASTI
 IN INFIRMITATE EJUS.

Quoniam tam multa bona pollicitus fuerat mi-
 sericordibus, intelligentibus super egenum et pau-
 perem, poterat aliquis suspicari nullam tribula-
 tionem passuros in terris ejusmodi pios homines:
 ideo nunc subjungit passuros quidem in hoc exi-
 lio pios homines varias tribulationes, seu tenta-
 tiones, sed non absque divina consolatione. « Dom-
 minus, inquit, opem ferat illi super lectum dolo-
 ris ejus, » id est, si quando pius ille inciderit in
 lectum doloris, sive dolor sit corporalis, sive spi-
 ritualis, sive sit proprie in lecto ægrotus, sive
 metaphorice decumbat quasi in lecto afflictus
 quacumque tribulatione, « Dominus opem feret
 illi, » atque ita consolabitur eum, ut patienter fer-
 rat, et ipsa patientia probari se intelligat, et ex
 probatione spem magnam concipiat, et ex illa spe
 gaudium tale inveniat, ut gloriatur in tribulatio-
 nibus, et cum Apostolo dicat: « Repletus sum
 consolatione, superabundo gaudio in omni tribu-
 latione nostra, » II *Corinth.* VII. Adjungit deinde, ad
 probandum id esse futurum, exemplum de præ-
 terito dicens: « Universum stratum ejus versasti
 in infirmitate ejus, » id est, tu Deus suavis et mi-
 tis, ita soles facere cum fidelibus tuis; nam si
 quando vidisti pium aliquem gravari tentationi-
 bus, vel afflictionibus, ita illum consolari consue-
 visti, quomodo consolatur ægrotum, qui totum
 stratum ejus versat et reversat, ut mollius cubet
 et quiescat. S. Ambrosius et S. J. Chrysostomus
 ita exponunt, ut velint versari stratum in infirmi-
 tate, esse mutari statum ægro ti in statum sanitatis.
 S. Hieronymus et S. Augustinus contrario modo ex-
 ponunt, sed egregie omnino et utilissime; volunt
 enim hunc sensum esse. Quia dixerat Propheta:
 « Dominus opem ferat illi super lectum doloris
 ejus, » poterat pius homo respondere: Si Deus
 fert opem, unde tot scandala et tribulationes homi-
 nibus piis? Respondet Propheta, quia idem
 Dominus. « universum stratum, » id est, eas res
 terrenas, in quibus etiam pii acquiescunt et delec-
 tantur, versat et removet, ut pius peregrinus non
 diligit stabulum pro domo; sed ex amissione
 temporalium, quamvis licitarum, consolationum,
 discat in solo Deo delectari, illum unum querere,
 ad illius visionem anhelare et suspirare. Hæc enim
 est causa, cur sancti homines non solum tribula-
 tiones aliunde advenientes amaverint, sed ipsi
 etiam eas sibi accersierint, jejuniis, vigiliis, hu-
 micubationibus, nuditate et flagellis carnem pro-
 priam alterendo: quoniam intelligebant animum
 non omnino erigi posse ad querendum Deum,
 dum aliquid habet in terra quod amet, vel in

quo delectetur et quiescat. Utraque expositio am-
 plectenda est, quamvis prior videatur nobis ma-
 gis litteralis.

4. EGO DIXI: DOMINE, MISERERE MEI, SANA Vers. 4.
 ANIMAM MEAM, QUIA PECCAVI TIBI.

Hic jam incipit Christus declarare se esse egenum
 illum et pauperem, de quo initio dixerat: « Bea-
 tus qui intelligit super egenum et pauperem. »
 « Ego, inquit, dixi: Domine, miserere mei, »
 id est, miserere corporis mei mystici, infirmorum
 membrorum meorum. « Sana animam meam,
 quia peccavi tibi, » id est, ad hoc misericordiam
 tuam imploro, ut sanes languores fidelium meo-
 rum, quorum peccata mihi ipse imputo, quasi
 ego illa fecissem. Potest etiam sic exponi, ut
 Christus ipse de passione sua loquatur, dicens:
 « Miserere mei » in tribulatione positi, ut cele-
 riter resuscitando ab omni passione me liberet.
 « Sana animam meam, » quæ tristis est usque ad
 mortem, et ideo tristis est et languet, pavens,
 mœrens et tædens; « quia peccavi tibi, » id est,
 peccata totius mundi in me recepi. Nam quod
 non loquatur de peccatis a se commissis, perspi-
 cuum est ex versiculo decimo tertio, ubi dicit:
 « Me autem propter innocentiam suscepisti. » Ita-
 que is qui loquitur in Psalmo, non est David,
 vel quisvis alius, sed ille solus qui et innocens
 erat, quoad actiones proprias, et peccata aliorum
 portabat.

5. INIMICI MEI DIXERUNT MALA MIHI, QUANDO Vers. 5.
 MORIETUR ET PERIBIT NOMEN EJUS?

Hæc manifeste pertinent ad pharisæos et sacer-
 dotes Judæorum, qui avidissime Christi mor-
 tem sitiabant, et de ipso interficiendo saepe inter
 se colloquebantur. Illud autem, *michi*, positum
 est pro *de me*, ut in Psalmo superiore: « Qui di-
 cunt mihi, » id est *de me*, « euge, euge; » vel abun-
 dat, ut in hoc ipso Psalmo: « Adversum me cogi-
 tabant mala mihi, » et alibi sæpe.

6. ET SI INGREDIEBATUR UT VIDERET, VANA LO- Vers. 6.
 QUEBATUR; COR EJUS CONGREGAVIT INIQUITATEM
 SIBI.

Transit a Judæis ad Judam, quasi dicat: « Et
 si aliquis eorum, » ut Judas proditor, « ingre-
 diebatur ut videret, » id est, exploraret et quære-
 ret opportunitatem me prodendi, « vana loque-
 batur, » id est, falsi aliquid fingebat, ne animus
 ejus detegeretur. Posset etiam hoc referri ad alios,
 qui ad Christum accedebant, « tentantes eum, ut
 caperent eum in sermone, » ut *Math.* XXII. Sed iste
 « vana quidem loquebatur » ad Christum; sed in-
 terim « cor ejus congregabat iniquitatem sibi, » id
 est, corde meditabatur dolos, et proinde multi-
 plicabat et congregabat iniquitatem sibi, ad suam
 videlicet æternam perditionem. Hæc nimirum
 justa merces est mendacium et dolosorum, ut
 dum alios decipere tentant, ipsi decipiantur a

Satana, et dum aliis moliuntur interitum, ipsi sibi interitum parent.

Vers. 7. 7. EGREDIEBATUR FORAS, ET LOQUEBATUR IN IDIPSUM.

De eodem Juda Patres hæc etiam accipiunt, qui cum explorasset opportunitatem prodendi Dominum, « egrediebatur, et loquebatur simul » cum iis, quibus Dominum proditurus erat. Illud, in idipsum, hebræi codices conjungunt cum sequenti versiculo; sed nos sequimur distinctionem antiquam Septuaginta Interpretum, qui majori fide digni sunt, quam recentiores Rabbini, qui puncta et distinctiones, quas nunc habemus, bibliis addiderunt.

Vers. 8. 8. ADVERSUM ME SUSURRABANT OMNES INIMICI MEI, ADVERSUM ME COGITABANT MALA MIHI.

Audito Juda proditore, cœperunt inter se susurrare, ne forte sermo innotesceret, si alta voce loquerentur, de pecunia danda et ratione inveniendi Christum capiendi atque perdendi. « Adversum me, inquit, susurrabant, » id est, summissa voce loquebantur « omnes inimici mei; adversum me cogitabant mala mihi, » susurrando deliberabant de morte mihi inferenda. Jam supra dixi illud mihi redundare ex phrasi hebraica.

Vers. 9. 9. VERBUM INIQUUM CONSTITUERUNT ADVERSUM ME : NUMQUID QUI DORMIT NON ADJICET UT RESURGAT ?

Ex illa susurratione inimicorum hoc secutum est, ut firmiter constituerent Judæi Christum occidere, et hoc est quod subjungit, dicens : « Verbum iniquum constituerunt adversum me, » id est, decretum iniquum statuerunt contra me, ut videlicet me, quamvis innocentem, morti traderent. Addit vero continuo : « Numquid qui dormit, non adjiciet ut resurgat ? » Id est, quamvis illi tam injustum decretum fecerint, numquid mihi potestatem resurgendi auferent ? quin potius ideo mortem suam somnum vocavit, quia quam facile est homini dormientem socium suum excitare a somno, tam facile est Verbo Dei carnem suam mortuam ad vitam revocare. Id quod multo ante prædicit, cum ait : « Nemo tollit animam meam a me, sed ego pono eam : potestatem habeo ponendi eam, et potestatem habeo iterum sumendi eam, » Joan. x. In hebræo codice longe aliter habetur; sic enim ad verbum verti potest : *Verbum belial infusum sibi, et qui dormivit non adjiciet ut resurgat.* Sed Septuaginta Interpretes, qui et doctissimi erant, et codices correctissimos habebant, pro *verbum belial*, recte verterunt, *verbum iniquum*; nam *belial* significat *absque jugo*, et accipitur etiam pro *diabolo*, sed passim *virii belial* dicuntur *virii iniqui*, quasi qui jugum legis excusserint, et diabolum ducem sequantur; et sicut *virii belial* sunt *virii iniqui*, ita *verbum belial* est *verbum iniquum*. Quod sequitur *infusum*, hebraice *פָּרַח*, legerunt

Septuaginta *פָּרַח*, quod est *constituerunt*; et pro *בִּי הוּ*, quod est *ei*, vel *sibi*, legerunt *בִּי בִי*, id est *mihi*, sive *in me*, aut *contra me*: hebraice enim *sibi* et *mihi* similia sunt. Denique pro *וְאֵת*, quod significat *et qui*, legerunt Septuaginta *וְאֵת*, quod significat *numquid*. Viderint autem Hebræi utrum negligentia, an malignitate, hunc locum corruerint; certe Vulgata nostra editio cum græca editione concordat, et græca cum vera hebraica omnino consentit; necesse enim est, ut vel hebraica lectio, qualis nunc est, ob litterarum similitudinem corrupta sit, vel Septuaginta Interpretes imperitissimi fuerint. Non desunt, qui hunc versiculum ad Davidem ægotantem, et ad sermones hominum de ejus valetudine disputantium referant. Sed ii cum Patribus omnibus repugnant, cum nimis humiliter Spiritus Sancti oracula exponunt.

10. ETENIM HOMO PACIS MEÆ, IN QUO SPERAVI : QUI EDEBAT PANES MEOS, MAGNIFICAVIT SUPER ME SUPPLANTATIONEM.

Reddit rationem, cur inimici verbum iniquum adversum se constituerint, et dicit fuisse causam ejus iniqui decreti Judæ proditionem. « Etenim, inquit, homo pacis meæ, » id est, verbum iniquum adversum me constituerunt inimici mei, quoniam « homo pacis meæ, » id est, cum quo pacem habebam, ut magister cum discipulo et cum servo dominus; et homo « in quo speravi, » id est, in quo tanquam in amico et familiari confidere poteram. « Qui edebat panes meos, » id est, qui in mensa mea, et domesticus, mecum vescebatur. « Magnificavit super me supplantationem, » id est, mirifice me supplantavit, cum per insidias inimicis me tradidit. Hunc locum Dominus ita citavit Joan. xiii : « Non de omnibus vobis dico, ego scio, quos elegerim; sed ut adimpleatur Scriptura : Qui manducat mecum panem, levabit contra me calcaneum suum. » In hebræo ad litteram est, *elevavit contra me calcaneum*; sed Septuaginta explicaverunt sensum : nam *levare calcaneum* contra aliquem, et illum *supplantare*, idem est. Quo loco notandum est, cum dicitur *ut adimpleatur Scriptura*, significari proditionem Judæ fuisse prædictam, et adimpletam, ut prædicta fuerat; et ideo hunc locum Psalmi non fuisse citatum a Christo, ut aliquid simile, vel commune, sed ut proprie ad hanc rem pertinentem, ut notavit S. Joannes Chrysostomus, et ideo non recte facere, qui hæc verba Psalmi ad alios sensus detorquere conantur. Secundo notandum est, cum S. Augustino, vocatum fuisse Judam *hominem pacis*, quoniam prævidit Propheta Christum a Juda per signum pacis, id est, per osculum fuisse tradendum : quod etiam Dominus significavit, cum illi ait : « Amice, ad quid venisti? » et : « Juda, osculo Filium hominis tradis? » Item dictum esse a Propheta, « qui edebat panes meos, » quoniam præviderat per buccellam Judæ proditionem fuisse

manifestandam. Addi potest dictum fuisse ab eodem Propheta, « in quo speravi, » quoniam praeviderat Christum crediturum fuisse Judæ marsupium, quod erat confidentiæ signum; itaque prædictio cum eventu rei optime convenit. *Tertio* notandum, exprimi a Propheta miro modo hujus prodicionis indignitatem: primo enim vocat Judam *hominem pacis Christi*, ut ostendat nullam intercessisse inimicitiam, nullam injuriam, nullam odii causam inter Christum et Judam; deinde addit, non solum non intercessisse causam odii, sed intercessisse causam benevolentiae, cum addit: « In quo speravi, » quia Dominus credens Judæ loculos, signa confidentiæ, ut diximus, illi ostendebat. Denique addidit, non solum non fuisse inimicum, nec solum fuisse amicum, sed etiam intimum familiarem, et maximis beneficiis affectum; nam illa ipsa nocte qua Christum tradidit, non solum panem communem in mensa Christi comederat, sed etiam panem celestem ac divinissimum; et ante cœnam idem Christus pedes illi humiliter laverat, et per hoc exempla summæ charitatis atque humilitatis ostenderat.

ers. 11. **11. TU AUTEM, DOMINE, MISERERE MEI, ET RESUSCITA ME, ET RETRIBUAM EIS.**

Precatur nunc Patrem, et per modum precationis prædicit, quod futurum erat: vere enim post resurrectionem suam retribuit Judæis excidium, quod merebantur. « Tu autem, Domine, inquit, miserere mei, et resuscita me, » id est, illi quidem verbum iniquum statuerunt contra me, et discipulo meo supplantante et prodente, interficient me; sed « tu, Domine, miserere mei, » in cruce morientis, et paulo post « resuscita me; » et tunc retribuam eis quod merentur. Precatur autem Filius Patrem, non quod ipse ut Verbum Patris carnem suam resuscitare non posset; sed quia loquitur in forma servi, defert Patri, cui in forma Dei æqualis erat; alioqui ipse idem dixit *Joan. II*: « Solvite templum hoc, et ego in triduo excitabo illud: hoc autem dixit de templo corporis sui; » et *Joan. X*: « Potestatem habeo ponendi animam, et potestatem habeo iterum sumendi eam. » Quid vero Christus Judæis retribuerit post resurrectionem suam, notum est omnibus, qui ab eo tempore vident Judæos de terra sua eradicatos, dispersos esse inter gentes, sine rege, sine sacerdote,

sine Deo vagari. Quod illis prædixerat Dominus, quando ait: « Auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructum ejus; » et alibi: « Relinquetur vobis domus vestra deserta; » et alibi: « Non relinquent in te lapidem super lapidem, » *Matth. XXI* et *XXIII*, et *Luc. XIX*.

12. IN HOC COGNOVI, QUONIAM VOLUISTI ME, QUONIAM NON GAUDEBIT INIMICUS SUPER ME. Vers. 12.

Exauditam orationem suam fuisse dicit, idque inde posse cognosci, quod « non gauderet inimicus de morte ejus. » Quod quidem in Juda impletum est, qui ante se ipse suspensio necavit, quam Christus moreretur, et quam ipse proditionis suæ frui posset. Potest tamen hoc etiam referri ad reliquos inimicos ejus, qui tam brevi tempore gavisus sunt, ut dici possint non esse gavisus.

13. ME AUTEM PROPTER INNOCENTIAM SUSCEPISTI, ET CONFIRMASTI ME IN CONSPECTU TUO IN ÆTERNUM. Vers. 13.

Docet inimicos non diu gavisuros de morte sua, quoniam a Deo susceptus et exaltatus ob innocentiam suam fuerit. « Me autem, inquit, propter innocentiam, » tibi optime notam, « suscepisti, » de manibus eorum, « et confirmasti me in conspectu tuo in æternum, » id est, humiliasti me ad horam in conspectu hominum, sed « suscepisti et confirmasti me in conspectu tuo, » id est, stare fecisti ante conspectum tuum in cœlo usque in æternum: vox enim *וְהִצַּדְתִּי* significat *statuisti ante conspectum tuum*; quod factum est per exaltationem et assumptionem in cœlum.

14. BENEDICTUS DOMINUS DEUS ISRAEL A SÆCULO, ET USQUE IN SÆCULUM: FIAT, FIAT. Vers. 14.

Ista conclusio, sive Christi sit, sive Prophetae, nihil aliud significat, nisi propter exaltationem Christi, et confusionem inimicorum ejus, deberi honorem et gloriam, « et benedictionem Deo ab æterno et usque in æternum, » id est, sine fine. Illud autem, *fiat, fiat*, hebraice autem *יְהִי יְהִי*, *amen, amen*, confirmatio est dictorum, ut sensus sit: vere, seu fideliter ita sit, sive ita fiat, ut semper Deo laus et gloria deferatur. Atque hic est finis libri I secundum Hebræos, qui Psalterium in quinque libros distribuerunt.

LIBER II PSALMORUM

SECUNDUM HEBRÆOS,

USQUE AD PSALMUM LXXII.

De filiis Coræ. — Coræ, pronepote Levi, principe conjurationis contra Mosen, a terra absorpto (*Num. xvi*), servati fuerunt filii ejus tres (*ibid. xxvi, 11*). Ex horum posteris fuerunt quidam cum aliis Levitis a Davide ad decantandum sacros hymnos constituti, et inter eos Heman, præcipuus cantorum princeps (*I Paral. vi, 33 seqq. ix, 19; xxvi, 4; II Paral. xx, 19*). His undecim Psalmi inscripti leguntur; sed incertum est, an ideo, quod ipsi eorum Psalmorum auctores sint, an quod solum per eos fuerint decantati. Prior sententia nobis præplacet, ob rationes sequentes : a) Si ab aliis dictati essent hi Psalmi, alicubi auctorum nomina legerentur adscripta, sicut supra *Psalm. xxxix* titulum habet *Jeduthuni, carmen Davidis*, ut per ordinem Jeduthuni decantatum, et a Davide agnoscas editum. b) Auctor lib. *I Reg. iv, 31*, volens prædicare sapientiam Salomonis, qui spiritu carmina pangendi fuerit præditus, confert eum nominatim Ethani, Heman, Calcal et Dardæ : hinc satis aperte colligitur, Hemanem, Coraitam, aliosque Coraitas, quos Davides sacris præfecerat cantionibus, eodem spiritu valuisse. c) Denique quotquot inter Psalmos Coraitarum præscriptum habent nomen, a Davidicis carminibus tum stylo concitati, tum quibusdam locutionibus et dictionibus, tum frequentiori usu nominis *Elohim* pro *Jova* differunt. Porro, admissa hac sententia, insuper tenendum est, filios Coræ in multis suis Psalmis non tam sua ipsius, quam sub Davidis potius persona canere.

PSALMUS XLII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *In finem, intellectus filii Core.*

2. Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus.

3. Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum : quando veniam et apparebo ante faciem Dei?

4. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie : Ubi est Deus tuus?

5. Hæc recordatus sum, et effudi in me animam meam; quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei :

In voce exultationis, et confessionis, sonus epulantis.

6. Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei, 7. et Deus meus.

Ad me ipsum anima mea conturbata est; propterea memor ero tui de terra Jordanis, et Hermoniim a monte modico.

V. s. h. — *Victori doctissimo [h. erudito] filiorum Core.*

Sicut areola præparata ad irrigationes aquarum : sic anima mea præparata [*h. desiderat*] ad te, Deus.

Sitivit anima mea ad Deum fortem [*al. fontem*] viventem : quando veniam, et parebo ante faciem Dei.

Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes per diem ac noctem, cum diceretur mihi tota die : Ubi est Deus tuus?

Horum recordatus sum, et effudi in me animam meam, quia veniam ad umbraculum.

Tacebo usque ad domum Dei in voce laudis et confessionis, multitudinis festa celebrantis.

Quare incurvaris, anima mea, et conturbas me?

Exspecta Deum, quia adhuc confitebor ei salutaribus vultus ejus.

Deus meus, in meipso anima mea incurvatur : propterea recordabor tui de terra Jordanis, et Hermonim de monte minimo.

8. Abyssus abyssum invocat, in voce cataractarum tuarum.

Omnia excelsa tua, et fluctus tui super me transierunt.

9. In die mandavit Dominus misericordiam suam, et nocte canticum ejus.

Apud me oratio Deo vitæ meæ.

10. Dicam Deo : Susceptor meus es.

Quare oblitus es mei? et quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus?

11. Dum confringuntur ossa mea, exprobraverunt mihi qui tribulant me inimici mei.

Dum dicunt mihi per singulos dies : Ubi est Deus tuus?

12. Quare tristis es, anima mea? et quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei, et Deus meus.

Abyssus abyssum invocat, in [*h. ad*] vocem cataractarum tuarum : omnes gurgites tui et fluctus tui super me transierunt.

Per diem mandavit Dominus misericordiam suam, et in nocte canticum ejus mecum : oratio Deo vitæ meæ.

Dicam Deo : Petra mea [*h. Et salei*, quod interpretatur, *Deus petra mea*, et est unum de nominibus Dei], quare oblitus es mei : quare tristis incedo, affligente inimico?

Cum me interficerent [*al. interfecerint*] in ossibus meis, exprobraverunt mihi hostes mei, dicentes ad me tota die : Ubi est Deus tuus?

Quare incurvaris, anima mea, et conturbas me : expecta Deum, quoniam adhuc confitebor ei, salutaribus vultus mei et Deo meo.

Argumentum. — Maurero arridet hodiernorum sententia Psalmum esse elegiam sacerdotis, fortasse summi (vers. 5), qui exsul procul a sacris versaretur inter barbaros. Sed nil impedit quin eam Davidicis temporibus, ipsoque Davidi Hierosolymis profugo, orta seditione filii Absaloni, referamus. Cf. II *Sam.* vi, 14; xv, 26; xvii, 22 seqq. Quæ Davidis fuga occasione fuisse videtur Coraitis, ut plures Psalmos, v. g. *Ps. lxxxiv*, hac de re componerent, in quibus regis summo opere afflictis questus et preces exprimerent, atque ea carmina vel ipso illo tempore, vel postmodum, in illarum calamitatum memoriam, inter sacra decantarent. Strophæ duæ : vers. 2-6, ardentissimum quo flagret desiderium sacrorum; vers. 7-12, quæ patitur, adversariorum ludibrium et afflictio. Cf. argumentum Psalmi seq.

1. Præcentori, carmen Coraitarum.

2. Quemadmodum cerva desiderat rivus aquarum, sic anima mea desiderat te, Deus.

3. Sitit anima mea Deum, Deum vivum; quando veniam et comparebo coram facie Dei?

4. Sunt mihi lacrymæ meæ cibus diu noctuque, dum dicunt ad me quotidie : « Ubinam est Deus tuus? »

5. Illud reminiscor, et effundo animam meam in me, quod incedebam in (alii, *cum*) densa turba, lente ducebam eos ad domum Dei, cum voce jubili et laudis, multitudinem festum agentem.

6. Quid te deprimis (deprimeris), anima mea, et infremis in (seu *apud*) me? Spera in Deum, nam adhuc celebrabo eum, salutem faciei meæ, et Deum meum.

7. In me anima mea deprimitur : ideo reminiscor tui de terra Jordanis, et de Hermonibus, de monte Mizar.

8. Fluctus fluctum advocat ad strepitum cataractarum tuarum; omnes fluctus tui et undæ tuæ super me transeunt.

9. Interdium demandat (ad me) Jova gratiam suam (quasi famulam),
et noctu canticum ejus mecum est,
hymnus ad Deum vitæ meæ.
10. Dicam Deo petrae meae:
« Quare oblitus es mei?
quare atratus (lugens) incedo opprimente hoste? »
11. Cum contritione in ossibus meis conviciantur me adversarii mei,
cum dicunt ad me quotidie: « Ubi est Deus tuus? »
12. Quid deprimeris, anima mea,
et infremis in me?
spera in Deum, nam adhuc celebrabo eum,
salutem faciei meæ, et Deum meum.

NOTE.

Vers. 2. *Desiderat*: Rosenmullerus, *glocitat* sitibunda. — Vers. 3. *Facis Dei*, in sacro tabernaculo. — Vers. 4. Cf. Ovid. *Metamorph.* lib. X, 283:

Cara dolorque animi lacrymæque alimenta fuere.

— Vers. 5. Non sine lacrymis vates illud tempus memorat, quo ipsi licuerit sacris Jovæ interesse. *Illud*, scil. quod, vel quomodo. *Effundere animam* est non coercere animi affectus, dolori laxare habenas. *Lente ducebam eos*, propr. *lente incedebam* vis. *Multitudinem* appositione cohæret cum *eos*. *Festum agentem*: cogitat vates de solempni pompa ipso duce ad templum procedentium. Nonnulli *illud*, sub versus initio, ad insultationes improborum referunt. — Vers. 6. *Salutem* τῆ αὐτῆ apponitur. *Meæ*: ita legendum cum veteribus. *Sensus*: *Salutem* in quam semper prospicio, quæ semper mihi ante oculos est. Ewaldus *facies* interpretatur *capitis*, i. e. in maximis periculis. — Vers. 7. *Ideo*, propter nexum. Alii, propterea quod. *Hermombus*, in plurali, ut Alpes, Apennini, quia montana sunt, non unicus mons, sed longe exposita montium juga. In montium illorum radicibus erant Machanaim, ubi commoratus est Davides in exilio Absalonico, II Sam. xvii, 24. — Vers. 8. *Fluctus*, etc. i. e. calamitas calamitatem sequitur. Ut in fluminibus torrentibusve non ante prior gurges defluxit, quam alter influat, adeo ut prior sequentem, ut veniat, vocare, et sequens priori, quasi advocatus, occurrere videatur: ita noster queritur calamitatibus et ærumnis tam multis premi, ut finis nullus esse videatur, sed aliæ nascantur ex aliis, et uni recedenti succedat altera. *Ad strepitum*, strepitibus cataractis, etc. Huic ærumnarum quibus prematur vates, imagini, cæteroque valde usitata, haud improbable est occasionem dedisse montium factam mentionem vers. 7. — Vers. 9. *Interdium* et noctu ad utrumque membrum pertinent, hoc sensu: *continuo*. *Canticum*, cantici materia et causa. *Hymnus*, puta gratiarum et laudis; alii, *precatio*. *Vitæ meæ* tum auctorem, tum servatorem. — Vers. 10. *Petra*, qui est petra mea. — Vers. 11. *Cum contritione*, i. e. tanquam si ossa mea frangerentur, etc.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XLI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, intellectus filiis Core.

Titulus admonet filios Core, quibus dabatur Psalmus cantandus, ut intelligant quæ canunt, ut et auditores intelligere faciant: quæ admonitio cantoribus Ecclesiasticis memoriæ commendanda est: cantus enim in Ecclesia spiritui deservire debet, et non soli auriam oblectationi. Et sicut qui intelligenter et devota canunt, animos audientium rapiunt in Deum, ita qui theatrales modulos in Ecclesiam invehunt, de domo Dei scenam mundi faciunt. Vide S. Hieronymum in cap. v ad Ephes. Argumentum Psalmi aliqui esse volunt, quod David exsul tempore Saulis queratur, se non posse ter in anno in Jerusalem ad festa Domini accedere; sed tempore Saulis non erat tabernaculum Domini in Jerusalem, sed in Silo, et ad eum locum ibant ter in anno Israelitæ. Præterea tam ingens desiderium, quale hoc loco exprimitur, non videtur posse referri ad tabernaculum manufactum et arcam ligneam. Propterea Psalmi argumentum esse putamus, ut SS. Patres Hieronymus, Augustinus et Chrysostomus docent, quod David

Admoni-
tio canto-
ribus Ec-
clesiasti-
cis me-
moriam
commen-
danda.

amore divino succensus exprimere conatur vehemens desiderium, quo tenebatur, perveniendi ad visionem Dei, quæ est vera et sempiterna felicitas, cum tamen inter tentationes et pericula peregrinationis viveret. Sed dum ipse desiderium suum exprimit, simul docet quæ sint argumenta, unde verus Dei amor possit agnosci.

EXPLICATIO PSALMI.

Ver. 1. 1. QUEMADMODUM DESIDERAT CERVUS AD FONTES
AQUARUM, ITA DESIDERAT ANIMA MEA AD TE, DEUS.

Amor est
igneæ na-
turae.

Amor res est igneæ naturæ, ac per hoc intus retineri non potest, sed per verba et suspiria foras erumpit. David igitur, ut amorem suum aliquo modo exprimat, comparat se servo sitibundo, dicens: « Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, » videlicet pervenire, « ita desiderat anima mea pervenire ad te, Deus; » quæ aptissima similitudo est; cervus enim quatuor habet qualitates: primum, inimicissimus est serpentibus, atque cum eis perpetuum bellum gerit; deinde, cum a venatoribus quæritur, ad montes altissimos velocissimo cursu confugit; tum mandatum illud Apostoli *Galat. vi*: « Alter alterius onera portate, » ab instinctu quodam naturæ observat: nam, ut scribit S. Augustinus, tum hoc loco, tum *serm. 21 De verbis Apostoli*, traduntur cervi, vel quando in agmine suo ambulant, vel quando natando alias terrarum partes petunt, onera capitum suorum super se invicem ponere; denique si quando vel ex pugna cum serpentibus, vel ex fuga ad montes, vel ex deportatione oneris ambulando, vel natando fatigatur, ardentissime sitire solet aquas, neque ab eis inquirendis ulla, vel tenetur amenitate pratorum, vel terretur difficultate viarum. Talis omnino est amator Dei; nam et cum serpentibus carnalium cupiditatum bellum perpetuo gerit; et cum tentationibus, vel persecutionibus premitur, ad montem contemplationis fugit, et infirmorum molestias patienter tolerat, sed præcipue summo desiderio Deum sitit, neque ulla terrena felicitate, vel adversitate impeditur, quominus ad Deum semper anhelet. Talis erat David, quamvis miles; talis Paulus, talis Petrus, tales apostoli cæteri et martyres, tales omnes qui exilium agnoscentes, sive per prospera, sive per adversa gradientes cursum ad patriam nunquam relaxabant.

Quatuor
cervi
qualita-
tes.

Amor
Dei qua-
lis?

Ver. 2. 2. SITIVIT ANIMA MEA AD DEUM FORTEM VI-
VUM: QUANDO VENIAM ET APPAREBO ANTE FACIEM
DEI?

Tria
amorem
conci-
liant,
quæ
a Deo
veniunt.

Declarat apertius, quid sit desiderare Deum, et simul aperit cur tantopere desiderandus sit Deus. Tria sunt, ut Chrysostomus annotavit, quæ amorem, ac per hoc sitim et desiderium accendere solent, pulchritudo, beneficia et amor; nam et res pulchræ amari se quodam modo cogunt, et qui beneficia præstant, ad se amandos provocant, et qui amant redamari merentur. Sed si hæc tria in unum convenient, id est, si persona aliqua pulcherrima et nobilissima, te summis et quotidianis

afficiat beneficiis, et eundem te maximi faciat, teque ardentissime amet, quomodo non vehementissimam in tuo pectore flammam amoris accendet? Hæc igitur tria in Deum convenire David hoc loco docet, et ideo sitire se Deum, id est, amore et desiderio ejus ardere se dicit. « Sitivit, inquit, anima mea ad Deum, » id est, ad rem pulcherrimam, nobilissimam, præstantissimam, quæ bona omnia in se una complectitur. *Fortem*, id est, ad rem non fluxam et caducam; sed stabilem, permanentem, æternam. *Vivum*, id est, ad rem operantem, intelligentem, amantem, quæ nos continuis beneficiis afficit, quæ nos magni facit, quæque nos incredibili amore diligit. Hæc ergo sitis in rem tam bonam, tam beneficam, tam mei amantem, cogit ex toto corde dicere: « Quando veniam et apparebo ante faciem Dei? » id est, quando finis erit peregrinationis; quando initium fruitionis? Ex hebræo clarius verti posset: *Quando veniam et videbo faciem Dei? id enim solum est, quod sitim animæ rationalis explere potest.*

3. FUERUNT MIHI LACRYMÆ MEÆ PANES DIE AC NOCTE,
DUM DICITUR MIHI QUOTIDIE: UBI EST DEUS
TUUS?

Qui vere et intime cogitat tria quæ diximus, videlicet, Deum esse supra omnem speciem pulchrum, et omnia quæ nos habemus ab illo, ut a fonte manare, et eundem ipsum tanti nos æstimare, atque ita nos diligere, ut Filium suum unigenitum pro nobis dederit: fieri non potest, quin lacrymis desiderii opprimatur, dum visio tantæ boni differtur. David igitur, qui ista serio contemplabatur, recte adjungit: « Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, » id est, lacrymis, quasi panibus, sustentabar assidue per dies et noctes; id est, toto tempore hujus peregrinationis, vel per dies prosperitatis et noctes adversitatis; nam renuit anima consolari terrena felicitate, nec minus renuit contristari terrena adversitate; sed utroque tempore lacrymæ meæ fuerunt mihi cibus et potus, « dum dicitur mihi quotidie » ab impiis et incredulis: « Ubi est Deus tuus ad quem sitis? cui suspiras? cur diligis, quæ non vides? sed posset etiam sic exponi, *dum dicitur mihi quotidie, ubi est Deus tuus,* » id est, dum quotidie per circuitum omnia lustrò quærens quem diligit anima mea, et dicitur mihi a spiritu meo, a cogitatione mea: « Ubi est Deus tuus? » hæc enim omnia quæ contemplando perlustrasti, opera sunt Dei, pulchra quidem omnia, sed non sicut Deus tuus. Ubi est igitur Deus tuus? ubi quæres, ut invenias? Quando venies, et videbis faciem Dei tui?

Vers. 4. 4. HÆC RECORDATUS SUM, ET EFFUDI IN ME ANIMAM MEAM, QUONIAM TRANSIBO IN LOCUM TABERNACULI ADMIRABILIS, USQUE AD DOMUM DEI.

Pergit in explicando desiderio suo: «Hæc, inquit, recordatus sum,» quæ dicta sunt de inquisitione Dei, «et effudi in me animam meam.» Hæc effusio tribus modis accipi potest. *Primo*, ut sensus sit: «effudi in me animam meam,» id est, evacuavi apud me animam meam omni terrena delectatione, ut intraturus tabernaculum admirabile et ipsam domum Dei, implerem eam delectationibus Domini mei. *Secundo*, ut sensus sit: «effudi in me animam meam,» id est, dilatavi animam meam, extendi desiderium meum, ut capax esset tanti boni, quantum inveniet in tabernaculo illo admirabili, ubi est ubertas indeficiens domus Domini. *Tertio*, ut sensus sit: «effudi in me animam meam,» id est, effudi super me animam meam, transcendendi contemplando ipsam animam, quomodo dicitur *Thren.* III, 28: «Sedebit solitarius, et tacebit, quoniam levabit supra se.» Vere enim nulla est in hac peregrinatione scala aptior ad attingendum aliquo modo tabernaculum admirabile et ipsam domum, ubi videtur Deus, quam anima nostra quæ est imago Dei: ipsa enim est sublimior cælo et profundior abyssu; et qui animam suam contemplari novit, ac deinde eam transcendere, et per eam ad exemplar ascendere didicit, is pertransibit ad locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei. Ac, ut breviter hunc ascensum attingamus, anima spiritus est, ac per hoc longe transcendit omnia corpora: sic igitur et Deus spiritus est et spirituum corporumque creator; proinde longe transcendit, non solum corpora, sed etiam spiritus. Deinde anima simplex et indivisibilis cum sit, tamen in toto corpore est, et in singulis partibus tota, omnia membra replens, et nullum occupans locum: sic igitur et Deus unicus et simplicissimus, atque indivisus est, et tamen mundum totum et res creatas omnes replet, ubique totus, ubique præsens, nusquam inclusus. Tertio, anima non movetur in corpore, et totum corpus portat, movet, regit, vivificat atque sensificat, quod in morte cognoscitur: anima enim recedente, corpus continuo cadit, et motum, sensum, speciem et quicquid habebat boni in momento amittit: quod autem est anima corpori, id est rerum universitati Deus, non quod proprie Deus sit anima mundi, ut philosophi quidam sensisse videntur; sed quod similitudinem animæ habere videatur: ipse enim immobilis in se manens, «portat omnia verbo» virtutis suæ, «et in eo vivimus, movemur et sumus.» Quarto, anima intelligens est, et tota intellectus quidem est, eminenter continens cognitiones omnium sensuum, et multa præterea cognoscit, ad quæ sensus corporis nullus attingit: sic Deus totus intellectus est, eminenter continens cognitiones omnium hominum et angelorum, et

Anima hominis scala qua Deus attingitur.

Anima in quibus Deo nos similes reddat.

infinita præterea, quæ intelligentiam nostram superant. Quinto, anima non solum theoretice multa intelligit, sed etiam practice, atque inde existunt opera ingenii humani plane admirabilia in variis artibus, in ædificiis, hortis, fontibus aliisque id genus plurimis, ut sæpe opera artis humanæ cum operibus naturæ contendere videantur: sic etiam Deus non solum theoretice, sed etiam practice intelligit, et sine instrumentis, sine labore, et sine spatio temporis, solo nutu atque imperio voluntatis condidit universa. Sexto, anima liberum habet arbitrium, atque inde ad nutum movet corporis membra: sic Deus liberrime dominatur rebus omnibus creatis; unde David ait *Psal.* CXVIII: «Omnia serviunt tibi.» Neque solum anima imago Dei est, quoad essentialiam, sed etiam (quamvis obscurius, quoad personarum trinitatem: nam in anima est mens intelligens, quasi Pater; est notitia producta, quasi Verbum Patris; est et amor a mente per notitiam productus, quasi Spiritus. Est etiam in anima fecunditas memoriæ, est intellectus et voluntas, quæ tres divinas personas utcumque representant. Anima igitur supra seipsam effunditur, sequè ipsam transcendit contemplando, ut transire possit ad tabernaculum admirabile; ideo subjungit Propheta: «Quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei.» Per locum tabernaculi admirabilis, intelligimus cælestem Jerusalem, quæ est tabernaculum non manufactum, æternum in cælo, ubi est domus Dei, de qua dixit in *Ps.* XXVI: «Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.» S. Hieronymus ex hebræo vertit *tacebo*, pro eo quod nos habemus, *admirabilis*. Sed Septuaginta Interpretes non legerunt טתב , ut nunc habetur in codicibus hebræicis, quod significat *tacebo*; sed legerunt תתב , quod significat *admirabilis*, et differentia solum est in duabus litteris similibus, ut ex figura characterum intelligi potest. Facile autem fuit librariis mutare duas litteras in alias similes, et credendum est Septuaginta Interpretes habuisse codices hebræicos meliores quam nos habeamus. Alioqui non potuissent vertere *admirabilis*, pro *silebo*, nisi imperitissimi fuissent.

Anima habet liberum arbitrium.

Trinitatis sacramentum imago in anima.

5. IN VOCE EXULTATIONIS ET CONFSSIONIS, SONUS EPULANTIS. Vers.

Declarat Propheta, in illa sua exstasi, quæ effudit supra se animam suam, et contemplando pertransivit ad locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei, non pertransivisse tacitum, sed exultandum et laudandum admiratione. «In voce, inquit, exultationis et confessionis,» adde, pertransibo in locum tabernaculi admirabilis, id est, pertransibo admirans gloriam tabernaculi illius, et ex admiratione prorumpam in vocem exultationis et confessionis, laudis videlicet conditoris illius tabernaculi, quæ vox erit sonus epulantis, id est, vox læta et festiva, quales au-

diuntur in solemnibus et festivis, ac nuptialibus epulis. Neque enim potest animus contemplantis erigi ad considerandam gloriam cœlestis Jerusalem, sine admiratione et exultatione maxima. Quod attinet ad verba, illud *sonus* in græco est casus genitivi; et S. Augustinus legit *soni*, ex quo fieri potest ut noster Interpres posuerit *sonus*, pro *sonitus*, genitivi casus; sed potest etiam fieri ut significare voluerit, vocem exultationis et confessionis fuisse *sonum epulantis*. In hebræo, pro sono, habetur חֲמוֹן *hamon*, quod S. Hieronymus vertit, *multitudinis*; sed vox illa hebraica utrumque significat, *sonitum* et *multitudinem*. Illud autem *epulantis*, tam in hebraico textu, חֲמוֹן *chogeg*, quam in græco, ἑορτάζοντες, *festa celebrantis*, et sic etiam legunt Augustinus et Euthymius. Sed videtur latinus Interpres declarare voluisse quale festum illud esset, et dixisse «epulantis,» id est, festum convivii solemnem, quale est nuptiale, in quo multa adhibentur instrumenta musica et cantica amatorum, et habetur vox *epulantis* in Commentario S. Hieronymi in hunc locum, ne quis existimet recens irrepsisse in editionem Vulgatam.

Vers. 6. 6. QUARE TRISTIS ES, ANIMA MEA, ET QUARE CONTURBAS ME?

Vers. 7. 7. SPERA IN DEO, QUONIAM ADHUC CONFITEBOR ILLI, SALUTARE VULTUS MEI, ET DEUS MEUS.

Ex illa mentis elevatione et gaudio spirituali consolatur lacrymas suas, dicens : « Quare tristis es, anima mea? » id est, quare lacrymæ tuæ sunt tibi panes die ac nocte, « dum dicitur tibi : Ubi est Deus tuus? quare » tam incessabili fletu « conturbas me? Spera in Deo, » id est, quamvis Deum non videas, quem tu ardentem videre cupis, tamen spera in eo, « quoniam adhuc confitebor illi, » id est, quia nondum tempus præterit, adhuc erit, quando præsens laudabo Deum, et confitebor misericordias ejus, et dicam illi : « Salutare vultus mei et Deus meus, » id est, tu salus es vultus mei, dum illuminas fulgore tuo vultum meum, et facis ut videat facies mea faciem tuam, et cognoscam sicut et cognitus sum, et ex clara notitia dicam : « Tu es Deus meus. » In hebræo habetur, ut etiam S. Hieronymus vertit : *Salutes vultus ejus, Deus meus ad me- ipsum, etc.*; sed manifeste corruptus est hoc loco textus hebraicus, et una littera, videlicet *vau*, non suo loco posita totam hanc confusionem peperit. Id quod ex repetitione horum verborum, quæ habentur in fine hujus Psalmi, et in fine Psalmi sequentis perspicuum est. Itaque non est legendum, פָּנֵי מַלְאָכָי, ut hic legitur, sed פָּנֵי וְאֵלֹהֵי, ut legitur in repetitione; et vera lectio hebraica ad verbum hæc est, *salutes vultus mei, et Deus meus*. Dicit autem *salutes* in numero multitudinis, non *salus*, vel *salutare*, quia, licet una sit *salus* nostra, tamen ea multa bona continet, quæ etiam *salutes* dici possunt.

8. AD ME IPSUM ANIMA MEA CONTURBATA EST; Vers. 8. PROPTEREA MEMOR ERO TUI DE TERRA JORDANIS, ET HERMONIIM A MONTE MODICO.

Exponit vicissitudines tristitiæ et consolationis suæ : tristitiæ, ex metu et periculis hujus vitæ; consolationis, ex spe et promissione futuræ. Dicit igitur : « Ad me ipsum anima mea conturbata est, » id est, quamvis dixerim animæ meæ : « Spera in Deo, » tamen anima mea ad me ipsum respiciens, ad infirmitatem meam, ad modicum lumen et modicas vires quæ in me sunt, timore magno concutitur, et eo terrore conturbat me. « Propterea memor ero tui de terra Jordanis, et Hermoniim a monte modico, » id est, propterea, ut huic terrori et conturbationi medicinam faciam, removebo oculos a me ipso, et ad te convertam; et ab hoc Jordane, quem video in hac terra, « memor ero tui, » id est, memor ero fluminis, quod lætificat civitatem tuam, et torrentis voluptatis tuæ, quo potantur, qui apud te sunt; et ab hoc monte modico, qui dicitur *Hermoniim*, quem ante oculos habeo, « memor ero montis sancti tui, » in quo habitas cum sanctis angelis tuis, et ex hac memoria consolabor animam meam et desiderium meum. Quis proprie sit mons Hermoniim, et an diversus sit a monte Hermon, non omnino liquet : tamen verisimile est esse montes diversos, et in diversis locis sitos. Nam, et S. Hieronymus in *Vita S. Paulæ* distinguit hos duos montes, et constat montem Hermon esse montem amplissimum, et Hermoniim hoc loco dicitur esse modicus. Fortasse igitur Hermoniim erat mons aliquis in Galilæa non longe a Jordane, cum David hæc duo conjungat.

Hermoniim mons quis sit dubitatur.

9. ABYSSUS ABYSSUM INVOCAT, IN VOCE CATA- Vers. 9. RACTARUM TUARUM.

10. OMNIA EXCELSA TUA, ET FLUCTUS TUI SUPER Vers. 10. ME TRANSIERUNT.

Pergit narrare tentationes et afflictiones hujus vitæ, et utitur metaphora inundationis aquarum, alludens ad magnum diluvium, quod fuit tempore Noe. « Abyssus, inquit, abyssum invocat, » id est, maxima aquarum inundatio, et profunditas super me venit, et alia transeunte alia super-venit, quasi a priore vocata; venerunt autem istæ magnæ inundationes « in voce cataractarum tuarum, » id est, in strepitu et sonitu apertionis cataractarum cœlestium, unde aquarum inundatio descendebat. « Et omnia excelsa tua, » id est, omnes gurgites altissimi, et « omnes fluctus tui super me transierunt, » id est, omnis illa inundatio, et universum diluvium super me venit. Alludit, ut dixi, ad diluvium generale, in quo « cataractæ cœli apertæ sunt, » id est, tam ingens pluvia descendit, ac si cataractæ aliquæ in cœlo apertæ fuissent, et inde tota illa aqua magno cum impetu descendisset : et ex ea inundatione facta est abys-

sus, id est, maxima aquarum altitudo et profunditas. Sed hæc metaphora nihil aliud significat, nisi ingentes tentationes, et pericula, quibus divina Providentia sinit exerceri electos suos. Horum autem periculorum magnitudinem soli spirituales viri, qualis erat David, intelligunt, qui norunt multiformes insidias diaboli, et sciunt quanti referat excidere a gratia Dei: atque hæc videtur esse litteralis expositio, quamvis repudiandæ non sint piæ nonnullorum expositiones, qui volunt, *abyssus abyssum invocat*, significare: Abyssus miseriæ invocat abyssum misericordiæ divinæ. Item, abyssus humanæ malitiæ invocat abyssum divinæ justitiæ. Item, abyssus secretorum Testamenti veteris invocat abyssum arcanorum Testamenti novi. Item, abyssus cordis humani, quod inscrutabile est, invocat abyssum scientiæ Dei, qui scrutatur renes et corda. Illud solum addendum est, per vocem *invocat* non significari *implorat*, sed *vocat*, ut ex hebræa voce colligitur: est enim sensus, *abyssus abyssum vocat*.

Vers. 11. 11. IN DIE MANDAVIT DOMINUS MISERICORDIAM SUAM, ET NOCTE CANTICUM EJUS.

Redit ad vicissitudinem consolationis, post narratam, et miro modo amplificatam magnitudinem tentationis: « In die, inquit, mandavit Dominus misericordiam suam, » id est, posteaquam transierunt inundationes aquarum, et horrendæ illæ abyssi, in die prosperitatis « mandavit, » id est misit « Dominus misericordiam, » consolantem et visitantem. « Et nocte canticum ejus, » id est, sed tempore nocturno, tempore, videlicet, tentationis et tribulationis, non cessabit canticum ejus, id est, oratio, et gratiarum actio illi oblata. Id quod clarius explicatur in sequenti versiculo.

Vers. 12. 12. APUD ME ORATIO DEO VITÆ MEÆ, DICAM DEO: SUSCEPTOR MEUS ES.

Hoc videlicet est canticum nocturnum, oratio secreta, et cordis potius quam oris. « Apud me, inquit, oratio Deo vitæ meæ, » id est, in sinu meo est jugis oratio ad Deum, auctorem vitæ meæ; cui cum fide et fiducia dicam: « Susceptor meus es, » id est, in te confido, ad te confugio, tu me labentem suscipies, tu lapsum eriges.

13. QUARE OBLITUS ES MEI, ET QUARE CONTRISTATUS INGEDO, DUM AFFLIGIT ME INIMICUS? Vers.

Miratur vicissitudines divinæ providentiæ in servis suis gubernandis, quasi dicat: Cum tu Deus vere susceptor meus sis, « quare oblitus es mei, » id est, unde hoc accidit, ut tentationes et tribulationes ita me obruant, ut me dereliquisse videaris, cum tu spes mea sis et fortitudo mea? Unde, inquam, accidit, « ut contristatus incedam, dum affligit me inimicus, » cum tu sis protector meus et adjutor meus?

14. DUM CONFRINGUNTUR OSSA MEA, EXPROBRAVERUNT MIHI, QUI TRIBULANT ME INIMICI MEI. Vers.

15. DUM DICUNT MIHI PER SINGULOS DIES: UBI EST DEUS TUUS? QUARE TRISTIS ES, ANIMA MEA? ET QUARE CONTURBAS ME? Vers.

16. SPERA IN DEO, QUONIAM ADHUC CONFITEBOR ILLI, SALUTARE VULTUS MEI, ET DEUS MEUS. Vers.

Non solum, inquit, affligit me inimicus, te vidente et spectante, qui susceptor meus es; sed etiam « dum confringuntur ossa mea, » id est, dum ad summam debilitatem et infirmitatem devenio, ut tentationes vix jam ferre possim, « exprobraverunt mihi inimici mei, qui tribulant me, » dum assidue mihi dicunt: « Ubi est Deus tuus? » id est, illi ipsi, qui me persequuntur et tribulant, exprobraverunt mihi fiduciam, quam in te habeo, quasi frustra in te speraverim: dicunt enim: « Ubi est Deus tuus, » quem tu adjutorem et protectorem tuum esse jactabas? Sic legimus exprobratum Tobiæ: « Ubi est spes tua, pro qua eleemosynas et sepulturas faciebas? » et infra: « Manifeste vana facta est spes tua, et eleemosynæ tuæ modo apparuerunt, » Tob. II. Sic etiam Christo exprobratum legimus Matth. XXVII: « Confidit in Deo, liberet eum si vult. » Sic igitur, et Davidi in tribulatione posito, exprobrabant increduli hostes ejus; sed is tamen, quamvis ad horam turbatus et contristatus, se ipse reprehendebat et dicebat: « Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei, et Deus meus; » quæ sunt explicata in expositione vers. 6 et 7.

PSALMUS XLIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — Psalmus David.

V. s. H.

1. Judica me, Deus, et discerne causam meam de gente non sancta, ab homine iniquo et doloso erue me.

2. Quia tu es, Deus, fortitudo meo, quare me

Judica me Deus, et discerne causam meam de gente non sancta [h. immisericorde], a viro doloso et iniquo salva me.

Tu enim es, Deus, fortitudo mea, quare pro-

repulisti? et quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?

3. Emitte lucem tuam et veritatem tuam; ipsa me deduxerunt et adduxerunt in montem sanctum tuum, et in tabernacula tua.

4. Et introibo ad altare Dei, ad Deum, qui lætificat juventutem meam.

Confitebor tibi in cithara, Deus, Deus meus.

5. Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, et Deus meus.

jecisti me? quare tristis incedo, affligente inimico?

Mitte lucem tuam et veritatem tuam, ipsa ducent me: inducent me ad montem sanctum tuum, et ad tabernacula tua.

Et introibo ad altare Dei, ad Deum lætitiæ exultationis meæ, et confitebor tibi in cithara, Deus, Deus meus.

Quare incurvaris, anima mea, et quare conturbas me? exspecta Deum, quoniam adhuc confitebor ei, salutaribus [al. *salutibus*] vultus mei et Deo meo.

Argumentum. — Ita hic Psalmus et argumento et ipsa dictione cum superiore convenit, ut pars illius et tertia strophæ, potius quam novus Psalmus putandus sit, præsertim quum intercalationem eandem repetat ad calcem, quam superior in medio et ad extremam habet. Quid, quod in codd. 37 a Kennicotto citatis, novæque a de Rossio inspectis, hic Psalmus cum XLII ita conjunctus sit, ut unum continuum carmen efficiant. Strophæ una: rogatio pro liberatione ab hostibus et ad templum reditu.

1. Judica me, Deus,
et age causam meam contra gentem non benignam.
A viro fraudis et pravitatis eripe me.
2. Nam tu es Deus præsidii mei: quare me respuisti?
Quare pullatus incedo opprimente hoste?
3. Mitte lucem (opem) tuam et veritatem tuam; eæ ducant me,
et perferant me ad montem sanctum tuum et ad habitationes tuas.
4. Ut adire liceat aram Dei,
Deum lætitiæ meæ, exultationis meæ,
et celebrem te cithara, Deus, mi Deus.
5. Quid deprimeris, anima mea,
et infremis in me?
Spera in Deum, nam adhuc celebrabo eum,
salutem faciei meæ, et Deum meum.

NOTÆ.

Vers. 2. *Contra*, propr. *proæ*, ut stet mea causa. *Non benignam*, impiam; Græci dicunt ἀνομιαν. — Vers. 4. *Aram*, cum hostiis eucharisticis, qualia offerre solebant liberati e magnis periculis.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XLII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus David.

Hunc Psalmum, qui sine titulo est apud Hebræos, et apud Græcos et Latinos nihil habet in titulo, nisi *Psalmus David*, et est quasi appendix, vel potius epitome Psalmi superioris, brevissime declarabimus. Precatur igitur David a Deo liberationem ab inimicis, et simul consolatur se spe futuræ beatitudinis.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. JUDICA ME, DEUS, ET DISCERNE CAUSAM MEAM DE GENTE NON SANCTA, AD HOMINE INIQUO ET DOLOSO ERUE ME.

Videtur David oppressus fuisse, vel a rege Saule, vel tentatus graviter a dæmonibus, a quibus cum non posset refugium habere ad homines, Deum judicem appellat. Ait igitur: « Judica me, Deus, » id est, tu Deus, esto judex meus; non enim habeo ad quem pro justitia confugiam, nisi ad te. In græco habetur clarius, κριών μου, *judica mihi*, id est, sis mihi judex. « Et discerne causam meam de gente non sancta, » id est, dijudica causam, quæ mihi intenditur a gente non sancta. In hebræo et græco est pulchra allusio nominis ad verbum: hebraice enim habetur, ריבא ריבא *riba, ribi*; græce autem δίκασον τῆν δίκην, quomodo si nos diceremus, *litiga litem meam*, vel *judica judicium meum*; et quia verba sunt generalia, duplex sensus esse potest in his verbis: Unus, ut petat a Deo, ut non solum sit judex, sed etiam patronus, quasi dicat: « Judica me, » et, « litiga litem meam; » alter, ut declaret quod dixit: « Judica me, » per verba sequentia, « discerne causam meam, » id est, cognosce causam, et judica judicium meum, proferens justam sententiam ad meum favorem. Vocat autem *gentem non sanctam*, homines iniquos, crudeles, et sine misericordia, ut vox hebraica manifestat, quæ proprie significat hominem sine misericordia, et palet etiam ex sequentibus: « Ab homine iniquo et doloso erue me; » id est, sic judica causam meam, ut per hoc judicium liberer me ab homine iniquo et doloso, id est, a quovis homine iniquo et doloso, vel certe ab aliquo certo homine iniquo et doloso, qui erat princeps gentis non sanctæ, a quo ipse affligebatur.

Vers. 2. 2. QUIA TU ES, DEUS, FORTITUDO MEA; QUARE ME REPULISTI, ET QUARE TRISTIS INCEDO, DUM AFFLIGIT ME INIMICUS?

Hic versiculus est fere idem cum versiculo duodecimo Psalmi superioris, et eundem habet sensum, id est, cum tu, Deus, « sis fortitudo mea, » et ego in tuo adjutorio unice confidam, unde fit ut me repulisse videaris, et ego tanquam a gratia repulsus tristis incedam, « dum affligit me inimicus? » Itaque est quædam familiaris, et ex fiducia in Deum procedens expostulatio, qua queritur se ita a Deo affligi permissum, quasi Deus repulisset eum ab amicitia sua.

Vers. 3. 3. EMITTE LUCEM TUAM ET VERITATEM TUAM: IPSA ME DEDUXERUNT, ET ADDUXERUNT IN MONTEM SANCTUM TUUM, ET IN TABERNACULA TUA.

Ex hoc versiculo intelligimus Davidem spiritualementem virum fuisse, ut dictum est in Psalmo

superiore, et sollicitum fuisse de liberatione, non tam a malis temporalibus, quam a periculis peccatorum, et amissionis æternæ vitæ. Ait enim: « Emitte lucem tuam et veritatem tuam, » id est, concede mihi lucem gratiæ et misericordiæ tuæ, et veritatem, ac fidelitatem tuam: ipsa enim « me deducunt » in hac periculosa peregrinatione, et « adducunt in montem sanctum tuum, » ubi cœlestis est Jerusalem, « et in tabernacula tua, » id est, in ipsam domum tuam, ubi sunt multæ mansiones, et multa tabernacula pro electis tuis. Per lucem et veritatem S. Augustinus intelligit Christum, qui est lux et veritas. Sed videtur obstare illud pronomen, *ipsa*, cum dicitur, *ipsa me deduxerunt*, quod habetur expresse in textu hebraico et græco in numero multitudinis. Præterea similis est hæc locutio ei quæ habetur in *Psalm. LVI*: « Misit Deus misericordiam suam et veritatem suam, » et familiare est Davidi per lucem intelligere gratiam, sive misericordiam, ut *Psalm. LXVI*: « Deus misericordiam nostram, et benedicat nobis; illuminet vultum suum super nos, et misereatur nostri. » Illa vero, *ipsa me deduxerunt, et adduxerunt*, in hebraico codice habentur in futuro, *ipsa me deducunt, et adducunt*; et quamvis Septuaginta Interpretes et Vulgata editio habeant in præterito, tamen videtur esse positum tempus pro tempore, ut Euthymius annotavit. Sæpe enim Scriptura prophetica, quæ futura sunt, explicat per tempus præteritum ad certitudinem rerum indicandam.

4. ET INTROIBO AD ALTARE DEI, AD DEUM QUI LÆTIFICAT JUVENTUTEM MEAM.

Explicat quid factururus sit in monte sancto et in tabernaculo Dei, nimirum se facturum quod cæteri faciunt, qui in domo Dei habitant, quorum munus est sacrificare sacrificium laudis: « Beati, inquit idem David *Psalm. LXXXIII*, qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. » « Introibo, inquit, ad altare Dei, » sacrificaturus videlicet sacrificium laudis: omnes enim, qui domum illam ingrediuntur, continuo sacerdotes fiunt, ut ex illis eorum verbis intelligi potest: « Fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotes, » *Apoc. V*. Nec solum ad altare introibo, inquit, sed etiam introibo « ad ipsum Deum, » id est, coram ipso Deo apparebo, quasi in intimum ejus cubiculum introductus, « ad Deum, inquam, qui lætificat juventutem meam, » id est, qui lætificat novam meam juventutem. Nam in patria « renovabitur sicut aquilæ juvenus nostra, » ut dicitur in *Psalm. CII*, et ut Apostolus ait *ad Ephes. IV*: « Occurremus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. » S. Hieronymus vocem גְּהִילִי *ghili* vertit *exultationem*, pro qua Septuaginta verterunt *juven-*

Christo
lux e
et ver
tas.

tutem. Sed vocabulum hoc rarissime invenitur in Scripturis; et sicut ex auctoritate S. Hieronymi credere possumus significare *exultationem*, ita auctoritate Septuaginta Interpretum credere possumus significare *juventutem*. Quod autem habetur *Daniel. 1.*, *גליל* *ghilchem*, non significat, ut quidam scripserunt, *juventutem*, sed *similitudinem atatis*. Sanctus enim Hieronymus pro illa voce posuit, *coævis vestris*, et ex ejus auctoritate Sanctes Pagninus in *Dictionario* suo docuit, *גליל* *ghil* significare *similitudinem*. Nemo igitur reprehendere potest Septuaginta Interpretes, vel editionem Vulgatam.

Vers. 5. 5. CONFITEBOR TIBI IN CITHARA, DEUS, DEUS MEUS: QUARE TRISTIS ES, ANIMA MEA, ET QUARE CONTURBAS ME?

Vers. 6. 6. SPERA IN DEO, QUONIAM ADHUC CONFITEBOR

ILLI: SALUTARE VULTUS MEI, ET DEUS MEUS.

Explicat clarius quod sacrificium oblaturus sit ad altare Dei, cum venerit in tabernaculum non manufactum, æternum in cælis. « Confitebor, inquit; tibi in cithara, » id est, laudabo te confitendo misericordias tuas, justitias tuas, omnia denique mirabilia tua, et laudabo non solum ore, sed etiam opere; tunc enim optime, et sine ulla discordia, vel repugnantia concordabunt cantus, et « cithara, » id est, voces et opera, quæ duo in hac peregrinatione raro perfecte concordant. Porro citharæ meminit etiam Apocalypsis, cum describit laudes Sanctorum in cælo, *Apoc. v.*: « Habentes singuli citharas in manibus; » et cap. *xiv.*: « Et vocem, quam audivi, sicut citharatorum citharizantium in citharis suis. » Quæ sequuntur, explicata sunt in fine Psalmi superioris.

PSALMUS XLIV

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem; filiis Core ad intellectum.

2. Deus, auribus nostris audivimus; patres nostri annuntiaverunt nobis.

Opus, quod operatus es in diebus eorum, et in diebus antiquis.

3. Manus tua gentes disperdidit, et plantasti eos; afflixisti populos, et expulisti eos.

4. Nec enim in gladio suo possederunt terram, et brachium eorum non salvavit eos: Sed dextera tua, et brachium tuum, et illuminatio vultus tui, quoniam complacuisti in eis.

5. Tu es ipse rex meus et Deus meus, qui mandas salutes Jacob.

6. In te inimicos nostros ventilabimus cornu, et in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis.

7. Non enim in arcu meo sperabo, et gladius meus non salvabit me.

8. Salvasti enim nos de affligentibus nos, et odientes nos confudisti.

9. In Deo laudabimur tota die, et in nomine tuo confitemur in sæculum.

10. Nunc autem repulisti et confudisti nos, et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris.

11. Avertisti nos retrorsum post inimicos nostros, et qui oderunt nos, diripiebant sibi.

12. Dedisti nos tanquam oves escarum, et in gentibus dispersisti nos.

13. Vendidisti populum tuum sine pretio, et

V. s. H. — Victori, filiorum Core eruditio.

Deus, auribus nostris audivimus; patres nostri narraverunt nobis opus quod operatus es in diebus eorum, in diebus antiquis.

Tu manu tua gentes delesti [*h. exheredasti*, et plantasti eos [*al. eas*]; afflixisti populos, [*al. plebes*], et emisisti eos.

Non enim in gladio suo possederunt terram, neque brachium eorum salvavit eos:

Sed dextera tua, et brachium tuum, et lux vultus tui, quia complacuisti in eis.

Tu es ipse rex meus Deus: præcipe salutibus Jacob.

In te hostes nostros ventilabimus: in nomine tuo conculcabitur adversarios nostros.

Non enim in arcu meo confidam, neque gladius meus salvabit me.

Quia salvasti nos de hostibus nostris, et eos qui oderant nos, confudisti.

In Deo laudabimus tota die, et nomini tuo in æternum confitebimur. SEMPER.

Verum tu projecisti, et confudisti nos: et non egredieris in exercitibus nostris.

Vertisti terga nostra hosti: et qui oderunt nos, diripuerunt sibi.

Dedisti nos tanquam gregem ad vorandum, et in gentibus dispersisti nos.

Vendidisti populum tuum sine pretio: nec

non fuit multitudo in commutationibus eorum.

14. Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, subsannationem et derisum his qui sunt in circuitu nostro.

15. Posuisti nos in similitudinem gentibus, commotionem capitis in populis.

16. Tota die verecundia mea contra me est, et confusio faciei meae cooperuit me.

17. A voce exprobrantis et obloquentis, a facie inimici et persequentis.

18. Hæc omnia venerunt super nos, nec oblitus sumus te, et inique non egimus in testamento tuo.

19. Et non recessit retro cor nostrum, et declinasti semitas nostras a via tua.

20. Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, et cooperuit nos umbra mortis.

21. Si oblitus sumus nomen Dei nostri, et si expandimus manus nostras ad Deum alienum.

22. Nonne Deus requiret ista? ipse enim novit abscondita cordis.

Quoniam propter te mortificamur tota die, aestimati sumus sicut oves occisionis.

23. Exsurge, quare obdormis, Domine? exsurge, et ne repellas in finem.

24. Quare faciem tuam avertis, oblivisceris inopiæ nostræ et tribulationis nostræ.

25. Quoniam humiliata est in pulvere anima nostra, conglutinator est in terra venter noster.

Exsurge, Domine, adjuva nos, et redime nos propter nomen tuum.

grandis fuit commutatio eorum [*h. et non fenestrasti in commutatione eorum*].

Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, subsannationem et irrisum his qui erant in circuitu nostro.

Posuisti nos similitudinem [*h. parabolam*] in gentibus, commotionem capitis in tribubus [*h. plebibus*].

Tota die confusio [*al. verecundia*] mea contra me, et ignominia faciei meae cooperuit me.

A voce exprobrantis et blasphemantis, a facie inimici et ultoris.

Omnia hæc venerunt super nos, et non sumus oblitus tui, nec mentiti sumus in pacto tuo.

Non est conversum retro cor nostrum, nec declinaverunt gressus nostri a semita tua.

Quoniam dejecisti nos in loco draconum, et operuisti nos umbra mortis.

Si oblitus sumus nominis Dei nostri, et expandimus manus nostras ad Deum alienum.

Numquid non Deus investigabit istud? ipse enim novit cogitationes cordis.

Quoniam propter te mortificati sumus tota die: reputati sumus ut grex occisionis.

Consurge [*h. Expergiscere*], quare dormitas, Domine? vigila, quare projecis [*al. projecisti*] nos in sempiternum?

Quare faciem tuam abscondis, oblivisceris afflictionis nostræ et inopiæ nostræ?

Quoniam incurvata est in pulvere anima nostra: adhæsit in terra [*al. terræ*] venter noster.

Surge, auxiliare nobis, et redime nos propter misericordiam tuam.

Argumentum. — In calamitatibus populi maximis, cum succumberet in multis præliis, et premeretur graviter ab hostibus, has preces fecit auctor Psalmi huius, Coraites, quibus præmittit gloriosam commemorationem summorum beneficiorum, quæ Deus in populum judaicum contulerit; atque ita implorat opem Dei ardentem et fidentem, ut talem, nunc etiam, se Deus præbere velit populo adversus hostes suos et gentes externas, qualem superioribus temporibus semper se ei præbuerit, cum in veræ pietatis constanti cultu atque studio eum coluerint. « Egregie falluntur, qui quæ vers. 23 dicta sunt non nisi Machabæicis temporibus congruere putant. Quæ vers. 12 habentur ostendunt, aut in exsilio compositum esse hunc Psalmum, aut, quod ob vers. 7 aliis probabilius videri possit, temporibus quæ fuerunt proxima ante exsiliū, ut quibus jam magna pars Judæorum patria essent ejecti. » Hæc Maurer. Aliter Hengstenberg: Dum Davides, ait, gereret bellum in Arabia et juxta Euphratem, Edomitæ irruerunt in Palestinam, Israelitasque plurimos tum occiderunt, tum captivos (vers. 12: conf. I Reg. viii, 46 seqq. Amos, i, 6, 9, etc.) abduxerunt. Hac occasione Coraites quidam hanc precationem fudit. Paulo post Davides, misso Joab adversus Edomitas, eos in Valle Salis devicit (II Sam. viii, 13), tumque Psalmum LX ipse cecinit. Cæterum strophæ quinque: vers. 2-4, tu, Jova, ope tua majoribus nostris adfaisti, victricia reddidisti eorum arma; vers. 5-9, tuo adjuti auxilio nos quoque prosternimus qui nos opprimunt hostes; vers. 10-17, at tu nos deseruisti, victos quippe atque prostratos, patria ejectos, omnibus contumeliis affectos; 18-23, nec quod a te defecimus hæc mala nobis acciderunt, imo tua causa talia patimur; vers. 24-27, succurre tandem ad extremam miseriam redactis.

1. Præcentori, Coraitarum carmen.

2. Deus, auribus nostris (ipsi) audivimus, majores nostri narrarunt nobis

facinus *quod* fecisti temporibus illorum,
in diebus priscis.

3. Tu manu tua gentes (Canaanæas) expulisti (sedibus suis),
et plantasti illos (majores nostros);
afflixisti populos,
et extendisti illos (majores nostros).
4. Neque enim gladio suo occuparunt terram,
nec brachia eorum salvavit eos;
sed dextera tua, et brachium tuum, et lux faciei tuæ (favor tuus):
nam favebas illis.
5. Tu ipse (idem) rex meus es, Deus:
demanda salutes (auxilium) Jacobi.
6. Per te vexatores nostros ferimus (vel *feriemus*);
tuo nomine (auspicio) conculcamus insurgentes contra nos.
7. Neque enim in arcu meo fiduciam pono,
nec gladius meus servat me.
8. Sed tu salvas nos a vexatoribus nostris,
et osores nostros pudore afficis.
9. Deo gloriamur quotidie,
et nomen tuum in perpetuum celebramus.
10. Nunc autem (imo vero) rejecisti et contumelia affecisti nos,
neque exivisti cum exercitibus nostris.
11. Reverti nos fecisti retro ab oppressore,
et osores nostri prædati sunt sibi (facultates nostras).
12. Fecisti nos instar gregis mactandi,
et inter gentes dispersisti nos.
13. Vendidisti tuum populum nullo pretio,
nec multiplicasti in *statuendis* pretiis eorum.
14. Fecisti nos contumeliam vicinis nostris,
irrisionem et ludibrium *incolis* (alii, *locis*; proprie, *circuitibus*) qui circa
nos sunt.
15. Fecisti nos proverbium inter gentes,
agitationem capitis inter nationes.
16. Quotidie ignominia mea coram me est,
et pudor faciei meæ operit me:
17. Propter vocem exprobrantis et conviciantis,
propter aspectum hostis et vindictæ cupidi.
18. Hæc omnia supervenerunt nobis, nec tamen obliti sumus tui,
nec fefellimus (perfide egimus contra) fœdus tuum.
19. Retro non cessit (a te) cor nostrum,
nec deflexit gressus noster a semita tua,
20. quod (gall. *pour que*) contrivisti nos in loco canum ferorum,
et operuisti nos umbra mortis.
21. Si obliti essemus nomen Dei nostri,
et si expandissemus manus nostras ad deum alienum,

22. nonne Deus explorasset (ultione) hoc?
nam novit ipse recondita cordis.
23. Sed propter te occidimur quotidie,
reputamur ut grex mactandus.
24. Evigila! quare obdormis, Domine?
Expurgiscere! ne rejicias nos in perpetuum.
25. Quare faciem tuam occultas,
oblivisceris afflictionis nostræ et oppressionis nostræ?
26. Nam depressa est anima nostra ad pulverem,
adhæret terræ corpus (propr. *venter*) nostrum.
27. Surge in auxilium nobis,
et recime nos propter bonitatem tuam.

NOTE.

Vers. 2. *Nobis facinus quod*: alii, *nobis*: *Facinus fecisti*, etc. *Facinus*, mirabilia tua in eorum gratiam, quæ mox enarrantur. — Vers. 9. *Deo gloriamur*; Ewaldus, *von Gott lobsingem*, i. e. *de Deo laudem canimus*. Aliis affix. \square laudis *objectum* indicat. — Vers. 10. אֵן , gall. *quoi donc, et après cela*. — Vers. 11. *Ab*, ב paragog. — Vers. 13. *Multiplicasti*, quod Galli dicunt *l'enchère*, seu, *vous n'avez pas été loin*; alii, *nec magni fecisti*, scil. *populum*; alii, *neque auxisti res tuas pretiis eorum*: *Prov. xii, 16*. — Vers. 16. *Proverbium*, ut in proverbium inter eos abiret summe probrosa nostra conditio. — Vers. 20. Locus canum ferorum sunt terræ terrore ac sterilitate deformes, aut ab hostibus in solitudinem redactæ; alii: in servitute inter crudeles gentes. Pro *canum ferorum* alii vertunt *draconum*. *Operuisti*, propr. *super nos cum umbra mortis*, instar eorum qui in solitudine quadam horrida noctu oberrant. — Vers. 21. *Si*: alii, vi majori, *nequaquam unquam oblitii sumus*... — Vers. 23. *Tantum abest, ut e contra*, etc. Hæc bene conveniunt Ezechie regis et Sennacherib temporibus. — Vers. 27. *Ezerahah pro ezerah, ah in ath mutato*, cum י paragog.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XLIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem filiis Core ad intellectum.

Titulus hujus Psalmi nihil differt a titulo Psalmi xl, nisi quod in eo vox *intellectus* præponebatur, hic postponitur. Ibi erat *intellectus filiis Core*, hic est, *filiis Core intellectus*, ut est in hebræo, vel *ad intellectum*, ut est in græco et latino. Et fortasse nullum est in hac transpositione mysterium. Fortasse etiam vox *intellectus* præposita significabat in eo Psalmo deplorari calamitates præteritas, vel præsentis; in hoc autem postponitur, quia deplorantur calamitates futuræ longe post tempora Davidis: conveniunt enim SS. Patres hunc Psalmum continere prædictionem rerum, quæ post tempora Davidis contigerunt; et Græci quidem, ut Chrysostomus, Theodoretus et Euthymius docent, Psalmum hunc cantari in persona Machabæorum, qui gravissimas calamitates ab Antiocho, aliisque regibus Syriæ, vel Ægypti passi sunt. Latini vero, ut Ambrosius, Hieronymus et Augustinus, volunt in hoc Psalmo exprimi voces SS. Martyrum, qui crudelissimas persecutiones a Romanis Imperatoribus pertulerunt. Sed conciliari possunt hæc Patrum sententiæ, si dicamus Psalmum præsentem ad utrosque pertinere, ad Machabæos et ad Christianos: similes enim persecutiones utriusque passi sunt, et propter causam eandem, propter confessionem videlicet, et legem ejusdem veri Dei. Sicut enim hic Psalmus non solum pertinet ad martyres, qui tempore Neronis passi sunt, sed etiam ad eos, qui tempore Diocletiani, qui plus ducentis annis fuit Nerone posterior: sic etiam pertinere potest ad martyres, qui sub Antiocho Epiphane decertarunt, qui ducentis circiter annis Neronem præcessit.

Ad quos hic Psalmus pertineat?

EXPLICATIO PSALMI.

- Vers. 1. 1. DEUS, AURIBUS NOSTRIS AUDIVIMUS; PATRES NOSTRI ANNUNTIABERUNT NOBIS. 2. OPUS QUOD OPERATUS ES IN DIEBUS EORUM, Vers. 1 ET IN DIEBUS ANTIQUIS.

Incipit populus Dei in persecutione positus, et pro afflictione gemens commemorare magnalia, quæ Deus pro fidelium suorum defensione aliquando fecit, et mirari cur nunc eisdem fideles suos dereliquisse videatur, ut hac commemoratione et admiratione Deum ad misericordiam flectat. Sed ideo præmisit in titulo David hic intellectu opus esse, quoniam Deus non mutatur, sed medicinam pro tempore mutat, prout populo suo ægrotanti convenire judicat. Deus, inquit Propheta in persona Ecclesiæ, vel martyrum utriusque Testamenti, « auribus nostris audivimus. » Dicit autem *auribus nostris*, cum satis fuisse videretur dicere, *audivimus*, vel *auribus audivimus*, ad majorem certitudinis expressionem: quo modo S. Joannes scribit initio primæ epistolæ: « Quod vidimus oculis nostris, et manus nostræ contractaverunt; » videbatur satis fuisse dicere, *quod vidimus, et contractavimus*; sed magnam habet vim ad significandam certitudinem exploratam, illud *oculis nostris, manibus nostris*. Ita igitur hoc loco dicunt: « Auribus nostris audivimus, » id est, nos ipsi audivimus. Ad dunt continuo unde audierint; ac dicunt: « Patres nostri annuntiaverunt nobis, » id est, non accepimus incerto rumore ab hominibus ignotis, sed ipsi patres nostri, viri fide dignissimi, qui nos filios suos nunquam decepissent, ipsi, inquam, « annuntiaverunt nobis. » Quid autem audierint a patribus explicant, cum addunt: « Opus, quod operatus es in diebus eorum, et in diebus antiquis, » id est, annuntiantibus patribus audivimus mirabile opus, quod fecisti in diebus eorum, ipsis videlicet videntibus; et etiam « opus, quod fecisti in diebus antiquis, » quod patribus suis narrantibus ipsi patres nostri audierunt. Non multum refert, quod in hebræo non habetur *et*, unde aliqui exponunt: In diebus eorum, qui sunt dies antiqui.

vers. 3. 3. MANUS TUA GENTES DISPERDIDIT, ET PLANTASTI EOS; AFFLIXISTI POPULOS, ET EXPULISTI EOS.

Explicat in particulari unum ex operibus mirabilibus, quod Deus fecit pro fidelibus suis in diebus patrum, ac dicit; « Manus tua gentes disperdidit, » id est, potentia tua disperdidit ex terra promissionis gentes Chananæorum et Jebusæorum, quæ in illa habitabant; « et plantasti eos, » id est, et gentibus illis ejectis, plantasti patres nostros in illa ipsa terra. « Afflixisti populos, et expulisti eos, » id est, disperdidit illos manus tua, quia afflixisti gravissimis præliis populos illarum gentium, et tandem devictos expulisti, ut locum darent populo tuo. Ex hoc loco intelligimus, quod supra dictum est: « Patres nostri annuntiaverunt nobis opus, quod operatus es in diebus eorum, » non esse accipiendum de narratione immediata, sed mediata, id est, mediante successione filiorum: quod enim hoc loco narratur, factum est tempore Mosis et Josue;

non potuit autem Moses, vel Josue, id narrare per se Machabæis, aut Apostolis, neque Davidi, qui Psalmum scripsit, sed narraverunt per successores suos. Illud autem, *plantasti eos*, continet insignem metaphoram; significat enim ita constitutos et stabilitos fuisse in terra promissionis Hebræos, ut non nisi difficulter expelli possent, quomodo ponuntur arbores in terra, quando plantantur, et firmiter radicanantur, ut non facile avelli possint. Præterea quæ plantantur non solum firma consistunt, sed etiam crescunt, et multiplicantur; quam metaphoram explicat clarius Psalmus LXXXIX: « Plantasti radices ejus, et implevit terram: operuit montes umbra ejus, et arbusta ejus cedros Dei. »

4. NEC ENIM IN GLADIO SUO POSSEDERUNT TERRAM, ET BRACHIUM EORUM NON SALVAVIT EOS: Vers. 4.

5. SED DEXTERA TUA, ET BRACHIUM TUUM, ET ILLUMINATIO VULTUS TUI, QUONIAM COMPLACUISTI IN EIS. Vers. 5.

Probat quod dixit: « Manus tua disperdidit eos, » etc. Nam, inquit, « non in gladio suo possederunt terram, » id est, patres nostri, tempore Mosis et Josue, pugnaverunt quidem cum Chananæis; sed nisi adjutor et protector eorum tu fuisses, neque terram possedissent, neque evadere potuissent de manibus hostium suorum: ipsi enim pauciores erant, minus in bello exercitati, et pugnaturi erant adversus urbes munitissimas. Non igitur in gladio suo, id est, virtute armorum suorum possederunt terram promissionis. « Neque brachium eorum salvavit eos, » id est, neque robor eorum tantum erat, ut in prælio captivitatem, vel mortem evadere possent; « sed dextera tua, et brachium tuum, et illuminatio vultus tui, » dedit eis terram possidendam, et salvavit eos a morte, vel captivitate, quando cum Chananæis pugnantibus: et hoc ideo, « quia complacuisti in eis, » id est, non propter eorum virtutes, aut merita, sed quia tibi placuit eligere eos in populum tuum. Illud, *illuminatio vultus tui*, significat proprie *benignum aspectum*, sive gratiam et favorem, ut diximus in Psalmo superiori, vers. 3. Dicitur enim Deus *illuminare vultum super aliquem*, quando illum sereno vultu respicere dignatur, id est, cum ejus miseretur, eique gratiam suam impertit. Esse autem verissima, quæ hoc loco dicuntur, perspicuum est ex libro Josue cap. VI, ubi legimus muros urbis Hierico ad solum clamorem filiorum Israel funditus corruisse, et ex capite X, ubi legimus, pugnante Josue, Deum immisisse de cælo lapides grandinis super hostes, et ait Scriptura: « Et mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, quam quos gladio percusserant filii Israel. »

Deus quomodo dicatur illuminare vultum super aliquem?

6. TU ES IPSE REX MEUS, ET DEUS MEUS QUI MANDAS SALUTES JACOB. Vers. 6.

Exponit nunc admirationem suam populus

Dei, dicens : « Tu es ipse Rex meus, et Deus meus, qui mandas salutes Jacob, » id est, tu ipse, qui patres nostros adjuvabas et protegebas, quia Rex et Deus eorum eras, tu, inquam, « ipse es etiam Rex meus, et Deus meus; » et ille idem, « qui mandas salutes Jacob, » id est, qui consuevisti salvare populum tuum, qui a parente suo nominatur Jacob. Hoc loco nonnulli volunt supervacaneum esse illud, *et*, cum dicitur, *et Deus meus*, et exponunt, *tu es Rex meus et Deus meus*. Ratio eorum est, quia illud, *et*, non habetur in textu hebraico. At Septuaginta Interpretes habent *et*, et sic legunt, et exponunt omnes veteres græci et latini, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Chrysostomus, Theodoretus, Euthymius, et sensus est sublimior : nam significat Scriptura, Deum non solum esse regem populi sui, sed etiam Deum, id est, iudicem totius mundi, æternum et omnipotentem, qui possit non solum protegere populum suum, quem regit, sed etiam punire omnes adversarios ejus. Itaque retinendum est illud, *et*; et credendum, vel excidisse ex hebræo textu, vel Septuaginta seniores addidisse illud, ut declararent vocem *Deus* non esse vocativi casus, sed nominativi, et aliquid amplius eo nomine significari, quam nomine regis. Est etiam hoc loco observandum illud, *qui mandas salutes Jacob*, non significare, *qui mittis salutes*, sed *qui præcipis*, sive *jubes* : vox enim hebraica et græca hoc significant, et ex illis declaranda est ambiguitas vocis latinæ. Itaque sensus est, « qui mandas, » id est, qui jubes et præcipis salvari populum tuum, id est, qui solo imperio et nutu potes, et soles salutem dare populo tuo, quasi dicat : « Tu es Rex meus, » sed non ut alii reges, qui bellando protegunt; sed es etiam Deus, qui solo verbo, solo imperio, solo nutu vales salvare Jacob.

Deus non solum rex, sed etiam iudex populi sui.

Vers. 7. 7. IN TE INIMICOS NOSTROS VENTILABIMUS CORNU, ET IN NOMINE TUO SPERNEMUS INSURGENTES IN NOBIS.

Ostendit nunc, non solum Deum esse eundem Deum, qui erat tempore patrum, sed etiam populum esse eundem, et eandem spem in Deo habere, quam patres habuerunt : hinc enim oritur admiratio, cur idem Deus cum eodem populo ita contrario modo se gerat, ut quem antea victorem nullo negotio faciebat, nunc vinci et debellari sinat. « In te, inquit, inimicos nostros ventilabimus cornu, » id est, nos quoque, si adjuvor et protector noster fueris, inimicos nostros vincemus in te, id est, in tuo auxilio confidentes. « Et in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis, » id est, et invocato nomine tuo, non timebimus, nec magnificiemus impetum hostium insurgentium in nos. Illud, *ventilabimus cornu*, est metaphoricum, ducta similitudine a tauris, qui cornibus projiciunt in ventum et in auras quidquid illis obicitur. Nos, inquit, tua potentia freli, ea facilitate hostes nos-

tros abigemus et fundemus, qua solet ferocissimus taurus cornibus ventilare paleas.

8. NON ENIM IN ARCU MEO SPERABO, ET GLADIUS VERS. MEUS NON SALVABIT ME.

Pergit in demonstranda similitudine inter populum Dei præsentem et antiquum. Sicut enim antiquus populus non in gladio suo possidebat terram, ita, inquit, « et ego populus tuus præsens non in arcu meo sperabo, » id est, non confidam in viribus et armis meis. « Et gladius meus non salvabit me, » id est, scio et confiteor, quod si salutem consequar, eam mihi non dabit gladius meus, sed auxilium tuum.

9. SALVASTI ENIM NOS DE AFFLIGENTIBUS NOS, VERS. ET ODIENTES NOS CONFUDISTI.

Declarat, quod dixit : « Gladius meus non salvabit me, » dicens : « Salvasti enim nos de affligentibus nos, » id est, confiteor salutem meam non a viribus meis pendere, quoniam quotiescumque salvus factus sum a quacumque tribulatione, tu « salvasti nos ab affligentibus nos, » et tu es qui inimicos nostros, « qui nos oderant, » et perdere cupiebant, « confudisti, » efficiens protectione tua, ut conatus eorum frustraretur, et ipsi confusi ab oppugnatione nostra recederent.

10. IN DEO LAUDABIMUR TOTA DIE, ET IN NOMINE TUO CONFITEBIMUR IN SÆCULUM.

Concludit ex iis, quæ dixit, populum Dei, quotiescumque liberabitur a tribulatione, id beneficium Deo acceptam relaturum, et gloriam omnem ipsi Deo daturum esse. « In Deo, inquit, laudabimur tota die, » id est, non in nobis, sed in Deo gloriabimur omni tempore, quo de hostium manibus liberabimur : et in nomine Domini invocato, ipsi confitebimur laudem et gloriam usque in æternum. Quibus verbis confirmat quod demonstrare volebat, populum esse eundem, qui antea fuerat, id est, confidentem in Dei auxilio, non in suis viribus, ut populus antiquus : non in viribus suis, sed in adiutorio Domini confidebat. Illud, *laudabimur*, phrasis est hebraica significans gloriari, non proprie laudari. Similis est phrasis italica, quando dicimus : *Mi lodo del tale*, et habetur hæc phrasis in aliis locis multis, ut in *Psal. xxxiii* : « In Domino laudabitur anima mea; » *Psal. civ* : « Laudamini in nomine sancto ejus, » et alibi sæpe. Illud autem, *et in nomine tuo confitebimur*, clarius est in hebræo, *et nomini tuo confitebimur*. S. Augustinus hos versiculos, a septimo usque ad decimum, vult continere prophetiam futuræ victoriæ Christi et Christianorum, quando Ecclesia de omnibus hostibus triumphabit. Sed superior expositio, quæ est Chrysostomi, videtur magis literalis : non enim hic loquitur Propheta, sed populus Dei, qui miratur se a Deo non juvari, cum sit idem populus cum eo, quem Deus tam manifeste auxilio suo protegebat. Sequitur igitur :

11. 11. NUNC AUTEM REPULISTI, ET CONFUDISTI NOS;
ET NON EGREDIERIS, DEUS, IN VIRTUTIBUS NOSTRIS.

Hic jam incipit admiratio et conquestio miserabilis populi graviter afflicti ab inimicis. «Nunc autem,» id est, olim tanto favore nos prosequeris, «nunc autem repulisti et confudisti nos;» nam et tempore Antiochi opprobrium erat vocari Judæum, et tempore tyrannorum infame erat Christianorum nomen, et videbantur fideles derelicti a Deo. «Et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris,» id est, si velimus hostibus repugnare, qui nos affligunt, tu non egredieris nobiscum, ut olim egrediebaris, ut pro populo tuo pugnares. Per *virtutes* intelliguntur exercitus, ut clare habetur in hebræo, *בצבאותינו* *betsibothenu*: sunt enim exercitus armati vires et robora populi; et *virtus* hoc loco non virtutem moralem, sed potentiam et robur significat. Porro tempore persecutionum tam Antiochi quam imperatorum gentilium, tanta erat debilitas in populo Dei, ut non auderent ullo modo resistere; et ideo patiendo, et tolerando solum pugnabant. Sed quamvis ab hoste visibili fugarentur et cæderentur, tamen de hoste invisibili gloriosissime triumphabant: et quamvis in conspectu hominum derelicti viderentur a Deo, tamen in occulto maxima Dei gratia juvabantur. Sed hoc loco de eo tantum agitur, quod foris agebatur, et relinquitur filiis Core intelligendum, quod agebatur in occulto.

12. 12. AVERTISTI NOS RETRORSUM POST INIMICOS NOSTROS, ET QUI ODERUNT NOS, DIRIPIEBANT SIBI.

Pergit in explicanda persecutione. «Avertisti nos retrorsum post inimicos nostros,» id est, fecisti ut qui in primo loco eramus, jam in postremo essemus, et tanquam victi et captivi sequeremur inimicos nostros; et iidem inimici nostri, «qui nos odio habebant,» pro arbitrio suo, et nos et nostra «diripiabant, sibi,» id est, in usum suum convertebant. S. Hieronymus ex hebræo reddidit, *avertisti terga nostra hosti*: quem sensum verba hebraica facile admittunt, quæ ad verbum sic sonant, *avertisti nos retrorsum ab inimicis nostris*; sed versio græca et latina, quæ habet, *post inimicos nostros*, non facile sensum illum ferre possunt: qui enim terga vertunt et fugiunt, non terga vertunt post inimicos, sed ante inimicos. Ideo sensum alium nos supra posuimus ex Chrysostomo et Augustino, neque repugnat nostra expositio verbis hebraicis; nam pro eo quod haberi diximus, *ab inimicis nostris*, potest etiam legi, *præ inimicis nostris*, ut legit S. Augustinus, et secundum eam lectionem optime constat explicatio, quam attulimus: sive enim legas, *avertisti nos retrorsum post inimicos nostros*, sive legas, *avertisti nos retrorsum præ inimicis nostris*, semper significatur nos redactos esse ad locum inferiorem et posteriorem, et in hostium potestatem misere devenisse.

13. DEDISTI NOS TANQUAM OVES ESCARUM, ET IN GENTIBUS DISPERSISTI NOS.

Mire describit martyria Sanctorum. «Dedisti, inquit, nos tanquam oves escarum,» id est, permisisti nos tam facile trucidari, et in tanta multitudine, ac si essemus oves destinatae ad macellum, quæ in magna copia, et sine ulla resistantia occiduntur: «Et in gentibus dispersisti nos,» id est, et eos ex nobis, quos occidere hostes noluerunt, permisisti dispergi inter gentes. Ubi notantur exilia in loca remotissima, ad quæ frequenter Sancti ablegabantur.

14. VENDIDISTI POPULUM TUUM SINE PRETIO, ET NON FUIT MULTITUDO IN COMMUTATIONIBUS EORUM.

Aliud supplicium describit, quo sancti martyres tanquam vilissima mancipia deputabantur ad secanda marmora, vel ad curandas bestias, vel ut in theatris laniarentur a feris, ut eo spectaculo oblectarentur spectantium oculi. «Vendidisti, inquit, populum tuum sine pretio,» id est, tradidisti populum tuum potestati inimicorum, et nihil pretii accepisti. «Et non fuit multitudo in commutationibus eorum,» id est, et cum hostes, quibus eos tradideras, vellent eos vendere in mancipia, et pro pecunia commutare, non fuit multitudo pecuniæ in commutationibus eorum, id est, tanquam vilissima mancipia fere pro nihilo vendebantur, et ad opera abjectissima deputabantur. S. Augustinus legit: *Non fuit multitudo in jubilationibus eorum*, et exponit: non remanserunt multi in Ecclesiis, qui Domino jubilent in officiis divinis celebrandis; sed codices græci variant: emendatioribus autem habent, ut nos in Vulgata legimus, quæ lectio concordat cum textu hebraico, et sic etiam legunt et exponunt Ambrosius, Hieronymus et Chrysostomus.

15. POSUISTI NOS OPPROBRIUM VICINIS NOSTRIS, SUBSANNATIONEM ET DERISUM HIS, QUI SUNT IN CIRCUITU NOSTRO.

Ad supplicia corporalia adjungit irrisiones et opprobria. «Posuisti, inquit, nos opprobrium vicinis nostris,» id est, ex eo quod permissione tua devenimus in calamitates, quas paulo ante descripsimus, inde factum est ut jam simus opprobrio vicinis nostris, et subsannemur, ac irrideamur ab iisdem vicinis qui sunt in circuitu nostro.

16. POSUISTI NOS IN SIMILITUDINEM GENTIBUS, COMMOTIONEM CAPITIS IN POPULIS.

Per similitudinem intelligitur proverbium, sive parabola, ut clarius dicitur in *Psal. LXVIII*: «Factus sum illis in parabolam.» Ait igitur, «: Posuisti nos in similitudinem gentibus,» id est, fecisti ut gentiles de nostra calamitate parabolam, sive proverbium sibi facerent, et cum vellent inter loquendum exemplum proponere rei valde detestandæ, nostram miseriam in medium adferrent.

Posuisti etiam nos « commotionem capitis in populis, » id est, fecisti ut populi gentium non solum irrisione verborum, sed etiam capitis agitatione nos detestarentur, vel irriderent.

Vers. 17. 17. TOTA DIE VERECUNDIA MEA CONTRA ME EST, ET CONFUSIO FACIEI MEÆ COOPERUIT ME.

Vers. 18. 18. A VOCE EXPROBRANTIS ET OBLOQUENTIS, A FACIE INIMICI ET PERSEQUENTIS.

Explicat effectum irrisionum, quia sine dubio ingens confusio et verecundia erat. « Tota die, inquit, verecundia mea contra me est, et confusio faciei meæ cooperuit me, » id est, omni tempore hujus persecutionis verecundia mea in conspectu meo est, semper video confusionem meam, quæ confusio faciei meæ totum me quasi velo quodam operuit. Oritur autem hæc tota confusio « a voce exprobrantis et obloquentis, » id est, ab iis qui mihi exprobrant stultitiam, quod Crucifixum colam; exprobrant impietatem, quod Deos non venerer; exprobrant falsa crimina, infanticidia, incestus, et similia, et de his inter se obloquuntur. Explicat autem qui sint isti exprobrantes et obloquentes, cum addit: « A facie inimici et persequentis. » Sed videtur hæc verecundia et confusio non convenire sanctis martyribus, cum scriptum sit: « Qui erubuerit me, hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua et Patris, » Luc. IX. Et: « Qui me confessus fuerit, et Filius hominis confitebitur eum, cum venerit in gloria Patris sui cum angelis sanctis, » Marc. VIII. Cæterum Dominus non prohibet quamcumque verecundiam et confusionem, sed eam, quæ impedit confessionem. Illi enim reprehenduntur, qui ab hujusmodi verecundia superati, Christum confiteri non audebant, vel etiam ad negandum adigebantur. Istos autem de quibus in hoc Psalmo agitur, non fuisse a verecundia victos, docent verba sequentia.

Vers. 19. 19. HÆC OMNIA VENERUNT SUPER NOS, NEG OBLITI SUMUS TE; ET INIQUE NON EGIMUS IN TESTAMENTO TUO.

Post explicata beneficia Dei erga patres antiquos, et destitutionem ac derelictionem populi junioris, subjungit Propheta in persona ejusdem populi causam hujus desertionis non posse tribui peccatis suis: unde colligitur ratio admirationis et querimonie. Sic igitur loquitur: « Hæc omnia venerunt super nos, » id est, has angustias et tribulationes passi sumus; et tamen « non obliti sumus te, » id est, non dimisimus te, ut coleremus deos alienos: solet enim Scriptura conjungere oblivionem Dei cum idololatria. *Psalm. CV*: « Mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum, obliti sunt Deum, qui salvavit eos. Et *Deuteron. XXXII*: « Immolaverunt dæmonibus, et non Deo: Deum qui te genuit dereliquisti, et oblitus es Domini creatoris tui. » Et in hoc ipso Psalmo: « Si obliti sumus nomen

Dei nostri, et si expandimus manus nostras ad deum alienum. » Isti igitur affirmant se non coluisse deos alienos; ideo aiunt: « Obliti non sumus te, et inique non egimus in testamento tuo, » id est, non solum non adhæsimus diis alienis, obliviscentes te Deum verum; sed neque iniquitatem fecimus contra pactum, quod pepigimus tecum in Sina, ut servaremus legem tuam; nam testamentum hoc loco, ut est clarius in hebræo בְּרִית *berith*, pactum significat. Itaque protestantur se Deum non reliquisse, neque in legem ejus peccasse.

20. ET NON RECESSIT RETRO COR NOSTRUM, ET Vers. DECLINASTI SEMITAS NOSTRAS A VIA TUA.

Idem repetunt aliis verbis, ut magis innocentiam suam declarent. *Et non recessit retro cor nostrum*, idem est quod, *obliti non sumus te*, id est, cum tecum ambularem ex corde adherentes tibi, non recessimus retro, neque te deseruimus. Illud autem, *et declinasti semitas nostras a via tua*, requirit repetitionem præcedentis negationis, ut sensus sit: « Non recessit retro cor nostrum, et non declinasti semitas nostras a via tua, » id est, non permisisti ut gressus nostri declinarent a via tua, id est a lege tua, quod est idem cum illo, « et inique non egimus in testamento tuo. » S. Hieronymus clarissime vertit ex hebræo, *et non declinaverunt semitæ nostræ a via tua*; quamvis enim in hebræo non habeatur negatio, et verbum *declinasti* sit in secunda persona singulari, tamen voluit S. Hieronymus sententiam reddere, non verba. Alii quoque Interpretes, ut notat S. Joannes Chrysostomus, addiderunt negationem. Septuaginta Interpretes, quos sequitur editio Vulgata, non posuerunt in textu suo negationem, quia non invenerunt in originali, sed tamen ea subintelligenda est, ut in multis aliis locis. Quod si quis omnino velit affirmative exponere illud, *et declinasti semitas nostras a via tua*, poterit *per viam Domini*, intelligere viam misericordie et gratie; nam « universæ viæ Domini misericordia et veritas, » *Psalm. XXIV*, ait idem Propheta. Itaque sensus erit: *declinasti semitas nostras a via misericordie tuæ, a favore, a gratia, ab auxilio tuo in tribulationibus nostris; cum qua expositione satis conveniunt quæ sequuntur.*

21. QUONIAM HUMILIASTI NOS IN LOCO AFLICTIONIS, ET Vers. COOPERUIT NOS UMBRA MORTIS.

Si sequamur posteriorem expositionem versiculi superioris, versiculus præsens declarabit quomodo declinaverit Deus semitas populi sui a via sua, quoniam videlicet, « humiliavit eum in loco afflictionis; » si vero sequamur priorem expositionem, particula *quoniam* vel redundabit, ut non semel in Scriptura sacra redundat, vel reddet causam sententiæ sequentis, non præcedentis, hoc modo: « Quoniam humiliasti nos

in loco afflictionis, ideo et cooperuit nos umbra mortis. Porro humiliare aliquem in loco afflictionis, est dejicere illum in profundum miseriarum; ponitur enim *in loco*, pro *in locum*. S. Hieronymus vertit ex hebræo, *in locum draconum*. Et vere vox דַּרְיוֹן, quæ est in textu hebræico, *dracones* significat. Sed videntur Septuaginta sensum vertisse, non verbum. Loca enim draconum sunt loca cavernosa, deserta, horrentia, ac per hoc loca afflictionis; et quoniam loca afflictionis obscura sunt et tenebrosa, ut cavernæ, putei, tetri carceres, ideo addit: « Et cooperuit nos umbra mortis, » id est, operuerunt nos tenebræ, et ingens obscuritas. Quæ omnia, metaphoræ sunt, quibus tribulationis et persecutionis magnitudo significatur; vocabulum *umbra mortis* frequentissimum est in Scripturis utriusque Testamenti, et ut plurimum conjungitur cum vocabulo *tenebrarum*, ut est videre *Job. III, Psalm. LXXXVII et CVI, Isai. IX, Matth. IV, Luc. I*, et nihil aliud significat, nisi magnam obscuritatem. Dicitur autem obscuritas umbra mortis, quoniam in morte extinguitur vita, quæ est quasi lumen quoddam, unde extincta vita solum tenebræ relinquuntur. S. Augustinus dicit mortalitatem esse umbram mortis, id est imaginem mortis; mortem autem veram esse damnationem cum diabolo, quæ dicitur mors æterna.

Umbra
mortis
quid si
gnificat?

- Vers. 22. 22. SI OBLITI SUMUS NOMEN DEI NOSTRI, ET SI EXPANDIMUS MANUS NOSTRAS AD DEUM ALIENUM.
- Vers. 23. 23. NONNE DEUS REQUIRET ISTA? IPSE ENIM NOVIT ABSCONDITA CORDIS.

Probant, qui in hoc Psalmo loquuntur, testimonio Dei, se revera non esse oblitos Domini, ut supra dixerunt. Dicunt enim: « Si oblitus sumus nomen Dei nostri, et si expandimus manus nostras ad deum alienum » deprecandum, « nonne Deus requirit ista, » quasi dicant: Certe requirit, et inveniet an ita sit. « Ipse enim novit abscondita cordis. » Sed profecto inveniet, nos oblitos non esse nomen ipsius.

- Vers. 24. 24. QUONIAM PROPTER TE MORTIFICAMUR TOTA DIE, ÆSTIMATI SUMUS SICUT OVES OCCISIONIS.
- Vers. 25. 25. EXURGE, QUARE OBDORMIS, DOMINE? EXURGE, ET NE REPELLAS IN FINEM.

Concludit populus Dei petens a Deo finem persecutionis. « Quoniam, inquit, propter te mortificamur tota die, » id est, quoniam propter confessionem nominis tui quotidie morti tradimur, multi quotidie occiduntur ex nobis, « æstimati sumus sicut oves occisionis, » id est, similes facti sumus ovibus destinatis ad mactationem, quæ sine resistantia, vel misericordia jugulantur. « Exurge, quare obdormis, Domine? » id est, cum causa tua hic agatur, et servi tui tanta patiantur, cur tu siles, quasi dormiens non adverteres? « Exurge » a somno, id est, fac quod illi faciunt, qui surgunt a somno, et incipiunt videre, quod antea non vi-

debant. « Exurge in auxilium nostrum, et ne repellas nos » ab adjutorio tuo « in finem, » id est, usque ad consummationem, finiatur tandem te opem ferente persecutio. Hunc locum adduxit Apostolus *ad Rom. VIII*: « Quis, inquit, nos separabit a charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? sicut scriptum est, quia propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis. »

- Vers. 26. 26. QUARE FACIEM TUAM AVERTIS, OBLIVISCEBIS INOPIE NOSTRÆ ET TRIBULATIONIS NOSTRÆ?

Pergit in eadem oratione, et utitur duabus aliis metaphoris: nam in versu superiore sumpsit similitudinem a somno, nunc sumit ab aversione faciei, et ab oblivione, quorum neutrum cadit in Deum. Dicitur tamen Deus avertere faciem, quando non juvat, quasi non videret miseriam nostram; et dicitur etiam oblivisci, quando non succurrit egentibus auxilio, et tribulatis, quasi esset oblitus eorum.

Quomodo
Deus fa-
ciem
avertere
dicatur.

- Vers. 27. 27. QUONIAM HUMILIATA EST IN PULVERE ANIMA NOSTRA, CONGLUTINATUS EST IN TERRA VENTER NOSTER.

In eadem oratione persistens, et sciens, orationem humiliantis se gratissimam esse Deo, dicit se humiliatum usque ad summum, ut magis humiliari non possit. Qui enim stans orat, potest humiliari flectendo genua; et qui genibus flexis orat, potest adhuc humiliari prosternendo se totum ad terram; sed qui humi prostratus orat, non habet, quo descendat, ut magis humilietur. Porro humiliari potest homo corde et corpore usque ad terram: corde, si vere cogitet, et intelligat, et fateatur se pulverem esse, quomodo orabat Abraham, cum diceret: « Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis, » *Gen. XVIII*; corpore autem, si ad terram prostratus oret, quod de Christo Domino referunt *Matthæus cap. XXVI*, et *Marcus cap. XIV*: « Procidit, inquit, in faciem super terram, dicens, » etc. Neque obstat quod *Lucas cap. XXII*, dicat: « Positis genibus oravit: » nam positis genibus orare cepit, deinde procidit in terram. Utramque humilitatem præ se ferunt, qui in hoc Psalmo dicunt: « Quoniam humiliata est in pulvere anima nostra, conglutinatus est in terra venter noster, » id est, cognoscimus nos pulverem esse, et vere adhæsit in terra venter noster, dum corpore prostrati oramus te. Possunt etiam hæc omnia referri ad magnitudinem persecutionis, per quam redacti erant ad extremam et summam ignominiam, et contemptum.

Humilia-
ri homo
potest
corde et
corpore.

- Vers. 28. 28. EXURGE, DOMINE, ADJUVA NOS, ET REDIME NOS PROPTER NOMEN TUUM.

Addunt ultimam et efficacissimam rationem, cur Deus moveri debeat ad misericordiam erga populum suum, ne videlicet blasphemetur am-

SUPPL.

plius nomen ipsius. « Exurge, inquit, adjuva nos » in hac tribulatione, « et redime, » id est, libera nos, « propter nomen tuum, » id est, ut non blasphemetur, sed glorificetur nomen tuum, et sicut sine pretio vendidisti nos, ita sine pretio redime, non ob nostra merita, sed propter nomen tuum, propter misericordiam et benignitatem tuam. Ad majorem intelligentiam hujus Psalmi, videntur expediendæ quæstiunculæ, quæ lectori facile possent occurrere.

Car qui in hoc Psalmo loquuntur, querantur se sine culpa sua puniri, cum alii Sancti persecutiones peccatis suis imputare soleant; nam Daniel, cap. ix, loquens de captivitate Babylonica, dicit: « Peccavimus, inique fecimus, impie egimus, et recessimus, et declinavimus a mandatis tuis et judiciis tuis. » Et tres pueri sancti in fornacem ignis coniecti, et a Deo mirabiliter liberati confitentur hoc modo, *Daniel. iii*: « Judicia vera fecisti juxta omnia, quæ induxisti super nos, et super civitatem sanctam Jerusalem: peccavimus enim, et inique egimus recedentes a te, deliquimus in omnibus. » Eadem est vox sanctorum Machabæorum lib. II, cap. vii: « Nos, inquit, propter nos ipsos hæc patimur, peccantes in Deum nostrum. » Eadem dicit de persecutionibus christianorum S. Cyprianus in serm. quinto, qui est *De lapsis*. Respondeo, negari non posse, quin ob peccata populi Deus persecutiones excitari permittat. Cæterum sancti viri variis modis loquuntur: aliquando enim suscipiunt personam membrorum infirmorum (unum enim corpus sumus, alter alterius membra), et peccata fratrum suorum sibi tribuunt: quo modo sæpe lingua confitetur quasi peccata, quæ tamen a membris aliis patrata sunt; aliquando vero induunt personam perfectorum et sanctorum, qui revera puniuntur in communi persecutione sine propria culpa. Sic igitur Scripturæ allatæ inter se non pugnant: nam

Daniel, tres pueri, et sancti Machabæi loquebantur in persona membrorum infirmorum; isti vero, qui in hoc Psalmo loquuntur, personam innocentium et Sanctorum induerunt.

Secunda quæstio: Cur Deus innocentes puniri sinit, cum propter iniquos persecutionem excitari permittat? Respondeo, innocentes in persecutione non proprie puniri, sed probari: vult enim Deus per atrocitatem persecutionis, quasi per ignem conflatorii, vel per ventilabrum areæ, purgare Ecclesiam suam, et efficere ut appareant qui sint veri, qui ficti fideles, qui sint aurum, qui auralchum, qui frumentum, qui palæe. « Tribulatio, inquit Apostolus *Rom. v*, probationem operatur; » et in lib. *Sap. eap. iii*: « Deus tentavit eos, et invenit eos dignos se; tanquam aurum in fornace probavit illos. »

Tertia quæstio: Cur ergo Sancti queruntur de persecutione, et eam cito finiri precantur? Respondeo, quia tribulationem tolerare jubemur, non amare, et nemo quod tolerat amat, etsi tolerare amet: quamvis enim gaudeat se tolerare, tamen mavult non esse quod toleret, ut scripsit S. Augustinus in lib. X *Confess. cap. xxviii*. Deinde, quia persecutio atque tentatio periculosa est, cum sit incerta victoria, et Sancti de se non præsumant.

Quarta quæstio: Cur Deus, ut in hoc Psalmo dicitur, aliquando populo suo tribuit temporalia bona et victoriam de inimicis, aliquando e contrario aufert eadem temporalia bona, et populum suum ab hostibus vinci, ac debellari sinit? Respondeo, ut omnes intelligant bona temporalia a Deo dari, non a dæmonibus, vel a fato aut fortuna; ideo tribuit illa amicis suis, quando ita expedire judicat. Ut autem amici Dei non hæreant temporalibus bonis, neque ament stabulum pro domo, et exilium pro patria, sæpe illis eripit ejusmodi bona, ut in explicatione Psalmi *xl*, vers. 3, fusius explicavimus.

PSALMUS XLV

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, pro iis qui commutabuntur, filiis Core, ad intellectum, Canticum pro dilecto.

2. Eructavit cor meum verbum bonum; dico ego opera mea regi.

Lingua mea calamus scribæ, velociter scribentis.

3. Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis: propterea benedixit te Deus in æternum.

4. Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime.

V. s. h. — Victori, pro liliis, filiorum Core, eruditionis canticum amantissimi.

Eructavit cor meum verbum bonum; dico ego opera mea regi: lingua mea stylus scribæ velocis.

Decore pulchrior es filiis hominum, effusa est gratia in labiis tuis: propterea benedixit tibi Deus in æternum.

Accingere gladio tuo super [al. circa] femur, fortissime, gloria tua et decore tuo.

5. Specie tua et pulchritudine tua intende, prospere procede, et regna.

Propter veritatem, et mansuetudinem, et justitiam; et deducet te mirabiliter dextera tua.

6. Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent, in corda inimicorum regis.

7. Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi; virga directionis, virga regni tui.

8. Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem; propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis.

9. Myrrha, et gutta, et casia a vestimentis tuis, a domibus eburneis; ex quibus delectaverunt te 10. filiæ regum in honore tuo.

Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate.

11. Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et domum patris tui.

12. Et concupiscet rex decorem tuum; quoniam ipse est Dominus Deus tuus, et adorabunt eum.

13. Et filiæ Tyri in muneribus vultum tuum deprecabuntur, omnes divites plebis.

14. Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus, in fimbriis aureis 15. circumamicta varietatibus.

Adducentur regi virgines post eam; proximæ ejus afferentur tibi.

16. Afferentur in lætitia et exultatione; adducentur in templum regis.

17. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii: constitues eos principes super omnem terram.

18. Memores erunt nominis tui in omni generatione et generationem.

Propterea populi confitebuntur tibi in æternum et in sæculum sæculi.

Decore tuo prospere ascende, propter veritatem, et mansuetudinem justitiæ, et docebit te terribilia dextera tua.

Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent: in corde inimicorum regis.

Thronus tuus Deus in sæculum, et in æternum: sceptrum æquitatis, sceptrum regni tui.

Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem [*h. impietatem*]: propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo exultationis præ participibus tuis.

Myrrha et stacte et cassia in cunctis vestimentis tuis, de domibus [*h. de templis*] eburneis, quibus lætificaverunt te filiæ regum in honore tuo.

Stetit conjux [*h. regina*] in dextera tua, in diademate aureo.

Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam; et obliviscere populi tui et domus [*al. domum*] patris tui.

Et concupiscet rex decorem tuum: quia ipse est Dominus [*al. ad. Deus*] tuus, et adora eum.

Et, o filia fortissimi [*h. Tyri*], in muneribus faciem tuam deprecabuntur divites populi.

Omnis gloria filiæ regis intrinsecus: fasciis aureis vestita est [*h. præ fasciis aureis, vestimenta illius*].

In scutulatis ducetur ad regem, virgines sequentur eam, amicæ [*h. sodales*] ejus ducentur tibi.

Ducentur in lætitiis et exultatione: ingredientur thalamum [*h. templum*] regis.

Pro patribus tuis erunt filii [*al. filiæ*] tibi [*h. tui*], pones eos principes in universa terra.

Recordabor nominis tui in omni generatione et generatione:

Propterea populi confitebuntur tibi in sæculum et in æternum.

Argumentum. — Epithalamium in nuptiis regis alicujus decantatum. Laudat vates regem a dignitate formæ et gratia eloquentiæ, fortitudine, potentia, splendore et magnificentia, cum in se, tum in conjugè, postremo et a felicitate liberorum. Ex circumstantiis regni Salomonis desumptæ sunt imagines et ornamenta. Sed regem hunc esse *Regem Messiam*, sponsam illius aliasque virgines esse *Ecclesiam judaicam gentesque barbaras* ad Christum convertendas, veterum jam Judæorum opinio erat, ut arguit chaldaica hujus Psalmi paraphrasis, et SS. Patrum omnium sententia est, quam multis argumentis egregie confirmat Crelier, ad h. l., contra Rationalistas hoc carmen in sensu litterali referentes sive Salomoni, sive alicui ex Israelitarum regibus, ut Achabo, sive etiam novo cuidam Persarum regi. Post præmium, vers. 2, sunt strophæ duæ: vers. 3-10, canit regem: pulchrum, fortem, amantem æqui, opibus abundantem; vers. 11-16, canit reginam; sequitur epilogus de rege, vers. 17-18.

1. Præcentori, ad modum *instrumenti* shoshannim dicti, maskil, Coraitarum carmen, canticum amatarum.

2. Ebullit cor meum verbum bonum;

dico : Opera mea (*ποσῆματα*) regi *sunto!*
lingua mea stylus esto scribæ prompti!

3. Pulcher es præ filiis hominum;
effusa est gratia (sermonis) in labiis tuis :
ideo benedixit te Deus in perpetuum.
4. Cinge gladio tuo femur, heros,
ornatu tuo et decore tuo.
5. Et decore tuo (indutus), prospere (curru bellico) vehitor,
propter veritatem, et mansuetudinem, et justitiam ;
et doceat te terribilia dextera tua.
6. Sagittæ tuæ acutæ,
populis sub te cadentibus,
in cor hostium regis *penetrent*.
7. Solium tuum, Deus, *est solium sæculi et æternitatis;*
sceptrum justitiæ *est sceptrum regni tui.*
8. Amas justitiam et odio habes improbitatem :
propterea unxit te, o Deus, Deus tuus
oleo lætitiæ præ sociis tuis (regibus).
9. Myrrha, et aloe, et cassia omnia vestimenta tua ;
ex palatiis eburneis fides (fidium cantus) exhilarant te.
10. Filiæ regum *sunt* in charis tuis (inter puellas tuas) ;
adstat domina dexterae tuæ oblecta auro Ophiritico.
11. Audi, filia, et vide (qualis sit tua conditio), et inclina aurem tuam (ad mea
dicta) :
et obliviscere populi tui, et domus patris tui.
12. Et appetat rex pulchritudinem tuam (noli resistere) :
nam dominus tuus *is est*, et (ideo) adora eum.
13. Et filia Tyri (Tyrus urbs) muneribus,
adulantur faciem tuam (te) ditissimi *quique* populi.
14. Tota magnifica filia regis in interiore ;
ex pannis auro intertextis vestis ejus.
15. Vestibus acupictis (gall. *recamés*) adducitur regi ;
virgines post eam, sociæ ejus, adducuntur tibi.
16. Adducuntur cum gaudiis et exultatione,
ingrediuntur palatium regis.
17. Patrum tuorum loco sicut (vel *erunt*) filii tui,
constituas illos principes in omni terra.
18. Celebrabo nomen tuum per omnes venturas ætates ;
propterea (vel *quoniam*) populi laudabunt te in sempiternum.

NOTE.

Vers. 1. *Shoshannim*, propr. super *liliis*, nomen instrumenti musici formam *lilii* referentis : ita Gesenius.
Juxta Reinke \rightarrow *lilia* carmen designat, ad cujus modum et numeros Psalmus noster decantandus erat.
Hengstenberg *lilia* figurate accipit : super *liliis*, i. e. super virginibus, de quibus agitur Psalmus. *Mashil* :

vid. Argumentum Psalmi xiv. *Amatarum*; Maurer, *amorum*; Rosenmullerus, *rerum dilectarum* (plurali femin. generis significatione neutrali accepto), i. e. jucundum, suave : ita et Aquila vertit, ἀγαπᾶ προσηύδα, *carmen suavitatis*, sicut apud Theocritum, *Idyll. viii*, est προσηύδα μῦθος, *suave carmen*. — Vers. 2. *Bonum*, i. e. nobile et gratum. *Opera*, etc. *c'est un roi que je chante*. — Vers. 3. Quantopere formæ dignitas et fæcundia in regibus æstimatæ fuerint apud veteres, notum. *Ideo* : alii, *quæ minus recte*. — Vers. 4. *Ornatus* et *decor* sunt insignia regia. Alii : *gladio*, qui est *decus tuam et*, etc. — Vers. 5. *Propter*, ut veritas, mansuetudo, etc. in terris regnent. Alexandrinus *horah* accepit significatione *viam monstrandi* : minus recte. — Vers. 6. *Regis*, pro *tuorum*. — Vers. 7. *Deus* : Rationalistæ vertunt *Dei*, seu divinum, i. e. æternum : contra veterum omnium auctoritatem; qui vero o *Deus* retinent, dicunt tum apud Hebræos, tum apud Orientales omnes *deorum* nomine reges appellari. — Vers. 8. O *Deus* : Rationalistæ, *Deus*, in nominativo. *Unxit oleo lætitiæ*, i. e. magna lætitiæ et felicitate affectit. Locutio inde desumpta, quod in convivii lautioribus, festisque aliis unguentum adhibebatur. — Vers. 9. *Eburneis* (ἴψω *dens*, deinde κατ' ἔφεξιν ille dens ex quo fit ebur), quorum conclavia ebore vestita erant : conf. I *Reg. xxii*, 39; *Amos iii*, 15; *Odyss. IV*, 72, 73; *Horat. Carm. II*, 18, 2; *Æneid. X*, 135 seqq. *Fides* : *minni pro minnim*. Alii : pro *min*, cum *iod* paragog., intellectu *hem*, ex quibus : ita post Alexandrinum Hengstenberg. Alii, *palatiis eburneis*, *iis exhilaraverunt te*, i. e. palatia eburnea tibi ædificata sunt in diem nuptiarum tuarum. — Vers. 10. *Domina*, regina, uxor, a concubinis distincta. Regionem *Ophir* auri optimi ditissimam fuisse patet in locis plurimis. — Vers. 13. Complendum est prius membrum ex posteriore, posterius ex priore. Alii, *et, o filia Tyri*, Tyria, sponsa, *adulatur tibi*, etc. — Vers. 14. *Interiore* regia, puta patris sui, ex qua nunc, comitantibus puellis, in sponsi palatium abducitur : ita Maurer; Rosenmullerus : in sponsi regis cubiculo jam versans. Alii : mente et animo, quam vestibus, pulchrior; sed *phenimah* de locis tantum usurpatur. — Vers. 15. Maurer, *in via stragulis variegatis strata adducitur*, etc.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XLIV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, pro iis qui commutabuntur, filiis Core ad intellectum, Canticum pro dilecto.

Summa consensione docent omnes expositores latini, græci, hebræi, Psalmum hunc continere laudes Messie et sponsæ ejus Ecclesiæ, ut sit quasi spirituale epithalamium; et huic argumento titulus satis apte respondet : nam per eos qui commutabuntur, intelligit Propheta fideles populos, qui Ecclesiam faciunt; dicuntur autem commutandi, quia mutandi erant per justificationem in hoc sæculo, et per resurrectionem in alio; qui enim adorabant idola, adoraturi erant Deum verum; et qui miseram et mortalem ducebant vitam in terris, acturi erant felicem et sempiternam in cælis. Per *dilectum*, intelligunt omnes Christum, de quo non semel Pater cœlestis ait, *Matth. iii* et *vii* : « Hic est Filius meus dilectus, » et quem nemo novit, qui non ardentissime diligat, cum totus sit suavis et pulcher, quippe « speculum sine macula, et candor lucis æternæ, » ut legitur *Sap. vii*. Sensus igitur tituli hic erit : Canticum datum filiis Core, ad intelligenter et sapienter canendum usque in finem, cujus materia est pro iis qui commutabuntur, et pro dilecto, id est pro Ecclesia et pro Christo, pro Sponso et Sponso. In hebræo legitur, pro liliis, ubi nos habemus, pro iis qui commutabuntur; sed vox hebræica ליליא utrumque significare potest, videlicet *lilia*, et qui commutabuntur, ut S. Hieronymus faletur in epist. ad *Principiam virginem*, in qua totum hunc Psalmum diligenter explanat : et satis commode, qui commutandi sunt, lilia dici possunt, cum de Ecclesia, quæ est multitudo commutandorum, dicat Sponsus in *Cant. cap. ii* : « Sicut liliam inter spinas, sic amica mea inter filias. »

Qui commutantur cur dicantur?

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. ERUCTAVIT COR MEUM VERBUM BONUM, DICO EGO OPERA MEA REGI.

Vers. 2. 2. LINGUA MEA CALAMUS SCRIBÆ, VELOCITER SCRIBENTIS.

Hi duo versiculi continent præfationem totius Psalmi, in qua præfatione Propheta docet hunc Psalmum esse meram prophetiam a Spiritu Sancto dictatam, nihilque hic esse ab ingenio suo elaboratum : quamvis enim omnis divina Scriptura sit verbum Dei, et a Spiritu Sancto inspirata, tamen multum interest inter prophe-

tias, et historias, vel epistolas : nam in edendis prophetiis sancti scriptores non laborabant cogitando, et discurrendo, et ad memoriam aliquid revocando; sed simpliciter loquebantur, vel scribebant quæ Deus illis ostendebat : quod de Hieremia testatur Baruch, *Hierem. xxxvi*, quod videlicet « ita loqueretur, ac si in libro aliquo legeret, quod dicebat. » Sed, cum sacri scriptores scribebant historias, vel epistolas, inspirabat quidem Deus illis scribendi voluntatem, eosque dirigebat, ut recte et sine errore ullo scriberent, sic tamen ut etiam ipsi memoriam exerce-

tias, et alia divina scripta.

Discrimen inter propheta.

rent, et ingenium, ut recordarentur res gestas, et cogitarent rationem et ordinem scribendi : quod de se testatur auctor libri secundi Machabæorum cap. II. David igitur, cum in Psalmis cantabat historias beneficiorum Dei, vel calamitatum suarum, aut etiam totius populi, memoriam et ingenium exercebat, et non sine proprio labore Psalmos componebat, quamvis a Deo semper excitaretur et dirigeretur : cum autem meras prophetias caneret, vel scriberet, ut in hoc Psalmo fecit, nihil suum agnoscebat, nisi simplex linguæ, vel manus ministerium. Hoc igitur est quod in hac præfatione dicit, quod ipse idem clarius explicuit in II lib. Reg. cap. XXIII, cum ait : « Spiritus Domini locutus est per me, et sermo ejus per linguam meam. » Ait igitur : « Eructavit cor meum verbum bonum, » id est, mens mea ex plenitudine et copia illustrationis divinæ et cœlestium revelationum protulit foras ad aures hominum Psalmum hunc, qui continet verbum bonum, sermonem videlicet gratum et salutarem omnibus. Sed ad majorem explicationem notanda sunt aliqua. *Primo*, usum esse Prophetam vocabulo eructandi, ut ostenderet se non propria voluntate, et propria inventione in hoc Psalmo loqui : ructus enim non emittitur voluntarie, et ex electione, sed velit, nolit homo, ex plenitudine stomachi erumpit. *Secundo*, voluisse etiam Prophetam ostendere, se non omnia quæ, Deo illustrante, cognovit, in hoc Psalmo expressisse; sed modicum quid ex illa plenitudine protulisse : ructus enim signum est repletionis, sed est exiguus flatus ab illa repletionem foras erumpens. Multa enim Prophetæ vident, quæ non licet homini loqui. Unde et Isaias dicebat : « Secretum meum mihi, » Isai. XXIV; et qui revelationes a Deo percipiunt, id ut plurimum fateri solent, se non habere vocabula, quibus eas revelationes ita explicent, ut ipsi eas vident : et fortasse hac de causa Propheta dixit, « verbum bonum eructasse cor suum, » non verba bona in numero multitudinis. *Tertio*, verbum bonum vocari hunc Psalmum, quia non continet prophetiam rerum malarum, ut exitii civitatis, captivitatis populi, et similibus, quæ passim a Prophetis prædici solebant; sed prædicationem rerum secundarum et felicium, quæ magnam lætitiâ et voluptatē sint allaturæ. *Quarto*, Deum in his verbis ita descripsisse emanationem hujus verbi ex corde Davidis, ut alluserit ad productionem Verbi æterni, et voluerit nos quasi manu ducere ad intelligentiam generationis æternæ Verbi divini : vere enim Pater æternus non eguit auxilio conjugis ad Filium producendum, neque eum ex electione produxit, neque plures filios genuit; sed ex plenitudine cordis, sive ex perfectissima intelligentia Verbum mentis, et Verbum unicum, idque summe bonum naturaliter produxit, ut proprie dicere potuerit : « Eructavit cor meum verbum bonum. » Sequitur : « Dico ego opera mea Regi, »

non desunt, qui ista verba sic exponant : « Dico ego opera mea; Regi, » id est, confiteor peccata mea Deo; vel, dico carmina ista de rege; vel, consecro opus meum regi; vel, alloquor in hoc Psalmo regem : quas expositiones, ut non reprehendo, sic existimo nostram explicationem melius connecti cum verbis præcedentibus et sequentibus; nostra enim opinione, hæc pars secunda primi versiculi reddit rationem, cur David dixerit : « Eructavit cor meum verbum bonum; » est enim ac si diceret : Ego simpliciter confiteor regi meo, qui est Deus, omnia opera mea; et non mihi tribuo, quod non est meum; ideo non dixi : Ego Psalmum istum scripsi, sed : « Eructavit cor meum verbum bonum, » id est, non ex electione mea prodiit, sed ex plenitudine illustrationis tuæ. Quod clarissime explicatur in sequenti versiculo, cum dicitur : « Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis, » id est, lingua mea protulit hunc Psalmum, sed id fecit, non ut lingua mea, non ut membrum corporis mei, quod ad imperium voluntatis meæ movetur; sed ut calamus Spiritus Sancti, tanquam scribæ velociter scribentis. Dicit autem linguam suam esse calamum scribæ velociter scribentis, et non dicit linguam suam esse linguam spiritus velociter loquentis, quia vult ostendere linguam suam in prophetia edenda esse instrumentum separatum, ut revera est calamus; et non instrumentum conjunctum, ut sunt membra corporis; vel significare voluit prophetiam hanc non abituram in ventum, ut quæ ore pronuntiantur; sed perpetuo mansuram, ut quæ calamo exarantur. Illud autem, *velociter scribentis*, significat Spiritum Sanctum non egere tempore ad considerandum quid, et quomodo scribendum sit; illi enim tarde scribunt, qui inter scribendum cogitant, quam sententiâ, et quibus verbis scribere debeant.

3. SPECIOSUS FORMA PRÆ FILIIS HOMINUM, DIF- Vers. 1
FUSA EST GRATIA IN LABIIS TUIS; PROPTEREA BENEDIXIT TE DEUS IN ÆTERNUM.

Incipit Christum laudare, ac primum a pulchritudine laudat, deinde ab eloquentia, tum a fortitudine et robore, tertio a virtutibus animi, postremo a divina et regia dignitate, et potestate, quibus addit etiam exteriora, videlicet vestimentorum et palatii nobilitatem. Incipit autem a pulchritudine, vel quia describit Sponsum, et in Sponso pulchritudo potissimum desideratur : vel quia progreditur a minoribus ad majora, et pulchritudo eloquentiæ cedit, eloquentia robori, robor virtutibus, virtutes divinitati. Ait igitur : « Speciosus forma præ filiis hominum. » Videtur abrupta sententia, et obscura, cum non addiderit quis sit iste speciosus; sed, ut supra notavimus, ideo dictum est : « Eructavit cor meum verbum bonum, » id est, ex plenitudine contemplationis aliquid foras emanavit, non omnia,

Cur hæc prophetia dicatur verbum bonum?

Verbi æterni generatio hic adumbratur.

Sensus igitur est: Non mirum est si tu, Christe, dilectus dicaris, « nam speciosus forma es præ filiis hominum; » dicit autem, « præ filiis hominum, » et non addit præ spiritibus angelicis, quoniam Deus Verbum non angelus, sed homo factus est, ac si dicat: Tu dilecte, homo es, sed speciosus forma supra homines. Et vere Christus supra homines formosus est: nam si respicias divinitatem, infinita pulchritudine præditum videbis; si respicias spiritualem animæ pulchritudinem, speciosus Christus est præ omnibus spiritibus creatis; si respicias splendorem corporis ejus glorificati, pulchrior solæ est, et pulchritudinem ejus sol et luna mirantur. Sequitur: « Diffusa est gratia in labiis tuis, » quibus verbis laudat eundem Christum a gratia sermonis; quæ mirum in modum pulchritudinem ipsam commendat. Dicitur autem, « diffusa gratia in labiis, » ut ostendatur permanens et naturalis fuisse Christo gratia sermonis, non acquisita per studium, aut exercitationem. In Evangeliiis legitur *Luc. iv*: « Mirabantur in verbis gratiæ quæ procedebant de ore ipsius. » Et *Joan. vi*: « Nunquam sic locutus est homo sicut hic homo. » Experti sunt S. Petrus, S. Andreas, S. Jacobus, S. Joannes, S. Philippus, sed præcipue S. Matthæus vim verborum ejus, et energiam in sermone ejus latentem, qui ad simplicem vocationem subito efficacissime tracti et persuasi, relictis omnibus, secuti sunt eum. Sed mirabilis est, quod voci ejus venti, et mare, et ipsæ febres ac denique mortui obediebant: quanquam nec mirabile videri debet, si Verbum substantiale et divinum, per carnem assumptam verba gratiæ efficacissima et suavissima loqueretur. Sequitur: « Propterea benedixit te Deus in æternum. » Posunt hæc duplicem sensum facere, et utrumque rectum: potest enim accipi illud, *propterea*, *propterea*, sive, *propterea quod*, ut sensus sit: « Speciosus es præ filiis hominum, et diffusa est gratia in labiis tuis, » propterea quod « benedixit te Deus in æternum, » ut benedictio Dei æterna sit causa tantæ pulchritudinis et tantæ gratiæ. Significatur autem per benedictionem hoc loco gratia unionis hypostaticæ, quæ in æternum duratura est; inde enim tanquam ex fonte manaverunt omnia dona, quæ in Christi humanitatem copiosissime fusa sunt. Sed potest etiam, ut Chrysostomus et alii exponunt, simpliciter accipi, *propterea*, pro particula significante effectum, ut sensus sit: « Quia speciosus es præ filiis hominum, et diffusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternum, » id est, quia amabilis et gratosus es præ omnibus, ideo te Deus præ omnibus dilexit; et benedixit in æternum. Ex quibus verbis non debet colligi Christum non fuisse amatum, et benedictum a Patre, antequam appareret ejus pulchritudo, et gratia sermonis; sed hæc fuisse meritum, sive titulum novum amoris: quomodo dicit ipse Christus *Joan. x*:

« Propterea diligit me Pater, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. » Et Apostolus *Philipp. ii*: « Humiliavit semetipsum usque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod, et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen. » Videtur tamen prior expositio anteponenda.

4. ACCINGERE GLADIO TUO SUPER FEMUR TUUM, Vers. 4. POTENTISSIME.

Transit a laude pulchritudinis et facundiæ ad laudem fortitudinis militaris, et poetico more non simpliciter narrat, sed per modum precantis, sive invitantis dicit: « Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime, » id est: Eia, dilecte Deo, qui non solum speciosissimus et gratiosissimus, sed etiam potentissimus et robustissimus es, accingere armis tuis, et veni, libera populum tuum. Quæ sint autem arma ejus, explicat in sequenti versiculo, dicens:

5. SPECIE TUA ET PULCHRITUDINE TUA INTENDE, Vers. 5. PROSPERE PROCEDE, ET REGNA.

Verba illa: « Specie tua et pulchritudine tua, » conjungi possunt cum præcedentibus, ut sit sensus: « Accingere gladio tuo, potentissime, specie tua et pulchritudine tua. » Possunt etiam conjungi cum sequentibus, ut sensus sit: « Specie tua et pulchritudine tua intende, prospere procede, et regna; » sed utroque modo significatur arma Christi esse speciem et pulchritudinem ipsius. Quod ut intelligatur considerandum est, pulchritudinem veram et summam, ut Augustinus loquitur, esse pulchritudinem spiritualem, quæ nunquam marcescit, et quæ placet oculis, non hominum solum, sed etiam angelorum, et ipsius Dei, qui falli non possunt. Potest autem pulchritudo spiritualis cognosci ex pulchritudine corporali. Sicut enim corporum pulchritudo consistit in proportionem membrorum et suavitate coloris, ita pulchritudo spiritualis consistit in justitia, quæ est proportio quadam; et sapientia, quæ splendet instar lucis, vel potius, ut Sapiens loquitur *Sap. cap. vii*: « Luci comparata invenitur prior. » Illa igitur est anima pulcherrima, quæ habet in voluntate justitiam, in intellectu sapientiam. Hæc autem duo, et pulchram reddunt animam, ac per hoc amabilem Deo, et simul arma sunt potentissima, quibus Christus diabolum superavit: pugnavit enim cum diabolo Christus, non sua omnipotentia, ut poterat, sed sapientia et justitia; sapientia vincens astutiam, et justitia vincens malitiam. Diabolus enim astutia sua primum hominem impulit; ut per inobedientiam Deum irritaret, et Deo quidem honorem, sibi autem, et toti humano generi vitam beatam detraheret: cum hac autem astutia, malitia, sive invidia conjuncta fuit; id enim fecit diabolus, quia torquebatur invidia, quod homo ad cælum aliquando ascensurus videretur, unde

Christus
speciosus
præ filiis
hominum
cur dica-
tur?

Verbi Dei
sermonis
vis et ef-
ficacia.

Pulchri-
tudo
summa
et vera
est spiri-
tualis.

Anima
sapientis-
sima quam
ait?

Christus
in qui-
bus dia-
bolus
super-
avit?

ipse deciderat; sed Christi sapientia vicit astutiam, quoniam per obedientiam suam in natura humana Deo exhibitam, reddidit honorem Deo multo majorem, quam per inobedientiam Adami amiserat; et simul per eandem obedientiam exaltavit genus humanum ad gloriam multo sublimiorem, quam ea futura esset, ex qua exciderat: Christus præterea charitate sua, quæ est vera, et perfecta justitia, vicit invidiam et malitiam diaboli: quoniam inimicos dilexit, et in ipsa cruce pro persecutoribus oravit, et pati ac mori voluit, ut inimicos suos Deo reconciliaret, et ex inimicis amicos et fratres, et cohæredes suos efficeret. Hoc est igitur quod nunc dicit: « Specie tua et pulchritudine tua, » id est, decore tuo, qui in specie sapientiæ et pulchritudine justitiæ consistit, quasi gladio et arcu accinctus, et instructus « intende, prospere procede, et regna, » id est, dirige cursum tuum ad prælium contra diabolum, prosperare in prælio, et devicto ac debellato Principe hujus mundi, acquire tibi regnum, ut tu deinceps in cordibus hominum per fidem et charitatem regnes. Per verbum *intende*, S. Joannes Chrysostomus exponit, *intende sagittas*, quæ expositio probabilis est, quia paulo post dicitur, « sagittæ tuæ acutæ. » Illud est certum ex textu originali, per *intende* non posse recte exponi *attende*, vel *considera*; sed solum, *intende sagittas*, aut *intende*, seu *dirige iter*. Quod attinet ad verba, ex hebræo S. Hieronymus sic reddit, *gloria tua et decore tuo prospere ascende*. Sed Septuaginta Interpretes aliter acceperunt, vel aliter legerunt easdem voces hebraicas, iisdem litteris servatis. Ubi enim Hebræi repetunt, *decore tuo*, quia legunt וַחֲדָרֶיךָ *vahadareca*, Septuaginta legerunt, *vahadrec*, quod significat, et *intende*, sive *dirige*, a voce דָּרַךְ *darac*. Et vocem צֶלַח *tselach*, quam S. Hieronymus accepit pro adverbio, et reddidit *prospere*, Septuaginta acceperunt pro verbo imperativi modi, et verterunt, *prospere procede*, sive *prosperare*. Et vere vox illa utroque modo accipi potest. Denique vocem רֶכַב *recab*, quam S. Hieronymus recte vertit, *ascende*, Septuaginta verterunt *regna*, quia sensum potius respexerunt, quam verbum: nam per ascensionem, regnum interpretati sunt. Potest etiam eadem vox hebraica, et magis adhuc proprie significare, *sede in curru*, vel *in equo*, quæ ad regnum referri possunt. Nam, cum reges inaugurabantur, equum regium vel mulam regiam equitabant, ut colligitur ex primo capite libri tertii *Regum*; et, sedere in curru triumphali, proprium est regum, qui hostes prælio vicerunt.

Vers. 6.

6. PROPTER VERITATEM, ET MANSUETUDINEM, ET JUSTITIAM, ET DEDUCET TE MIRABILITER DEXTERA TUA.

Explicat rationem cur Christus merito regnare debeat, quia videlicet habet virtutes regias: ac si diceret: « Prospere procede, et regna, propter veritatem, et mansuetudinem, et justitiam, » id

est, quia non desunt tibi regie virtutes. Hebræus codex clarius explicat hunc locum, ut possit esse vice commentarii; sic enim habet, *propter verbum veritatis et mansuetudinem justitiæ*. Ex quibus verbis docemus duo esse necessaria regi, ut sit verax, sive fidelis in verbis suis, et justus in operibus suis: quod etiam de Deo summo rege dicitur in *Psalm. cxliiv*: « Fidelis Deus in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis. » Sed quia justitia judicis solet habere annexam asperitatem, quæ est quasi nævus justitiæ, ideo Christi justitiæ, quæ perfectissima est, adjungitur mansuetudo. Est enim Christus mansuete justus, id est, justissime judicat, sed sine morositate, sine asperitate, sine arrogantia; non absterret, sed conciliat sibi subditos. Sic igitur verba nostræ editionis explicanda sunt: « regna propter veritatem, » quam in verbis et promissis tuis semper observas, « et mansuetudinem, et justitiam, » id est, propter mansuetudinem, quam justitiæ semper admisces. « Et deducet te mirabiliter dextera tua, » id est, et cum his virtutibus regnans, mirabiles progressus regni tui videbis, neque egebis auxilio aliorum; sed ipsa dextera tua, virtus, et potentia tua per se sufficiet, ut mirabiliter te deducat, et progredi faciat in regno amplificando, donec ponas omnes inimicos tuos sub scabellum pedum tuorum. In hebræo legitur paulo aliter quoad verba, sed sensus est idem; sic enim S. Hieronymus vertit: *Et docebit te terribilia dextera tua*, id est, dextera tua vincens, ac sternens hostes docebit te, id est, ostendet tibi, ac cernere te faciet terribiles eventus, strages videlicet inimicorum tuorum.

7. SAGITTE TUÆ ACUTÆ (POPULI SUB TE CADENT) Vers. 7.
IN CORDA INIMICORUM REGIS.

Explicat modum, quo dextera regis Christi deductura sit ipsum in amplificando imperio, dicens: Id fiet, quia *sagittæ*, quas jaculaberis dextera tua, *acutissimæ sunt*, et ideo penetrabunt *inimicorum tuorum corda*, et *populi*, ipsi inimici *sub te cadent*, et tuæ subjicientur potestati. Nomine sagittarum intelliguntur verba Dei, sive prædicatio verbi Dei: hoc enim est generale instrumentum, quo Christus utitur ad regnum suum propagandum; hinc enim ipse dicit in *Psalm. ii*: « Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus. » Dicitur autem verbum Dei et gladius, et sagitta, et malleus, et similia, quia cum omnibus his armis similitudinem habet. Dicitur autem sagitta acuta, quia magnam habet efficaciam penetrandi corda, et multo majorem, quam habet humana cujusvis magni oratoris eloquentia. « Vivus est enim, ut Apostolus ait *ad Hebr. iv*, sermo Dei et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti. » Illud autem, *populi sub te cadent*, per parenthesis legendum est; et dicuntur populi sagittis vulnerati cadere sub isto Rege,

Duo sui
regi n
cessari:
Christu
est ma
suetu
tua.

Verbum
Dei gla
dius e
sagitta
est.

quia non vulnerantur, ut omnino exstinguantur, sed ut moriantur peccato, et vivant iustitiæ, et eo modo subjecti regi Christo remaneant, eique serviant, cui servire regnare est. Illud denique, *in corda inimicorum regis*, in hebræo et græco codice, et in multis latinis manuscriptis, legitur, *in corde*, non *in corda*: sed parum refert utrum legatur *in corde*, vel *in corda*; nam et verum est sagittas verbi Dei penetrare corda peccatorum, et verum est easdem sagittas semel in corde infixas ibidem hæere, et vulnus amoris alere et conservare, et eo modo ex inimicis et peccatoribus, amicos et sanctos facere. In græcis codicibus legitur, *sagittæ tuæ et acutæ, potentissime*: sed illud, *potentissime*, non habetur in hebræo. Ex quo intelligimus auctorem latinæ Vulgatæ editionis codicem græcum emendatiorem habuisse, quam sint ii qui nunc circumferuntur; vel certe animadvertisse, illam vocem non esse a Septuaginta Interpretibus in textu positam; sed aliunde irrepisse.

Vers. 8. 8. SEDES TUA, DEUS, IN SÆCULUM SÆCULI: VIRGA DIRECTIONIS, VIRGA REGNI TUI.

Christus Deus apertissime a Davide vocatur. Venit tandem ad supremam dignitatem Messiæ, et apertissime vocat eum Deum, et sedem regni ejus æternam esse dicit; quem locum S. Paulus *ad Hebr. I* adduxit ad probandum Christum tanto esse angelis majorem, quanto major est dominus servis, et Deus rebus creatis. Ait igitur: « Sedes tua, » o Christe « Deus, » non temporalis erit, ut fuit Davidis et Salomonis; sed manebit « in sæculum sæculi. Et virga regni tui, » id est, sceptrum tuum, erit semper rectissimum atque iustissimum: phrasis enim hebraica est, *virga directionis*, pro *virga rectissima*; sicut etiam, *Deus scientiarum*, pro *Deo scientissimo*.

Vers. 9. 9. DILEXISTI JUSTITIAM, ET ODISTI INIQUITATEM; PROPTEREA UNXIT TE, DEUS, DEUS TUUS OLEO LÆTITIE PRÆ CONSORTIBUS TUIS.

Hunc etiam locum dupliciter possumus intelligere, ut illum versiculi tertii, *propterea benedixit te Deus in æternum*. Nam illud, *propterea*, potest significare *effectum*, ut sensus sit, quia « dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem, » obediendo usque ad mortem, et mortem crucis, « propterea Deus unxit te oleo lætitiæ, » id est, glorificavit te, « et exaltavit ad dexteram suam, et dedit tibi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine tuo omne genu flectatur, cælestium, terrestrium et infernorum, » *ad Philip. II*. Quæ glorificatio recte dicitur « unctio lætitiæ, » quia per eam finem accepit omnis dolor. Recte etiam dicitur « præ consortibus tuis, » quoniam etiamsi angeli quoque glorificati sint, et homines glorificandi sint, tamen nemo exaltatus, vel exaltandus est ad dexteram Patris, et nemo accepit, vel accepturus est nomen super omne nomen, uno

Christus exaltatus super omnes

Christo excepto, qui est caput hominum et angelorum, et est simul Deus et homo. Sed rursus illud, *propterea*, significare potest *causam*, et positum esse pro *quia*, sive *propterea quod*, ut sensus sit: « dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem, » *propterea quod* Deus unxit te oleo gratiæ spiritualis præ consortibus tuis, quia videlicet unxit te gratia unctionis hypostaticæ, et inde factum est ut in te spiritus sine mensura effunderetur, cæteri autem omnes de plenitudine tua mensuram spiritus acceperunt; quam expositionem sequitur S. Augustinus, et videtur eam sequi S. Basilius, qui hunc locum exponens, dicit Christo fuisse naturalem dilectionem justitiæ, et aversionem ab iniquitate, quoniam illam habuit a nativitate, sive potius a conceptione, et a principio interno: cæteras autem exercitio et labore virtutes acquirere. Observat autem S. Augustinus adversus Hebræos et hereticos negantes Christi divinitatem, in illa repetitione, *Deus, Deus tuus*, priorem vocem esse casus vocativi, posteriorem nominativi, quomodo etiam hunc locum intelligendum esse docet S. Hieronymus in epist. *ad Principiam*. Itaque sensus est: Unxit te, o Christe Deus, Deus Pater tuus oleo lætitiæ; et affirmat idem Augustinus id clarissime apparere in textu græco, proinde existimandum est in textibus græcis, quos nunc habemus, incuria librariorum mutatum esse omega in omicron. Cum autem dicitur Deus Deum unxisse, non intelligimus Deum ratione divinitatis unctum, sed ratione humanitatis; unxit enim Deus Pater Deum Filium, quia Deus Filius homo factus est, et ratione humanitatis gratiam unctionis accepit, ipse tamen Deus Filius unctus dicitur, quia ille homo, qui unctus est, Filius Dei, et Deus est.

angel et hon nes.

Christus unctus est ratione humanitatis a Deo Patre.

10. MYRRHA, ET GUTTA, ET CASIA A VESTIMENTIS TUIS, A DOMIBUS EBURNEIS: EX QUIBUS DELECTAVERUNT TE FILLE REGUM IN HONORE TUO. Vers. 10.

Hic versiculus obscurissimus est: explicemus igitur primum vocabula, deinde sententiam. Myrrha succus est notus, amarus, et odoratus; gutta nomen est genericum, sed in græco habetur *στέλλα*, quæ apud Basilium in explicatione hujus loci, est gutta distillata ex myrrha, ita ut sit quasi flos myrrhæ, id est, pars subtilissima myrrhæ. Sed non videtur verisimile Prophetam dicere voluisse: « Myrrha, et gutta » myrrhæ subtilissima; in hebræo est, *אֲהָלוֹת* *ahaloth*, quam *aloe* latine dicimus. Est autem aloë succus item amarus et odoratus, sed specie distinctus a myrrha; unde in Evangelio legimus ad Christi sepulturam emisse « Nicodemum myrrhæ et aloës quasi libras centum. » Quod igitur noster Interpres dixit, « guttam, » intelligere debemus guttam esse aloës, ut S. Hieronymus scribit in Epist. *ad Principiam*; vel myrrhæ distillatæ, ut S. Basilius in Commentario docet. Casia denique frutex est,

unde cortex odoratus desumitur, et inter aromata numeratur, quemadmodum et cinnamomum. Per *domos eburneas*, intelliguntur palatia, sive templa sumptuosa, quorum parietes tecti sint ebore; nam in hebræo non est בית *baith*, quod proprie *domum* significat, sed הכל *hechal*, quod *palatium*, *basilicam* et *templum* significat. Nomen etiam græcum βασιλειον *basileion* magna palatia significat, ut dicit S. Basilius. Itaque improbable est, quod aliqui volunt, domos eburneas esse cellas aromatum, et magis improbabile, quod alii volunt, esse thecas, sive arcas, in quibus vestimenta, vel aromata conservantur. At, inquit, thecæ fiunt ex ebore, non autem palatia: verum est, sed non dicuntur hoc loco domus eburneæ, quasi totæ sint ex ebore, sed quod tectæ sint ebore: quomodo domus Neronis dicebatur domus aurea, et porta Constantinopolis porta aurea, quod essent deauratæ, vel auri laminis coopertæ, non quod totæ essent aureæ; et sic intelligimus illud III Reg. xxi: « Domus eburnea, quam ædificavit Achab. » Et Amos iii: « Peribunt domus eburneæ. » S. Gregorius lib. XXXV *Moralium*, cap. xiii, legit a gradibus eburneis; sed id natum esse ex ambiguitate vocabuli, colligitur ex S. Hieronymo in epist. ad *Principiam*. Scribit enim vocem græcam βασιλειον ambiguum esse, et significare posse *gradibus*, et *palatiis*, sive *domibus*, inde aliquos Latinorum hac ambiguitate deceptos vertisse, a *gravibus eburneis*; sed quia hoc nihil significat, credibile est mutatum fuisse et scriptum, a *gravibus eburneis*. Per *filias regum*, intelligi possunt multitudines variorum regnorum. Scriptura enim passim vocat filiam Hierusalem, filiam Babylonis, filiam Assyriorum, filiam Tyri, pro multitudine populi illarum civitatum, vel gentium. Possunt etiam intelligi, ut verba sonant, filiae principum, per quas figurate significantur animæ excelsæ, ut dicit S. Basilius; totus enim hic sermo figuratus est. His expositis, ut ad sensum veniamus, per aromata intelligimus virtutes sive dona Spiritus Sancti, quæ spiritualem odorem spirant; et quia paulo ante dixerat Propheta Christo: « Unxit te, Deus, Deus tuus, » recte subjungit nunc: « Myrrha et gutta, et casia, » explicans odores aromaticos, qui ex illa unctione emanarunt: de quo odore B. Paulus loquitur, cum ait II Cor. ii: « Christi bonus odor sumus. » Et quoniam in passione sua Christus præcipue spiravit odores maximos virtutum, præcipue fortis patientiæ, humilis obedientiæ, et ardentis charitatis, ideo nominavit myrrham amarum, sed odoratam, quæ convenit patientiæ; aloem quoque similiter amarum et odoratum, qui convenit humilitati et obedientiæ, de qua B. Paulus: « Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, » *Philipp.* ii; denique, casiam calidam et odoratam, quæ convenit ardentissimæ charitati, quæ etiam pro crucifixoribus oravit, *Luc.* xxvi. Hæc autem aromata manabant a vestimentis

et domibus eburneis Christi. « Myrrha, inquit, et casia a vestimentis tuis, a domibus eburneis, » supple, manant, vel manabant. Per *vestimenta* intelligitur humanitas Christi, quæ quasi veste, aut velo divinitatem tegebat; per *domos eburneas*, intelligitur eadem humanitas, quæ erat quasi templum sive palatium candidissimum ob puritatem, in quo divinitas habitabat. Neque mirum videri debet, si res eadem, vestis et domus dicatur: nam et Apostolus II *Corinth.* v, hæc duo simul conjungit, cum sic loquitur: « Scimus, quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus domum non manufactam, æternam in cælis; nam et in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quæ de cælo est, superindui cupientes, si tamen vestiti, et non nudi inveniamur; nam qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati, eo quod nolimus expoliari, sed supervestiri; ut absorbeatur quod mortale est a gloria. » Ubi vides corpus mortale dici domum et tabernaculum, et simul vestimentum, quo nollemus expoliari, sed supervestiri; et similiter domum cælestem dici vestem et habitationem. Sic igitur Christi humanitas, unde suavissimi odores virtutum spirabant, vestimentum dici potest, et domus eburnea, nisi quis velit vestimentum referri ad animam, domum eburneam ad corpus quod ipse Christus *Joan.* ii, *templum* vocavit, cum ait: « Solvite templum hoc, et ego in triduo reædificabo illud. » Neque movere debet, quod in numero multitudinis dicat Propheta, « a domibus eburneis: » nam domus magna est una et multæ propter multitudinem cubiculorum, et cellarum; unde etiam de domo una dicimus in numero multitudinis, *ædes nostræ*. Sequitur: « Ex quibus delectaverunt te filie regum in honore tuo, » id est, ex quibus aromatibus, quæ a vestimentis et domibus eburneis humanitatis tuæ spirant, « filie regum, » sive animæ regis et excelsæ, sive multitudines populorum ex variis regnis, « delectaverunt te, » dum currunt in odorem unguentorum tuorum. Valde enim delectatur Christus, cum videt multitudines Sanctorum excitatas, et tractas ab odore suo, currere post eum odorem. Et vere qui spirituali sensu odoratus sentire incipit suavissimum odorem, qui spirat ex patientia, humilitate, charitate Christi, non potest non currere post eum, et quælibet tormenta pati potius, quam se ab illo separari patiat; dicit enim cum Apostolo: « Quis nos separabit a charitate Christi? » *Rom.* viii. Sed ideo potissimum Christum delectant filie regum currentes post odorem unguentorum ipsius, quia id faciunt in honore ejus, id est, ex pura intentione glorificandi Deum. Martyres enim passione sua currentes post Christum, Deum valde glorificabant; unde dicit Joannes, cap. xxi, de passione S. Petri a Christo illi prædicta: « Significans, inquit, qua morte clarificaturus esset Deum. »

siome m
sime sp
rarit!

Christ
humani
tas e
vesti-
mentis
dici p
test,
domus

Christus
quos odo-
res virtu-
tum in
sua pas-